

Kahdeksantoista näkökulmaa poliisin työhön

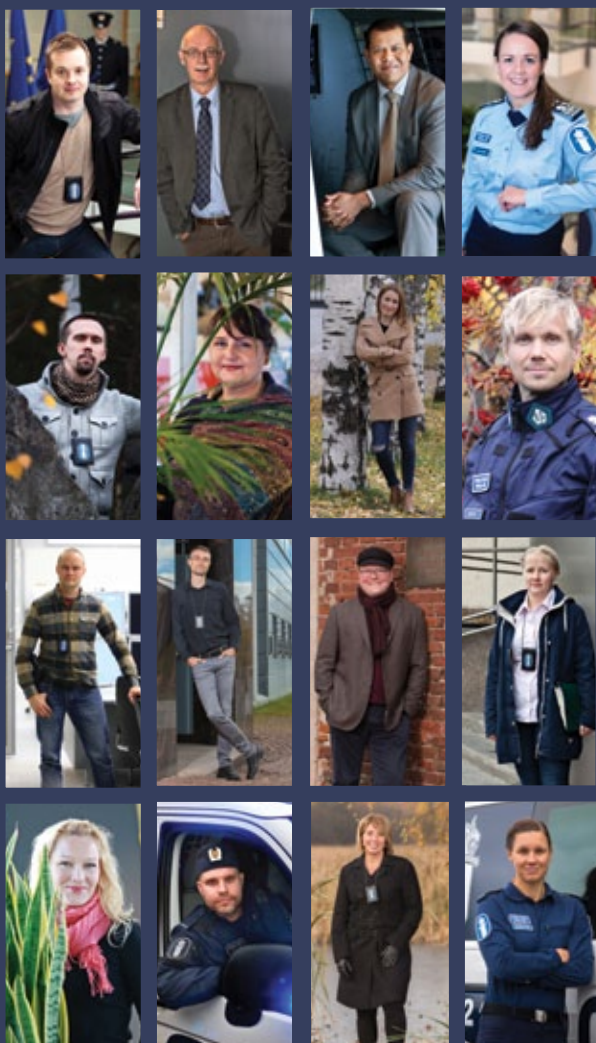

KUN ISOLLA KENGÄLLÄ ASTUU,
JÄÄ ISO JÄLKI

Poliisiammattikorkeakoulu

Lukemisto Poliisiammattikorkeakoulun valintakokeita varten 2018–2019

Kahdeksantoista näkökulmaa poliisin työhön

KUN ISOLLA KENGÄLLÄ ASTUU,
JÄÄ ISO JÄLKI

Toimittanut Marko Vesterbacka

KUN ISOLLA KENGÄLLÄ

Kahdeksantoista näkö

Poliisiammattikorkeakoulu

Lukemisto Poliisiammattikorkeakoulun valintakokeita varten 2018–2019

ASTUU, JÄÄ ISO JÄLKI
kulmaa poliisin työhön

LUKIJALLE	7
SAARA ASMUNDELA KÄÄNTÄJÄSTÄ KONSTAPELIKSI – AKATEEMISENA AMMATINVAIHTAJANA POLIISISSA	9
THOMAS ELFGREN DEN GAMLA GODA TIDEN	19
ARI EVWARAYE ”EI VAIN PAHAN POISTAMISTA VAAN MYÖS HYVÄN LISÄÄMISTÄ”	35
ANU HAIKANSALO NIIN POLIISIA!	49
JUHA-MATTI HUHTA ENSIN SINUN ON OPITTAVA KÄYTTÄMÄÄN PÄÄTÄSI	61
HELI KANNISTO VIRKAMERKIN VOIMA	83
ELINA KATAJAMÄKI MIEKKA HIHASSA, KYNÄ KÄDESSÄ	111
MARKKU LAAKSO ”EIHÄN INSINÖÖRIT SELVITÄ RIKOKSIA”	137
JUSSI MAJANEN VAATIVIN TEHTÄVÄ?	157
OTSO MANNINEN EN OLLUTKAAN NIIN OUTO LINTU	167
IDA MÄÄTTÄ POLIISI ON AINA POLIISI	177
MARKKU NYMAN POLIISI KOHTAA, KUULUSTELEEE, KIRJOITTA – PSYKOLOGINEN NÄKÖKULMA	193
TOMMI PARTANEN SUOMALAINEN MELLAKKA	215
MIKKO PORVALI ARVOVALINTA AIKAKAUDESTA RIIPPUMATTA	227
PAULIINA POTILA POLIISIOPISKELIJASTA LAIN SOVELTAJAKSI	249
ROOSA RENTOLA KIELEN JÄLJILLÄ SYLTTYTEHTAALLE	281
TIINA TUULASVAARA-KALEVA KUN PUHE EI RIITÄ	307
LEO VASSILEV	333
MUISTIINPANOJA JA VALINTAKOE-ESSEIDEN AIHEET VUOSINA 2016–2017	363

LUKIJALLE

”**K**un isolla kengällä astuu, jää iso jälki” julkaistaan nyt kolmatta kertaa. Kirja on ilmestynyt samalla nimellä aikaisemmin vuosina 2014 ja 2016. Tässä uudistetussa laitoksessa puolet artikkeleista on täysin uusia, ja myös osaan vanhoista artikkeleista on tarvittaessa tehty päivityksiä.

Kirjan toimittaminen on ollut miellyttävä tehtävä. Jokainen, jota vuosien varrella on pyydetty kirjoittamaan, on suostunut ja suostuttuaan paneutunut aiheeseensa kiitettävällä tavalla. Kiitän kaikkia kirjoittajia, nyt erityisesti uusia. Kiitos myös valokuvaajille, kääntäjille ja muilla tavoin kirjan tekemiseen osallistuneille.

Kirja on tehty ennen kaikkea ennakkolukemistoksi Poliisiammattikorkeakoulun valintakoetta varten: kirjan artikkeleiden hyvää tuntemusta edellytetään kirjallisesa kokeessa. Uudistetun laitoksen artikkelit ovat ajankohtaisuutensa ja avoimuutensa vuoksi varmasti kiinnostavia myös laajemmin.

Poliisiammattikorkeakoulussa
Tampereella 29.11.2017

Marko Vesterbacka

SAARA ASMUNDELA

KÄÄNTÄJÄSTÄ KONSTAAPELIKSI – AKATEEMISENA AMMATIN- VAIHTAJANA POLIISISSA

SAARA ASMUNDELA VALMISTUI POLIISIKSI VUONNA 2009. HÄN TYÖSKENTELEE MÄÄRÄAIKAISENA RIKOSKOMISARIONA HELSINGIN POLIISILAITOKSEN VÄKIVALTARIKOS-TUTKINNASSA.

ENNEN POLIISIOPINTOJA ASMUNDELA ON SUORITTANUT FILOSOFIAN MAISTERIN TUTKINNON PÄÄAINEEN-NAAN ENGLANNIN KÄÄNTÄMINEN JA TULKKAUS. ASMUNDELALLA ON TYÖKOKEMUSTA MYÖS KÄÄNNÖS-TÖISTÄ, ENGLANNIN OPETTAMISES-TA, HAMPURILAISTEN PAISTAMISES-TA JA TEIDEN AURAAMISESTA.

ARTIKKELI ON KIRJOITETTU VUONNA 2013.

Melko tarkalleen kymmenen vuotta sitten pidin ainejärjestön puheenjohtajana puheen Helsingin yliopiston käännettieteen laitoksella syyslukukauden avajaisissa. ”Kun isolla kengällä astuu, jää iso jälki”, aloitin. Puhuin kirkasotsaisesti akateemisesta vapaudesta ja sen kääntöpuolesta, vastuusta. Sananlasku oli isoisäni peruja, kuten myös toinen kansanviisaus, jota puheessani pyörittelin: ”Kun lumeen kusee, siihen tulee reikä.” Puhuin siitä, että teoilla on aina seuraukset. Ylevästi kehotin opiskelutovereitani olemaan köllöttelemättä akateemisessa vapaudessa ja ottamaan vastuuta valinnoistaan. Puheen pidettyäni jatkoin luennolle ja opiskelemaan konsekutiivitulkkausta, tekstittämistä, kielenhuoltoa ja tekstialyysia.

Neljä vuotta myöhemmin poliisikokelaana kiskoin sinisiä haalareita ylleni silloisen Poliisikoulun soluhuoneessa, ja aloin toden teolla ymmärtää, mil-laista on kantaa työssään vastuuta ja minkälaisia seurauksia teoilla voi pa-

KUN ISOLLA KENGÄLLÄ ASTUU,

JÄÄ ISO JÄLKI

himmillaan tai parhaimmillaan olla.

Voisinpa sanoa, että ammatinvaihtoni perustui huolelliseen harkintaan. Lähinnä se johtui hetken mielijoh- teesta. Suoritin filosofian maisteriksi valmistumisen jälkeen naisten vapaa- ehtoisen asepalveluksen, ja juostuani kaksitoista kuukautta reppu selässä pitkin metsiä tuntui vaikealta pala- ta työhöni käännöstoimistoon näyt- töpäänteen ääreen. Työ oli sinänsä mielenkiintoista ja työpaikka erin- omainen, mutta käyttöohjeiden kään- täminen tuntui tarkoituksettomalta. Kaipasin kipeästi merkityksellisyyden tuntua työhöni. Asepalvelukseni vii- me viikkoina tupamme pöydältä löy- tyi Poliisikoulun hakuopas. Päätin sen enempiä asiaa miettimättä kokeilla onneani. Sitähän oli, ja pari kuukautta kotiutumiseni jälkeen eteisen lattialla odotti- kin Hervannasta lähe- tetty paksu kirjekuori.

Alan vaihtaminen tuntui melkoiselta hy- pyltä tuntemattomaan. Siirtymistä kääntäjistä poliisiksi ehkä hieman edesauttoi se, että si- dokseni akateemiseen maailmaan tuntui löy- hältä. Kääntäjän, tul- kin ja opettajan ammatti, johon olin opiskellut, oli mielestäni enemmänkin käsityöläistyypistä, tekemällä oppii- henkistä työtä. En mieltänyt vaihta- vani ”alaspäin”, akateemiselta alalta ammattikouluun, vaan siirtyväni kisäl- linhomasta toiseen – vaikkakaan en

voi sanoa tienneeni tuolloin poliisin työnkuvasta juuri tuon taivaallista.

Opiskelin poliisiksi kohtalaisella menestyksellä, valmistuin ja pääsin heti virkaan kentälle. Parin vuoden jälkeen siirryin tutkintaan, ja nyt tut- kin päätyökseni aikuisiin ja lapsiin kohdistuneita perheväkivaltarikoksia ja toimin perheväkivaltaryhmän vara- johtajana.

* * *

Akateemisissa ammateissa on oma korkealentoinen hohtonsa. Ajatus- työ, luovuus, tieteen tekeminen, kor- keampi ajattelu, ne ovat kaikki yleviä ja hienoja asioita. Käännöstieteen opinnoissa akateemisuus kuitenkin välillä turhautti. Suurellisista puheis- ta huolimatta tuntui, ettei oikeasta elämästä saanut otetta – ja jos konkretiaa sivuttiinkin, se tuntui keinotekoi- selta. Opiskeluaikana istuin kuuntelemassa esitystä, jossa vastikään väitöskirjansa hyväksy- tyksi saanut tutkija ker- toi tutkimusaiheestaan. Hän oli tutkinut vuo- sikaudet leipäpussien

tekstejä ja analysoi niitä käännös- ja kielitieteen keinoin. Ihailin toki hänen pitkäjänteistä paneutumistaan aihee- seen, mutta minun oli vaikea nähdä, mistä käytännön merkitystä tutkimuk- sella oli.

Poliisin työssä olen sittemmin

EN MIELTÄNYT
VAIHTAVANI ”ALASPÄIN”,
AKATEEMISELTA ALALTA
AMMATTIKOULUUN,
VAAN SIIRTYVÄNI
KISÄLLINHOMMASTA
TOISEEN – VAIKKAKAAN
EN VOI SANOA TIENNEENI
TUOLLOIN POLIISIN
TYÖNKUVASTA JUURI TUON
TAIVAALLISTA.

päässyt tekemisiin ihan kouriintuntuvan konkretian kanssa. Olen kaivanut pikujoulujuhlijoita hangesta ja kuskannut heitä selviämishoitoaseman lämpöön, palauttanut anastettua omaisuutta sen alkuperäiselle omistajalle, päästänyt kärsimyksistään siipensä murtaneen lokin ja sulkenut rikoksesta epäillyn metallioven taakse selliin. Parhaimmillaan tässä työssä näkee heti työnsä jäljen ja saa välittömän palautteen.

Olisi kuitenkin väärin väittää, että kaikki poliisina tekemäni työ tuntuisi tärkeältä ja arvokkaalta. Kun kirjoittaa sarjanäpistelijälle sakkoa, jonka hän repii heti sen käsiinsä saatuaan tai kuulustelee puolisoaan jatkuvasti lyövää henkilöä viidettä kertaa vuoden sisällä, työn mielekkyyttä saa välillä ihan hakemalla hakea.

Aiemmassa työssäni olin päätyökseni sanankäyttäjä. Kielestä en uudessakaan työssäni halunnut enkä päässyt eroon. Kääntäjän ammatissa opin näkemään kielen merkitysisältöinä ja tulkintoina, ja sellaisena sitä poliisinakin käsittelen. Poliisi ottaa palan todellisuutta ja muovaa siitä virkkeen, jonka sitten pitäisi välittää lukijalle se osa todellisuutta mahdollisimman muuttumattomana. Kyky erottaa olennainen epäolennaisesta ja ilmaista itseään täsmällisesti korostuu.

Poliisin kieli jää mitä suurimmassa määrin elämään. Sakon teonkuvaus, eläinsuojelutarkastukseen kirjatut havainnot, kiinnioton perusteet, kireisen viikonloppuyövuoron tuoksinassa kirjatun rikosilmoituksen selostusosa, kuulustelukertomuksen nyanssit – ne ovat poliisin tekstejä, jotka tarvittaessa esimerkiksi tuomioistuimessa viipaloidaan ja kuutioi-

POLIISIN TYÖSSÄ OLEN SITTEMMIN
PÄÄSSYT TEKEMISIIN IHAN
KOURIINTUNTUVAN KONKRETIAN
KÄNSSÄ.

POLIISI OTTAA PALAN
TODELLISUUTTA JA MUOVAA SIITÄ
VIRKKEEN, JONKA SITTEN PITÄISI
VÄLITTÄÄ LUKIJALLE SE OSA
TODELLISUUTTA MAHDOLLISIMMAN
MUUTTUMATTOMANA.

daan ja pilkotaan välimerkkejä ja pienimpiäkin merkityssisältöjä myöten.

Poliisilain mukaan poliisimies voi ottaa kiinni henkilön hänen suojaamiseen henkeä, ruumiillista koskemattomuutta, turvallisuutta tai terveyttä välittömästi uhkavalta vakavalta vaaralta, jos henkilö ei kykene pitämään huolta itsestään eikä vaaraa voida muuten poistaa tai henkilöstä huolehtia muilla keinoin. Kansankielellä tällaisia kiinniottoja kutsutaan yleensä ns. juoppokiinniotoiksi. Kiinniottolla pitää olla lainmukaiset perusteet ja ne pitää kirjata kiinniottotietoihin. Helsingissä taannoin tällainen perustelu oli tiivistetty kahteen sanaan: ”Ei kykene.” Kiinnioton tehneellä ja sen näin perustelleella voi olla tekemistä vastata laillisuusvalvojalle, miten kyseisen henkilön kiinniottaminen oli poliisilain mukaista. Sanojensa takana pitää todellakin pystyä seisomaan.

Teoriassa kääntäjänä olisin voinut olla vastuussa ihmishengistä kääntäessäni hengityskoneen käyttöohjetta tai oikolukiessani sähkölaitteen asennusopasta. Poliisina on kuitenkin jokaisessa työvuorossa hyväksyttävä se, että mitä tahansa voi tulla vastaan milloin tahansa. Väkivallan ja jopa kuoleman mahdollisuus on aina ilmassa, kun kiskoo luotiliivit päälleen ja asettelee asekotelon vyölleen. Toisaalta on tarvittaessa oltava valmis myös itse käyttämään jopa äärimmäistä voimaa.

Kuitenkin samalla pitäisi pystyä itse

valitsemaan sanansa niissäkin tilanteissa, joissa ihminen on herkimmillään. Rymistelyn vastapainona pitää osata punnita sanansa, kun odottaa ambulanssia miehen kanssa, joka on hetkeä aiemmin ahdistuksensa syövereissä sytyttänyt hiuksensa tuleen, tai kun pitää kertoa vauva sylissä ovea avaamaan tulevalle nuorelle naiselle, että tästä on tunti sitten tullut leski.

Tilannetaju ja kyky sopeutua kulloinkin käsillä olevaan vuorovaikutustilanteeseen ovat olennaisia. Yhtenä hetkenä sitä on käivelemässä metrojunan alle jääneen miehen taskuja tämän henkilöllisyyden selvittämiseksi ja seuraavana kirjoittamassa punavaloa sakkoo, kun matkalla kuolemansyntyntutkimus kirjamaan eteen sattuukin akuutti liikennerikos. Kummassakin tilanteessa pitää toimia tarkoituksenmukaisella ja asiallisella tavalla. Punaisen liikennevalon noudattamatta jättänyt ei voi eikä hänen pidäkään tietää, että sakkoo kirjoittava konstaapeli on juuri hetkeä aiemmin kohdannut pahasti ruhjoutuneen ihmismisruumiin. Liikennerikkurin kanssa vuorovaikutustilanne lähtee taas nollasta, ja poliisi käsittelee mahdollisen oman traumakokemuksensa muualla ja muutoin. Välillä tällainen omien tunteiden ja oman ulosannin hallinta vaatiikin melkoista venymistä.

Poliisin asiakkaalle virkavallan kohtaaminen voi olla ainutlaatuinen, traumaattinen tai terapeutin kokemus.

TILANNETAJU JA KYKY
SOPEUTUA KULLOINKIN
KÄSILLÄ OLEVAAN
VUOROVAIKUTUS-
TILANTEESEEN OVAT
OLENNAISIA.

Minä kohtaan asiakkaita joka työpäivä, mutta kansalainen ei välttämättä joudu kasvokkain poliisin kanssa kuin kerran elämässään. Tämä kohtaamisten ainutkertaisuus joskus unohtuu, kun itselle työ on jo kirjaimellisesti arkea.

Liikenteenvalvontaa nuorempana konstaapelina harjoitellessani kohtasin puhallusratsiassa keski-ikäisen mieskuljettajan, joka ei suostunut puhaltamaan alkometrini pilliin. Hänen reaktionsa yllätti. Lyhyen puhejudotuokion jälkeen hän kertoi, että syynä oli hänen vastenmielisyytensä naispoliiseja kohtaan. Kun varovasti kyselin lisää, hän kertoi taanoin löytäneensä oman isänsä kuolleena tämän asunnosta. Paikalle tulleen poliisipartion naisjäsen oli ensi töikseen kysynyt tältä mieheltä: ”Sinäkö tämän raadon löysit?” Yksittäinen sananvalinta oli osunut häntä herkällä hetkellä yön alle, ja kaikki naispoliisit muuttuivat hänen silmissään tunteettomiksi töksäyttelijöiksi. Pyysin anteeksi kollegani puolesta, ja lopuksi mies puhalsi alkometriin – nolatuloksen – ja kaasutti toivottavasti keventynein mielin pois. Arvokkain oppini siltä ratsialta taisikin olla poliisin ammattista ylipäänsä, ei niinkään liikenteenvalvonnasta.

Puolustusvoimista vitsaillaan, että aina on kiire odottamaan. Poliisilla ei ole aina niin kiire, mutta odottamaan kyllä joutuu ja usein asiakkaan kanssa. Olen viettänyt tuntikausia kuljetettavien tai oikeudenkäyntiin vietävien kiinniotettujen tai vangittujen kanssa, tahdonvastaiseen hoitoon vietävien mieleltään sairaiden ihmisten kanssa ja raiskausten uhrien kanssa oikeuslääketieteen laitoksella yön

TÄMÄ KOHTAAMISTEN
AINUTKERTAISUUS JOSKUS
UNOHTUU, KUN ITSELLE TYÖ ON JO
KIRJAIMELLISESTI ARKEA.

tunteina. Kenties tärkeimpiä odotuksen ja ajanvieton hetkiä ovat olleet ne partiokaverin kanssa poliisiautossa vietetyt tunnit. Virkamieskin on hämmästyttävän paljas ja haavoittuvainen väsyneenä tai koettuaan työtehtävällä

jotakin poikkeuksellista, yllättävää tai järkyttävää. Joskus parasta viestintää on olla hiljaa. Huumorilla on oma paikkansa niin kollegoiden kuin joskus asiakkaidenkin kanssa, ja takuuvarma keino sujuvoittaa kommunikaatiota on olla oma itsensä.

Joskus viestinnässä merkityksiä välittää pelkästään äänen sävy tai puhujan ilme. Haastattelin opiskeluaikana erästä esitystä varten raiskauksen uhriksi joutunutta naista. Hän kertoi soittaneensa tapahtuneen jälkeen poliisilaitokselle ja kertoneensa epävarmasti, että hänet oli ”ehkä raiskattu”. Puheluun vastannut poliisimies oli kehottanut jämäkästi naista hakeutumaan sairaalaan ja kertonut partion tulevan perässä. Nainen sanoi, ettei ikinä unohda sen poliisin ääntä. Pelkkä äänensävy oli kuulemma kertonut hänelle, että hänet otettiin tosissaan.

Kääntäjä on kulttuurienvälisen viestinnän ammattilainen, mutta niin on poliisikin. Mistä muusta kuin kulttuurien kohtaamisesta olisikaan kysymys, kun poliisimies yrittää kuulustella ”en kommentoi” -linjan vallinnutta järjestäytyneen rikollisuuden edustajaa tai puhuttaa kadulla elävää, vuosikymmenet pullo kädessä viettänyttä rantojen miestä? Asiak-

kaat ovat välillä niin erilaisesta maailmasta ja kulttuurista, että on työn takana yrittää ymmärtää heidän arkeaan.

JOSKUS PARASTA
VIESTINTÄÄ ON OLLA
HILJAA.

Tilannetajua ja kykyä tulkita toista ihmistä voi toki opiskella, mutta parhaiten niitä harjaannuttaa elämänko-

kemus ja työnteko.

Opiskelin pääaineenani englantia, eivätkä opintoni ole todellakaan menneet hukkaan. On kuitenkin turha luulla, että englannilla pärjäisi aina ja kaikkialla. Sanotaan, että yleisin vieras kieli on huonosti puhuttu englanti. Seppo Rätty kertoi aikanaan kisamatkasta, että ”Atlantaan lähtiessä päätin, että en perkelele puhua koko matkalla englannin sanaa – suomella on pärjätävä”. Moni muualla kuin Suomessa syntynyt on ottanut vastaavan asenteen tullessaan Suomeen. Venäläinen tahtoo puhua venäjää ja romanialainen romaniana. Huonosti puhuttu englanti voi olla vain kaukainen haave. Englannilla pääsee toki usein eteenpäin, mutta ei se kaikkia portteja avaa. Siitä eteenpäin pitää luovia jollakin muulla kielellä, kollegan avustuksella, käsimerkeillä tai tulkin avulla.

* * *

On vaikea ajatella, mitä olisin ilman aiempia opintojani ja millainen poliisi olisin ilman omaa koulutustaustaani. Opiskelin viisi vuotta kielinä, kirjoittamista, puhumista ja ihmisten välistä vuorovaikutusta, ja nämä asiat ovat päivittäin keskiössä myös rikostutki-

jan työssäni. Poliisin työnkuva on kuitenkin niin moninainen, että oikeastaan mistä tahansa työ- ja elämäkokemuksesta on hyötyä. Omalla kurssillani oli muun muassa metsuri, flamenco-tanssija, kauppatieteilijä ja kaupan myyjä, ja väittäisin, että jokainen pystyi hyödyntämään omia kokemuksiaan jollain opiskelun, työssäoppimisen ja työnteon osa-alueella.

Yksi poliisin työn hienouksista piilee siinä, että saman perustutkinnon voimin voi toimia mitä erilaisimmissa työtehtävissä: päätyökseen voi penslata sormenjälkiä ja imuroida kuituja, ratsastaa hevosella Helsingin kaduilla, veneillä Saimaalla, ripittää kaahailijoita tai tutkia ulkomaalaisasioita, väkivaltaa tai talousrikoksia. Poikkisuuntaista etenemistä rajoittavat oikeastaan vain omat kyvyt, soveltuvuus ja kiinnostus. Vaihtaa ehtii myöhemminkin ja monta kertaa, ja poliisina voikin tavallaan tehdä yhdellä uralla monta eri uraa. Aiempi tutkinto tai opinnot voivat myös toimia astinlautana joko poikki- tai pystysuuntaiselle etenemiselle.

Poliisin työ on pitkälti eriasteista ongelmanratkaisua: mitä voin tehdä tässä tilanteessa, mitä pitää tehdä, millä perusteella, mikä on tarkoituksenmukaisin, lievin tai vähiten haittaa aiheuttavin keino. Samalla pitäisi analysoida ja havainnoida tilannetta, olosuhteita ja paikalla olevia ihmisiä. Joskus tähän ajatusprosessiin on aikaa kolme sekuntia, joskus kolme kuukautta.

Uskon, että korkeakouluopinnot ovat antaneet valmiuksia tällaiseen ongelmanratkaisujatteluun. Etenkin rikostutkinnassa, missä parhaimmillaan työ on hyvin itsenäistä ja vaatii tarkkaavaista mutta

ASIAKKAAT OVAT VÄLILLÄ NIIN
ERILAISESTA MAAILMASTA JA
KULTTUURISTA, ETTÄ ON TYÖN
TAKANA YRITTÄÄ YMMÄRTÄÄ
HEIDÄN ARKEAAN.

AIEMPI TUTKINTO TAI
OPINNOT VOIVAT MYÖS TOIMIA
ASTINLAUTANA JOKO POIKKI- TAI
PYSTYSUUNTAISELLE ETENEMISELLE.

luovaakin otetta, on etua siitä, että on oppinut hakemaan tietoa, näkemään syy-yhteyksiä, suhtautumaan kriittisesti lukemaansa ja kuulemaansa ja tarttumaan epäjohdonmukaisuuksiin sekä toisaalta keskittymään olennaiseen. Aiemmat opinnot harjaannuttavat näitä taitoja, mutta ei niitäkään yksinomaan koulunpenkkiä kuluttamalla opi. Kun rappukäytävästä kuuntelee asunnossaan juoppohulluuskohtauksen kourissa huonekaluja heittelevää miestä ja tietää, että sisään on mentävä ja että se sisään menijä olen minä, ei akateeminen loppututkintokaan juuri lämmitä.

Olisi helppo ajatella, että kaikki aiemmin tekemäni on ohjannut ja johtanut minut tähän pisteeseen. Tehtyjä ratkaisuja ei kuitenkaan pitäisi arvioida niiden lopputuleman perusteella. Ratkaisu on itsessään joko hyvä tai huono riippumatta siitä, mihin se johtaa. Joka tapauksessa olen erinäisten mutkien kautta päätynyt rikostutkijaksi, eikä mikään tähänastisessa matkasani kaduta.

Sattuma tai oma tahto voivat viedä minut vielä moniin uusiin haasteisiin, ja niitä tässä työssä riittää.

Kisällinä oppiminen jatkuu, ja työn haastavuus vetääkin välillä nöyräksi. Vastuu tuntuu ja välillä painaakin, mutta toisaalta saan kokea työssäni kaipaa maani merkityksellisyyttä. Olen ylpeä työstäni ja ammattikunnastani. Poliisi astuu isolla kengällä, ja siitä jää iso jälki.

LUE LISÄÄ

- Dobelli, Rolf: *Selkeän ajattelun taito*. Helsingin Sanomat 2012.
- Ellonen, Noora ym.: *Rikostutkinta lapsiin kohdistuvissa väkivalta- ja seksuaalirikoksissa*. Poliisiammattikorkeakoulu 2013.
- Kahneman, Daniel: *Ajattelu, nopeasti ja hitaasti*. Terra Cognita 2012. (Alkuteos *Thinking, fast and slow* 2011.)
- Loftus, Elizabeth: *Eyewitness testimony: Civil & Criminal*, 4th edition. Lexis Law Publishing 2008.
- Myllylä, Markku: *Maisteripoliisi. Akateemisen poliisin identiteetin rakentuminen ja ammattiin sitoutuminen*. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto 2010. Luettavissa: <http://tampub.uta.fi/handle/10024/82067>.

THOMAS ELFGREN

DEN GAMLA GODA TIDEN

RIKOSYLIKOMISARIO THOMAS ELFGREN ON OLLUT POLIISINA YLI NELJÄKYMMENTÄ VUOTTA. HÄN VALMISTUI VUODEN 1976 ALUSSA, TOIMI LYHYEN AIKAA LIIKKUVASSA POLIISISSA JA HELSINGIN RIKOSPOLIISISSA JA SIIRTYI KESKUSRIKOSPOLIISIIN VUONNA 1978.

ELFGRENIN TEHTÄVÄT TUTKINNANJOHTAJANA OVAT EDELLYTTÄNEET KIIINTEÄÄ KANSAINVÄLISTÄ YHTEISTYÖTÄ. HÄN ON MYÖS TYÖSKENNELLYT PITKIÄ AIKOJA ULKOMAILLA, MUUN MUASSA TUTKIMASSA SOTARIKOKSIA ENTISESSÄ JUGOSLAVIASSA JA JOUKKOTUHONTAA RUANDASSA.

ARTIKKELI ON KIRJOITETTU VUONNA 2015.

Jag har varit polis i snart fyrtio år. Samhället då var inte som det är nu. Arbetets innehåll var annorlunda, sättet hur vi gjorde jobbet var annorlunda, verktygen var annorlunda. Mina kolleger talade alltid om den ”gamla goda tiden”. De hänvisade till tiden då de efter kriget på östfronten återvände hem och blev poliser. Allt var så mycket bättre, eller betydligt sämre.

Min gamla goda tid som polis började på den nya polisskolan i Tammerfors. Något år tidigare hade skolan öppnat dörrarna på Pohjologatan. Tre månader på skolbanken – det var allt som krävdes för att få bära uniform och tjänstevapen.

Mitt namn antyder att jag talar svenska. Kolleger från den gamla goda tiden kommer ihåg mig bland annat för min bristfälliga finska, något jag inte själv upplevde innan kravet på mer eller mindre perfekt språkbruk påpekades gång efter gång. Svenskan är mitt modersmål, finskan mitt huvudsakliga arbetsspråk och med mina

KUN ISOLLA KENGÄLLÄ ASTUU,

JÄÄ ISO JÄLKI

barn talar jag engelska. Svårt att säga vilket idag är mitt huvudspråk.

Maija Pajarinen, polisskolans lärare i finska, fick mig att sätta vikt vid hur vi poliser uttrycker oss; tal är tanke, tanke är tal, sade hon i en sidomening. Med andra ord, talet reflekterar våra tankar och vice versa. De påverkar och utvecklar varandra. Jag blev vak-sam då jag förstod den djupa innebörden i hennes budskap. Hon har rätt, reflektionen är alltid genuin och omedelbar.

Polisens viktigaste arbetsredskap är kommunikation. Det bär långt då man säger de rätta orden vid rätt tidpunkt och i ett tonfall som får den andra att lyssna. Kunskapen att uttrycka sig i skrift står likväl högt upp på listan. Vårt arbete bedöms långt på basen av hur entydigt korrekt och mångsidigt vi skriver.

Ambassadör Ralph Enckell var känd för de höga kvalitetskrav han ställde på skrift och tal. Han tyckte att vi finländare nöjde oss med alltför litet. I en anekdot berättas, att han en gång läxade upp sin underordnade: lär er använda ert eget modersmål, annars verkar ni ännu dummare än vad ni är.

För en oerfaren polis ter sig den skriftliga rapporteringen kanske som ett sekundärt göromål. Så tänkte jag också. Ju mer krävande mitt arbete blev, desto högre krav ställdes på mina texter. Nu ser jag det också från

en helt annan synvinkel - ju bättre jag gjorde mitt jobb, desto mer krävande arbetsuppgifter fick jag.

* * *

Min poliskarriär har präglats av internationellt polissamarbete och otaliga arbetsuppdrag utomlands. Min första utlandsresa som polis gjorde jag för 37 år sedan. Flyttvägen av finländare som emigrerat till Sverige i hopp om bättre levnadsstandard förde med sig kriminella op-portunist, alkoholister och vanebrottslingar. Det var på den tiden som uttrycket ”en finne igen” myntades av de svenska medierna. Egendoms- och våldsbrott av alla de slag och i olika former stod högt på agendan.

På den gamla goda tiden talade man inte om internationell brottslighet. Begreppet blev vardagsuttryck långt senare och speciellt i samband med Sovjetunionens fall. Jag hittade mig oftare på arbetsresor i Sverige än i hemlandet eller på Centralkriminalpolisens högkvarter vid Bangatan 12 i Helsingfors. På samma korta gata hade jag levt min barndom. Även folkskolan som jag har gått i låg på samma gata, i samma kvarter som CKP och Skyddspolis.

Utöver mitt stora intresse för Sherlock Holmes berättelser drömde jag aldrig om att bli polis. Han kunde greppa mitt intresse för många dagar under sommarloven. Jag var fascine-

ARBETETS INNEHÅLL
VAR ANNORLUNDA,
SÄTTET HUR VI GJORDE
JOBDET VAR ANNORLUNDA,
VERKTYGEN VAR
ANNORLUNDA.

rad av Holmes förmåga att dra slutsatser ur små detaljer som Watson inte såg.

Det var chefen för Helsingfors ridande polis, kommissarie Olavi Mannonen, som väckte mitt intresse för polisjobbet. Jag var aktiv modern 5-kampare och han lovade mig tjänst på hans enhet om jag så ville. Mannonen hade tagit OS-medalj i Melbourne och möjligheten att få träna på jobbet var mer än lockande. En liten annons i Hufvudstadsbladet om ansökan till polisskolan i Tammerfors gav sista stöten. Jag sökte, klarade inträdesprovet och blev invald.

Den vägen gick också mina planer om en karriär som yrkesidrottare.

Efter grundutbildningen fann jag mig på Rörliga polisens huvudavdelning. Också den var i mina barndomskvarter i Rödbergen. Mina kompisar kunde knappt tro sina öron då de hörde att jag blivit trafikpolis.

För att göra saken kort, några månader senare fick jag tjänst vid Helsingfors kriminalpolis och två år senare på Centralkriminalpolisen. Av dessa två år spenderade jag sex månader på polisskolan i Tammerfors. Vi var de första som fick bo i Hervanta.

Mord, dråp, yrkes- och vanebrottslingar blev min vardag. Jag lärde mig brottsutredning under ledning av landets absolut bästa och mest erfarna utredare. Många hade försvarat landets självständighet på Karelska näset där deras livssyn och förståelse av det mänskliga beteendet senare reflekterade på deras arbete.

Min karriär som brottsutredare och förundersökningsledare kan uttömmande beskrivas med orden intressant,

POLISENS VIKTIGASTE
ARBETSREDSKAP ÄR
KOMMUNIKATION.

JU MER KRÄVANDE MITT ARBETE
BLEV, DESTO HÖGRE KRÄV STÄLLDES
PÅ MINA TEXTER.

MIN POLISKARRIÄR HAR
PRÄGLATS AV INTERNATIONELLT
POLISSAMARBETE OCH OTALIGA
ARBETSUPPDRAG UTOMLANDS.

krävande och utmanande. Intressant därför att jag varit med om det mesta: hela skalan från bötesbelagda brott till livstidsdomar. Jag har alltid väntat på måndagen. Krävande därför att det värsta en brottsutredare kan åstadkomma är att han gör ett dåligt arbete som leder till orättvisa för såväl förövare som offer. Utmanande därför att vartenda brottsfall är unikt. Allt ska skraddarsys från topp till tå, utan fördomar och förhandsuppfattning om vad som är relevant.

* * *

Den moderna lingvistikens fader, Noam Chomsky, professor emeritus vid Massachusetts Institute of Technology, sa om sanningen så här: "everyone knows the truth and our lives consist of how we choose to distort it". Som ung utredare trodde jag min uppgift var att utreda sanningen. Med åren och erfarenheten blev mitt förhållande till sanning allt mer skeptiskt. Jag fann mig i ett professionellt och filosofiskt dilemma.

Sanning är en fråga om språk och filosofi. Det tog sin tid innan jag förstod att sluta leta efter den absoluta sanningen, den som parterna i straffprocessen oftast förvränger till sin fördel. Sanning är en filosofisk språkfråga, inte juridisk, även om man i straffprocessen talar om materiell

och juridisk sanning. Vår uppgift är att dokumentera relevant information för parterna. Information som är eller kan bli relevant vid åtalsprövning och domstolsbehandling. Vi ger verktygen för en ändamålsenlig straffprocess.

Jag finner mig ofta i diskussioner om rätt- och orättvisa. Det är inte min sak som polis att grubbla hurvida domstolens utslag är rättvist. Att mäta sina arbetsresultat ur domar kan leda till en förvrängd arbetsbild med ödesdigra konsekvenser.

En brottsutredare ser sig bäst som en forskare som testar sina arbetshypoteser. Lagen förutsätter att den misstänkte (han), den misstänkta (hon), är oskyldig tills annorlunda påvisats av domstol. Rätt så. I min arbetshypotes utgår jag från det motsatta. Hen (båda könen) är skyldig tills materialet jag insamlat påvisar att grund för misstanke inte föreligger. Denna infalls-

vinkel leder med större sannolikhet till ett kvalitativt bättre resultat. Fokus för utredningen bär med sig grundprincipen att målmedvetet leta och hitta fakta som är i den misstänktes förmån.

Utan hypoteser kan man inte förätta en målmedveten rationell utredning. Skillnaden mellan hypotes och förutfattade åsikter är marginell. Det krävs både yrkeskunskap och erfarenhet att hålla dem isär. Att man är inne på fel spår hör till vardagen.

SOM UNG UTREDARE
TRODDE JAG MIN
UPPGIFT VAR ATT
UTREDA SANNINGEN. MED
ÅREN OCH ERFARENHETEN
BLEV MITT FÖRHÅLLANDE
TILL SANNING ALLT MER
SKEPTISKT.

* * *

På den gamla goda tiden fanns det inte datorer, bara skrivmaskiner. Då jag började som polis skrev de äldsta kollegerna ännu förhören för hand. De kunde konsenten att kommunicera. Dagens utredare har sitt fokus i dataskärmen.

Under 1990-talet studerade jag psykologisk profilering på FBI akademien i Quantico, USA. Den praktiska handledningen fick jag av erfarna mentorer på polisinsrättningarna i New York, Minneapolis, Los Angeles och San Fransisco. På Robbery and Homicide Division i Los Angeles delade femtio brottsutredare i ett och samma utrymme på en dator och tio bordstelefoner. Redan då hade utredare i Finland personliga datorer.

En yrkeskunnig brottsutredare värdesätter högt sin kunskap att förhöra. Ett bra utgångsläge är att man gör det i datorlöst utrymme. Mitt råd till alla som vill bli bra på förhör; lär er lyssna.

En yrkeskunnig brottsutredare känner väl till alla farorna med personbevisföring, dvs. förhör. Professorn i psykologi, Pekka Santtila vid Åbo akademi uttryckte sig så här: om förhör idag skulle introduceras som en ny metod i straffprocessen, skulle den på grund av opålitlighet inte godkännas.

För att i en förundersökning komma fram till vad som är relevant, samlar man information som kanske i första hand saknar betydelse. Med andra ord, först med grävskopa, sedan spade, och till slut för hand. Det är som att vaska guld i en flod.

Med undantag av enstaka fall och

VÅR UPPGIFT ÄR ATT DOKUMENTERA
RELEVANT INFORMATION FÖR
PARTERNA.

MITT RÅD TILL ALLA SOM VILL BLI
BRA PÅ FÖRHÖR; LÄR ER LYSSNA.

smuggling av narkotika definierades Finlands internationella brottslighet på 1970–1980-talen främst ur ett nordiskt perspektiv. Huvudrutten för narkotikan var då via Sverige. Man talade inte om organiserad brottslighet, det var yrkes- och vanebrottslighet som gällde. Den första jag träffade i denna kategori var alkoholsmugglaren Jukka Ojaranta.

Då alkohol inte längre såldes på kort, utvidgade Ojaranta sin karriär till egendomsbrott. Riksomfattande ökad blev han efter att ha dumpat gifttunnor i Åbolands skärgård. Vi undvek en ödesdiger storkatastrof tack vare att tunnorna blev flytande. I över två år jobbade jag med hans ärenden.

Ökände Volvo Markkanen var hans like vad hänsynslöshet beträffar. Beväpnade post- och bankrån samt Volvo som flyktbil var hans signatur. Jag träffade honom första och enda gången på Kumla-fängelset i Sverige. Efter en i klassisk stil utförd flykt från centralfängelset i Helsingfors for han till Sverige där han efter ett antal brott blev gripen.

Volvo Markkanen var i minsta detalj värd sitt rykte. Det breda leendet och den sofistikerade verbala uttrycksförmågan dolde väl det djupt inrotade brottsliga sinnelaget. Det blev en intressant och lärorik vecka för mig om hur han efter rånen gång på gång lyckades fly polisen. Mycket

litet av det han berättade under våra dagslånga diskussioner intogs i förundersökningsprotokollet. Han fick stor tillfredsställelse av att skryta om sina bravader. Jag gjorde mitt bästa för att visa hur tagen jag var av hans åtaganden. Jag lyssnade till varenda liten detalj för att lära mig hur man haffar honom nästa gång.

Det blev inte en nästa gång. Han uppnådde sin ålderspension i fängelset. En gammal trött Volvo Markkanen lämnade fängelset ett antal år senare efter avtjänat straff. Hans karriär tog slut, min gjorde det inte.

Det finns två ovärderliga källor för den som vill bli en yrkeskunnig brottsutredare; brottslingar och försvarsadvokater. Ju bättre man känner deras tankar, desto mera kvalitativt blir slutresultatet av det egna arbetet. Under de långa dagarna jag satt med Volvo Markkanen lärde jag mig också att även de smartaste alltid gör misstag. Faktum är att de aldrig har en chans

DET FINNS TVÅ
OVÄRDERLIGA KÄLLOR
FÖR DEN SOM VILL
BLI EN YRKESKUNNIG
BROTTSUTREDARE;
BROTTSLINGAR OCH
FÖRSVARSADVOKATER.

mot en yrkeskunnig och målmedveten poliskår.

Jag har ibland blivit tillfrågad om det finns något sådant som det "perfekta brottet". Ännu fler gånger har jag funderat hur man gör det. Jag vet vilka ingredienserna är, men är alltid lika osäker på slutresultatet. I praktiken är det nästan omöjligt.

Under slutet av 80-talet strök den enögde postränaren runt om i Ny-

lands län. Hans rutinerade tillslag mot avlägsna postkontor gav stor utdelning. Kontoren hade full alarmeredskap i månader. Ändå lyckades han med sin "hit and run"-stil undgå gripande. Vi visste inte vem han var, inte ens om han hade brottsligt förflutet. På den tiden fanns inte övervakningskameror.

Efter varje rån blev han allt självsäkrare. Samtidigt var också en annan post-rånare i farten. Han likaså utrustad med avsågat hagelgevär och grandios självförtroende. Utan kännedom om varandra planerade de sina rån i minsta detalj. Rätt plats, rätt tidpunkt var nyckeln till deras framgång ända till den dagen då de rånade samma postkontor. Då den ena kom ut gick den andra in - däremellan gick larmet. Vi grep båda inom kort.

* * *

Jag lärde tidigt under min karriär att inte göra brottsutredning till en personlig fråga där nederlag eller seger ger anledning till känslouttryck. Den kända vittnespsykologen Elisabeth Loftus lägger orden väl: om både åklagare och försvar endast tänker på att vinna, vem har då tid att tänka på sanningen. Uppdagande av dold grov brottslighet kräver jaktsinne.

Sovjetunionens fall ledde till en dominoeffekt som svepte över hela Europa med nya utmaningar också för polisen i Finland. Trafiken mellan Tallinn och Helsingfors öppnade rutten för syntetiska narkotikapreparat samt för ligor med speciellt intresse för mindre och större egendomsbrott. Myndighetssamarbetet blev en vardag i den riktningen samtidigt

UPPDAGANDE AV DOLD GROV
BROTTLIGHET KRÄVER JAKTSINNE.

DET VI KALLADE
ÖSTBROTTLIGHETEN DEFINIERADE
BEHOVET FÖR HELT NYA
SAMARBETSFORMER MED LÄNDER VI
INTE TIDIGARE HAFT SÅ MYCKET
GEMENSAMT MED.

som det operativa samarbetet med de övriga nordiska länderna avtog.

Det vi kallade östbrottsligheten definierade behovet för helt nya samarbetsformer med länder vi inte tidigare haft så mycket gemensamt med. Specialenheter med fokus på problemet grundades på CKP. För att klara av informationsutbytet etablerade vi kanaler för direkta kontakter med låg tröskel. Vår geografiska position och esternas språkkunskap ledde till att vi blev nordiska föregångare inom detta gebit.

Samtidigt som vi var fullt upptagna med utvecklandet av åtgärder mot en ”invasion” av östbrottslingar, pågick en blodig konflikt på Balkan. Jugoslavien president Jozip Broz Tito hade hållit federationen samman och var högt uppskattad både på hemmaplan och utomlands. Efter hans ledarskap (1939-1980) började den socialistiska federationen sakta falla i spillror. I slutet av 1980-talet utbröt den första våldsamma sammanstötningen i Kosovo. Liksom i många andra konflikter tog de maktlystna opportunisterna tillfället tillvara.

Den serbiska partiledaren Slobodan Milosevic övertygade serberna i Kosovo om att landets albaner utgjorde hot mot liv, hälsa, existens och välfärd. Med populism, nationalism och provokation fick han serberna att gripa till vapen. Inom en relativt kort tid spreds konflikten till hela det

fora Jugoslavien. För en som inte med stort intresse följde med vad som hände, var det helt omöjligt att förstå

vad som pågick. Eller rättare sagt varför. Folk miste livet, hushåll och byggnader förstördes, folk i tiotusental tvingades fly från sina hem.

Under tiden som världen med intresse följde med vad som

pågick på Europas bakgård, pågick i den afrikanska lilleputtstaten Rwanda en konflikt med betydligt mindre internationellt media-intresse. Under en tidsperiod på 100 dagar dödades närmare en miljon människor. 250 000 kvinnor och barn blev våldtagna. Många av dem som överlevde blev gravida. Omvärlden tänkte och tyckte att folkmordet i Rwanda bara var en naturlig fortsättning av den afrikanska kontinentens blodiga historia. Dessutom hade de en helt annan hudfärg - fel hudfärg.

Hösten 1995 utnämnde utrikesministeriet mig till uppgiften att delta i utredningen av krigsbrotten och människorättsbrotten i det forna Jugoslavien. De följande tre åren jobbade jag på krigsribunalen i Haag, en ad hoc domstol som grundats av säkerhetsrådet som en artikel 7 mission.

Efter en kort tid som utredare tog jag ansvaret som chef för domstolens Kroatienheten. En utmanande post som senare visade att mer än yrkeskunskap krävde den förståelse för internationell realpolitik. Som polis från

EN UTMÅNANDE POST SOM
SENARE VISADE ATT
MER ÄN YRKESKUNSKAP
KRÄVDE DEN FÖRSTÅELSE
FÖR INTERNATIONELL
REALPOLITIK.

Finland hade mina kvalifikationer för politik stora brister. Inte hade någon annan polis heller de nödvändiga kunskaperna.

Av de drygt femtio länder som var representerade var vi två från Finland. Många fler utredare tog senare tjänst vid tribunalen, en klar signal av uppskattning för vår yrkeskunskap. Mycket snabbt blev det klart för mig att den bild som internationell massmedia gav om konflikten var minst sagt förenklad och ofta politiskt färgad. Jag fick omvärdera all den information jag inhämtat före min resa.

Min första resa till den totalförstörda regionen Krajina i Kroatien öppnade mina ögon för vad som i praktiken stod bakom rubrikerna. Jag hade sett bilder och nyhetsrapporter, men ingen gav rättvisa åt förstörelsen på ort och ställe. Över en kvartsmiljon människor hade tvingats fly sina hem över gränsen till Bosnien. Samtliga hushåll hade totalförstörts för att förhindra att de någonsin kommer tillbaka.

Som polis är det allmänt att tro man efter några år i yrket sett det mesta av livets aviga sidor. Så tänkte jag också till den dag då jag parkerade FN:s vita 4WD på torget i Kistanje. Hela staden var ödelagd. Samtliga hus var mer eller mindre totalförstörda. Invid torget fanns ruinerna av en ortodox kyrka. På motsatta sidan en katolsk kyrka utan minsta skråma. Jag försökte tänka mig hur folk, vänner och bekanta till varandra för inte så länge sedan gjort sina uppköp i butikerna runt torget. Nu hade varenda själ flytt sitt hemland och mot sin egen vilja blivit flyktingar. Att bli flykting är aldrig en fråga om valfrihet.

JAG HADE BLIVIT BERIKAD AV DEN
ÄKTA KÄNSLAN AV HUMANISM SOM
INTE LÄT MIG VILA.

Overkligheten blev konstigt förlamande. Jag satte mig på ett stenblock som en gång varit en del av kyrkans tjocka vägg. Det tog sin stund innan jag förstod vad som fattades. Ljuden - totaltystnad, inte ens fågelsång. Tre år senare återvände jag till Finland. Jag hade blivit berikad av den äkta känslan av humanism som inte lät mig vila. Jag kunde aldrig mera förhålla mig oberörd av konflikterna runtom i världen.

De följande sex åren svarade jag för uppdagande av grov organiserad brottslighet. Mitt arbete på krigsribunalen hade tagit mig på långa resor till olika delar världen. Mina nya uppdrag i hemlandet var intressanta, krävande och utmanande. Ett 24/7 arbete med bästa möjliga team jag kunde tänka mig.

Vi utvecklade polisens spaningsverksamhet till en hel ny nivå. Vi utvecklade källhanteringen med målsättningen att den är rättsäker, professionell och trygg för alla parter. Vi grundade landets första heltida källhanteringsenhet. Min enhet svarade också för underrättelseverksamheten mot organiserade kriminella motorcykelgäng. Det var en intressant period på sex år tillsammans med exceptionellt kvalificerade kolleger, alla utrustade med jaktsinne och vilja att förbinda sig till det krävande arbetet. Vi

gjorde goda resultat.

En arbetsledares främsta uppgift är att upprätthålla motivationen, få kollegerna att känna sig professionella och att ge dem möjligheten att utveckla arbetet och sig själva till nya nivåer.

Jag hade ännu inte sett allt.

I april 2007 häktade Borgå tingsrätt baptistpastorn Francois Bazaramba för delaktighet i folkmordet i Rwanda. Jag hade några månader tidigare lämnat min position som enhetschef. Min chef och goda vän tyckte att det var dags för mig ta emot nya utmaningar.

Jag hade fått min skäliga andel av grova internationella brott och var inte alls motiverad att ta på mig ansvaret för utredningen. De följande fem åren vistades jag dock största delen i Rwanda, de tusen bergens land och hem för de tidigare utrotningshotade bergsgorillorna. Filmen ”De dimhöljda bergens gorillor” berättar om Diane Fosseys livsverk och är känd för den lite äldre generationen. Då jag i början på 1980-talet såg filmen hoppades jag att en dag få uppleva det hon upplevt. Jag tog mig upp i bergen fyra gånger och hur jag än försöker beskriva upplevelsen hittar jag inte de rätta orden.

EN ARBETSLEDARES
FRÄMSTA UPPGIFT ÄR
ATT UPPRÄTTHÅLLA
MOTIVATIONEN, FÅ
KOLLEGERNA ATT KÄNNA
SIG PROFESSIONELLA
OCH ATT GE DEM
MÖJLIGHETEN ATT
UTVECKLA ARBETET OCH
SIG SJÄLVA TILL NYA
NIVÅER.

En miljon människor dödades på hundra dagar bara därför att militärregimen i Rwanda så bestämde. Bazaramba misstänktes för delaktighet i egenskap av lokalledare. Under en tidsperiod på en månad miste 30 000 Tutsi livet i hans kommun.

Att utreda ett brott som skett 13 år tidigare är redan en utmaning i särklass. Mitt uppdrag tog mig till femton länder i Afrika. Efter avslutad förundersökning fick jag i uppdrag att svara för arrangemang- en av domstolsbehandlingarna i Afrika. Bazarambas rätt till närvaro i Kigali och Dar es Salaam tryggades via videolänk från fängelset i Vanda. Ingen hade tidigare gjort det samma i denna omfattning och vårt exempel följdes senare av andra länder.

Jag återvände till Finland med en erfarenhet som fördjupat min insikt om hur enkelt man med populism och propaganda samt med en kritiklös media kan motivera folk att ta livet av helt okända människor och rentav vänner, grannar och släktingar. I väntan på flyget tillbaka till Finland skrev jag i dagboken:

“Afrika har många verkligheter, många historier. Den rika kulturen, traditionerna, skönheten och den genuina vänligheten har upptagit mina tankar. Ljus, vatten, mat, eld, graviditet, födsel, sjukdom och död har fått ett innehåll. Jag förstår nu varför livet alltid känts som endast halvlevt. Jag har upplevt livets betydelse. Det är inte det jag upplevt, utan det som tidigare känts så betydelselöst. Känslan är befriande. Den ger mig evig sinnenro. Jag kan njuta av det jag inte har. Mina världen har förändrats och för alltid.”

INGEN HADE TIDIGARE GJORT DET
SAMMA I DENNA OMFATTNING OCH
VÅRT EXEMPEL FÖLJDES SENARE AV
ANDRA LÄNDER.

JAG ÅTERVÄNDE TILL FINLAND MED
EN ERFARENHET SOM FÖRDJUPAT
MIN INSIKT OM HUR ENKELT MÅN
MED POPULISM OCH PROPAGANDA
SAMT MED EN KRITIKLÖS MEDIA
KAN MOTIVERA FOLK ATT TA LIVET
AV HELT OKÄNDA MÄNNISKOR OCH
RENTAV VÄNNER, GRANNAR OCH
SLÄKTINGAR.

Efter Rwandauppsdraget var jag än en gång helt övertygad om att jag aldrig mera kunde få ett uppdrag som gav mig tillräckligt med utmaningar. Ett år senare fann jag mig ändå än en gång inför ett intressant, krävande och utmanande uppdrag. Två finska medborgare och en österrikare hade blivit kidnappade i Jemen, ett av världens farligaste länder. Vi jobbade febrilt tillsammans med utrikesministeriet och säkerhetspolisen för att få de kidnappade hem vid liv. Drygt fem månader senare satt jag i flygplanet från Wien på väg hem med det finländska paret.

Sommaren 2014 och mordet på en äldre man i Kotka var en påminnelse om vardagarna då jag började min karriär. Vi hittade hans lik två veckor senare undangömt i en skogsdunge i en låda. Det påminde också om att tillsynes enkla fall ofta är mycket krävande och komplicerade. Att sälla en gärningsman ur en större skara människor som var på plats då mordet skedde kräver mycket av utredarna.

I skrivande stund sitter jag och väntar på nya krävande och intressanta utmaningar. Tyvärr betyder det livslång tragedi för någon. Jag vet att jag inte ännu heller har sett allt. Jag hittar alltid den gamla goda tiden framför mig.

LUE JA KUUNTELE LISÄÄ

- Laura Halminen: “Rikosylikomisario: Luottamuspula poliisiin voi johtaa anarkiaan.” Helsingin Sanomat 26.5.2013: <http://www.hs.fi/kotimaa/a1369533419674>.
- Lasse Kerkelä: “Rikosylikomisario Thomas Elfgren: Laki ei ole Suomessa kaikille sama.” Helsingin Sanomat 28.8.2014: <http://www.hs.fi/ihmiset/a1409118330154>.
- Lasse Kerkelä: “Poliisi kertoo: Tällaiset henkirikokset ovat hankalimpia selvittää.” Helsingin Sanomat 21.2.2015: <http://www.hs.fi/kotimaa/a1424487660081>.
- Suomalainen mies. Toimittaja Perttu Häkkinen haastattelee Thomas Elfgreniä 30.4.2012: <http://areena.yle.fi/1-1541397>.
- Seitsemän oikein. Toimittaja Rita Strömmer haastattelee Thomas Elfgreniä 19.2.2015: <http://www.radionova.fi/ajan-kohtaista/uutiset/Rita-Strommer-avasi-ohjelmansa-KRP-n-Thomas-Elfgrenin-kanssa--aiheena-ihmisen-tekema-paha-33508.html>.
- Thomas Elfgrenin kuusi kuvaa. Toimittaja Päivi Laine haastattelee Thomas Elfgreniä 12.9.2015: <http://areena.yle.fi/1-2925064>.

POLIISI 1

ARI EVWARAYE

”EI VAIN PAHAN POISTAMISTA VAAN MYÖS HYVÄN LISÄÄMISTÄ”

STRATEGIAPÄÄLLIKKÖ ARI EVWARAYE TYÖSKENTELEE SISÄMINISTERIÖSSÄ SISÄISEN TURVALLISUUDEN LAAJA-ALAISTEN KYSYMYSTEN JA POIKKIHALINNOLLISEN YHTEISTYÖN PARISSA. HÄNEN VALTIOTIETEIDEN PRO GRADU -TYÖNSÄ VUONNA 2011 KÄSITTELI POLIISIN ENNALTAEHKÄISYTOIMIA VAKAVAN VÄKIVALTARIKOLLISUUDEN VÄHENTÄMISEKSI.

EVWARAYE VALMISTUI POLIISIKSI VUONNA 2007. ENNEN SIIRTYMISTÄÄN MINISTERIÖÖN HÄN ON TYÖSKENNELLYT SEKÄ PAIKALLISPOLIISISSA ETTÄ SUOJELUPOLIISISSA.

ARTIKKELI ON KIRJOITETTU 2015.

Näillä sanoin pääministeri Jyrki Katainen kiteytti marraskuussa 2013 filosofi Pekka Himasen johtaman kansainvälisen tutkimushankkeen loppuraportin ”Kestävän kasvun malli”. Kataisen hallituksen tilaama tulevaisuusraportti herätti paljon julkista keskustelua. Se sai osakseen niin syytöksiä hyväveli-asetelmasta, jossa pääministerin entuudestaan tuntema tutkija sai johdettavakseen taloudellisesti mittavan tutkimushankkeen, kuin syytöksiä turhanpäiväisestä sanahelinästä, joka ei yhteiskuntapoliittisesti tarkoittanut mitään. Riippumatta siitä, miten hyödyllinen raportti oli Suomen tulevaisuudelle, voisi sen keskeisessä teesissä – ”hyvän lisääminen” – kuitenkin olla jotakin sellaista, mikä voisi leimata ainakin tulevaisuuden poliisityötä.

Poliisilain 1 §:n mukaan poliisin tehtävänä on oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen turvaaminen, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen sekä rikosten ennalta estäminen, paljastaminen, selvittäminen ja syytehar-

KUN ISOLLA KENGÄLLÄ ASTUU,

JÄÄ ISO JÄLKI

kintaan saattaminen. Minulle opetettiin poliisin peruskurssilla, että ainakin rikostorjuntaan liittyvät tehtävät on kirjattu lakiin ikään kuin tärkeysjärjestyksessä: rikosten ennalta estäminen on tärkeämpää kuin niiden paljastaminen tai syyteharkintaan saattaminen. Tämän selitettiin tarkoittavan esimerkiksi sitä, että jos vain mahdollista, on estettävä päihtynyttä menemästä auton rattiin sen sijasta, että odotettaisiin hänen lähtevän ajamaan ja siten puhallutettaisiin hänet, rikoksen jo tapahduttua.

Poliisikoulutus antaa hyvät valmiudet yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseen sekä rikosten selvittämiseen. Ajoneuvo- sekä jalkapartiointi, rangaistusmääräysvaatimusten antaminen ja kuulustelutaito ovat esimerkkejä asioista, joita koulutuksessa opetellaan. Koska poliisi käyttää suurta julkista valtaa, menee puolet opiskeluajasta näitä asioita koskevien lakien ja sääntöjen opetteluun. Pelkkä ”tempu ja miten se tehdään” ei riitä. Tärkeämpää on oppia ”koska tempun saa tehdä ja millä edellytyksillä”.

Voisi jopa sanoa, että Suomen kaltaisessa oikeusvaltiossa poliisitoiminnan ydin on laillisuusperiaate – kaikki tehdään sääntöjen mukaan ja kaikesta, mitä tehdään, puolestaan on säännöt. Voiko tämä kuitenkin johtaa siihen,

että jos jostakin asiasta ei ole tarkkoja sääntöjä, ei ole kunnolla toimintaa?

MINULLE OPETETTIIN
POLIISIN PERUSKURSSILLA,
ETTÄ AINAKIN
RIKOSTORJUNTAAN
LIITTYVÄT TEHTÄVÄT
ON KIRJATTU
LAKIIN IKÄÄN KUIN
TÄRKEYSJÄRJESTYKSESSÄ:
RIKOSTEN ENNALTA
ESTÄMINEN ON
TÄRKEÄMPÄÄ KUIN
NIIDEN PALJASTAMINEN
TAI SYYTEHARKINTAAN
SAATTAMINEN.

Selvittäessäni poliisin ennalta estävää toimintaa koskevaa lainsäädäntöä ja ohjeistusta omaa lopputyötäni varten törmäsin nimittäin hieman yllättäen siihen, että niitä ei juuri ollut. Poliisilain esitöissä ja oikeuskirjallisuudessa kerrotaan, että ennalta estävään toimintaan voi kuulua esimerkiksi lähipoliisitoiminta, suojausneuvonta, am-

mattirikollisten valvonta, tieliikennemympäristön kehittämishankkeet, koulutus sekä tieteellinen tutkimus. Myös nuoriso- tai koulupoliisitoiminta sekä liikenneturvallisuusvalistus mainitaan usein poliisin ennalta estävää työtä kuvattaessa. Toimintaa siis on, ja se on selvästi jopa varsin kirjavaa. Kuitenkaan käsityksemme siitä, mitä kaikkea se voi pitää sisällään saatikka sitten, mitä sen tulisi pitää sisällään, eivät ole ihan selkeitä.

Rikoksesta epäillyn kuulusteluun pätevät samat säännöt riippumatta siitä, kuulustellaanko murhasta epäiltyä tai vaikkapa ensikertalaista näpistelijää. Suomalaiseen oikeusvarmuuteen kuuluu myös se, että rikostutkinta etenee samalla lailla laadukkaasti kaikkialla Suomessa, tekipä tutkintaa sitten Kajaanin tai Pasilan poliisi. Suojausneuvontaa tai koulupoliisin työtä puoles-

taan yhdistää oikeastaan vain se, että molemmissa niissä on kyse poliisin ennalta estävästä toiminnasta. Yhteisiä sääntöjä niille ei siis edes voida kirjoittaa. Suojausneuvontaa ei myöskään saa joka poliisilaitoksella, ammattirikollisten valvonta vaihtelee paljon alueittain ja jossakin on koulupoliiseja, kun taas toisaalla ei. Ennalta estävä työ on hajanaista. Ennaltaehkäisyyn ei samalla tavalla voikaan kirjoittaa sääntöjä kuin muuhun toimintaan.

Vaikka rikosten ennaltaehkäisyyn on varmasti vaikeampi luoda kattavia järjestelmiä kuin niiden tutkintaan, ei se kuitenkaan ole ainoa syy siihen, että rikosten tutkinta on vakiintunut osa päivittäistä poliisitoimintaa, mutta ennaltaehkäisy ei.

Yhden selityksen mukaan lain tarkoittama ennalta estävä työ ei ole eikä sen kuulukaan olla erillistä toimintaa. Tämän käsityksen mukaan poliisi hoitaa oman osansa rikosten ennalta ehkäisemisestä, kun se suorittaa näkyvää valvontaa ja paljastaa sekä selvittää rikoksia tehokkaasti: kiinnijäämisriski pysyy korkeana ja rangaistusten pelko saa ihmiset pidättäytymään rikosten tekemisestä. Ne, jotka näkyvästä valvonnasta ja kiinnijäämisriskistä huolimatta tekevät kovia rikoksia, otetaan kiinni ja he saavat tuomioistuimelta vankeustuomion. Tällöin pahantekijät eivät ainakaan tee rikoksia yhteiskunnassa sinä aikana, kun he ovat vankilassa. Nämä asiat – yleinen rangaistuspelote sekä rikoksentekijän eristäminen – ovat niin kutsutun rangaistus-teorian peruskiviä. Ongelma on se, että ne eivät oikeastaan toimi. Perinteiset poliisi-keinot ovat huonoja ennaltaehkäisyyn.

* * *

VOISI JOPA SANOA, ETTÄ SUOMEN
KALTAISESSA OIKEUSVALTIOSSA
POLIISITOIMINNAN YDIN ON
LÄAILLISUUSPERIAATE - KAIKKI
TEHDÄÄN SÄÄNTÖJEN MUKAAN
JA KAIKESTA, MITÄ TEHDÄÄN,
PUOLESTAAN ON SÄÄNNÖT.

ENNALTAEHKÄISYYN EI SAMALLA
TAVALLA VOIKAAN KIRJOITTA
SÄÄNTÖJÄ KUIN MUUHUN TOIMINTAAN.

Olen harvoin niin keskittyneesti seurannut akateemisen tutkimuksen tulosten esittelyä kuin vuoden 2014 Tukholman kansainvälisessä kriminologiaseminaarissa, kun kaksi juhlapuhujaa, yhdysvaltalaiset Daniel Nagin ja Joan Petersilia, kertoivat tutkimustuloksistaan. Nagin ja Petersilia ovat kumpikin luoneet uran tutkimalla rikosprosessin eri vaiheiden vaikutusta rikosten tekemiseen ja niiden uusimiseen.

Omassa esityksessään Nagin kävi kesäisessä luentosalissa amerikkalaisen selkeästi läpi, miten kiinnijäämisen, pidättämisen, syytteen nostamisen ja tuomion saamisen todennäköisyys vaikuttivat siihen, ryhtyvätkö rikoksenteikijät johonkin rikokseen. Lisäksi hän tarkasteli mahdollisen tuomion ankaruuden vaikutusta rikokseen ryhtymiselle. Hänen aineistonsa oli kerätty ympäri maailmaa usean vuosikymmenen aikana. Naginin tutkimuksen tulos oli karkeasti ottaen, että ainoastaan kiinnijäämisriskillä oli rikoksia ennalta estävä vaikutus. Sekin oli vähäinen eikä liittynyt rikoksesta saatavan rangaistuksen todennäköisyyteen tai ankaruuteen. Pikemminkin se liittyi ihmisen primitiiviseltä vaikuttavaan haluun välttää itse kiinnijäämishetki ja -kokemus.

Vielä hämmäntävämpänä voi pitää Joan Petersilian löytöjä. Hänen tut-

kimustensa mukaan ankarat rangaistukset lisäävät rikollisuutta. Jos kaksi rikoksenteikijää jää kiinni identtisistä teoista ja saa eripituiset rangaistukset, tulee se, joka vapautuu myöhemmin, vapauduttuaan tekemään sekä enemmän että vakavampia rikoksia kuin se, joka vapautuu aiemmin. Eli ajatus, että rikoksenteikijä on ainakin poissa kadulta tekemästä rikoksia sen aikaa kun hän on vankilassa, on periaatteessa oikea, mutta koko yhteiskunnan tasolla ja pidemmällä aikavälillä pitkät vankeusrangaistukset lisäävät rikollisuutta. Petersilian löydökset perustuvat sille, että rangaistuksen pituus lisää vangin syrjäytymistä yhteiskunnasta. Se heikentää hänen kykyään palata rikoksettomaan elämään yhteiskunnassa. Pitkä vankilassaoloaika lujittaa rikollista identiteettiä ja vääränlaista sosiaalista verkostoa.

Naginin ja Petersilian tutkimukset ovat pieni mutta tunnettu osa suurta joukkoa kansainvälisiä kriminologisia tutkimuksia, joiden lopputulokset osoittavat lähes poikkeuksetta samaan suuntaan. Poliisin ennalta estävälle toiminnalle näillä löydöksillä on tärkeä merkitys. Ne tarkoittavat, että kattavakaan yleisvalvonta, kiinnijäämisriskin ylläpitäminen tai tehokas rikostutkinta eivät ole riittäviä tai tehokkaita ennaltaehkäisy-

menetelmiä.

Suomessa poliisien määrä suhteessa

NE TARKOITTAVAT,
ETTÄ KATTAVAKAAN
YLEISVALVONTA,
KIINNIJÄÄMISRISKIN
YLLÄPITÄMINEN TAI
TEHOKAS RIKOSTUTKINTA
EIVÄT OLE RIITTÄVIÄ
TAI TEHOKkaita
ENNALTAEHKÄISYN
MENETELMIÄ.

väestön kokonaisuuteen on Euroopan pienimpiä, noin 150 poliisimiestä 100 000 asukasta kohti. Manner-Euroopassa ei ole epätavanomaista, että sama suhdeluku on jopa kolminkertainen. Tämä tarkoittaa meille sitä, että jopa siinä tapauksessa, että valvonnan lisääminen olisikin tehokas toimenpide, mahdollisuutemme lisätä sitä niin paljon, että sillä saataisiin merkittävä rikoksia vähentävä vaikutus, on huono. Rikokset ja niiden valmistelu myös tapahtuvat enenevässä määrin paikoissa, joihin näkyvä valvonta ei ulotu – suljetuissa yhteisöissä, kodeissa, työpaikoilla ja internetissä.

Tutkitun tiedon vaikutus suomalaisen rangaistuskäytäntöön näkyy myös poliisityössä. Ei liene vain yksi tai kaksi konstaapelia, jotka ovat panneet merkille, että poliisin asiakaskunnassa on heikko vaihtuvuus. Tuomioistuintemme antamat tuomiot, joita usein julkisessa keskustelussa pidetään liian lievinä, näkyvät siten, että rikoksenteijät ovat edellisen teon jälkeen pian uudelleen poliisin kanssa tekemisissä. Onkin helppo samaistua siihen turhautumiseen, jota moni poliisi kokee esimerkiksi nuoren rikoksenuusijan kolmatta kertaa nähdessään. Kuitenkin – kuten Petersilian tutkimukset osoittavat – meillä olisi todennäköisesti rikollisuutta paljon enemmän, mikäli tuomiot olisivat vaikka kaksin verroin ankarampia.

Poliisin asiakaskunnan heikko vaihtuvuus kertoo kuitenkin myös jostain muusta, mikä ensi silmäyksellä näyttää vain synkältä tilastolta: alle kolme prosenttia väestöstä tekee puolet kaikista rikoksista. Rikollisuus kasautuu voimakkaasti hyvin pienelle osalle väestöä. Vä-

RIKOKSET JA NIIDEN VALMISTELU
MYÖS TAPAHTUVAT ENENEVÄSSÄ
MÄÄRIN PAIKOISSA, JOIHIN NÄKYVÄ
VALVONTA EI ULOTU – SULJETUISSA
YHTEISÖISSÄ, KODEISSA,
TYÖPAIKOILLA JA INTERNETISSÄ.

RIKOLLISUUS KASAUTUU
VOIMAKKAASTI HYVIN PIENELLE
OSALLE VÄESTÖÄ.

kivaltarikoksissa kasautuminen on vielä voimakkaampaa rikoksen uhreilla kuin tekijöillä: yksi prosentti väestöstä kokee kaksi kolmasosaa kaikesta väkivallasta. Tämä sama prosentti väestöstä joutuu väkivallan uhriksi yli kymmenen kertaa vuoden aikana. Helposti piiloon jäävä seikka on se, että rikoksen tekijät ja uhrit ovat usein samoja henkilöitä. Tälle samalle väestön osalle kasaantuu myös muita sosiaalisia ja terveydellisiä ongelmia: työttömyyttä, koulupudokkuutta sekä mielenterveys- ja päihdeongelmia. Poliisin pieni asiakaskunta on myös usean muun toimijan asiakaskuntaa.

* * *

Vaikealta vaikuttava rikosten ja sosiaalisten ongelmien kasautuminen on ennaltaehkäisyssä näkökulmasta kuitenkin mahdollisuus. Vaikuttamalla vain pieneen osaan väestöä voidaan mahdollisesti vähentää merkittävää osaa kaikesta rikollisuudesta.

Useat tutkimukset kertovat, että rikosten ja turvallisuusongelmien ennaltaehkäisy on taloudellisesti kannattavaa. Esimerkiksi Ruotsissa vuonna 2013 tehty kustannusanalyysi osoitti, että yhden, vain vähän väkivaltaisesti oireilevan ääriilikkeeseen kuuluvan henkilön yhteiskunnallinen kustannus on lähemmäs 100 000 euroa vuodessa. Pienen, 15–20 henkilön paikallisen äärioikeis-

tolaisjengin aiheuttamat kustannukset 15 vuoden aikana ovat noin 30 miljoonaa euroa. Nämä kustannukset koostuvat rikosten selvittämisestä, niiden aiheuttamien vahinkojen korjaamisesta, uhrien ja tekijän sairaalahoidosta, työpoissaoloista ja työttömyydestä johtuvista veronmenetyksistä sekä muista menoista, joita tällainen syrjäytyminen aiheuttaa. Tuolla 100 000 euron summalla voitaisiin esimerkiksi palkata kaksi poliisia, nuorisotyöntekijää tai järjestötyöntekijää tekemään väkivaltaisen ekstremismin ennaltaehkäisyä paikallistasolla. Ja, kuten sama tutkimus osoittaa, näiden työntekijöiden vaikuttavuus olisi paljon suurempi kuin vain yhden nuoren ääriilikkeeseen liittymisen estäminen. Ennaltaehkäisy maksaa itsensä takaisin.

Tämän tiedon perusteella voisi ajatella, että turvallisuusongelmien ennaltaehkäisy olisi poliisin tai jonkin muun viranomaisen tosiasiallinen

päätyö jo tänä päivänä. Eihän voi olla, että pelkkä puutteellinen tieto siitä, miten vähän kiinnijäämisriski ehkäisee rikoksia, olisi esteenä aidolle ennaltaehkäisevälle työotteelle. Näin ei varmasti olekaan, vaan toinen

suuri este toiminnalle tulee hallinnon luonteesta. Ne säästöt, joita ennaltaehkäisevä työ tuo, eivät näy pelkästään poliisin tai sosiaalitoimen tai Kelan säästöinä, vaan ne muodostavat pieniä puroja, jotka näkyvät vähän

VAIKEALTA
VAIKUTTAVA RIKOSTEN
JA SOSIAALISTEN
ONGELMIEN
KASAUTUMINEN ON
ENNALTAEHKÄISYN
NÄKÖKULMASTA
KUITENKIN MAHDOLLISUUS.

kaikkien budjeteissa. Mikään yksittäinen viranomainen ei siis yksin hyödy näistä säästöistä vaan koko yhteiskunta. Kun viranomaisten toiminnan tuloksellisuutta sitten seurataan konkreettisilla suoritteilla, kuten rikosjuttujen tutkinta-ajoilla, jaetuilla sakoilla tai liikenteessä puhallutettujen määrällä, on vaikea yhtälö valmis: ennaltaehkäisyn hyödyt jaetaan ”muiden kanssa” ja jokainen ennaltaehkäisyyn käytetty henkilötyövuosi on pois ”omien” mitattavien tulosten kuten vaikkapa puhallutusten tekemisestä.

Vaikka ennaltaehkäisy on ensisijaisesti kannattavaa yhteiskunnalle, on siitä kuitenkin hyötyä myös poliisille itselleen. Ennaltaehkäisytöön ei tarvitse olla perinteisillä mittareilla edes kovin tehokasta, jotta se olisi hyödyllistä. Esimerkkinä voidaan käyttää vaikka Länsi-Uudenmaan poliisilaitoksen ja Lyömätön Linja Espoossa ry:n yhdessä kehittämää Väkivallan katkaisu -mallia. Siinä poliisi ohjaa lähisuhdeväkivallasta epäillyn tekijän joko jo tavattaessa tai viimeistään kuulustelusta kolmannen sektorin toimijan tarjoamaan väkivallan vähentämishjelmaan. Rikoksentehtäjän osallistuminen ohjelmaan ei vaikuta itse rikosprosessiin mitenkään ja siihen ohjaaminen vie asian tuntevalta poliisilta ehkä viisi minuuttia enemmän työaikaa. Kun otetaan huomioon, miten paljon yksi lähisuhdeväkivaltajuttu sitoo poliisin resursseja hälytyksestä valmiiseen esitutkintapöytäkirjaan, täytyy väkivallan katkaisuhjelman onnistua ehkä vain joka kymmenennen lähisuhdeväkivallan tekijän kohdalla, jotta hänen tekemättä jäävien seuraavien rikostensa poliisilta säästämä vaiva on enem-

ENNALTAEHKÄISYTYÖN EI TARVITSE
OLLA PERINTEISILLÄ MITTAREILLA
EDES KOVIN TEHOKASTA, JOTTA SE
OLISI HYÖDYLLISTÄ.

män kuin kaikkien perheväkivallan tekijöiden ohjaukseen käytetty aika. Voi olla, että laskennallisesti ”onnistumisprosentin” ei tarvitse olla näinkään suuri. Kuten edellä on todettu, yksi tekijä tekee usein paljon tekoja. Siinä missä tutkinta ja mahdollinen rangaistus kohdistuvat lähtevät varsinaisesta teosta, Väkivallan katkaisu -mallin kaltainen ennaltaehkäisy kohdistuu tekijään itseensä ja sitä kautta kaikkiin hänen tuleviin tekoihinsa. Tällainen tehokkuuslaskenta kuitenkin sivuuttaa poliisin ohjaavan toiminnan kaikkein tärkeimmän seurauksen: sen, että toiminnan ansiosta vähintään joka kymmenes uhri, joka kymmenes tekijä ja usein yksi kokonainen perhe pystyvät jatkamaan elämänsä ilman väkivaltaa.

Väkivallan katkaisu -malli osoittaa hyvin sen, mihin rikosten ennaltaehkäisy ja poliisin rooli ennaltaehkäisyssä perustuvat. Olen viimeiset kolme ja puoli vuotta työskennellyt valtakunnallisen sisäisen turvallisuuden ohjelman parissa. Sen yhtenä keskeisenä tavoitteena on ollut kehittää ja levittää toimintamalleja, jotka tehokkaasti ennaltaehkäisevät erilaisia turvallisuusongelmia. Tällaisten toimintamallien kehittäminen edellyttää jatkuvaa arviointia ja sen opiskelua, mistä turvallisuusongelmat johtuvat. Työpaikoilla kohdattu väkivalta on ilmiönä erilainen kuin ääriajatteluun perustuvat väkivallanteot, ja huumausaineiden

myyminen kadulla on erilainen ilmiö kuin vaikkapa viharikokset. Ymmärtämällä ongelmien syitä ymmärretään samalla, mihin tekijöihin vaikuttamalla voidaan ennaltaehkäistä niitä. Tätä analyysiä tekemällä poliisin rooli ja mahdollisuudet löytyvät. Avain on siinä, että tunnistetaan ne kohdat, joissa poliisi yksin tai yhdessä jonkun muun kanssa voi tehokkaasti vaikuttaa kielteiseen kehitykseen. Kaikkia ilmiöitä ei voi tai kannata yrittää ennaltaehkäistä, ainakaan osana poliisin toimintaa.

YMMÄRTÄMÄLLÄ
ONGELMIEN SYITÄ
YMMÄRRETÄÄN SAMALLA,
MIHIN TEKIJÖIHIN
VAIKUTTAMALLA VOIDAAN
ENNALTAEHKÄISTÄ
NIITÄ

Harva turvallisuusongelma tai rikollisuusilmiö on sellainen, ettei sen kanssa olisi tekemisissä laaja joukko erilaisia ammattilaisia, jotka voivat asiaan vaikuttaa ennen ongelmien ilmenemistä. Poliisi on yksi näistä ammattilaisista. Rikosten taustasyihin vaikutettaessa poliisin rooli on kuitenkin erilainen kuin vaikkapa rikostutkinnassa: poliisi toimii osana moniammatillista toimijoiden ketjua eikä yksin. Resurssien näkökulmasta tämä on helpotus. ”Taakkaa” ei tarvitse kantaa yksin – kunhan yhteistyö muiden toimijoiden kanssa on kunnossa. Tämä edellyttää usein sitä, että yhteistyötä varten on olemassa sopimukset, rakenteet ja, ennen kaikkea, vahva luottamus poliisiin ja näiden muiden toimijoiden välillä.

Esimerkiksi koulusurmista tiedetään, että käsittelemättömät kiusaamiskokemukset, ahdistukseen ja ma-

sennukseen liittyvät mielenterveysongelmat, päätyminen joukkosurmia ihannoiville sivuille internetissä sekä helppo pääsy ampuma-aseisiin ovat usein näiden tekojen taustalla. Poliisi voi olla se, jolle kiusaamiskokemus paljastuu, tai se, jonka tietoon henkilön huolestuttavat kirjoitukset keskustelupalstoilla tulevat, mutta poliisi ei voi olla se, joka hoitaa henkilön kiusaamistraumoja tai mielenterveysongelmia ammatilaisnäkökulmasta. Poliisi voi kuitenkin välittää näitä tärkeitä tietoja esimerkiksi koululle tai terveydenhuololle, jotka eivät muuten tietoja saisi. Sen lisäksi poliisi tietysti hoitaa omaan toimivaltaansa kuuluvan tehtävän eli ampuma-aseiden saatavuuden rajoittamisen silloin, kun siihen on aihetta ja lailliset perusteet. Poliisin suora, oma ennalta estävä toiminta voi konkreettisina toimenpiteinä erilaisissa tilanteissa olla jopa vähäistä, mutta poliisilla on sitäkin tärkeämpi rooli sekä toiminnan käynnistäjänä että yhteistyön veturina.

Poliisi on, kuten aina ennenkin, turvallisuuskysymysten asiantuntija. Usein on myös niin, että laillinen velvoite ennalta estää rikos on poliisilla, mutta parhaat työkalut ovat muilla. Voi esimerkiksi olla, että ilman poliisin aloitetta masentuneen ja aseista kiinnostuneen nuoren ihmisen vierailut ihmisvihaan liittyvillä verkkosivuilla voivat jäädä muille tapausta lähellä oleville merkityksettömäksi seikaksi.

Lähes näin kävikin eräässä hiljattaisessa tapauksessa. Poliisi sai huoli-ilmoituksen nuoresta aikuisesta, joka oli vihjaissut netissä tekevänsä koulusurman ja jonka profiili sosiaalisessa mediassa huokui viittauksia suomalaisiin ja amerikkalaisiin

RIKOSTEN TAUSTASYIHIN
VÄIKUTETTAESSA POLIISIN ROOLI
ON KUITENKIN ERILAINEN KUIN
VÄIKKÄPÄ RIKOSTUTKINNASSA:
POLIISI TOIMII OSANA
MONIAMMATILLISTA TOIMIJOIDEN
KETJUA EIKÄ YKSIIN.

USEIN ON MYÖS NIIN, ETTÄ
LAILLINEN VELVOITE ENNALTA
ESTÄÄ RIKOS ON POLIISILLA, MUTTA
PARHAAT TYÖKALUT OVAT MUILLA.

koulusurmaajiin. Poliisi selvitti tapausta, mutta nopeasti ilmeni, että rikosprosessuaalisesti asia oli selvä: ei ollut riittävä näyttöä siitä, että henkilö valmistelisi törkeää henkeen tai terveyteen kohdistuvaa rikosta, mistä häntä voitaisiin tuomita. Koulusurmaajista tiedetyn perusteella hänellä oli kuitenkin useita joukkosurmaan ryhtymiseen liittyviä riskitekijöitä. Asiaa ei voinut jättää sikseen. Ilmeni, että yksi näistä ongelmista oli mielenterveyteen liittyvä. Aivan kuten monella muulla joukkosurmaan toteuttaneella tai sillä uhkailleella mielenterveysongelmaan ei kuitenkaan liittynyt sellaisia harhoja, väkivaltaisuutta tai itsetuhoisuutta, että sen perusteella henkilön olisi voinut määrätä tahdonvastaiseen hoitoon. Terveydenhuollon näkökulmasta henkilö ei edes ollut akuutisti palvelujen tarpeessa.

Poliisi oli vaikeassa tilanteessa. Perinteisistä keinoista jäljellä oli ainoastaan poliisilain mukainen tarkkailu tai kiinniottaminen rikoksilta tai häiriöiltä suojaamiseksi. Ongelmaksi muodostui uhkan luonne: vaikka todennäköisyys sille, että mahdollinen koulusurmaaja tekisi jotain, oli suuri, ei ollut mitään selkeää osoitusta siitä, koska se tapahtuisi. Poliisilain mukainen kiinniottaminen on hyvin lyhytaikainen ratkaisu, ja on kyseenalaista, voidaanko henkilöä oikeastaan edes ottaa kiinni sillä perus-

teella, jos kiinniottohetkellä ei ole ilmeistä, että hän juuri lähitulevaisuudessa tekisi rikoksen, jolta kiinniottaen suojataan. Poliisilain mukainen tarkkailu ilman mitään tietoa siitä, koska jotain voi tapahtua, on puolestaan erittäin aikaa vievää ja kallista.

Ratkaisu tilanteeseen syntyi edellä mainitun yhteistyön ja poliisin aktiivisuuden kautta.

Poliisi neuvotteli mielenterveyspalvelujen järjestäjien kanssa ja selvitti heille, millaisia riskejä tällaisiin tilanteisiin liittyy. Henkilö pääsi oikeiden palvelujen piiriin, vaikka hän ei pelkän lääketieteellisen arvion perusteella olisi niitä saanut ainakaan yhtä nopeasti tai samassa laajuudessa. Poliisiin johtaman moniviranomaistieimen kautta henkilö pääsi myös sosiaalipalvelujen ja järjestöjen tarjoaman tuen piiriin. Poliisin oma panos tällä hetkellä on se, että ennalta estävään toimintaan koulutettu poliisimies on säännöllisesti yhteydessä henkilöön. Sitä, että muutaman kerran viikossa tai kuukaudessa tämä poliisimies tapaa henkilöä ja kysyy ”miten sinulla menee?”, voi kutsua pehmeäksi turvallisuustyöksi. Jos pehmeällä kuitenkin tarkoitetaan jotain sellaista, mikä ei kuulu poliisitoiminnan kovaan ytimeen, niin on todettava, että joukkosurmien estämisessä ei ole mitään pehmeää.

* * *

JOS PEHMEÄLLÄ
KUITENKIN
TARKOITETAAN JOTAIN
SELLAISTA, MIKÄ EI
KUULU POLIISITOIMINNAN
KOVAAN YTIMEEN,
NIIN ON TODETTAVA,
ETTÄ JOUKKOSURMIEN
ESTÄMISESSÄ EI OLE
MITÄÄN PEHMEÄÄ.

Ennalta estävän toiminnan merkitystä poliisitoiminnan kokonaisuudelle on hahmotettu asiaa koskevassa strategiassa vuosille 2014–2018. Sen mukaan ennalta estävä toiminta muodostuu kokonaisuudesta, johon kuuluu toisaalta ennalta estävästi suoritettu jokapäiväinen poliisin toiminta sekä toisaalta erityistoiminta, jossa poliisi toteuttaa toimenpiteitä ensisijaisena tavoitteenaan ennalta estävä turvallisuuden parantaminen.

Poliisin toimenpiteet Väkivallan katkaisu -mallissa ovat varmasti hyvä esimerkki ennalta estävästi suoritetusta jokapäiväisestä poliisin toiminnasta. Samoin esimerkiksi se, että poliisi kohtaa etnisiin vähemmistöihin kuuluvia nuoria syrjimättömästi ja asiallisesti, on omiaan lisäämään luottamusta suomalaisiin viranomaisiin ja ehkäisemään sellaisia turvallisuusongelmia, joita luottamuksen puute voi aiheuttaa.

Tietojohtoisesti toteutettu ennalta estävä toiminta ei ole ideologinen vaan tutkimustietoon perustuva valinta. Kysymys on siitä, mikä on kustannustehokkain tapa tehdä poliisin työtä eli saavuttaa paras mahdollinen tulos yleisen järjestyksen ja turvallisuuden sekä oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen kannalta. Yksi mielenkiintoisimmista esimerkeistä uudesta kokonaisvaltaisesta ajattelusta tuli hiljattain Ruotsista. Rikskriminalpolisen julkaisi lokakuussa 2014 raportin järjestäytyneen rikollisuuden vaikutuksista ja uhkista paikallistasolla. Sen sijaan, että raportin johtopäätöksenä olisi esitetty lisää lainsäädännöllisiä keinoja vaikeuttaa rikollisjengien toimintaa tai lisää toimivaltuuksia poliisille, esitettiin siinä lähipoliisien koh-

POLIISI ON TÄRKEÄ OSA
"TURVALLISUUDEN ARVOKETJUUN", JOSSA
PELKÄN PAHAN POISTAMISEN SIJAAAN
PANOSTETAAN NIIHIN LENKKEIHIN,
JOILLA VOIDAAN LISÄTÄ IHMISTEN
TURVALLISUUTTA JA TURVALLISUUDEN
TUNNETTA.

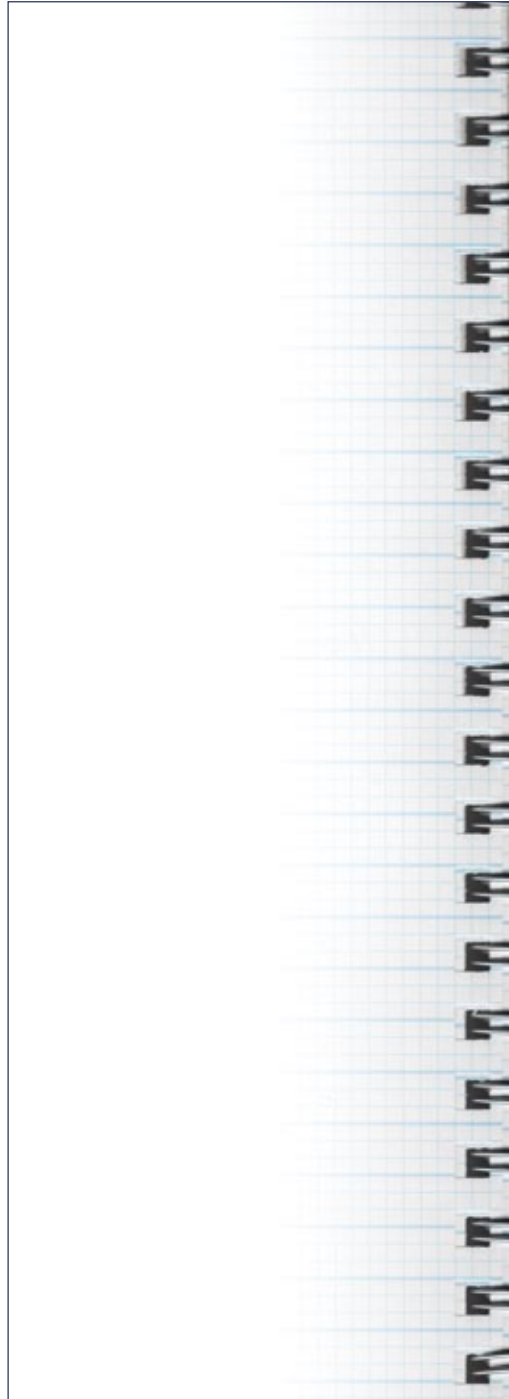
dentamista sosiaalisesti syrjäytyneille alueille, jotta jengien olisi vaikeampi rekrytoida itselleen nuoria jäseniä. Ennaltaehkäisy edellyttää oikeita työkaluja. Ruuvien saa kiinni vasarallakin, mutta ruuvimeisselillä se on huomattavasti helpompaa.

Mitä tulevaisuuden poliisityö sitten voisi olla? Tulevaisuuden poliisityössä poliisi on osa yhteiskuntaa, jossa se toimii. Työn itsetarkoituksena ei ole hoitaa tehtäviä suoritteita tuijottaen. Poliisi on tärkeä osa ”turvallisuuden arvoketjua”, jossa pelkän pahan poistamisen sijaan panostetaan niihin lenkkeihin, joilla voidaan lisätä ihmisten turvallisuutta ja turvallisuuden tunnetta. Tulevaisuuden poliisityössä poliisi ehkäisee ennalta rikollisuuden syntymistä yhdessä muiden kanssa ja selvittää laadukkaasti ne rikokset, joita kaikkien yhteisestä parhaasta yrityksestä huolimatta pääsee syntymään.

LÄHTEET

- Castells, Manuel ja Himanen, Pekka (toim.) 2013: Kestävän kasvun malli. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia.
- Elonheimo H, Gyllenberg D, Huttunen J, Ristkari T, Sillanmäki L, Sourander A (2014: Criminal Offending among Males and Females between Ages 15 and 30 in a Population-based Nationwide 1981 Birth Cohort: Results from the FinnCrime Study. *Journal of Adolescence*, 37:8, 1269-1279.
- En nationell översikt av kriminella nätverk med stor påverkan i lokalsamhället. Rikskriminalpolisens 2014.
- Evwaraye, Ari, Mankkinen, Tarja ja Vertio, Kia 2012: Miksi nuori surmaa? Yhteenveto nuorten tekemistä suunnitelmallisista henkirikoksista ja niiden taustoista. Helsinki: Sisäasiainministeriön julkaisuja.
- Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi poliisilain muuttamisesta (HE 57/1994 vp).
- Hautamäki, Jari 2013: Mikä minuun meni? Tositarinoita suomalaisesta perheväkivallasta. Nørhaven: Gummerus.
- Helminen, Klaus, Kuusimäki, Martti ja Rantaeskola, Satu 2012: Poliisilaki. Helsinki: Talentum.
- Melander, Sakari 2010: Rikosoikeus 2010-luvulla. Helsinki: Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta.
- Nagin, Daniel 2013: Deterrence in the twenty-first century. *Crime and Justice*.
- Nilsson Lundmark, Eva ja Nilsson, Ingvar 2013: Sammanfattning av intoleransens pris. En socioekonomisk analys av makt-rörelsen och Kungälvsmodellen. Stockholm: Åtta.45 Tryckeri AB.
- Petersilia, Joan 2009: *When Prisoners Come Home*. New York: Oxford University Press.

- Poliisin ennalta estävän toiminnan strategia vuosille 2014–2018. Sisäministeriön julkaisu 2/2014.
- Smolej, Mirka 2013: Katsaus toistuvaan rikoksen uhriksi joutumiseen ja sen ehkäisyyn. Helsinki: Oikeusministeriön selvityksiä ja ohjeita.

ANU HAIKANSALO

NIIN POLIISIA!

ANU HAIKANSALO ON POLIISIVIESTINNÄN LEHTORI. HÄN ON TYÖSKENNELLYT POLIISIAMMATTIKORKEAKOULUSSA VUODESTA 2010.

HAIKANSALO ON FILOSOFIAN MAISTERI JA AMMATILLINEN ERITYISOPETTAJA. HÄN VALMISTEE VÄITÖSKIRJAA POLIISIPÄÄLLYSTÖN KIELENKÄYTÖN ERITYISPIIRTEISTÄ.

ARTIKKELI ON KIRJOITETTU 2015.

Tässä artikkelissa käsittelen poliisikulttuurille tyypillistä kielenkäyttöä siitä näkökulmasta, miten se näyttäytyy kaltaiselleni kielentutkimukseen suuntautuneelle siviilille.

Aluksi esitän tulkintojani poliisikulttuurin luonteesta ja peilaan niitä aiheita käsitteleviin tutkimuksiin. Siitä jatkan valottamalla diskurssin ja genren käsitteitä. Tarkoitukseni on pohdiskella sitä, miksi poliisissa ovat vallalla tietynlaiset kielenkäytön tavat: Mitä niillä halutaan korostaa? Millaisia funktioita eli käyttötarkoituksia kielelliset valinnat palvelevat?

Lopuksi esitän toiveen siitä, että tulevat poliisit kehittäisivät kielitietoisuuttaan ja oppisivat tunnistamaan yhteisölliset voimat, jotka heitä ohjailevat.

* * *

Kun hieman yli kolme vuotta sitten astuin suomen kielen ja viestinnän opettajan virkaan ja Poliisiammatti-

KUN ISOLLA KENGÄLLÄ ASTUU,

JÄÄ ISO JÄLKI

korkeakoulun ovista sisään, astuin sisään minulle uuteen kulttuuriin ja uuteen kieleen. Samalla kun koetin hahmottaa poliisikulttuurin muotoja, arvoja ja menneisyyden painolasteja, naureskelin sanastollisille kummallisuuksille ja heristelin sormeani koukeroisille rakenteille. Sinisilmäisyyttäni koetin toimia tämän kielen kanssa kuin aiemmin tuntemieni ja taivuttaa sitä tahtooni. Pian huomasin, että jotkin kielenkäytön tavat ja piirteet olivat niin tiukasti osa tätä kulttuuria, sen käytäntöjä ja tätä kieltä, että olin niiden edessä aseeton.

Poliisikulttuuri sekä poliiseja koulutavan oppilaitoksen tavat kielellistää ja tuottaa poliisina olemisen tapaa tuntuivat minusta aluksi hämmästyttävän vanhanaikaisilta. Sain lämpimän vastaanoton ja tutustuin lukemattomiin mukaviin ja viisaisiin persooniin mutta törmäsin myös herrasmiesmäisyyteen verhottuun seksismiin, esimiesten edessä jäykistelyyn, homofobiaan, rasismiin ja sukupuolittuneisiin vuorovaikutustilanteisiin. Missään en ole ollut niin tietoinen sukupuolestani ja ulkonäöstäni kuin tässä ympäristössä. Kohtasin myös sekä ronskia huumoria että koomisen virkamiesmäistä kielenkäyttöä, jossa *toimenpiteitä suoritettiin henkilöiden toimesta*. Tutustuessani poliisikulttuurista tehtyihin tutkimuksiin huomasin, että samansuuntaisia havaintoja olivat tehneet myös minua viisaammat. Timo

Korander on listannut poliisikulttuurin piirteiksi muun muassa ammatillisen eristäytymisen, keskinäisen solidarisuuden, hegemonisen maskuliinisuuden, moraalisen ja poliittisen konservatiivisuuden, pragmatismien ja hierarkkisuuden¹. Hyvin yksinkertaistetusti tyypillinen poliisikulttuurin edustaja on siis perhekeskeinen ihminen, joka arvostaa miehisii asioita, kannattaa oikeistoa, viihtyy vapaa-

aikanaanakin työkavereidensa kanssa, tuntee paikkansa komentoketjussa ja on toimintatavoiltaan käytännöllinen. Poliisikulttuuria kuvataan tutkimuksissa maskuliiniseksi ja poliisina olemista hyvin sukupuoliseksi asiaksi².

Kulttuurisia arvostuksia tuotetaan kielellä ja jo sananvalinnat kantavat paljon merkityksiä. Todellisuuden kielentäminen on täynnä valintoja. Missä tahansa kielenkäyttötilanteessa valintojen takana on jonkinlainen ideologia.³ Tästä kulttuurisesta merkitysten tuottamisesta ja sen lopputuloksena syntyneestä merkitysvyyhdestä voidaan käyttää nimitystä *diskursi*.

Luodaanpa siis kevyt silmäys diskursiisiin, joiksi edellä kuvatun kaltaisia

PIAN HUOMASIN, ETTÄ
JOTKIN KIELENKÄYTÖN
TAVAT JA PIIRTEET
OLIVAT NIIN TIUKASTI
OSA TÄTÄ KULTTUURIA,
SEN KÄYTÄNTÖJÄ JA
TÄTÄ KIELTÄ, ETTÄ
OLIN NIIDEN EDESSÄ
ASEETON.

¹ Korander 2004, 4

² Honkonen 1999, 168

³ Heikkänen 2012, 17.

kulttuurin ja kielen erottamattomia pienoismaailmoja eri tieteissä kutsutaan. Ne kahmaisevat kynnyksen ylittäneen no-peasti sisäänsä – ihmisellä on luontainen tarve sosiaalistua ja tulla osaksi *meitä*. Muutaman vuoden minäkin saatoinkin tarkastella poliisi(oppilaitos)diskurssia ulkopuolisen silmin, kunnes eräänä päivänä huomasin *jalkauttavani suunnitelmia ja sinnaavani päätöksiä*. Ajattelutapa muuttuu, kieli muuttuu, toiminta muuttuu.

Poliisin diskurssin muodostavat ne kaikki käytännöt, joissa kieltä käytetään. Siihen vaikuttaa kulttuuri, joka tuottaa kieltä ja jota tuotetaan kielellä. Kiteytyneet ajattelutavat, arvot, asenteet ja oletukset luovat yhteisen diskurssin ja määrittelevät siinä tehtäviä kielellisiä valintoja. Poliisin diskurssia muovaavat esimerkiksi edellä mainitut kulttuuriset ominaispiirteet, kuten vahva hierarkkisuus, maskuliinisuus ja konservatiivisuus, sekä erilaiset me ja muut -asetelmat. Kulttuurisesti hyväksyttävät kielenkäytön muodot syntyvät Pierre Bourdieun mukaan ajan saatossa käytävissä sosiaalisissa kamppailuissa, joissa määritellään se, kennellä on lupa puhua tietyllä tavalla tietyssä tilanteessa⁴.

Diskurssilla voidaan nähdä olevan yhteisöllisyyttä luova funktio: yhteisellä diskurssilla erottaudutaan toisista ryhmistä. Tässä yhteydessä voidaan puhua myös ryhmädiskurssista, jolloin yhteinen kieli ja toimintatapa nähdään ryhmän yhteenkuuluvuutta luovana symbolisena tekijänä. Timo Korander puhuu poliisien keskinäisestä vahvasta koodista, johon

KOHTASIN MYÖS SEKÄ RONSKIA
HUUMORIA ETTÄ KOOMISEN
VIRKAMIESMÄISTÄ KIELENKÄYTTÖÄ,
JOSSA TOIMENPITEITÄ
SUORITETTIIN HENKILÖIDEN
TOIMESTA.

TODELLISUUDEN
KIELENTÄMINEN ON TÄYNNÄ
VALINTOJA. MISSÄ TAHANSA
KIELENKÄYTTÖTILANTEESSA
VALINTOJEN TAKANA ON
JONKINLAINEN IDEOLOGIA.

DISKURSSILLA VOIDAAN NÄHDÄ
OLEVAN YHTEISÖLLISYYTTÄ LUOVA
FUNKTIO: YHTEISELLÄ DISKURSSILLA
EROTTAUDUTAAN TOISISTA
RYHMISTÄ.

⁴ Bourdieu 1991, 38

sisältyy myös oman kielen käyttö⁵. Ammattikieli on koodin keskeinen osatekijä. Pirjo Hiidenmaan mukaan ammattikieltä ei opinnoissa yleensä nosteta millään tavalla esiin, vaan sen omaksuminen tapahtuu professionaalisten taitojen opettelun sivussa⁶. Matti Mälkiän ja Jari Stenvallin sanoin ”ammattikieli on yleensä vahvasti sisäistetty ja luonnollinen tapa jäsentää oman alan ammatillista todellisuutta”⁷.

Vaikka poliisissa on tavoitteena luoda kuva yhdestä, yhtenäisestä poliisista, on kulttuurin sisällä ristivetoja ja vastakkainasetteluja, jotka heijastuvat diskurssiin ja sitä kautta kielenkäyttöön. Poliisin vastavoimina eri tilanteissa ovat muutamia mainitakseni asiakkaat, juristit ja siviilit. Vastakkainasetteluja olen hahmottanut olevan myös miehistön ja päällystön, kenttätoiminnan ja tutkintatoiminnan sekä miesten ja naisten välillä. Samoja havaintoja eri ryhmien välisistä jännitteistä on tehty myös ruotsalaisesta poliisikulttuurista⁸.

Poliisidiskurssi ei näin ollen pidä sisällään vain yhtä yhtenäistä kielenkäyttötapaa. Näistä diskurssissa elävistä eri yhteyksissä käytettävistä tavoista

tehdä kielellisiä valintoja käytetään esimerkiksi kielentutkimuksessa nimitystä genre eli tekstilaji. Eri tilanteissa valitaan erilainen tapa käyttää kieltä ja joskus käy myös niin päin, että genre ohjaa sitä, miten käyttäydymme tietyssä tilanteessa tai miten tulkitsemme sitä.

* * *

Mitä tiedetään poliisikielen genreistä?

Yhteinen piirre kaikelle poliisikielälle on ainakin se, että kaikki työssä tuotettava kieli on viranomaiskieltä, virkakieltä. Kotimaisten kielten keskus määrittelee internetsivuillaan sen näin: ”Virkakieli on kieltä, jota viranomaiset ja julkisten palvelujen tarjoajat käyttävät työtehtävissään. Virkakielellä valmistellaan ja hoidetaan yhtä hyvin koko maan kuin yksittäisen kansalaisen asioita. Sillä tiedotetaan, pää-

VAIKKA POLIISISSA
ON TAVOITTEENA
LUODA KUVA YHDESTÄ,
YHTENÄISESTÄ
POLIISISTA, ON
KULTTUURIN SISÄLLÄ
RISTIVETOJA JA
VASTAKKAIN-
ASETTELUJA, JOTKA
HEIJASTUVAT
DISKURSSIIN JA
SITÄ KAUTTA
KIELENKÄYTTÖÖN.

tetään, raportoidaan, opastetaan ja neuvotellaan.”⁹ Toisinaan virkakielisanalla on negatiivinen sävy; silloin tarkoitetaan kieltä, joka on mutkikasta ja vaikeaselkoista. Poliisigenrejen yhteiset piirteet muodostuvat niiden piirteiden kimpusta, joita tyypillisesti löytyy poliisikielästä. Poliisikieli sisältää runsaasti virkakielelle ja lakikielelle ominaisia piirteitä. Toisaalta päämääränä on

⁵ Korander 2004

⁶ Hiidenmaa 2000, 28

⁷ Mälkiä & Stenvall 1997, 34

⁸ Stenmark 2005

⁹ Mitä virkakieli on? Luettu 19.10.2013.

yksiselitteisyys ja aukottomuus, toisaalta taas yläkäsitteillä pelaava ympärilyöry.

Poliisidiskurssissa on siis useita genrejä. Genreillä on yhteisiä piirteitä, mutta myös eroja. Esimerkiksi talousrikostutkija käyttää työssään todennäköisesti erilaista kieltä ja sanastoa kuin kenttämiespartioidessaan. Ensiksi mainittu kirjoittaa työssään paljon ja sosiaalistuu oman alansa erikoiskieleen ja ilmaisukaavoihin ollakseen uskottava. Hänen tekstiensä oletuslukija on todennäköisesti talousrikoksiin erikoistunut syyttäjä, jonka kanssa jaetaan yhteinen termistö ja jopa juridinen tyyli. Jälkimmäinen taas lähinnä puhuu työkseen ja oppii valitsemaan oikean tavan viestiä erilaisten ihmisten kanssa. Hänen työssä tuottamiensa lyhyiden tekstien lukijoita ovat lähinnä jutun tutkijat eli toiset poliisit, joskus kuitenkin myös syyttäjä. Kielellisiin valintoihin on aina käytännön syy.

Genren käsite ei suinkaan ole selvärajainen. Kapeasti nähtynä sillä voidaan tarkoittaa erilaisia kirjoitettuja tekstilajeja, jotka ovat esimerkiksi muodoltaan tai ilmaisultaan tietynlaisia: tällöin poliisigenerejä voisivat olla esimerkiksi rikosilmoitus, tutkintamuistio, kuulustelukertomus, esitutkintapöytäkirjan johdanto ja tiedote. Laajasti nähtynä genrellä voidaan kuitenkin tarkoittaa tilanteittain vaihtelevaa tai tiettyä teemaa käsiteltäessä aktivoituvaa kirjoitettua ja puhuttua kieltä. Genre siis vallitsee tekstien ja keskusteluiden taustalla, ohjaa niiden tuottamista ja myös ymmärtämistä: keskustelukumppani, tilanne tai henkilön asema hierarkiassa vaikuttavat kieleen. Genreanalyysi-teoksen alkusanoissa genreä luonnehditaan

POLIISIKIELI SISÄLTÄÄ RUNSAASTI
VIRKAKIELELLE JA LAKIKIELELLE
OMINAISSIA PIIRTEITÄ. TOISAALTA
PÄÄMÄÄRÄNÄ ON YKSISELITTEISYYS
JA AUKOTTOMUUS, TOISAALTA
TAAS YLÄKÄSITTEILLÄ PELEAAYA
YMPÄRILYÖREYS.

seuraavasti: ”Genret eli tekstilajit ovat olennaisia kaikessa ihmistenvälisessä kanssakäymisessä. Ne ohjaavat sitä, miten toimimme erilaisissa tilanteissa ja miten tulkitsemme toistemme kielellistä ja muuta käyttäytymistä. Toisaalta muutamme genrejä jatkuvasti omilla teoillamme. Elämme jokapäiväistä elämäämme erilaisten lajien keskellä, ja nämä lajit elävät meissä.”¹⁰

Myös genret itsessään ovat hämäärärajaisia: ei voida tarkasti määritellä, mitkä piirteet, rakenteet tai yksittäiset sanat esiintyvät tietyssä genressä. Kyse on enemmänkin tyypillisyyksistä – genre hahmottuu sille tyypillisen rakenteen tai kielenkäytön mukaisesti. Genret sisältävät luonnollistumia eli sosiaalistumisen kautta kehittyneitä normeja ja vakiintuneita tapoja ilmaista asioita. Suuri joukko genreistä on sellaisia, että huolimatta niiden hämäärärajaisuudesta niiden käyttäjät todennäköisesti tunnistavat ne¹¹.

Maailma tekstualisoituu eli rakentuu enemmän ja enemmän tekstien varaan. Tekstiyhteiskunnassa selvittääkseen on oltava genretietoinen, on tiedostettava, että ihmiset vaihtelevat kielellistä ja muuta käyttäytymistään tarkoituksenmukaisesti tilanteen ja tavoitteidensa mukaan. Taito tunnistaa genrejä on osa tekstitaitoja.¹² Ihmiset

hyödyntävät jatkuvasti genrejä elämässään ja ovat niiden vaikutuksen alla, vaikka käytännössä otammekin lajit usein itsestäänselvyyksinä tie-

GENRET SISÄLTÄVÄT
LUONNOLLISTUMIA ELI
SOSIAALISTUMISEN
KAUTTA KEHITTYNEITÄ
NORMEJA JA
VAKIINTUNEITA TAPOJA
ILMAISTA ASIOITA.

dostamatta niiden vaikutusta¹³. Ihminen ei useinkaan huomaa sitä, mikä on läsnä kaikkialla.

Poliisigenreistä tunnistettavin ja ensiksi mieleen tuleva lienee niin sanottu *cop speak*, joka on muuan mu-

assa yläkäsitteillä ja ammattisanastolla operoiva kielimuoto. Kenttäpartio saattaisi kirjata arkipäivän keikan vaikkapa näin: *Kohhteessa havaittu mieshenkilö. Partio jalkautunut ajoneuvosta ja sen toimesta suoritettu kiinniotto.* Mielenkiintoinen piirre *cop speak*issa on se, että se näyttäytyy hyvin samanlaisena eri kielten poliisigenreissä. Marko Vesterbacka on kuvannut *cop speak*iksi kaikkea sellaista tavallisesta yleiskielestä eroavaa poliisikieltä, joka on muuttunut itsetarkoitukselliseksi ja jolle poliisi itsekään ei pysty keksimään mitään kovin järkevää selitystä. ”Copspeak on sanontoja ja kirjoitustapoja, joista on tullut maneereja.”¹⁴

Poliisikielestä omiksi genreikseen voitaisiin lisäksi hahmottaa esimerkiksi hallinnollinen genre ja päivittäistiedottamisen genre sekä miehistö- ja talousrikosgenre. Erityisen kiinnostunut olen kuitenkin viime aikoina ollut monen muun

¹⁰ Heikkinen ym. 2012, 11.

¹¹ Heikkinen & Vuottilainen 2012, 36

¹² Heikkinen & Vuottilainen 2012, 18.

¹³ Heikkinen & Vuottilainen 2012, 18

¹⁴ Vesterbacka & Pajarinen 2008.

genren kanssa päällekkäisestä päällystögenrestä, jolle ominaista vaikuttaa olevan suoranainen pyrkimys virkakielisyyteen.

* * *

Katsotaanpa tarkemmin kielenkäyttötapaa, jota tässä kirjoituksessa kutsun päällystögenreksi. Sen käyttäjäryhmän muodostaa poliisipäällystö eli esimies- ja asiantuntijatehtävissä toimiva päällystötai yliopistokoulutuksen suorittanut poliisin ”aristokraattinen eliitti”¹⁵. Ryhmä ei toki ole tasapäinen vaan pitää sisällään monenlaisia kielenkäyttäjiä. Tiettyjä tyyppisyyksiä ja ilmausten luonnollistumia olen kuitenkin päällystön kielellisistä valinnoista pannut merkille. Otetaan seuraavaksi kaksi lyhyttä näytettä teksteistä, joiden kirjoittajat edustavat poliisipäällystöstä. Näyte A on katkelma päällystöopinnoissa annetusta kypsyysnäytteestä, B taas ote AMK-opinnäytetyöstä.

A. Opinnäytetyöskentelyn aikana havaitsin, että poliisilaitoksen henkilöstöltä puuttui riittävä osaamista ottaa vastaan turvapaikkahakemus ja käyttää hakemuksen vastaanottamiseen eri viranomaisen tietojärjestelmiä. Osaamispuute oli siten moni-ilmeinen. Opinnäytetyön tavoitteena oli lisätä henkilöstön osaamista ja auttaa henkilöstöä suoriutumaan turvapaikkahakemuksen vireillepanossa ja siihen liittyvissä alkutoimenpiteissä.

B. Pyyntöön oikeusalan muuttuminen sen johdosta, että sitä pyytää väärä viran-

IHMINEN EI USEINKAAN HUOMAA
SITÄ, MIKÄ ON LÄSNÄ KAIKKIALLA.

¹⁵ Honkonen 1999, 171

omainen, ei tämän läbestymistavan mukaan voi olla mahdollista. Mikäli pidättäytyttäisiin käsityksessä, että oikeusapua voi olla vain oikeusviranomaisen hallussa oleva tieto, tarkoittaisi se sitä että oikeusviranomaisen käsite tulisi yhdenmukaistaa. Toisaalta, edellä käsitelty huomioiden, voidaan tulkita että yhdenmukaistaminen tapahtuu juuri edellä mainittujen ilmoitusten ja varausten muodossa valtioiden liitetyessä sopimuksiin.

VÄITÄN, ETTÄ
PÄÄLLYSTÖGENREN
KÄYTTÄJÄN
VIRKAKIELISYYS ON
JOSSAIN MÄÄRIN
TIETOISEN VALINNAN
TULOS: KIELEN AVULLA
HALUTAAN TEHDÄ
ERO MIEHISTÖÖN ELI
PERUSPOLIISEIHIN.

Yllä olevat esimerkkikatkelmat ovat periaatteessa virheetöntä kieltä, mutta jotain erityistä niiden ilmaisutavassa kuitenkin on. Havaintojeni mukaan päällystögenrelle tyypillisiä piirteitä ovat tietynlainen korostunut virkamiesmäisyys, virkkeiden ideatiheys (paljon asiaa ja painavamerkityksisiä sanoja yhdessä virkkeessä) sekä pitkien virkkeiden ja lauseenvas-tikkeiden aiheuttama koukeroisuus. Etenkin kirjoitetussa kielessä esiintyy runsaasti geneerisiä substantiiveja eli yläkäsitteitä (*henkilö, suorite, toiminta*), kiilalauseita, määräteketjuja, postpositioita (*subteen, toimesta, tabolta, kannalta, osalta*) ja juridisia pronomineja (*puheena oleva, edellä mainittu*). Piirteet ovat pääpiirteittäin samoja, joilla yleensä kuvataan huonoa virkakieltä.

Miksi siis päällystö valitsee kieleensä hallinnollisia, juridisia ja virkakielen piirteitä? Mikä on tämän genren

funktio? Halutaanko virkakielisyydellä antaa vaikutelma uskottavuudesta ja professionaalisuudesta? Tällainen ilmiö on havaittu lääkäreiden ammattillisen identiteetin kehittymisessä.

Yhteisössä hyväksytyä kielimuotoa käyttämällä lääkäri esittää itsensä pätevänä ja osoittaa kuuluvansa ammattikuntaan. Jenni Viinikka esittelee pro gradu -tutkielmassaan sosiologi Frederick Ericksonin tekemiä havaintoja, joiden mukaan lääketieteen opiskelijat

saattavat esittää potilaskertomuksensa uransa alussa tavalla, joka poikkeaa paikoin lääkäreiden tyypillisestä kielenkäytöstä¹⁶. Kokemuksen myötä ja ammatti-identiteetin vahvistuttua lääkärin kielenkäyttökin muuttuu genrenmukaiseksi eli ammattikieliseksi¹⁷.

Mielenkiintoinen käsite tässä yhteydessä on myös sosiolingvistiikan käyttämä tyylittely, jonka mukaan kielenkäyttäjä jäljittelee stereotyyppisesti tietylle henkilölle tai ihmisryhmälle ominaista kieltä sosiaalisten merkitysten tuottamiseksi. Vesa Heikkisen mukaan jotkin tekstilajit ovat yhteisössä arvostetumpia kuin toiset. Näihin arvostettuihin genreihin kuuluvista teksteistä myös otetaan mielellään aineksia omaan tekstiin.¹⁸ Voidaanko siis ajatel-

¹⁶ Erickson 1999, 119–124

¹⁷ Viinikka 2012, 36–37.

¹⁸ Heikkinen ym. 2012, 110.

la, että päällystö tyyllitelee ja jäljittelee juristien kielenkäyttöä hankkiakseen sosiaalista arvostusta?

Väitän, että päällystögenren käyttäjän virkakielisyys on jossain määrin tietoisien valinnan tulos: kielen avulla halutaan tehdä ero miehistöön eli peruspoliiseihin. Virkakielisyys siis ymmärretään tärkeäksi osaksi päällystövirkamiehen professiota ja rooli-identiteettiä. Päällystön työssään kirjoittamien tekstien lukijana on usein toinen poliisi tai juristi, joten yhteisen kielen käyttäminen on toki luonnollista. Virkakielisestä poliisigenrestä näyttää kuitenkin olevan vaikea luopua. Kun päällystöopinnojen loppusuoralla kirjoitetaan opinnäytetyön pohjalta kypsyysnäyte, virkakieliset rakenteet ja sananvalinnat ovat läsnä myös niissä teksteissä, vaikka kirjoitusohjeissa painotetaan, että tekstin tulisi olla nimenomaan yleistajuinen.

Alkuvaiheessa olevassa väitöstutkimuksessani olen aikeissa selvittää, millainen on päällystögenre. Millaisen prosessin kautta siihen soviaalistutaan? Onko virkakielisyys epävarmuuden ilmaisun, eräänlainen sumuverho, jonka tarkoitus on antaa vaikutelma ammatillisuudesta? Tarkoitukseni on (kriittisen) diskurssi-analyysin keinoin tarkastella päällystötutkinnon lopuksi kirjoitettavista kypsyysnäyteteksteistä ennen kaikkea sitä, miten rooli-identiteetti, poliisius, ammatin kautta luonnollistunut kielenkäyttötapa ja kieliyhteisön konventiot näkyvät tiettyinä lähestymistavan, rakenteiden, ilmausten ja sanaston tyypillisyyksinä. Minua kiinnostaa se, miten ja miksi virkakielisyydet esiintyvät myös teksteissä, jotka eivät ole virkatekstejä vaan jotka kirjoitetaan po-

ONKO VIRKAKIELISYYS
EPÄVARMUUDEN ILMAISIN,
ERÄÄNLAINEN SUMUVERHO, JONKA
TARKOITUS ON ANTAA VAIKUTELMA
AMMATILLISUUDESTA?

HAVAINTOJENI MUKAAN
PÄÄLLYSTÖGENRELLE TYYPILLISIÄ
PIIRTEITÄ OVAT TIETYNLAINEN
KOROSTUNUT VIRKAMIESMÄISYYS,
VIRKKEIDEN IDEATIHEYS (PALJON
ASIAA JA PAINAVAMERKITYKSISIÄ
SANOJA YHDessä VIRKKEESSÄ)
SEKÄ PITKIEEN VIRKKEIDEN JA
LAUSEENVÄSTIKKEIDEN AIHEUTTAMA
KOUKEROISUUS.

liisityöstä irrallaan opiskelijan roolissa. Tavoitteenani on hahmotella poliisin ryhmädiskurssin luonnetta, kuvata poliisin virkatekstien konventioita ja genreä sekä saada selkoa päällystövirkamiesten kielen tilasta. Tarkoitukseni on myös selvittää, voitaisiinko kieli- ja genretietoisuus ottaa vahvemmin mukaan Poliisiammattikorkeakoulun opetussuunnitelmiin.

* * *

Edellä olen kuvannut poliisikieltä diskurssi- ja genrenäkökulmasta sekä esittänyt omia havaintojani ja mieltäni askarruttavia kysymyksiä päällystögenrestä. Tekstin alussa uhkasin lopettavani artikkelini vetoomuksella kielitietoisuuden tärkeydestä. Näin teenkin, mutta ensiksi kerron anekdotin. Jokin aika sitten työhuoneen toiselta laidalta kuului naputtelua ja sitten kollegan tuskastunut ulvaisu ”Eih! Tämä on niin poliisia!” Miesparka oli yrittänyt etsiä yksinkertaista arkipäivän tietoa oppilaitoksemme sisäverkosta ja vastauksen sijaan saanut eteensä vain asiaa normittavat lakipykälät, kuten niin usein tässä diskurssissa käy. Kollegan reaktio on hyvä osoitus *tietoisuudesta*. Vaikka hän on sotkeutunut meitä poliisihallinnossa työskenteleviä ympäröivään diskurssivyöhyteen ehkä minuakin kohtalokkaammin, hän ei ole sokeutunut sille eikä ota sen kaikkia piirteitä annettui-
na ja luonnollisina.

Tällaista diskurssi-, genre- ja kielitietoisuutta toivon myös tulevilta poliisi-

seilta. Mitään ei voi kehittää, jos ei tiedosta omaan toimintaansa vaikuttavia voimia ja havaitse syvällä diskurssin rakenteissa piileviä arvoja ja ideologioita. On tärkeää pysähtyä miettimään, miten havaintomme maailmasta, ihmissuhteemme ja viestintämme rakentuvat eri yhteyksissä kielellisten valinnoista; miten kieli vaikuttaa meihin ja miten me voimme vaikuttaa kielellä.

LÄHTEET

- Bourdieu, Pierre 1991: *Language and symbolic Power*. Cambridge, Harvard University Press.
- Erickson, Frederick 1999: *Appropriation of voice and presentation of self as a fellow physician: aspects of a discourse of apprenticeship in medicine*. Teoksessa Srikant Sarangi, Celia Roberts (toim.) *Talk, work and institutional order. Discourse in medical, mediation and management settings*, s. 109–143. Berlin, Mouton de Gruyter.
- Heikkinen, Vesa 2012: *Diskurssi*. Teoksessa Vesa Heikkinen, Eero Voutilainen, Petri Lauerma, Ulla Tiililä & Mikko Lounela (toim.): *Genreanalyysi – tekstiläjäyttyksen käsikirja*. Helsinki, Gaudeamus.
- Heikkinen, Vesa & Voutilainen, Eero 2012: *Genre – monitie-
teinen näkökulma*. Teoksessa Vesa Heikkinen, Eero Voutilai-

- nen, Petri Lauerma, Ulla Tiililä & Mikko Lounela (toim.): Genreanalyysi – tekstilajitutkimuksen käsikirja. Helsinki, Gaudeamus.
- Hiidenmaa, Pirjo 2000: Työ ja kieli. Teoksessa Vesa Heikkinen, Pirjo Hiidenmaa & Ulla Tiililä: Teksti työnä, virka kielenä. Helsinki, Gaudeamus.
 - Honkonen, Risto 1999: Poliisi ja opintoviikon metsästys. Koulutus poliisimiehen elämässä. Tampere, Tampereen yliopisto.
 - Korander, Timo 2004: Poliisikulttuuri. Poliisiammatin ja tutkimuksen väline. Oikeus 2004:1, s. 4–24. Oikeuspoliittinen yhdistys Demlary & Oikeus- ja yhteiskuntatieteellinen yhdistys ry, Helsinki.
 - Mitä virkakieli on? Kotimaisien kielten keskus. Luettavissa: <http://www.kotus.fi/index.phtml?s=4222>. Luettu 19.10.2013. Artikkelin poistunut saatavilta, sen sijasta ks. ”Virkakieli”, luettavissa: http://www.kotus.fi/kielitieto/viranomaisten_kielenkaytto/virka-kieli.
 - Mälkiä, Matti & Stenvall, Jari 1997: Kielen vallassa. Näkökulmia politiikan, uskonnon ja julkishallinnon kieleen. Tampere, Tampereen yliopisto.
 - Stenmark, Henric 2005: Polisens organisationskultur. En explorativ studie. Umeå Universitet. Akademisk avhandling.
 - Vesterbacka, Marko & Pajarinen, Maija 2008: Kirjoittaminen poliisin työssä. Hyvä ja huono poliisikieli.

Opetusmoniste. Tampere, Poliisiammattikorkeakoulu.

- Viinikka, Jenni 2012: Kuoleman kielissä. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto.

JUHA-MATTI HUHTA

ENSIN SINUN ON OPITTAVA KÄYTTÄMÄÄN PÄÄTÄSI

KOMISARIO JUHA-MATTI HUHTA VALMISTUI POLIISIKSI VUONNA 2001 JA ON TOIMINUT LÄHES KOKO VIRKAURANSA POLIISIN KENTTÄTEHTÄVISSÄ. HÄNELLÄ ON VUOSIEN KOKEMUS POLIISIKOIRAPARTIOSSA SEKÄ VAATIVIEN TILANTEIDEN RYHMÄSSÄ TOIMIMISESTA.

HUHTA OLII VOIMANKÄYTÖN KOULUTTAJANA OMISSA POLIISIYKSIKÖISSÄÄN, KUNNES SIIRTYI VUONNA 2013 POLIISIAMMATTIKORKEAKOULUUN VOIMANKÄYTÖN OPETUSTIIMIIN. NYKYISIN HÄN TYÖSKENTELEE POLIISIAMMATTIKORKEAKOULUSSA OPETUS-, TUTKIMUS- JA KEHITTÄMISTEHTÄVISSÄ.

MENEILLÄÄN OLEVASSA KASVATUS- TIEDEEN VÄITÖSKIRJATUTKIMUKSESSAAN HUHTA KEHITTÄÄ OPETUS- MENETELMIÄ TYÖTURVALLISUUDEN PARANTAMISEKSI POLIISIN OPERATIIVISESSA TOIMINNASSA.

Vanhempi, nyt jo eläköitynyt kollega sanoi minulle kerran kauniina kesäpäivänä työpaikan ampumakoulutuksessa: "Tosielämätilanteessa muista aina: tunnista maali, varmista tausta." Nämä sanat osoittautuivat arvokkaiksi tosielämätilanteessa vain muutama viikko myöhemmin, ja olen ammentanut niistä koko työurani aikana paljon. Tämäkin artikkeli pohjautuu tuohon nuorena poliisina saamaani opetukseen. Kiitos Hanski!

"With great power comes great responsibility." Näillä sanoilla Peter Parkerin setä neuvoo veljenpoikaansa elokuvassa Hämähäkkimies (Spider-Man 2002). Elokuvassa Braveheart (1995) puolestaan nuori William Wallace ottaa ison lyömämiekan käteensä ja katselee sitä ihaillen. Hänen setänsä ottaa miekan pojan kädestä ja sanoo osoittaen pojan päätä: "Ensin sinun on opittava käyttämään tätä, vasta sitten opetan sinua käyttämään tätä."

Miten nämä liittyvät poliisin voimankäyttöön ja sen harjoitteluun?

KUN ISOLLA KENGÄLLÄ ASTUU,

JÄÄ ISO JÄLKI

Voisi ajatella, että eivät mitenkään, sillä lainaukset ovat elokuvista. Mutta kuitenkin samaan aikaan ne liittyvät poliisin voimankäyttöön ja sen harjoitteluun kaikella tapaa.

Poliisille on annettu laissa oikeus voimakeinojen käyttöön. Voimakeinojen käyttäminen edellyttää poliisilta aina laillista virkatehtävää. Laillisen virkatehtävän lisäksi poliisin on ymmärrettävä ja osattava soveltaa käytäntöön eri lakien tarkoitus. Poliisinkin on siis osattava käyttää ensin päättään.

Poliisilain 2 luvun 17 § (22.7.2011/872) toteaa: "Poliisimiehellä on virkatehtävää suorittaessaan oikeus vastarinnan murtamiseksi, henkilön paikalta poistamiseksi, kiinniottamisen toimittamiseksi, vapautensa menettäneen pakenemisen estämiseksi, esteen poistamiseksi taikka välittömästi uhkaavan rikoksen tai muun vaarallisen teon tai tapahtuman estämiseksi käyttää sellaisia tarpeellisia voimakeinoja, joita voidaan pitää puolustettavina. Voimakeinojen puolustettavuutta arvioitaessa on otettava huomioon tehtävän tärkeys ja kiireellisyys, vastarinnan vaarallisuus, käytettävissä olevat voimavarat sekä muut tilanteen kokonaisarvosteluun vaikuttavat seikat."

Miltä tämä sinusta kuulostaa? Koetko, että poliisin tehtävissä, yllättävissä ja nopeasti vaihtuvissa tilanteissa, sinun olisi helppoa määritellä itsellesi "sellaiset tarpeelliset voimakeinot, joi-

ta voidaan pitää puolustettavina"?

Tai kuinka helppoa olisi ottaa "huomioon tehtävän tärkeys ja kiireellisyys, vastarinnan vaarallisuus, käytettävissä olevat voimavarat sekä muut tilanteen kokonaisarvosteluun vaikuttavat seikat"?

Braveheartin opetus – ensin sinun on opittava käyttämään päätäsi – ei ehkä enää kuulosta niin kaukaiselta? Oikeus voimakeinojen käyttöön sisältää suuren vallan, ja se tuo mukanaan valtavan vastuun.

Mitä kaikkea todellisissa tilanteissa tapahtuu, mitä kaikkia eri toimintoja poliisityön tilanteet poliisilta edellyttävät ja mitä ja miten sinun tulee harjoitella tullaksesi ammattilaiseksi poliisina?

Voimakeinot on jaettu fyysisiin voimakeinoihin ja voimankäyttövälineisiin, joista äärimmäisenä välineenä on ampuma-ase. Kaikki nämä täytyy oppia ja hallita. Harjoittelun keskiössä on tällöin välineen hallinta ja siihen liittyvä taidon opettelu.

Poliisin tutkintokoulutuksen opetussuunnitelmassa (2016–2017) voimankäytön kuvaus on seuraava:

Opintojakson aikana opiskelija hankkii valmiudet fyysisten voimakeinojen sekä voimankäyttövälineiden turvalliseen käsittelyyn ja käyttöön. Opiskelijalle muodostuu käsitys henkilökohtaisista stressimekanismeista ja hän oppii

soveltamaan poliisitaktisia toimintamalleja voimankäyttötilanteissa. Lisäksi opiskelija perehtyy työturvalliseen toimintaan ja oppii käyttämään passiivisia sekä muita tarpeellisia suojavälineitä.

Kuvauksesta ilmenee, että voimankäyttö on siis paljon muutakin kuin pelkkiä "kädentaitoja" välineiden kanssa tai ilman niitä. Poliisintyössä kysymys on aina laajemmasta kokonaisuudesta, jossa keskiössä on työturvallisuus.

Poliisiammattikorkeakoulun voimankäytön ja voimankäytön taktiikoiden osaamistavoitteet on kirjattu opetus-suunnitelmaan (2016–2017) seuraavasti:

Opintojakson suorittamisen jälkeen opiskelija osaa

- käyttää fyysisiä voimakeinoja ja voimankäyttövälineitä tarkoituksenmukaisesti sekä turvallisesti ympäristö, olosuhteet ja kohteen huomioiden*
- perustella toimenpiteensä*
- soveltaa poliisitaktisia toimintamalleja osana voimankäyttötilanteita työturvallisuusnäkökohdat huomioiden*
- arvioida henkilökohtaisia voimankäyttövalmiuksiaan ja kehittää niitä.*

Voimakeinojen käyttö liittyykin kokonaisvaltaisesti kaikkeen poliisitoimintaan ja on työturvallisuuden kivijalka. Voimakeinojen käyttöä ei voi eikä pidä koskaan erottaa koko siitä ajattelusta ja taktiikasta, jota poliisi kulloinkin käyttää. Se on läsnä jokaisella työtehtävällä: näpistyskeikalla (myymälävarkaus), metelikeikalla (häiritsevä meteli naapurista, esimerkiksi äänekäs musiikki) tai pahoinpitelytehtävillä.

OIKEUS VOIMAKEINOJEN KÄYTTÖÖN
SISÄLTÄÄ SUUREN VALLAN, JA SE
TUO MUKANAAN VALTAVAN VASTUUN.

Se sisältyy niin ikään kuulustelutilanteisiin ja kotietsinnällä toimimiseen sekä etukäteen vaaralliseksi tiedetyn henkilön kiinniottotehtävään.

Miksi? Kaikilla tehtävillä poliisi tekee suunnitelmia ja noudattaa tiettyjä taktisia toimintatapoja työturvallisuuden maksimoimiseksi sekä mahdollisimman hyvän lopputuloksen saavuttamiseksi. Voimankäyttö ei siis ole erotettavissa mistään poliisitehtävästä, vaan se sisältyy kaikkeen toimintaan, vaikka poliisi ei joutuisi tehtävällä voimakeinoja käyttämään.

* * *

Jos voimakeinot ovat tavalla tai toisella läsnä kaikessa poliisintyössä ja kaikilla tehtävillä, miten on mahdollista, että kaikista poliisin tehtävistä huolimatta poliisi joutuu voimakeinoja tosiasiallisesti niin vähän käyttämään? Miksi poliisiin kohdistetaan loppujen lopuksi työn kuvaan nähden melko harvoin väkivaltaa ja miksi poliisi onneksi loukkaantuu niin harvoin?

Poliisityön arjessa on päivittäin tilanteita, joissa poliisitoiminnan kohteena oleva henkilö on etukäteen päättänyt, että kun poliisi tulee paikalle, niin hän vahingoittaa heitä. Kohdehenkilö on voinut päättää hyökkäävänsä kimppeun, lyövänsä nyrkillä, puukolla tai paistinpannulla. Tällaisia päätöksiä

poliisiin asiakkaat tekevät maassamme päivittäin. Miksi nämä päätökset kuitenkin kaikkien onneksi vain harvoin muuttuvat teoiksi?

Vastaus on ennalta estäminen. Poliisi omalla toiminnallaan – taktisilla menetelmillä ja päätävällisellä sekä ymmärtävällisellä keskustelulla kohdehenkilön kanssa – saa nämä poliisitoiminnan kohteena olevan ihmisen väkivaltaiset suunnitelmat estettyä. Aikomukset eivät muutu käytännön teoiksi. Kohde-

henkilölle tulee ehkä tunne, että hän ei kuitenkaan onnistuisi siinä mitä oli päättänyt. Hän ei ehdi, tai ei ylety, tai ei kuitenkaan osuisi. Tai hän ymmärtää, että toiminnan seuraukset voisivat muodostua peruuttamattomiksi. Ja koska ammattitaitoisen poliisin käytös on jämmäkkää sekä samaan aikaan rauhoittavaa, poliisi omalla käytöksellään osaa antaa kohteena olevalle henkilölle kunniallisen tien vetäytyä suunnitelmistaan.

Uskallankin siis väittää, että suomalaisiin poliisiin kohdistuisi huomattavasti enemmän väkivallantekoja, jos poliisiin ammattitaito ja toimintatavat eivät olisi nykyisellä tasolla. Tämän toteen näyttäminen tutkimuksellisesti on kuitenkin erittäin haasteellista. Miten voidaan osoittaa vakava hengenvaara? Miten voidaan osoittaa ”melkein-työtapaturma”, jos se ei koskaan edes alkanut?

Kun olet hoitanut työtehtävän ja mitään ei tapahtunut, niin ymmärrä, että se ei tarkoita sitä, ettei tilanteessa olisi ollut mahdollisuutta joutua todelliseen hengen ja terveyden vaaraan.

Eräs jo eläköitynyt kollega muisteli tilanteen, jossa he olivat hakemassa aggressiivisesti käyttäytynyttä miestä hänen kotoaan. Kollega kertoi, ettei siihen aikaan ollut olemassa mitään taktisia toimintamalleja tai muutenkaan opetusta operatiivisiin ja voimankäyttöisiin tilanteisiin. He olivat saaneet miehen suostuteltua lähtemään poliisiin matkaan.

Kun he kävelivät miehen asunnossa keittiön ohitse kohti eteistä, mies oli saanut keittiöveitsen käteensä. Mies käytti tilaisuuden hyväkseen ja yritti vahingoittaa poliisia, siinä kuitenkin onnistumatta. Seurauksena oli ollut kova "paini", josta kaikki kuin ihmeen kaupalla selviytyivät loukkaantumatta.

Kollega totesi, että tälle miehelle tarjoutui mahdollisuus yrittää vahingoittaa heitä ja juuri sillä kerralla mies yritti käyttää tilanteen hyväkseen. Kollegan mukaan tämä mahdollisuus "tarjoutui" heidän omasta hieman puutteellisesta työturvallisuuteen liittyvästä toiminnastaan.

Puutteellinen ymmärrys poliisityön vaarallisuudesta voi muodostua myös tilanteista, joissa kohde ei saamastaan mahdollisuudesta huolimatta yritä vahingoittaa poliisia. Monet tällaiset tapahtumat voivat jäädä kokonaan havaitsematta. Samalla meiltä jäävät kokonaan huomaamatta tilanteessa olleet konkreettiset riskitekijät, emmekä näin ollen osaa välttämättä muuttaa omaa toimintaamme jatkossa.

MIKSI POLIISIIN KOHDISTETAAN
LOPPUJEN LOPUKSI TYÖN KUVAAAN
NÄHDEN MELKO HARVOIN VÄKIVALTAAN
JA MIKSI POLIISI ONNEKSI
LOUKKAANTUU NIIN HARVOIN?

POLIISI OMALLA TOIMINNALLAAN
- TAKTISILLA MENETELMILLÄ
JA PÄÄTTÄVÄISELLÄ SEKÄ
YMMÄRTÄVÄISELLÄ KESKUSTELULLA
KOHDEHENKILÖN KANSSA - SAA
NÄMÄ POLIISITOIMINNAN KOHTEENA
OLEVAN IHMISEN VÄKIVALTAISET
SUUNNITELMAT ESTETTYÄ.

* * *

Tavoitteena on aina poliisitehtävien turvallinen suorittaminen ja voimakeinojen käytön tarpeen minimointi. Sinulla tulee kuitenkin olla todellinen valmius käyttää voimakeinoja, jos tilanne niin edellyttää.

Usein on myös niin, että riittävän ajoissa käytetyt voimakeinot vähentävät voimakeinojen ”kokenaistarvetta” ja estävät vakavammat seuraukset. Kuvitelmaan tilanne, jossa kohdehenkilö lähtee tavoittelemaan huoneen toisessa päässä olevaa puukkoa. Jos tiedät, että ehdit estää tämän esimerkiksi nopealla fyysisellä kiinniottolla, lopputulos saattaa olla hyvä; tarvitaan ehkä vain fyysisen hallintaote ja tilanne raukeaa. Jos taas kohdehenkilö ehtii saada puukon käsiinsä, niin pahimmassa tapauksessa lievinkin mutta samalla ainoa toimiva voimankäyttöväline voi olla välineistä äärimmäisin, ampuma-ase.

Haastavaa tässä kaikessa on se, että voimakeinot osana operatiivisista toimintaa ovat aina tilannekohtaisia ja arvio siitä, miten kulloinkin olisi paras toimia, jää yksittäisen partion eli juuri sinun ja työparisi päätettäväksi.

Miten sitten opimme tunnistamaan tilanteet ja sen, mikä kulloinkin on ”paras” tapa toimia? Luonnollisesti kokemusten kautta, mikäli olemme oppineet hyvät itsereflektointitaidot. Reflektointitaidoilla tarkoitetaan yle-

sesti omien kokemusten, ajattelun ja toiminnan pohdintaa ja kriittistä arviointia sekä eri näkökulmista tarkastelua. Reflektoinnin tavoitteena on ymmärtää paremmin omaa toimintaansa ja tuloksena on jäsentyneempi oppimiskokemus.¹

USEIN ON MYÖS NIIN,
ETTÄ RIITTÄVÄN AJOISSA
KÄYTETYT VOIMAKEINOT
VÄHENTÄVÄT VOIMAKEINOJEN
”KOKONAISTARVETTA” JA
ESTÄVÄT VAKAVAMMAT
SEURAUKSET.

Pelkästään lisääntyvät virkavuodet eivät välttämättä riitä varsinaiseen oppimiseen ja oman toiminnan kehittämiseen. Täytyy siis aktiivisesti oppia tilanteista ja tapahtumista. Täytyy

uskaltaa kyseenalaistaa omat toiminnot ja miettiä vaihtoehtoisia tapoja. On äärimmäisen tärkeää oppia arvioimaan omaa toimintaansa terveellä tavalla kriittisesti jo opiskelun alkuvaiheessa.

Tilannetaju kehittyy jossain määrin jo poliisin tutkintokoulutuksen aikana, mutta sitä tulee kehittää koko virkauran. Voidaan puhua *tilannetietoisuudesta* osana voimakeinojen käyttöä ja sen harjoittelua. Ilman oikeaa tilannetietoisuutta kaikki toiminnot voivat olla summittaisia ja siten mahdollisten voimakeinojen käytön perusteellinen voi olla haasteellista, vaikka niiden käyttäminen tilanteessa olisikin ollut välttämätöntä.

Mica Endsley jakaa tilannetietoisuuden kolmeen vaiheeseen: havainnointi, sen hetkisen tilan/tilanteen ymmärtäminen ja tulevan tilan enna-

¹ Ks. esim. Pohjonen 2000, Potkela 2005.

kointi. Tämän oppiminen ja opettaminen on äärimmäisen haastavaa, koska kaikkia mahdollisia tilanteita on mahdotonta simuloida, vaikka aikaa olisi opetuksessa ja työpaikoilla tapahtuvissa harjoituksissa rajattomasti käytettävissä. Tämän takia tällainen taito kehittyy työelämän ja kokemuksen kautta eli elinikäisen oppimisen myötä.

Työelämässä poliisit tekevät tilannetietoisuuteen liittyvää arviointia ja päätöksentekoa koko ajan, mutta tämän hetken koulutuksessa sitä ei ole terminologisesti vielä kovin systemaattisesti käsitelty. Uskon, että termin *tilannetietoisuus* terminologinen käsittely ja systemaattinen käyttäminen edelleen kehittäisi ja helpottaisi poliisitaktista ajattelua. Terminologian avulla sen kuvaaminen, mitä poliisitoiminnalta edellytetään ja mikä edeltää myös mahdollista voimakeinojen käyttämistä, jäsenyisi tehokkaammin. Usein näet jonkin asian pilkkominen pienemmiksi kokonaisuuksista ja asian tai tapahtuman "nimeäminen" ja abstrakti käsitteellistäminen helpottaa ja parantaa asian kokonaisvaltaisempaa ymmärtämistä. Tätä pidetään merkittävänä kokemuksellisen oppimisen mallin lähtökohtana.²

* * *

Poliisin voimakeinojen käyttöön liittyy vahvasti niin voimakeinojen käytöstä varoittaminen kuin "voiman näyttäminen". Voiman näyttäminen tarkoittaa sitä, että omalla olemuksellamme ja tekemisellämme osoitamme, että poliisi kykenee vir-

PELKÄSTÄÄN LISÄÄNTYVÄT
VIRKAVUODET EIVÄT VÄLTTÄMÄTTÄ
RIITÄ VARSINAISEEN
OPPIMISEEN JA OMAN TOIMINNAN
KEHITTÄMISEEN.

USKON, ETTÄ TERMIN
TILANNETIETOISUUS
TERMINOLOGINEN KÄSITTELY JA
SYSTEMAATTINEN KÄYTTÄMINEN
EDELLEEN KEHITTÄISI JA
HELPOITTAISI POLIISITAKTISTA
AJATTELUA.

² Ks. Eteläpelto 1993; Kolb 1984.

katehtävänsä suorittamaan. Ihanne-
maailmassa tämä voitaisiin toteuttaa
siten, että jokaiselle poliisin tehtävälle
lähtisi vähintään kolme
poliisipartiota – muka-
na myös nelijalkainen
ystävämme, poliisikoira,
jonka ennalta ehkäisevä
vaikutus on sivumennen
sanottuna empiirisesti
arvioiden valtava. Tällä
tavoin parhaimmillaan pelkkä voiman
näyttäminen ja tarvittaessa voimakei-
nojen käytöstä varoittaminen riittää
murtamaan vastarinnan eikä varsinaisia
voimakeinoja jouduta käyttämään.

Edellä kuvattu liittyykin osittain va-
rautumiseen, josta on säädetty poliisilain
2 luvun 18 §:ssä (22.7.2011/872)
”Varautuminen voimakeinojen käyt-
töön ja käytöstä varoittaminen”. Siinä
säädetään:

*Jos virkatehtävää suoritettaessa on syytä
epäillä kohdattavan vastarintaa tai rikos-
lain 4 luvun 4 §:n 1 momentissa tarkoitettu
oikeudeton hyökkäys, voimakeinojen käyt-
töön on varauduttava sopivalla ja tarkoi-
tuksenmukaisella tavalla.*

On tilanteita, joissa poliisin viestintä
kohteena olevalle henkilölle on erit-
täin käskevää ja määrätietoista. Siinä
on tarkoitus asettaa selvät rajat sille,
mitä kohde ei saa tehdä tai mitä hän-
nen tulee tehdä, tai muuten hän jou-
tuu poliisin voimakeinojen kohteeksi.
Tällöin on kyse voimakeinoista varoit-
tamisesta, josta säädetään poliisilaissa:

*Virkatehtävän kohteena olevaa henki-
lööä on varoitettava mahdollisuudesta jou-
tua voimakeinojen käytön kohteeksi, jos*

*varoittaminen on mahdollista ja tarkoituk-
senmukaista. Varoittaminen on tehtävä
tarkoitukseen soveltuvalla ymmärrettävällä
tavalla.*

AINA POLIISIN
VARAUTUMINEN EI
KUITENKAAN NÄY EIKÄ
SEN PIDÄKÄÄN NÄKYÄ
ULOSPÄIN

Näissäkään tilanteissa
pelkästään voimakas ää-
nen käyttö ei ole ainoa
eikä kenties se tehok-
kain keino. Täytyy siis
osata arvioida kriittises-
ti omaa toimintaansa ja

erottaa mahdollisesti stressin aiheut-
tama uhakas ja kenties ylimieliseltä
vaikuttava määräilevä käytös tehok-
kaasta viestinnästä. Kuitenkin viestin-
nän täytyy tällaisessa tilanteessa olla
erittäin selvää ja yksiselitteistä. Se on
myös poliisin oikeusturvakysymys.

* * *

Aina poliisin varautuminen ei kui-
tenkaan näy eikä sen pidäkään näkyä
ulospäin. Silloin se on poliisin henki-
lökohtaista, poliisipartion ja partioi-
den keskinäistä taktista varautumista
tulevaan tilanteeseen ja tehtävään.
Se voi sisältää tulevan tehtävän en-
nakoivaa läpikäyntiä ja eri taktisten
vaihtoehtojen punnintaa. Se voi olla
sopimuksia siitä, kuka varautuu käyt-
tämään voimankäyttövälineitä, kuka
avaa oven ja niin edelleen.

Varautuminen voi olla myös yksit-
täisen poliisin sisäistä, mielen tasolla
tapahtuvaa varautumista ja valmistau-
tumista vaativaan tilanteeseen. Kun
pääset Poliisiammattikorkeakouluun
opiskelijaksi, sinulle annetaan mah-
dollisuus oppia myös tämä taito, eli

stressinhallinnan säätelyn ja sen myötä koko keho-mielitilan säätämisen taito. Tämä opetussisältö pohjautuu tieteellisiin tutkimuksiin, joiden mukaan näiden opetusmenetelmien vaikutus poliisin vaativassa tilanteessa suoriutumiseen on erityisen merkittävä.³

Voimakeinojen harjoittelua ja niiden käyttöä täytyy tarkastella osana "isoa kuvaa", jossa poliisi toimii yksilönä tunteineen, ajatuksineen ja ominaisuuksineen. Jos stressitasomme nousee liian korkeaksi, me menetämme kykymme ajatella selkeästi ja myös motoriset taitomme laskevat merkittävästi. Toisin sanoen hyväkään taidon hallinta harjoittelutilanteessa ei siis riitä, jos me reaalityötilanteessa menetämme suuren osan osaamisestamme. Ja vaikka systemaattisen harjoittelun tuloksena esimerkiksi ampuma-aseen oikeaoppinen ja turvallinen käsittely sekä osumatarkkuutemme säilyisi edes välttävällä tasolla, emme välttämättä osaa sijoittua tilanteessa siten, että tarvittaessa pystyisimme ampuma-asetta käyttämään. Liian suuri stressi vaikuttaa nimittäin merkittävästi myös tilannetietoisuuteemme ja sen myötä taktiseen ajatteluun.

Tästä syystä voimankäytön harjoittelu on ymmärrettävä kokonaisuudeksi, jossa mitään yksittäistä osatekijää ei tule ylikorostaa jonkun toisen kustannuksella. Tosielämän tilanteissa on luonnollista, että myös poliisin stressitaso nousee aiheuttaen jossain määrin edellä kuvattua toimintakyvyn heikkenemistä. Tämän vuoksi onkin tärkeää, että taidonhallintamme esimerkiksi fyysisen voimankäy-

³ Andersen, J. P. & Gustafberg, H. A. 2016.

tön liikkeiden tai voimankäyttövälineiden osalta on harjoitteluympäristössä erinomaista, koska tositilanteissa taitotason mahdollinen heikentyminen ei saa vaikuttaa työn lopputulokseen.

Mahdollisimman suoritusvarmaan lopputulokseen kuuluu myös poliisin voimankäytöstä mahdollisesti aiheutuvien seurausten jatkuva arviointi. Tämä edellyttää poliisilta ensivastetaitoja. Voimakeinojen käyttöä seuraa yleensä uuden tilannearvion tekeminen, minkä jälkeen seuraa hoitotoimenpiteiden tarpeen arviointi ja tarvittaessa hätäensiapu, tässä järjestyksessä. Voimakeinojen käytön kohteena oleva henkilö ja muu ympäristö

on siis ensin saatava poliisin kontrolliin ja vasta sen jälkeen voidaan aloittaa hoitotoimenpiteet. Poliisin olkavarressa oleva leijonamiekka ei saa liian nopeasti muuttua punaiseksi ristiksi, koska muuten niin oma työturvallisuus kuin myös kohteena olevan henkilön sekä sivullisten turvallisuus voivat vaarantua.

Menimme kerran partiokaverin kanssa hälytystehtävälle, jossa ilmoitustiedon mukaan miestä oli lyöty puukolla ylävartaloon. Kerrostaloasunnossa oli useita henkilöitä ja suurin osa heistä päihteiden vaikutuksessa. Saimme tiedon, jonka mukaan tekijä olisi mennyt kerrosta alempana olevaan huoneistoon. Partiokaverini

lähti eristämään tätä paikkaa ja minä jäin yksin ylempänä olevaan asuntoon, jossa olevat ihmiset käyttäytyivät erittäin aggressiivisesti. He olivat ymmärrettävästi hädissään maassa makaavan puukotetun ystävänsä puolesta ja huusivat, että tarvitsevat ambulanssia eivätkä poliisia.

Siihen aikaan poliisin hätäensiapukoulutus ja -osaaminen ei yleisesti ottaen ollut lähellekään niin laadukasta kuin tänä päivänä. Oman silloisen osaamiseni olin saanut oman isäni opettamana, kun nuoruudessani yhteisille eräretkille lähtiessämme varauduimme pahimpiin skenaarioihin. Tällä tehtävällä tulkitsin uhrin tilan

POLIISIN OLKAVARRESSA OLEVA LEIJONAMIEKKA EI SAA LIIAN NOPEASTI MUUTTUA PUNAISEKSI RISTIKSI, KOSKA MUUTEN NIIN OMA TYÖTURVALLISUUS KUIN MYÖS KOHTEENA OLEVAN HENKILÖN SEKÄ SIVULLISTEN TURVALLISUUS VOIVAT VAARANTUA.

hengenvaaralliseksi ja ne hoitotoimenpiteet, joita asunnossa olijat pyrkivät tekemään, tosiasiallisesti heikensivät uhrin tilaa. Tässäkään tilanteessa en voinut suin päin rynnätä auttamaan uhria, vaan minun ensin piti komentaa muut sivuun, koska heidän käytöksensä oli aggressiivista minua kohtaan. Myös uhri piti saada kontrolliin, niin ettei hän pysty vahingoittamaan minua ja siinä samalla itseään. Vasta tämän jälkeen aloitin hätäensiavun.

Kyseessä oli keuhkoon asti lyöty puukonisku, eli vakava rintakehävamma, josta saattaa seurata hengenvaarallinen jänniteilmaringoitus. Sen aikaisella osaamisellani ja käytettävissä olevilla välineillä pyrin estämään ilmarinnan

muodostumisen tai hidastamaan sen kehittymistä ja samalla turvaamaan uhrin terveen keuhkon toiminnan.

Myös ambulanssi tuli nopeasti paikalle. Ensihoito- ja pelastushenkilöstö ei kuitenkaan voi lähtökohtaisesti tulla vaara-alueelle ennen kuin poliisi on saanut tilanteen kontrolliin tai pystyy heidän toimintansa muulla tavoin turvaamaan. Tästäkin syystä poliisin suorittamat ensihoitotoimenpiteet ovat mittaamattoman tärkeitä.

* * *

Työpaikan ampumakoulutus, jossa Hanski sanoi minulle nuo merkitykselliset sanat ”tunnista maali, varmista tausta”, realisoitui siis tositilanteena vain muutamaa viikkoa myöhemmin. Hätäkeskus antoi ilmoituksen tapauksesta, jossa joku mies ampui ohikulkevia autoja kiväärin mallisella aseella. Olin työvuorossa kurssikaverini kanssa, meillä oli virka-ikää vanhempina konstaapeleina noin kuusi kuukautta.

Ajoimme hälytysajona tapahtumapaikalle, jossa totesimme, että ilmoittajat olivat täydessä ymmärryksessä eli eivät esimerkiksi päihteiden takia näe pikkukukkoja. Sen lisäksi totesimme, että henkilövahinkoja ei ainakaan heille ollut tullut. Välittömästi tämän jälkeen läheisen kerrostalon alaovi aukesi ja pihalle astui mies roikottaen kivääriä jalkojensa välissä.

Meidät nähdessään mies kääntyi ja alkoi kävellä meistä pois päin. Lähestyimme nopeasti miestä jalkaisin päästäksemme sellaiselle etäisyydelle, että pystyisimme omilla voimankäyttövälineillämme vai-

kuttamaan miehen toimintaan. Muistan yhä elävästi, kun uhkasin miestä virka-aseellani ja varoitin poliisin ampuma-aseen käytöstä. Käskin häntä luopumaan aseestaan ja laittamaan sen maahan. Mies ei totellut, vaan jatkoi kävelyään kiväärin kanssa pois päin kerrostalon piha-alueelta ja kohti vilkasliikenteistä risteystä.

Mielessäni pyörivät koko ajan Hanskin sanat: tunnista maali, varmista tausta. Tähtäsin miestä alaraajaan koko ajan itse liikkuen, jotta taustana oleva kerrostalon kivijalka säilyisi miehen takana. Mikäli en olisi liikkunut, taustaksi olisi tullut vilkasliikenteinen risteys, jossa kesäpäivänä kulkui paljon ihmisiä autoilla, pyörillä ja jalkaisin. Ampuma-aseen käyttäminen tuollaista taustaa vastaan olisi voinut aiheuttaa vakavaa vaaraa sivullisille.

Jos mies olisi jatkanut kävelyään vielä sekunnin tai pari, toimintakykyäni olisi mitattu. Olin tehnyt päätöksen välitöntä ja vakavaa vaaraa aiheuttavan henkilön vaarallisen toiminnan pysäyttämiseksi ampuma-asetta käyttäen. Kun minulla oli ”turvallista taustaa” jäljellä enää alle kaksi metriä, mies onneksemme luopui vastarinnastaan ja pudotti aseensa maahan.

Teimme tilanteessa suuren määrän taktisia virheitä liittyen lähestymiseen ja suojan käyttöön. Tiedostimme sen tilanteen jälkeen ja olemme tapahtumasta oppineet. Mahdollisimman turvallisen taustan poliisin aseenkäytölle kuitenkin huomioimme.

* * *

Julkista virkaa hoidettaessa luottamukseen kuuluu, että toiminta on avointa ja läpinäkyvää ja oman toiminnan laillisuutta valvotaan laadukkaasti. Tästä syystä esimerkiksi kaikki tilanteet, joissa poliisi joutuu käyttämään ampuma-asetta, käynnistävät prosessin, jossa poliisin toiminnan laillisuus arvioidaan ja varmistetaan.

Toisaalta täytyy huomioida, että myös ampuma-aseen käyttämättä jättäminen voi käynnistää saman prosessin. Kuvitelutakoon, että poliisin työtilanteessa toimintaa johtava poliisi on määrännyt sinut käyttämään ampuma-asetta, mikäli tilanteessa tietyt asiat etenevät tiettyyn pisteeseen. Tilanne etenee epädullisesti ja kynnyks ampuma-aseen käyttöön täytyy, jolloin sinun tehtävänäsi on pysäyttää vaarallisen henkilön vaarallinen toiminta ampuma-asetta käyttäen. Et kuitenkaan syystä tai toisesta käytä ampuma-asetta, minkä seurauksena vaarallinen toiminta pääsee jatkumaan ja sivulliselle aiheutuu vakava hengenvaara. Tällöin toimimatta jättämisestä laillisuutta tullaan arvioimaan.

Vielä vaikeampi sinun asemasi saattaisi olla nopeassa tilanteessa, jossa kukaan muu ei ehdi asiaa linjaamaan, vaan sinun on itse pystyttävä tekemään päätös ampuma-aseen käyttämisestä nopeasti ja täysin itsenäisesti. Ja edelleen seuraukset ulkopuolisille ihmisille

MIELESSÄNI PYÖRIVÄT
KOKO AJAN HANSKIN SANAT:
TUNNISTA MAALI, VARMISTA
TAUSTA.

voivat olla peruuttamattomia, mikäli vaarallisen henkilön vaarallista toimintaa ei saada poliisitoiminnalla pysäytettyä.

Toisinaan on siis tilanteita, joissa poliisin pidättäytyminen voimankäytöstä poliisitoiminnan kohteena olevaa henkilöä kohtaan aiheuttaisi jonkun toisen vakavan loukkaantumisen tai kuoleman. On siis tilanteita, joissa voimankäyttö on paitsi moraalisesti oikeutettua myös moraalisesti välttämätöntä.⁴ Samaan aikaan voimakeinojen käyttäminen saattaa aiheuttaa toiminnan kohteena olevan henkilön vakavan loukkaantumisen tai kuoleman. Moraalinen välttämättömyys toimia kohteena olevaa henkilöä vastaan ei poista sitä tosiasiaa, että myös hän on aina jonkun lähimmäinen, ehkä lapsi, ehkä vanhempi.

Kun seuraavan kerran luet uutisotsikon, jossa poliisi on käyttänyt voimakeinoja, arvioi kriittisesti uutisoinnin sisältöä. Mieti mitä olisi voinut tapahtua, jos poliisi ei olisi toiminut tilanteessa. Tai kun silmiä osuu otsikko siitä, kuinka poliisikoira on poliisin virkatehtävällä purrut ihmistä ja seurauksena on syntynyt vakavia vammoja, arvioi silloin, että mikäli poliisi ei olisi käyttänyt poliisikoiraa, mitä voimankäyttövälinettä olisi sen sijaan käytetty. Mikä olisi ollut mahdollinen seuraus esimerkiksi kohteena olevalle teräasetta käyttäneelle riehujalle siitä, että poliisi olisi käyttänyt ampumasetta? Miten sinä olisit yrittänyt pysäyttää teräaseella, kirveellä, vesurilla tai ampumasetta riehuvan, toimintakykyisen henkilön vaarallisen toiminnan?

TOISINAAN ON SIIS TILANTEITA,
JOISSA POLIISIN PIDÄTTÄYTYMINEN
VOIMANKÄYTÖSTÄ
POLIISITOIMINNAN KOHTEENA
OLEVAA HENKILÖÄ KOHTAAN
AIHEUTTAISI JONKUN TOISEN
VAKAVAN LOUKKAANTUMISEN TAI
KUOLEMAN.

⁴ Miller, Blackler ja Alexandra 1997.

Yleisesti ottaen poliisilta edellytetään erittäin paksua nahkaa, mitä tulee poliisitoiminnasta uutisointiin. Harvoin poliisia kiitellään. Joko poliisin voimakeinojen käyttöä arvostellaan ja niitä pidetään lioiteltuna tai sitten ihmetellään, miksei poliisi puuttunut johonkin tilanteeseen tai tapahtumaan jo aiemmin.

Tosiasiaa me emme valitse hälytystehtäviä, hälytystehtävät valitsevat meidät. Ja kun tehtävä eli keikka tulee, meillä ei ole sitä etuoikeutta olla puuttumatta tilanteeseen kuin tavallisella kansalaisella on. Oli keikka kuinka vaikea ja vaarallinen tahansa, niin se on meidän tehtävä ja meidän se tulee hoitaa. Jäätelökioskin myyjän ei lähtökohtaisesti tarvitse yrittää taltuttaa riehuvaa henkilöä. Se työ kuuluu poliisille.

Muistan uutisoinnin tapahtumasta, jossa aggressiivisesti ja sekavasti käyttäytynyt mies pysäytti linja-auton ja esti sitä jatkamasta matkaa. Paikalle hälytetty poliisipartio suoritti virka-tehtävän joutuen käyttämään tilanteessa voimakeinoja. Kuka muu olisi tehtävän hoitanut?

Tapahtuman oli kuvannut joku kansalainen ja kuvatallenne pyöri mediasa. Lehtien palstoilla ja sosiaalisessa mediassa poliisipartion toiminta sai valtavasti negatiivista kritiikkiä. Poliisin toimintaa arvosteli muun muassa julkisesti eräs yksityisen turva-alan

henkilö, joka tituleerasi itseään jonkinlaiseksi turvallisuuskouluttajaksi. Tämä "asiantuntija" kritisoi voimakkaasti poliisin toimia ja vetosi voimakeinojen käytöstä annettuihin määräyksiin. Tosiasiaa tämän "asiantuntijan" antamat tiedot olivat juridisesti täysin virheellisiä. Tätä ei kuitenkaan tavallinen lehdenlukija voinut tietää.

Lehdenlukija ei voinut tietää myöskään sitä, että poliisi loukkaantui kyseisessä tapahtumassa, kun riehuja puri poliisia. Tämä tieto uutisoitiin

JOKO POLIISIN
VOIMAKEINOJEN KÄYTTÖÄ
ARVOSTELLAAN JA NIITÄ
PIDETÄÄN LIIOITELTUNA
TAI SITTEN IHMETELLÄÄN,
MIKSEI POLIISI PUUTTUNUT
JOHONKIN TILANTEeseen TAI
TAPAHTUMAAN JO AIEMMIN.

vasta myöhemmin. Heti tapahtuman jälkeen monet arvostelivat poliisin toimia ylimitoitetuiksi. Syyttäjänvirastosta tuli noin puoli vuotta myöhemmin päätös, jossa todettiin, ettei poliisin toimia

vastaan nosteta syytteitä. Mielikuva "hakkaavasta poliisista" oli kuitenkin jo heti tapahtuman jälkeen ehtinyt muodostua.

Poliisin toimia tarkastellaan, arvioidaan ja arvostellaan median lisäksi joskus jopa vuosia kestävässä oikeuskäsittelyissä. Kuitenkin tilanteessa päätöksen tehneellä poliisilla on saattanut olla aikaa alle sekunti tehdä päätös, mitä voimakeinoja hän käyttää, arvioida voimakeinojen vaikutuksia ja arvioida myös sitä, mitä esimerkiksi sivulliselle voisi tapahtua, jos hän ei voimakeinoja käyttäisi. Se on poliisin todellisuus. Ja huoli siitä, miten mediassa asia tullaan käsittelemään, ei saa

koskaan vaikuttaa poliisin päätöksente-
koon.

Poliisin kenttätyön perustana on parti-
on jäsenten ja muiden kollegojen välinen
keskinäinen luottamus. Lievät epäon-
nistumiset ja huonot päivät ovat jossain
määrin sallittuja myös poliisin ammatissa,
olemmehan ihmisiä. Haastavissa ja vaa-
rallisissa tilanteissa asia kuitenkin muut-
tuu: niissä epäonnistumisille tai huonoil-
le päiville ei ole sijaa. Tästä syystä onkin
niin, että mikäli jonkun toimintakyky pet-
tää ratkaisevalla hetkellä, suurin kritiikki
tulee usein omilta kollegoilta. Jos tilanne
on ollut todella kriittinen, luottamusta on
hyvin vaikea saada takaisin.

Tämä on vaikeasti ratkaistava haaste,
sillä tällainen tapahtumaketju on inhimil-
linen kaikista näkökulmista. On inhimil-
listä epäonnistua vaarallisessa tilanteessa,
vaikka siihen ei olisi missään nimessä
varaa – ja toisaalta on inhimillistä laka-
ta luottamasta, jos kokee kollegan pettä-
neen vaarallisessa tilanteessa.

Kenties uusi poliisisukupolvi keksii rat-
kaisun myös tähän pulmaan. Vinkiksi san-
non, että helpoin keino on tietysti se, että
kaikkien ammatinhallinta on niin jäätävä,
ettei se koskaan järky. Sen lisäksi anteek-
siantamisen kulttuurin harjoittelulle voisi
kuitenkin olla tilaa.

Muistan kun harjoittelimme erityisryh-
män taktiikkaan liittyvää sisätilaetsintää.
Olimme ryhmässämme keskustelleet tak-
tiikan haasteista ja todenneet siinä olevan
tetyt kriittiset pisteet. Olin itse varma,
että ne eivät ole minulle ongelma. Olin
aivan varma, että en ainakaan itse tee nii-
tä virheitä.

Päivän aikana näin kuitenkin tapahtui:

POLIISIN TOIMINTAA ARVOSTELI
MUUN MUASSA JULKISESTI ERÄS
YKSITYISEN TURVA-ALAN
HENKILÖ, JOKA TITULEERASI
ITSEÄÄN JONKINLAISEKSI
TURVALLISUUSKOULUTTAJAKSI.

KUITENKIN TILANTEESSA
PÄÄTÖKSEN TEHNEELLÄ POLIISILLA
ON SAATTANUT OLLA AIKAA ALLE
SEKUNTI TEHDÄ PÄÄTÖS, MITÄ
VOIMAKEINOJA HÄN KÄYTTÄÄ,
ARVIOIDA VOIMAKEINOJEN
VAIKUTUKSIA JA ARVIOIDA
MYÖS SITÄ, MITÄ ESIMERKIKSI
SIVULLISELLE VOISI TAPAHTUA, JOS
HÄN EI VOIMAKEINOJA KÄYTTÄISI.

minun toimintani seurauksena kohdehenkilö olisi päässyt ampumaan yhtä ryhmäläisistäni. Vaikka kyse oli harjoituksesta, jonka tarkoituksena on oppia ja havaita konkreettisesti toimintaan liittyvät riskitekijät ja haasteet, siitä ylitse pääseminen oli minulle henkilökohtaisesti vaikeaa.

Vain hieman liioitellen voisin sanoa, että silloin tällöin herään vieläkin öisin omaan huutoni tekemäni virheen vuoksi. Itsekritiikki on terveellistä vain tiettyyn rajaan asti ja anteeksiantamiseen kuuluu myös anteeksianto itselleen.

* * *

Poliisin tutkintokoulutus antaa sinulle erinomaisen pohjan voimakeinojen käyttöön liittyvässä taidon hallinnassa. Voimakeinojen käytön osalta välineiden hallintasi on työssäoppimiskäsitteelle lähtien erinomainen. Se on varmaa. Sillä jos se ei ole, et lähde.

Ensisijaisesti saat kuitenkin valmiudet kehittää itse itseäsi läpi virkaurasi. Kaikki on sinusta itsestäsi kiinni. Elinikäinen oppiminen ei ole vain sana, vaan se on ainoa keino ammatinhallinnan jatkuvalla kehitykselle. Tämä tarkoittaa poliisityössä erityisesti edellytyksiä työturvallisen toiminnan kehitykselle. Sinun on opittava joustavasti muuttamaan rooliasi erilaisilla poliisin tehtävillä, pitäen kuiten-

kin koko ajan mielessä työturvalliset toimintatavat ja valmiuden voimakeinojen käyttöön.

Riippumatta toimenkuvastasi poliisityössäsi olet poliisi ja yhteiskunta edellyttää sinulta ammattitaitoista toimintaa joka tilanteessa. Keskustelut poliisin palvelupäivystyksessä ihmisten kanssa ottaen samalla rikosilmoitustietoja vastaan, autat vanhusta ylittämään katua, kannat loukkaantunutta lokkia poliisiautoon, syöt jäätelöä torilla ja juttelet ja naurat ihmisten kanssa. Ja koko ajan sinulla on oltava valmius ja toimintakyky myös äärimmäisiin tilanteisiin.

* * *

Saimme hälytystehtävän, jonka mukaan mies on puukottanut useita ihmisiä kaupungin keskustassa. Meidän ajoaikamme tehtävälle kesti arviolta vain 20 sekuntia. Tässä ajassa sovimme partiotikaverin kanssa miten toimimme.

Muistutimme toisiamme korostetusta ympäristön tarkkailusta, koska ihmisiä on paljon ja tekijä voi olla kuka tahansa. Toimintasuunnitelmamme oli pysäyttää vaarallisen henkilön toiminta niin nopeasti kuin mahdollista estääksemme lisäuhrien syntymisen, huomioiden kuitenkin omassa voimakeinojen käytössä kadulla olevat sivulliset. Tässä tilanteessa poliisin voimakeinoja ei kuitenkaan tarvittu.

ELINIKÄINEN OPPIMINEN
EI OLE VAIN SANA, VAAN
SE ON AINOA KEINO
AMMATINHALLINNAN
JATKUVALLE
KEHITYKSELLE.

Tapahtumapaikalla olleet sivulliset saivat puukkomiehen taltutettua ennen kuin itse ehdimme tämän luo. Mies oli siihen mennessä ennättänyt iskeä puukolla kolme henkilöä, kaikkia hengenvaarallisesti.

Kuvittele nyt itsesi vastaavaan vaativaan tilanteeseen, jossa sivullisten henki ja myös sinun henkesi on välittömässä hengenvaarassa. Kuvittele yönmusta kaupunkiympäristö, jossa rankka vesisade piiskaa vasten kasvoja ja vaikeuttaa havaintojen tekoa; et kunnolla näe tai kuule. Vaarallinen teräaseella varustautunut henkilö pyrkii aktiivisesti vahingoittamaan kaikkea mikä liikkuu. Ja vaikka sataa, niin ihmisiä on paljon, koska ravintolat ovat juuri sulkeutumassa. Humalaiset eivät ymmärrä vaaraa eivätkä tottele sinun antamiasi käskyjä siirtyä kauemmaksi. Joku heistä sen sijaan päättää tulla kertomaan sinulle siitä, kuinka hänelle ei myyty ravintolassa enää viimeistä olutta. Kun et pysty hänen elämäänsä sillä hetkellä riittävästi ymmärtämään, hän provosoituu ja tarraa sinua rinnuksista. Ja koko ajan aktiivinen, vaarallisella välineellä varustautunut henkilö pyrkii vahingoittamaan jokaista kadulla olijaa. Kaikkien elämä on sinun ja partiokaverisi käsissä.

Pitäisitkö hyvänä, että kyseistä poliisille kuuluvaa virkatehtävää suorittaessasi tietäisit, että osaat käsitellä voimakäyttövälineitäsi? Että tietäisit, että olet ylläpitänyt ja kehittänyt osaamistasi systemaattisesti koko virkaurasi ajan? Tietäisit, että osaat säätää kehoasi ja mieltäsi ja että stressin aiheuttamat negatiiviset vaikutukset eivät laske sinun osaamistasoasi tai heikennä tilannetietoisuuttasi? Tietäisit, että olet

JÄ KOKO AJAN SINULLA ON OLTAVA
VALMIUS JA TOIMINTAKYKY MYÖS
ÄÄRIMMÄISIIN TILANTEISIIN.

varmistanut ennen työvuoron alkua ja sen aikana, että työvälineesi ovat kunnossa ja että ajoneuvossa ja nyt kädessäsi oleva valaisin varmasti toimii? Tietäisit, että olet harjoitellut ampumista pimeässä, olet harjoitellut ampumista yhdellä kädellä, olet harjoitellut muiden voimankäyttövälineiden käyttöä ja olet erityisen taitava fyysisissä voimankäyttöliikkeissä? Tuntisit omat kykysi ja ymmärtäisit kyseisen tilanteen olosuhteiden määrittelemät rajoitteet eri voimankäyttövälineiden ja taktiikkojen käytölle?

Vai lähtisitkö mieluummin suorittamaan samaa virkatehtävää siten, että olisit epävarma osaamisestasi ja valmistautumisestasi? Kumman valitset? Jos haluat valita ensimmäisen, se edellyttää sinulta aktiivista oman osaamisesi kehittämistä läpi elämän. Kuukaan muu ei tee sitä sinun puolestasi.

Ja kun oikeassa maailmassa eletään, niin joskus sattuu ja tapahtuu. Vaikka pyrit tekemään kaiken oikein, niin joskus kohde päättää yrittää vahingoittaa sinua ja voi joskus myös onnistua siinä.

Lainaan erästä hyvää kollegaani, jonka erittäin osuva kuvaus poliisin työstä kuuluu näin: ”Poliisin työ on tavallisten ihmisten tavallisten asioiden hoitamista.” Ja näinhän se paljolti on. Poliisin työ ei onneksi ole hengissäselviy-

tymiskamppailua työvuorosta toiseen. Meidän täytyy ymmärtää, että näillä ”arkisilla” tavallisten asioiden hoitamisilla voi kuitenkin olla mittaanaton merkitys tälle yhdelle ihmiselle. Hän muistaa kohtaamisenne ehkä aina.

Tämän lisäksi poliisityöhön kuuluu erittäin vaikeita ja vaarallisia tilanteita, joissa ihmisten henki ja terveys on uhattuna. Tällöin poliisi vaikuttaa lukuisten ihmisten elämään ja ääritilanteissa myös siihen, jatkuuko se jonkun kohdalla.

Jokainen kohtaaminen valmistelee seuraavaa kohtaamista. Tässä valmistelussa sinulla on iso valta ja vastuu. Ymmärrä, että poliisin työ ei ole maailman katsomista mustavalkoisten linssien läpi, vaikka se voisi joskus tuntua helpommalta.

Eräänä yövuorona toimme putkaan miehen, jonka kiinniottilanteessa olimme joutuneet käyttämään voimakeinoja. Vuoron ollessa lopullaan päätin käydä katsomassa, miten miehellä menee. Kerroin putkavartijalle, että käyn vähän juttelemassa yhdelle kiinniotetulle. Mies oli hereillä.

– Saanko tulla sisään?

– Tule vain, mies vastasi hieman hämmentyneesti.

– Miten menee?

– On menny paremminkin.

– Ymmärrän, sanoin ja istuuduin miestä vastapäätä. – Muistatko mitä yöllä tapahtui?

– Joo, hän vastasi.

– Mitenkä siitä sellainen paini pääsi kehkeytymään? naurahdin.

– En mä vaan tiedä.

– Sattuiko suhun?

– Ei, entä suhun tai sun työkaveriin?

– Ei. Vaikka hiki kyllä tuli.

– Vittu mua harmittaa. Hirvee morkkis.

– No, pääasia ettei mitään päässyt kuitenkaan tapahtuun. Tämä maailmankaikkeus ei taida paljon suuntaansa muuttaa, vaikka meille joskus sattuu vähän heikompiakin hetkiä. Eli älä välitä. Viimes-tään huomenna sun fiilikset on parem-mat. Ja hei, ellei yöllistä olisi tapahtunu, ei mekään oltais koskaan tavattu. Mun nimi on Juha-Matti.

– Toni (nimi muutettu).

Hetken hiljaisuuden jälkeen katsoin kelloa. Yövuoro oli päättymässä.

– Eiköhän lähdetä kukin kotiimme.

– Sopii.

Mies meni putkan tiskille selvittämään paperiasiansa kuntoon ja minä menin purkamaan poliisiautoa varusteista.

Toimintatapana en voi kuitenkaan suosittelaa putkatiloissa tapahtuvia keskusteluja, jotka eivät liity varsinaisesti virka-tehtävään. Varsinkin jos kysymyksessä on rikosepäily, josta voidaan aloittaa esi-tutkinta, niin tällaiset putkalla tapahtuvat keskustelut voivat merkittävästi rikkoa kaikkien osallisten oikeusturvaa. Tämä on sinällään aika nurinkurista: inhimillistä toimintaa saattavat rajoittaa lait, jotka on laadittu sitä suojelemaan.

Joka tapauksessa on tärkeää ymmärtää, että toimintamme jättää aina jäljet mei-dät työtilanteissa kohdanneisiin ihmisiin. Nimesi ei ehkä jää muistiin mutta mie-

JOKAINEN KOHTAAMINEN
VALMISTEE SEURAAVAA
KOHTAAMISTA.

likuvat poliisista kyllä. Oliko poliisi kunnioittava vai ylimielinen? Avulias vai töykeä? Oliko poliisi oikeudenmukainen?

Erityisen merkityksellisiä mielikuvat ovat tilanteissa, joissa joudumme kohdistamaan johonkin ihmiseen voimakeinoja. Tällöin se, miten me muuten toimimme, käyttäydymme ja puhumme ja miten suhtaudumme kohteena olevaan henkilöön, voi vaikuttaa merkittävästi siihen, miten kyseinen henkilö tai sivulliset tilanteen kokevat – ja sen myötä siihen, miten joku heistä toimii seuraavan kerran kohdatessaan poliisin.

Valmistamme ihmisiä siis aina myös siihen mahdolliseen seuraavaan kohtaamiseen poliisin kanssa. Pidä huolta, ettet omalla ajattelemattomalla toiminnallasi tai puheillasi aiheuta koskaan sitä, että kollegamme joutuu sinun vuoksesi vaikeaan tilanteeseen, kohdatessaan sinun virkatoimesi kohteena olleen henkilön joskus tulevaisuudessa. Kuten Maximus Decimus Meridius sanoo joukoilleen elokuvassa *Gladiator* (2000): "What we do in life echoes in eternity."

LÄHTEET

- Andersen, J. P. & Gustafsborg, H. A.: *Training Method to Improve Police Use of Force Decision Making: A Randomized Controlled Trial*. Sage Open 2016. April-June. 1–13 DOI: 10.1177/2158244016638708
- Endsley, M.R. & Kokar, M.M.: *Situation Awareness and Cognitive Modeling*. Issue No.03 – May-June (2012 vol. 27). Published by the IEEE Computer Society 2012.
- Eteläpelto, A. & Miettinen, R.: *Ammattitaito ja ammatillinen kasvu*. Painatuskeskus 1993.
- Huhta, Juha-Matti: *Työturvallisuuden ymmärtäminen osana poliisin ammattiin perehdytystä ja järjestyspoliisin ammatillista kehitystä*. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto 2012.
- Kolb, D., A.: *Experiential learning. Experience as the source of learning and development*. Prentice Hall 1984.
- Pohjonen, P (2000) *Työssäoppiminen – Ammatillisen osaamisen perusta*. PS-kustannus 2000.
- Poikela, Esa: ”Työ ja kokemus oppimisen lähtökohtana ja tavoitteena.” – Teoksessa Poikela, Esa (toim.): *Osaaminen ja kokemus*. Tampere University Press, 2005. S. 9–18.
- Miller, S., Blackler, J., Alexandra, A.: *Police ethics*. Allen & Unwin 1997.
- Poliisilaki (22.7.2011/872).
- Poliisi (AMK) opetussuunnitelma 2016–2017. Poliisiammattikorkeakoulu 2016.

HELI KANNISTO

VIRKAMERKIN VOIMA

VANHEMPI RIKOSKONSTAAPELI
HELI KANNISTO TYÖSKENTELEE
HELSINGIN POLIISILAITOKSEN
RIKOSTUTKINTAYKSIKÖSSÄ AM-
MATTIMAISEN RIKOLLISUUDEN
TOIMINNOSSA, JOSSA HÄN TUTKII
RYÖSTÖRIKOKSIA.

KANNISTO VALMISTUI POLIISIKSI
TAMMIKUUSSA 2003, JONKA
JÄLKEEN HÄN TYÖSKENTELI HEL-
SINGISSÄ PASILAN POLIISIPIIRISSÄ
PALVELUPÄIVYSTYKSESSÄ JA LYHY-
EN AIKAA KENTÄLLÄ JÄRJESTYSPO-
LIISISSA. TUTKIJAN TÖITÄ HÄN ON
TEHNYT YHTEENSÄ 12 VUOTTA.

KANNISTON HARRASTUKSIIN
KUULUU LENKKEILYÄ, KUNTOSA-
LIHARJOITTELUA, YIN YOGAA JA
LUKEMISTA. SYDÄNTÄ LÄHELLÄ
OVAT MYÖS HYVÄ RUOKA, LUON-
TO, MATKUSTELU, SAUNOMINEN JA
UUSIEN ASIOIDEN KOKEILEMINEN.

Jututin vuoden 2010 lopulla silloisesta yksiköstäni, Helsingin väkivaltarikosyksiköstä, juuri eläkkeelle jäänyttä ja täysin palvellut-ta rikoskomisario Seppo Sillanpäättä. Tiedustelin Sepolta, miltä hänestä oli tuntunut luovuttaa virkamerkki pois yksikön silloiselle päällikölle Kari Tolvaselle.

Sepon vastaus painui mieleeni. Hän totesi, että virkamerkkin luovuttaminen tuntui melkein samalta kuin joku läheinen ihminen olisi kuollut. Jotain kuulemma puuttui.

Vastaus jäi pyörimään mieleeni. Tajusin, kuinka voimakas merkitys poliisin virkamerkillä voi olla. Ei pelkästään sille, jolle sitä työssä esitetään, vaan myös sen kantajalle.

Asiaa syvällisemmin miettiessäni ymmärsin, että aiempi työni vankilamaailmassa sekä sen jälkeen alkanut työni poliisissa ovat muokanneet myös omaa identiteettiäni. Identiteetin lisäksi töillä on ollut vaikutusta myös muuten ajattelumaailmaani sekä käytökseeni, siviilielämäni ja siihen,

KUN ISOLLA KENGÄLLÄ ASTUU,

JÄÄ ISO JÄLKI

miten minuun suhtaudutaan.

Vaikka työ muuttaa ihmistä, siitä huolimatta ja siitä syystä meidän on tärkeää pitää mielessä se, mistä tulemme ja kuka olimme ennen muuttamista. Mielestäni ihmisen on syytä käyttää tietoisesti hyväksi erilaisia, niin hyviä kuin huonojakin kokemuksia, joita on elämässään kokenut. Uskon, että ne vaikuttavat siihen, kuinka ymmärrämme maailmaa sekä muita ihmisiä.

Omaa taustaa ja omia kokemuksia kannattaa hyödyntää varsinkin poliisin työssä. Toisaalta niiden ei pidä antaa liikaa määrittää meitä ihmisenä eikä siten estää meitä kehittymästä siihen suuntaan, johon haluamme edetä.

Niin kutsutuilla normaali-ihmisillä, jotka eivät tee tätä työtä, voi asenne ympäröivää yhteiskuntaa ja ihmisiä kohtaan olla positiivisempi ja luottavaisempi kuin meillä, jotka näemme työssämme toistuvasti ikäviä asioita ja suoranaista pahuutta.

Jo arkiset kohtaamiset ihmisten kanssa voivat olla erilaisia. Poliisina työskentelevä saattaa tiedustella samaan porraskäytävään pyrkivältä vieraan ja hiukan epämääräisen näköiseltä henkilöltä helpommin, millä asioilla tämä liikkuu. Normaali-ihminen taas

saattaa vain tervehtiä tällaista henkilöä ystävällisesti ja päästää hänet sisään porraskäytävään sen enempiä miettimättä.

Toisaalta poliisin työtä tekevä voi osata suhtautua yllättäviin tapahtumiin ja erilaisiin ihmisiin rennommin ja pelottomammin kuin muut ihmiset. Poliisin on kuitenkin uskallettava mennä niihin paikkoihin, joista muut haluavat pois.

Tämä ei kuitenkaan tarkoita, ettei poliisi

voisi tuntea pelon tunteita. Pelko on tärkeä tunne, joka parhaimmillaan auttaa ihmistä selviytymään erilaisista uhkaavista tilanteista sekä kohtaamaan vaarallisia ihmisiä. Pääasia on, että pelkoa osaa hallita ja että sen kanssa osaa elää.

Normaali-ihminen saattaa esimerkiksi pelätä puuttua julkisessa kulkuvälineessä tilanteeseen, jossa sekaisin oleva matkustaja alkaa riehua aggressiivisesti. Poliisina työskentelevällä taas löytyy todennäköisesti enemmän rohkeutta ja kykyä puuttua tilanteeseen tavalla tai toisella, vaikka hän olisi vapaalla. Toisinaan tilanteisiin puuttuminen vapaa-ajalla on poliisilla jopa velvollisuus.

Poliisina työskentelevä voi tehdä omiin kokemuksiinsa ja koulutukseen nojautuvia uhka-arvioita erilaisista ihmisistä tilanteista ja ihmisistä. Melko usein arviot voivat osua oikeaan.

NIIN KUTSUTUILLA
NORMAALI-IHMISILLÄ,
JOTKA EIVÄT TEE
TÄTÄ TYÖTÄ, VOI
ASENNE YMPÄRÖIVÄÄ
YHTEISKUNTA JA
IHMISIÄ KOHTAAN OLLA
POSITIIVISEMPI JA
LUOTTAVAISEMPI KUIN
MEILLÄ, JOTKA NÄEMME
TYÖSSÄMME TOISTUVASTI
IKÄVIÄ ASIOITA JA
SUORANAISTA PAHUUTTA.

Poliisin työtä tekevän hälytyskellot saattavat esimerkiksi alkaa soida, kun hän nettimyyni-ilmoituksia selatessaan huomaa, että sivuilla myydään Jopoa hyvin halvalla. Hän ehkä päättlee, että Jopo on varastettu, eikä hänellä välttämättä tule ensimmäisenä mieleen, että myyjä voi olla myös Jopon oikea omistaja, joka myy pyöräänsä kovassa rahapulassa.

Normaali-ihminen taas kokee suurta onnistumisen riemua, kun hän löytää halvan Jopon, jollaisen hän on suunnitellut hankkivansa samanlaisen, aiemmin varastetun Jopon tilalle. Todellisuus saattaa iskeä silmille vasta siinä vaiheessa, kun hän huomaa, että netissä myytävä halpa Jopo on varastettu häneltä itseltään...

Se, että näkee työssä ikäviä ja pahoja asioita, ei voi olla jättämättä ihmiseen jälkiä. Jatkuva pessimistinen ajattelutapa voi tehdä ihmisestä kyynisemmän sekä epäluuloisemman, pahimmillaan se voi järkyttää omaa mieltä jopa sairastumiseen saakka. Suojaamme itsemme helposti peloilta ja pettymyksiltä varautumalla jo etukäteen siihen, että pahin tapahtuu.

Eräs minua nuorempi kollega on poliisiksi hyvin avoin ja luottavainen. Tämä ihmisiin yleensä niin positiivisesti suhtautuva kollega totesi kerran, ettei hän tämän työn takia enää pidä ihmisistä niin paljon kuin ennen. Nämä heikot hetket iskevät häneen silloin, kun hän kohtaa työssään raukkamaisia rikoksia tehneitä yksilöitä. Samalla hän kuitenkin totesi, että hänen pyrkimyksensä on edelleen säilyttää perusluottamus ihmisiin ja pitää heistä.

Työelämässä oman osansa asenneongelmasoppaan voi tuoda myös pettymys omaan työhön ja työnantajaan. Esimer-

TOISAALTA POLIISIN TYÖTÄ
TEKEVÄ VOI OSATA SUHTAUTUA
YLLÄTTÄVIIN TAPAHTUMIIN JA
ERILAISIIH IHMISIIN RENNOMMIN
JA PELOTTOMAMMIN KUIN MUUT
IHMISET.

TÄMÄ IHMISIIN YLEENSÄ NIIN
POSITIIVISESTI SUHTAUTUVA
KOLLEGA TOTESI KERRAN, ETTEI
HÄN TÄMÄN TYÖN TAKIA ENÄÄ
PIDÄ IHMISISTÄ NIIN PALJON KUIN
ENNEN.

kiksi viran saamisen hankaluus, kiitoksen puute, jatkuvat muutokset työympäristössä, resurssien puute, työvälaineiden toimimattomuus, ylimääräistä työtä aiheuttavat määräykset, tyytymättömyys esimieheen ja vaikuttamismahdollisuuksien väheneminen oman työn sisältöön voivat turhauttaa, katkeroittaa ja muuttaa asennetta negatiivisemmaksi.

Kaikkein kuluttavimpia nämä katkerat ja negatiiviset tuntemukset ovat kokijalle itselleen. Raskaita ne ovat myös niille työtovereille, jotka yrittävät sopeutua olosuhteisiin sekä muutoksiin ja jotka yrittävät tehdä työnsä kaikesta huolimatta hyvin. Kaikkien muutosten keskellä on hyvä yrittää muistaa, että muutos voi toisinaan olla myös mahdollisuus. Sitä ei välttämättä tajua heti, vaan se avautuu itselle vasta myöhemmin. Sitten, kun pettymyksen tunne on selätetty, asia on käsitelty ja elämässä on päästy eteenpäin.

Oma ajattelumaailmani on aina ollut aika realistinen, välillä jopa ylirealistinen. Sopivasta määrästä realismia on toki hyötyä poliisin työssä, mutta kun sitä on liikaa, se voi alkaa haitata varsinkin siviilielämää.

Matkan varrella olen joutunut toisinaan kyseenalaistamaan omaa asennettani, tapaan ajatella sekä tehdä töitä. Olen viime vuosina pyrkinyt kehittymään ihmisenä muun muassa siten, että näkisin useammin puolityh-

jän lasin sijasta puolityhden lasin. Olen myös yrittänyt opetella sitä asennetta, että annan sellaisten asioiden olla, joihin en voi itse vaikuttaa. Siitäkin huolimatta, että elämä ei ole aina reilua ja etteivät esimerkiksi työnantajan tai esimiehen toimet ole aina omasta mielestä järkeviä.

On hyvä muistaa, että esimiesten asema kahden tulen – työnantajan ja alaisten – välissä on toisinaan hankala. Pidetty, arvostettu ja suorapuheinen esimieheni rikoskomisario Mikko Halme on joskus todennut, että alaisten tulee kyetä olemaan alaisia eli ymmärtää oma asemansa. Mikon sanomaa ei pidä käsitellä alaisten väheksymisenä. Tällä lausahduksella hän on kyseenalaistanut myös oman roolinsa omien esimiestensä alaisena.

Esimiesasemaa miettiessäni mieleeni palautuu tasavallan presidentin Sauli Niinistön hieno puhe presidentti Mauno Koiviston siunaustilaisuudessa, jossa hän kuvaili edesmennyttä presidenttiämme muun muassa näin:

– Presidentti Koiviston ainutlaatuisuus ei ollut siinä, että hän tunsi kansan, vaan siinä, että kansa tunsi hänet.

Luulen, että tässä kuvauksessa piilee se seikka, joka teki Koivistosta koko kansan ”Manun”. Se, että antaa itsestään jotain aitoa niin esi- kuin rivimiehenäkin, tekee ihmisestä lähestyttävämmän ja inhimillisemmän. Tätä arvostin Koivistossa ja arvostan

SOPIVASTA MÄÄRÄSTÄ
REALISMIA ON TOKI
HYÖTYÄ POLIISIN
TYÖSSÄ, MUTTA KUN
SITÄ ON LIIKAA,
SE VOI ALKAA
HAITATA VARSINKIN
SIVIILIELÄMÄÄ.

esimiehissä ylipäättään – luotettavuuden, vastuunoton, tunneälyn, oikeudenmukaisuuden, reiluuden, alaisten puolien pitämisen ja perusteltujen päätösten tekemisen ohessa.

Palatakseni pessimistiseen asenteeseen: ymmärrän, että omalla kohdallani aiempi negatiivisempi ajattelutapani pohjautui luonnollisesti omiin aiempiin kokemuksiin. Olen kokenut ja nähnyt työelämän lisäksi myös henkilökohtaisessa elämässäni sellaisia asioita, joita ei näe ruusunpunaisten lasien läpi. Olen joutunut ja näin ollen myös tottunut kantamaan vastuuta lapsesta saakka sekä pärjäämään niillä eväillä, jotka minulle on annettu.

Avaamatta omaa henkilökohtaista elämääni sen enempää voin todeta, että olen onnekseni onnistunut työstämään omaa ajattelutapaani positiivisempaan suuntaan ja että olen onnistunut elämässäni ihan kohtuullisen hyvin. Uskon, että elämäkokemuksistani on ollut hyötyä poliisitiössä ja se on kasvattanut tunneälyäni.

Parhaimmillaan ikävien asioiden kokeminen voi tehdä ihmisestä onnellisemman ja ymmärtäväisemmän elämää sekä muita ihmisiä kohtaan. Tällaisten asioiden kokeminen voi avata omat silmät näkemään, kuinka paljon paremmin asiat ovat itsellä kuin jollain toisella. Samalla sitä oppii ehkä arvostamaan niitä arjen pieniä hyviä asioita, jotka tekevät elämästä turvallisen ja elämisen arvoisen.

Surullisten kohtaloiden näkeminen voi myös auttaa ymmärtämään sen, mikä saa jonkun ihmisen tekemään pahoja asioita. Meidän ei tarvitse hyväksyä näitä syitä, mutta joissain tapauksissa teot voivat olla

SURULLISTEN KOHTALOIDEN
NÄKEMINEN VOI MYÖS AUTTAA
YMMÄRTÄMÄÄN SEN, MIKÄ SAA
JONKUN IHMISEN TEKEMÄÄN PAHOJA
ASIOITA.

helpommin ymmärrettävissä. Esimerkiksi se, minkä takia jatkuvan henkisen ja fyysisen perheväkivallan uhri tappaa lopulta kumppaninsa, voi olla jollain tavoin ymmärrettävissä, vaikka tekoa itsessään ei hyväksy.

* * *

Työskennellessäni aiemmin vankilassa vanginvartijana minulla oli erilaisia periaatteita. En esimerkiksi halunnut vankien kutsuvan minua etunimellä, vaikka se on aika tavallista silloin, jos vartija on nainen. Koin, että etunimellä kutsuminen oli liian tuttavallista; halusin pitää heihin tällä tavoin etäisyyttä.

Toinen periaatteeni oli, että en halunnut menettää malttiani vangin edessä. Jos näin olisi tapahtunut, olisin kokenut vangin pääsevän ikään kuin niskan päälle ja tilanteen herraksi.

Vuosien saatossa olen joutunut heittämään jotkut periaatteeni romukoppaan. Varsinkin poliisissa tutkijan työtä tehdessäni olen huomannut, että toisinaan asiakkaan kanssa pääsee parempaan lopputulokseen, kun pyrkii olemaan häntä kohtaan oma aito itsensä työmoodystä huolimatta.

En tarkoita tällä sitä, että poliisin pitäisi olla asiakkaiden kavereita tai kertoa heille omasta yksityiselämästään, vaan sitä, että antaa heille omasta persoonastaan jotain ja pyrkii pääsemään heidän kanssaan jonkin-

laiseen yhteyteen.

Se, että annan poliisivankilassa istuvan epäilyn kutsua minua etunimellä, ei tee minusta hänen ystäväänsä, mutta se voi tehdä minusta helpommin lähestyttävän. Parhaimmillaan se voi olla merkki siitä, että epäilty alkaa luottaa minuun ja lopulta hän ehkä haluaa avautua minulle.

Jonkinlaisena positiivisena palautteena otin erään kerran sen, kun epäilty totesi kuulustelun päätteeksi, että vaikka hän ei pidä poliiseista yleisesti, niin minun kanssani hänen oli helppo puhua. Epäiltyjen kanssa keskustellessa on usein käynyt selvästi ilmi, että heillä on loppujen lopuksi kova tarve puhua jollekulle.

Aina silloin tällöin vastaan tulee myös huonosti käyttäytyviä asiakkaita. Tällaisissa tilanteissa asiakkaalle on asetettava rajat ja häntä on vaadittava käyttäytymään asiallisesti. Näissä tilanteissa olen joskus saattanut korottaa asi-

akkaalle ääntäkin, mutta en itse ole kokenut näitä tilanteita ongelmana eivätkä ne mielestäni ole tehneet minusta vähemmän uskottavaa.

Yleensä totean tällaisille asiakkaille, että asioita voidaan tehdä kahdella eri tavalla, mukavalla tai hankalalla, ja että hän saa valita tyylin. Annan hänelle vaihtoehdot, joista hän saa itse valita mieleisensä. Yleensä tämä toimii ja asiakas valitsee sen kaikille mukavamman tavan.

Tätä kirjoitusta hahmotellessani jut-

VUOSIEN SAATOSSA OLEN
JOUTUNUT HEITTÄMÄÄN
JOTKUT PERIAATTEENI
ROMUKOPPAAN.

telin näistä asioista ystäväni sekä entisen kollegani Marjut ”Maiju” Anttilan kanssa, jolle kertyi työvuosien aikana vankka osaaminen vankeinhoidon alalta. Maiju totesi, että ajan saatossa oma tapa tehdä työtä hioutuu ja tyyli muuttuu joustavammaksi, rennommaksi sekä itsevarmemmaksi. Lisäksi vaisto ja ihmisten lukemisen taito kehittyvät. Olen näistä asioista ehdottomasti samaa mieltä hänen kanssaan.

Luulen, että olin itse nuorempana tahdomattani jossain määrin virkaintoinen. Vaikka olin päättänyt, että haluan oppia, kuinka asiat tehdään teoriassa oikein ja kuinka niitä hoidetaan käytännössä, niin silti sitä lipsui alkuaikoina toisinaan liikaa pilkkuntarkan teorian puolelle.

Vuosien aikana oma tapa tehdä töitä on muuttunut onneksi ”reinikaisemmaksi”. Olen luonut itselleni oman tavan tehdä töitä sallitun rajoissa. Oma merkittävä osa on myös maalaisjärjen käytöllä, jonka avulla työnteosta on tullut rennompaa. Kaikissa tilanteissa se ei aina ole ollut helppoa, sillä olen työasioissa luonteeltani melko pedantti.

Nuille, jotka eivät tiedä kuka Suomen kansan rakastama Reinikainen oli, suosittelen Googlen käyttöä. Rumba-lehden internetsivuilla toimittaja Jarkko Fräntilä kuvailee edesmenneen Tenho Saurénin näyttelemää hieman hömelöä tamperelaista poliisia 1980-luvun ikoniseksi TV-hahmoksi, joka keräsi kaikki perheet TV:n ääreen.

Monet luullakseni kuvittelevat, että poliisien virkaintoisuus johtuu tarpeesta kyykyttää asiakkaita sekä silkasta pätemisen ja vallanhalusta. Itse taas uskon, että

YLEENSÄ TOTEAN TÄLLAISILLE
ASIAKKAILLE, ETTÄ ASIOITA
VOIDAAN TEHDÄ KAHDELLA
ERI TAVALLA, MUKAVALLA TAI
HANKALALLA, JA ETTÄ HÄN SAA
VALITA TYYLIN.

VUOSIEN AIKANA OMA TAPA TEHDÄ
TÖITÄ ON MUUTTUNUT ONNEKSI
”REINIKAISMAISEMMAKSI”.

virikaintoisuuden taustalla kytee ennemminkin kokemuksen puute sekä pelko siitä, että tekee jonkun virheen. Virikaintoinen on liian epävarma olemaan asiakkaan edessä oma itsensä.

Esimerkkinä joustamisesta voidaan käyttää tilannetta, jossa keski-ikäinen työssä käyvä ja perheellinen keski-vertoihminen juhlii pikkujouluissa itsensä siihen kuntoon, ettei hän enää kykene huolehtimaan itsestään kunnolla. Tällaisessa tilanteessa poliisilla on oikeus ottaa hänet säilöön hänen itsensä suojaamiseksi. Toisaalta poliisilla on myös mahdollisuus toimittaa ihminen kotiin, jos voidaan olettaa, että hän pärjää siellä, ja jos hän asuu sen verran lähellä, ettei hänen kuljettamisensa syö liikaa poliisin resursseja. Näin on siitäkin huolimatta, ettei poliisin ensisijaisiin tehtäviin kuulu toimia ”miekkataksina” humalaisille ihmisille.

Koen itse paremmaksi sen, että tällainen ihminen toimitetaan mieluummin kotiin tai vaikkapa selviämishoitosamalle kuin putkan pahnoille. Varsinkin juhlapyhinä putkat ovat usein niin täynnä, että kotiin toimittaminen voi toisinaan olla myös poliisin kannalta parempi vaihtoehto.

Kun olen keskustellut juuri valmistuneiden poliisien kanssa, olen omalta osaltani yrittänyt korostaa heille oman itsensä tuntemisen, oman henkilökohtaisen tyylin ja omien työskentelytapojen löytämisen tärkeyttä. Vaarana

kun on se, että alkaa vetää asiakkaille ja työtovereille kovaa roolia, joka on omalle itsellekin vierasta.

Tällaista roolia vetävä henkilö pyrkii ehkä luomaan itsestään muille mahdollisimman uskottavaa kuvaa auktoriteettina ja piinkovana ammattilaisena. Jatkuva kovan roolin vetäminen eläkeikään saakka voi kuitenkin olla aika raskasta.

ITSE TAAS USKON,
ETTÄ VIRIKAINTOISUUDEN
TAUSTALLA KYTEE
ENNEMMINKIN
KOKEMUKSEN PUUTE SEKÄ
PELKO SIITÄ, ETTÄ
TEKEE JONKUN VIRHEEN.

Univormua käytettäessä on vaarana myös se, että oma henkilökohtainen identiteetti ja persoona katoavat liiaksi. Aiemmin mainitsemani nuoremman kollegan ajatuksia laina-

takseni voin todeta, että ihminen on kuitenkin pohjimmiltaan laumaeläin, jolla on tarve kuulua laumaan. Tämä voi vaikuttaa meihin niin, että oma arvomaailmamme kapenee ja alamme yksinkertaistaa asioita. Laumaan kuulumisen tarpeen lisäksi ihmisellä on paine kuulua siihen: hän haluaa olla samaa mieltä ja samanlainen kuin muut lauman jäsenet eikä ehkä uskalla uhmata heitä.

Tätä asiaa pohtiessani olen itse sitä mieltä, että poliisissa pitää saada olla oma yksilöllinen persoonansa, oli kyse sitten luonteesta, seksuaalisesta suuntautumisesta, ulkonäöstä, uskontokunnasta, etnisestä alkuperästä tai mielipiteistä. Työntekijällä pitää olla mahdollisuus olla oma itsensä ilman, että hänen pitää pelätä seurauksia ja että hänet eristetään laumasta.

Onneksi viimeisten vuosien aika-

na suhtautumisessa näihin asioihin on tapahtunut positiivista kehitystä, vaikka esimerkiksi työnantajan taholta tapahtuva työntekijöiden valvonta on muulla tavoin lisääntynyt. Enää ei esimerkiksi vaadita värjäämään räikeämmän väristä tukkaa takaisin maantienväriseksi tai miehiä leikkaamaan pitkää tukkaa lyhyeksi, kuten joskus aiemmin.

Omaa tyyliä etsiessä on kuitenkin tärkeää pitää mielessä se, että ei ala oikoa liikaa työyhteisön yhteisistä linjauksista ja ettei vedä mattoa työkaverin jalkojen alta. Se, että saa olla oma itsensä, ei poista työntekijän vastuuta. Työpaikalla tulee osata pukeutua ja käyttäytyä tilanteen vaatimalla tavalla asiallisesti sekä osata erottaa se, milloin on töissä ja milloin vapaalla.

Tulee myös osata kunnioittaa työkavereita ja esittää asiat rakentavasti. Mikäli esimerkiksi haluaa antaa työkaverille ja varsinkin alaiselle negatiivista palautetta tai keskustella hänen poikkeavista työtaivoistaan, kannattaa se tehdä kahden kesken eikä nolata häntä muiden työkavereiden tai asiakkaiden aikana.

Jouduin vuosia sitten eräällä kotikeikalla opettavaiseen tilanteeseen. Menin partiokaverin kanssa erään perheen kotiin, jossa oli alaikäistä lastaan pahoinpidellyt humalainen isä sekä peloissaan olevat äiti ja lapset. Päästyämme sisälle aloin puhuttaa perheenisää, joka käyttäytyi hyvin ylimielisesti ja aggressiivisesti perhettään ja minua kohtaan. Tämä aiheutti sen, että provosoiduin miehen käytöksestä.

Onneksi partiokaverini, tuolloin harjoittelijana toiminut nuorempi konstaapeli Heikki Virtanen osasi lukea tilannetta. Heikki tuli meidän luoksemme ja al-

KUN OLEN KESKUSTELLUT JUURI
VALMISTUNEIDEN POLIISIEN
KANSSA, OLEN OMALTA OSALTANI
YRITTÄNYT KOROSTAA HEILLE
OMAN ITSENSÄ TUNTEMISEN,
OMAN HENKILÖKOHTAISEN TYYLIN
JA OMIEN TYÖSKENTELYTAPOJEN
LÖYTÄMISEN TÄRKEYTTÄ.

TYÖNTEKIJÄLLÄ PITÄÄ OLLA
MÄHDOLLISUUS OLLA OMA ITSENSÄ
ILMAN, ETTÄ HÄNEN PITÄÄ PELÄTÄ
SEURAUKSIA JA ETTÄ HÄNET
ERISTETÄÄN LAUMASTA.

koi puhuttaa perheenisää rauhallisesti. Samalla hetkellä minäkin tajusin, että Heikin ratkaisu oli hyvä, ja lähdin itse puhuttamaan perheen äitiä.

Lopputulema oli se, että veimme isän putkaan. Tämän jälkeen kävimme Heikin kanssa läpi tilanteen. Totesimme molemmat, että mikäli hän ei olisi tullut tuohon tilanteeseen väliin enkä minä olisi tajunnut väistyä, olisi tilanne voinut ajautua painiksi perheenisän kanssa.

Mielestäni Heikki toimi tässä tilanteessa hienosti. Hankala ja osittain ehkä minun provosoitumiseni takia pahentunut tilanne hoitui ilman, että työkaverin jalkojen alta olisi vedetty mattoa pois asiakkaan läsnä ollessa. Mikäli Heikki olisi tuossa tilanteessa kommentoinut perheenisän aikana ääneen provosoitumistani tai käskenyt minua siirtymään syrjään, olisin kokenut tilanteen ikävästi hoidetuksi Heikin puolelta.

* * *

Se, että harjoittelijat tai juuri koulusta valmistuneet ovat innokkaita Duracell-pupuja, ei ole mielestäni lainkaan huono asia. Ikävämpää olisi, jos he olisivat jo alusta saakka täysin leipään-tyneitä työhönsä. Ajan kanssa intuitio kasvaa, ihmisiä oppii lukemaan ja käsittelemään paremmin ja erilaisiin tilanteisiin reagoi rauhallisemmin, min-

kä ansiosta tyyli usein tasaantuu.

Vaikka kokeneempia poliiseja saattaa toisinaan rasittaa ylimääräinen touhutus, meidän vanhempien pitäisi silti pyrkiä kannustamaan tuoreita poliiseja ahkeraan ja oma-aloitteiseen työntekoon, asioiden selvittämiseen ja kyseenalaistamiseen.

Esimerkkiä voi näyttää myös oikeanlaiseen kommunikointiin, josta on apua asiakkaiden ja asioiden käsittelyssä. Kokeneemilla poliiseilla on melko suuri vastuu siitä, millaisia työkavereita he nuoremmista kollegoista itselleen kouluttavat.

Tuoreen poliisin taas on hyvä tiedostaa, milloin kokeneempi kollega tekee työnsä hyvin ja milloin huonommin. Silloin, kun joku tekee työnsä mallikkaasti, kannattaa hänestä ottaa esimerkkiä. Silloin taas, kun joku tekee asioita huonosti, kannattaa tilanteesta ottaa toisella tavalla opiksi.

Esimerkiksi se, että joku kollega painii usein asiakkaiden kanssa, ei tee hänestä välttämättä hyvää työntekijää, vaikka häneltä löytyykin rohkeutta ja uskallusta mennä iholle ja käyttää voimakeinoja. Tällöin voi miettiä sitä, miksi kollega joutuu painimaan niin usein ja voisiko jotain tehdä toisin, jotta tällaisiin tilanteisiin ei aina joututtaisi.

Meidän kokeneempien poliisien taas kannattaisi yrittää olla avoimempia tuoreiden poliisien työskentelyta-

voille, vaikka se voi toisinaan käydä joillekin arvovallan päälle. Me voimme oppia nuoremmilta heidän koulussa oppimiaan uusia asioita sekä omaksua heiltä tuoreita ajattelutapoja. Työ on kuitenkin jatkuvaa oppimista. Vielä 20 työvuoden jälkeenkin on hyvä osata kyseenalaistaa omia työskentelytapoja ja yrittää ottaa opiksi silloin, kun jonkun asian hoitaminen ei onnistu. Tätä olen itse joutunut opettelemaan varsinkin silloin, kun työssä on tapahtunut muutoksia.

Työssä tapahtuneiden muutosten lisäksi myös minussa itsessäni on tapahtunut muutosta iän myötä. Koen esimerkiksi nykyään olevani paljon pehmeämpi asiakkaita kohtaan kuin alkuajoina. Vaikka en ole ikinä ollut heitä kohtaan kova, pyrin entistä tarkemmin kohtelemaan heitä reilusti ja inhimillisesti.

Se, että pidän lupaukseni heitä kohtaan ja kunnioitan heidän ihmisarvoaan, ei ole mistään pois. Päinvastoin. Aina se ei kuitenkaan ole helppoa. On luonnollista ja inhimillistä tuntea vihaa, inhoa ja halveksuntaa sellaista ihmistä kohtaan, joka on tehnyt toiselle jonkin sellaisen teon, jota on vaikea tai ehkä jopa mahdotonta antaa anteeksi. Tässä vaiheessa kuvaan astuu kuitenkin poliisin ammattitaito, jonka yksi osa-alue on se, että osaa hallita tunteitaan työtä tehdessä. Jos työtehtävä on vaikea, niin sen herättämät negatiiviset tunteet käsitellään myöhemmin pois.

Vuosien saatossa koen itse löytäneeni oman tyylini myös siinä, millä tyyllillä kohtaan asiakkaat esimerkiksi kuulustelutilanteessa ja miten reagoin niissä eteen tuleviin yllätyksiin.

On hyvin tavallista, että poliisi luo en-

SE, ETTÄ HARJOITTELIJAT TAI
JUURI KOULUSTA VALMISTUNEET OVAT
INNOKKAITA DURACELL-PUPUJA, EI
OLE MIELESTÄNI LAINKAAN HUONO
ASIA.

KOEN ESIMERKIKSI NYKYÄÄN
OLEVANI PALJON PEHMEÄMPI
ASIAKKAITA KOHTAAN KUIN
ALKUAJOKOINA.

nen kuulustelua pelkkien rikosilmoitus- ja puhutustietojen perusteella omat olettamuksensa siitä, mitä rikosentekohetkellä on tapahtunut ja millainen henkilö kuulusteltava saattaa olla. Loppujen lopuksi kuulustelun aikana saattaa käydä ilmi, että olettamukset eivät pidä lainkaan paikkaansa. Tällaisiin tilanteisiin kannattaa varautua valmistautumalla kuulustelutilanteeseen etukäteen mahdollisimman hyvin ja pyrkimällä pitämään monia vaihtoehtoja auki. Hyvä valmistautuminen voi ohjata oikean taktiikan ja tyylin löytämiseen.

Usein myös asiakkaan oma tyyli vaikuttaa siihen, millaisen työroolin poliisi itselleen pukee tilanteessa, jossa hän kohtaa asiakkaan. Pääasia on, että rooli on luonteva ja omantuntuinen, sillä monet elämänskoulua käyneet asiakkaat ovat erinomaisia ihmistuntijoita ja he tunnistavat helposti sen, jos toinen vetää epäaitoa roolia.

Koen onnistumisena sen, jos kuulustelun päätteeksi saan epäillyn luotamaan itseäni ja juttelemaan syvällisiä asioita omasta elämästään tai pyytämään minulta apua oman elämänsä raihteilleen saamiseksi. Se, miten hän siinä mahdollisesti onnistuu, jää nähtäväksi. En yleensä odota mitään enkä ainakaan liikoja. Tiedostan myös sen, että epäilytjen puheet saattavat olla usein katteettomia ja valheellisia, tyhjää puhetta, jota kerrotaan oman edun tavoittelemiseksi tai ihan itsensä viuhdyttämiseksi.

* * *

Poliisin virkamerkin kantamisella on vaikutusta myös siviilielämään. Selvää on se, että lakia poliisi ei saisi rikkoa. Vaikeampaa on sen sijaan tulkita sitä, mikä on poliisille sopimatonta käytöstä tai eettisesti väärää toimintaa. Tulkinat vaihtelevat sen mukaan, kuka tulkintaa tekee, siksi omien rajojen asettaminen itselle voi olla vaikeaa.

Jo pelkkä ajatuksilla leikkiminen voi tuntua vaikealta. Voiko poliisina työskentelevä henkilö esimerkiksi poltella

LOPPUJEN LOPUKSI
KUULUSTELUN AIKANA
SAATTAÄ KÄYDÄ ILMI,
ETTÄ OLETTAMUKSET
EIVÄT PIDÄ LAINKAAN
PAIKKAANSA.

Amsterdamın lomareissulla coffee shopissa pilveä? Alankomaissa se on laillista, mutta miten käy sitten, kun tullin tai rajavartioston koira merkkää sinut Suomeen palattuasi ja joudut tarkastukseen? Entä miten käy sitten, jos joudut jostain syystä Suomessa verikokeisiin ja veressäsi on merkkejä kannabiksen käytöstä?

Entä mihin vedetään poliisin sananvapauden raja? Tätä päivää on se, että pitää osata harkita, mitä kirjoittaa tai sanoo ja millaisella statuksella. Tätä pitää miettiä, kun tuo esille omia henkilökohtaisia mielipiteitä esimerkiksi sosiaalisessa mediassa tai vieraammasse seurueessa – varsinkin, jos mielipiteet poikkeavat työnantajan linjauksista ja arvoista.

On aina vaara, että poliisina työskentelevän sanomaa voidaan käyttää vahingoittamistarkoituksessa, irrottaa

asiayhteydestä ja tulkita vahingossa tai tarkoituksellisesti väärin. Aina on myös se mahdollisuus, että poliisiksi tunnistetua henkilöä kuvataan ja materiaali ladataan internetiin.

Oman sekä perheen yksityisyyden ja turvallisuuden takaamiseksi monet poliisit salaavat yhteystietonsa. Jotkut rekisteröityvät sosiaalisen median syövereihin aliasnimillä eivätkä lataa sinne itsestään tai läheisistään kuvia. Joillain poliiseilla tähän on hyvin perustellut syyt, osa haluaa suojata itsensä varmuuden vuoksi.

Poliisin työllä voi olla merkitystä myös sen kannalta, kenen kanssa kaveeraa tai seurustelee. Vaikka poliisin sosiaalisia suhteita erilaisten ihmisten kanssa ei varsinaisesti voi kieltää, niin tietynlainen seura voi herättää kollegoissa ihmetystä ja epäluottamusta. Jokainen joutuu itse määrittelemään sen, mihin vetää rajat.

Luottamus ylipäättään on asia, joka voi helposti kärsiä poliisin työssä. Epäluuloisuus toisia ihmisiä kohtaan voi aiheuttaa erilaisia taakkoja siviilielämään. Treffikumppanissa voisi herättää ihmetystä, jos poliisina työskentelevä vastapuoli alkaisi tiedustella ensitreffeillä mahdollisen rikosrekisterin perään. Toisaalta samaan aikaan poliisina työskentelevä voisi kokea ikäviä tunteita, jos treffikumppani loisi itsestään sellaisen kuvan, joka ei vastaa todellisuutta. Ikävintä tämä olisi siinä tilanteessa, jossa tunteet olisivat jo ehtineet syventyä.

Normaali-ihminen ei välttämättä aina ymmärrä sitä, kuinka poliisin työ voi vaikuttaa hänen siviilielämäänsä tai kuinka poliisina työskentelevä joutuu harkitsemaan asioita myös vapaalla ollessaan.

KOEN ONNISTUMISENÄ SEN, JOS
KUULUSTELUN PÄÄTTEEKSI SAAN
EPÄILLYN LUOTTAMAAN ITSEENI
JA JUTTELEMAAN SYVÄLLISIÄ
ASIOITA OMASTA ELÄMÄSTÄÄN
TAI PYYTÄMÄÄN MINULTA APUA
OMAN ELÄMÄNSÄ RAITEILLEN
SAAMISEKSI.

VOIKO POLIISINA TYÖSKENTELEVÄ
HENKILÖ ESIMERKIKSI POLTELLA
AMSTERDAMIN LOMAREISSULLA
COFFEE SHOPISSA PILVEÄ?

ENTÄ MIHIN VEDETÄÄN POLIISIN
SANANVAPAUDEN RAJA?

POLIISIN TYÖLLÄ VOI OLLA
MERKITYSTÄ MYÖS SEN KANNALTA,
KENEN KANSSA KAVEERAA TAI
SEURUSTELEE.

Olin itse vanginvartija-aikoina häissä, joissa oli häävieraana minulle tuntematon mies, sulhasen paras lapsuudenystävä. Hääpari oli ihan normaali työssäkäyvä pariskunta, mutta tämä sulhasen lapsuudenystävä oli poikennut kaidalta polulta ja suoritti tuohon aikaan vankilatuomiotaan.

Häihin pöytäjärjestystä laatinut hääpari suunnitteli, että he voisivat laittaa minut – vanginvartijan – ja tuon vankilomalla olleen miehen sekä muita häihin yksin tulevia ihmisiä samaan pöytään istumaan. Sinänsä minulla ei olisi ollut estettä istua samassa pöydässä tuon miehen kanssa, mutta vinkkasin silti hääparille, että me molemmat voisimme nauttia hääjuhlista vapautuneemmin, jos istuisimme eri pöydissä.

Jo ennen tätä samainen hääpari yritti kaupata tuota ihan hauskanäköistä sinkkumiestä minulle. Kuten arvata saattaa, kieltäydyin tarjouksesta kohteliaasti. Olisihan se ollut aika kyseenalaista, jos vanginvartija ja vanki olisivat alkaneet tehdä lähempää tuttavuutta.

Poliisin työssä oleva ihminen todennäköisesti havainnoi ympäristöään eri tavoin kuin joku muu. Hän saattaa tunnistaa katukuvassa rikoksen tehneitä ihmisiä ja nähdä ympärillä uhkia eri tavalla. Esimerkiksi ruokakaupassa käynti vapaapäivänä perheen kanssa voi muodostua poliisin työtä tekeväle erilaiseksi kuin muulle perheelle.

Poliisina työskentelevä saattaa nähdä siellä henkilön, jonka hän tietää tekevän paljon kauppoihin kohdistuneita ryöstöjä, mutta hän ei voi kertoa siitä perheelleen. Tässä tilanteessa hän saattaa alkaa valmistautua toimimaan ja samalla suojele vietti perhettä kohtaan nousee. Samaan aikaan muu perhe keräilee irtokarkkeja pussiin ja on autuaan tietämätön siitä kaikesta, mitä poliisina työskentelevän perheenjäsenen päässä liikkuu.

Monet poliisit ovat ajatuksiltaan, identiteettitään ja asenteiltaan

poliiseja myös vapaa-ajalla. Tämä työ juurtuu helposti ihmisessä syvemälle kuin pelkkänä virkamerkkinä lompakon pohjalle. Se syö pois niitä asioita, jotka ovat normaali-ihmiselle itsestään selviä.

Myös sillä, että suurin osa poliiseista tekee vuorotyötä iltaisin, öisin, viikonloppuisin tai pyhäpäivinä, on valtava vaikutus vapaa-aikaan, perhe-elämään ja ihmissuhteisiin. On ihan tavallista, ettei poliisivanhempi pysty viettämään aina perheensä kanssa viikonloppuja ja että muu perhe joutuu joustamaan sekä elämään vuorotyöläisen työvuorojen ehdoilla. Ei ole epätavallista, että poliisiperheissä jouluaattoa vietetään jo aatonaattona tai että lapsia kielletään leikkimästä äänekkäästi niinä aamuina ja päivinä, kun yövuorossa ollut poliisivanhempi nukkuu.

Monet poliisit varmasti haluaisivat viettää läheisten kanssa juhlay-

POLIISIN TYÖSSÄ
OLEVA IHMINEN
TODENNÄKÖISESTI
HAVAINNOI
YMPÄRISTÖÄÄN ERI
TAVOIN KUIN JOKU MUU.

hiä, mutta työvuoroja on usein hankalaa vaihtaa, vaikka haluaisi. Samaan aikaan toisella puolella vaakakupissa painavat haittatöiden takia saatavat lisät, jotka ovat merkittävä osa palkkaa.

Parisuhteissa erityisiä hankaluuksia saattaa aiheuttaa se, jos molemmat osapuolet tekevät vuorotyötä – varsinkin, jos heillä on päinvastaiset työvuorot. On vaikeaa yrittää löytää yhteistä aikaa parisuhteen hoitoon, jos ei ikinä näe toista. Jotta puolisoista ei vieraannu ja jotta puoliset eivät ala elämään liikaa omaa elämää, pitää molemmilta löytyä tahtoa olla yhdessä.

Vuorotyö vaatii ymmärrystä myös niiltä ystäviltä, jotka tekevät itse töitä arkisin klo 8.00–16.00. Jotkut heistä saattavat loukkaantua siitä, kun poliisikaveri kieltäytyy kerta toisensa jälkeen viikonloppun riennoista, joihin hänet on kutsuttu. Vaikka työ voi haitata vapaa-aikaa, on erityisen tärkeää yrittää ylläpitää suhteita perheen lisäksi myös siviilikavereihin. Myös muuta kuin poliisielämää kannattaa ja pitää olla.

Poliisin työssä siteet työkavereihin ovat usein paljon voimakkaammat kuin joissain toisissa ammateissa. Se, että ajat partiossa 12 tuntia saman ihmisen kanssa, voi toki ärsyttää, mutta myös lähentää partiokavereita – joskus jopa parisuhteeseen saakka.

Toisinaan on helpompaa lähteä harrastamaan tai juhlimaan samaa työkiertoa tekevän työkaverin kanssa kuin siviilikaverin kanssa. Lisäksi on tavallista, ettei poliisi saa valmistumisen jälkeen töitä omalta kotipaikkakunnalta. Työkaverit uudella paikkakunnalla saattavat olla hä-

TÄMÄ TYÖ JUURTUU HELPOSTI
IHMISESSÄ SYVEMMÄLLE KUIN
PELKKÄNÄ VIRKAMERKKINÄ LOMPAKON
POHJALLE.

MYÖS SILLÄ, ETTÄ SUURIN OSA
POLIISEISTA TEKEE VUOROTYÖTÄ
ILTAINEN, ÖISIN, VIIKONLOPPUISIN
TAI PYHÄPÄIVINÄ, ON VALTAVA
VAIKUTUS VAPAA-AIKAAN, PERHE-
ELÄMÄÄN JA IHMISSUHTEISIIN.

SE, ETTÄ AJAT PARTIOSSA 12
TUNTIA SAMAN IHMISEN KANSSA,
VOI TOKI ÄRSYTTÄÄ, MUTTA MYÖS
LÄHENTÄÄ PARTIOKAVEREITA -
JOSKUS JOPA PARISUHTEESEEN
SAAKKA.

nen ainoita ystäviään, joiden kanssa voi tehdä jotain.

Negatiivisista vaikutuksista huolimatta poliisin työ tuo siviilielämään myös positiivisia vaikutuksia. Pitkien työvuorojen vastapainoksi meillä on toisinaan pidempiä vapaita. Saamme myös pitää vapaata arkena, jolloin esimerkiksi asioiden hoito on helpompaa.

* * *

Sillä, että pukeutuu poliisin univormuun tai kertoo olevansa poliisi, on toisinaan ihmeellinen vaikutus toisiin ihmisiin. Poliisin asu sekä virkamerkki antavat ihmiselle valtaa – ja luulen, että monelle poliisille ne luovat myös jonkinlaisen vallan tunteen, vaikka sitä ei ehkä kehdata myöntää ääneen. Se, kuinka valtaa käyttää, on jokaisesta itsestä kiinni. On kuitenkin tärkeää tajuta se, että suuri valta tuo mukanaan suuren vastuun.

Muistan itse hetken, jolloin sain haltuuni ensimmäisen kerran poliisin virkamerkin ja puin poliisin virkavaatteet päälleni. Ne toivat minulle jonkinlaista uudenlaista lisäitsevarmuutta, jollaista en ollut aiemmin kokenut. Vielä tänä päivänä niillä on jonkinlaista vaikutusta siihen, kuinka puhun, mitä puhun ja miten käyttäydyn tilanteissa, joissa olen työroolissa. Näin on siitäkin huolimatta, että pyrin työroolissakin olemaan oma itseni.

Samaan aikaan virkavaatteet ja

-merkki toimivat ikään kuin panssarina, jonka taakse ihmiset eivät näe tai heidän ei haluta näkevän. Tästä syystä poliisit saatetaan helposti yleistää ja leimata toistemme kaltaisiksi, hyvässä ja pahassa. Meidän oletetaan olevan tietynlaisia. Näkö-

kulma vaihtelee olosuhteiden ja katsojan mukaan.

Muistan, kuinka olin vuosia sitten ravintolan baaritiskillä tilaamassa itseleni juotavaa. Vieressäni oli mies, joka alkoi jutella kanssani niitä näitä tutustumismielessä. Keskustelun lomassa hän kertoi opiskelevansa oikeustieteellisessä ja sai siinä samalla kuulla minun olevan poliisi. Mies vaikutti ihan fiksulta.

Keskustelun edetessä hän uskaltautui kysymään parisuhdestatustani ja sitä, oliko minulla lapsia. Vastasin lapsiasiaan kieltävästi ja kerroin, etten ole vakavissani edes harkinnut äitiyttä. Mies tarttui vastaukseeni ja tuli siihen tulokseen, että ammattini täytyy vaikuttaa siihen, etten halua lapsia. Hän oletti, että koska näen työssäni niin paljon pahaa, minusta on siksi tullut kynninen enkä halua tehdä lapsia tähän pahaan maailmaan.

Jouduin tässä vaiheessa ampumaan miehen olettamukset alas toteamalla, että hänen logiikkansa ontui aika pahasti. Sanoin hänelle, että suurimmalla osalla poliiseista joko on tai tulee olemaan lapsia.

Jollekin ihmisille olemme ihailun ja kunnioituksen kohteita. Rohkeita,

PITKIEN TYÖVUOROJEN
VASTAPAINOKSI MEILLÄ ON
TOISINAAN PIDEMPİÄ VAPAITA.

hyväkuntoisia, luotettavia, loogisesti ja rationaalisesti ajattelevia supersankareita. Päiväunien kuumia ja dominoivia osapuolia.

Toisille olemme pelottavia, aivottomia, huumorintajuttomia ja kovia robotteja. Väkivaltakoneistoa ja natsisikoja. Vihan, halveksunnan ja vähättelyn kohteita. Oikeustieteellisestä haaveilevia, mutta vähäpalkkaiseen työhön jumiutuneita ja kateellisia pätiöitä. Mielenkiintoista on kuitenkin se, että suurin osa poliiseihin negatiivisesti suhtautuvista ihmisistä turvautuu vähintäänkin isomman hädän hetkellä poliisiin.

Lisäksi jotkut ihmiset olettavat meidän olevan poliisiviran ohessa pappeja, psykologeja, lääkäreitä, lapsenvahteja, perheterapeutteja, yksityisoikeudellisten riita-asioiden ratkaisijoita, taksinkuljettajia, osoitepalvelun tuottajia, rajojen asettajia ja lähes kaikkea niiden väliltä. Tästä voi päätellä, että laajasta elämäkokemuksesta ja moniosaamisesta on suurta hyötyä poliisin ammatissa.

Virkavaatteet ja -merkki herättävät myös uteliaisuutta normaali-ihmisten parissa. On hyvin tavallista, että tuntematon ihminen haluaa keskustella kanssasi poliisin työstä siinä vaiheessa, kun hän saa tietää sinun olevan poliisi. Tätä saattaa tapahtua esimerkiksi jossain juhlissa. Tällaiset henkilöt saattavat tiedustella sitä kaikkein kovinta keikkaa tai kysellä, kuinka vaikeat poliisikoulun pääsykokeet ovat. He saattavat myös haluta kertoa tilanteesta, jossa he itse saivat sakot, tai tilanteesta, jossa tarvittiin poliisin apua kipeästi, mutta poliisi ei ikinä tullut paikalle. Toisinaan he haluavat keskustella

MUISTAN ITSE HETKEN, JOLLOIN
SAIN HALTUUNI ENSIMMÄISEN
KERRAN POLIISIN VIRKAMERKIN JA
PUIN POLIISIN VIRKAVAATTEET
PÄÄLENI.

LISÄKSI JOTKUT IHMISET
OLETTAVAT MEIDÄN OLEVAN
POLIISIVIRAN OHESSA
PAPPEJA, PSYKOLOGEJA,
LÄÄKÄREITÄ, LAPSENVAhteJA,
PERHETERAPEUTTEJA,
YKSITYISOIKEUDELLISTEN RIITA-
ASIOIDEN RATKAISIJOITA,
TAKSINKULJETTAJIA,
OSOITEPALVELUN TUOTTAJIA,
RAJOJEN ASETTAJIA JA LÄHES
KAIKKEA NOIDEN VÄLILTÄ.

aiheesta jopa niin paljon, että itse juh-
lakalu jää varjoon ja keskustelu pitää
tyrehdyttää tavalla tai toisella.

Vaikka moni meistä on ylpeä amat-
tistaan, niin moni saattaa silti yrit-
tää vältellä jopa ylikorostuneesti am-
matin esilletuomista tuntemattomien
seurassa. Syynä voi olla oma työnku-
va ylipäättään, leimautumisen pelko
tai epätietoisuus siitä, minkälaisen ihmisen
kanssa juttee. Syynä voi olla myös kään-
teinen huomionhaku: mitä salaperäisempi
olet, sitä helpommin vastapuoli saattaa kiin-
nostua sinusta ja saada sinut tuntemaan olosi
tärkeäksi. Toisaalta kaikille ammatti ei ole niin
tärkeä ja he siksi haluavat, että heihin
tutustutaan ensisijaisesti ihmisinä eikä
poliiseina.

Isommalla paikkakunnalla sulau-
tuminen massaan vapaa-ajalla on
helpompaa kuin pienemmällä paik-
kakunnalla, jossa kannat poliisin viit-
taa työajan lisäksi myös vapaa-ajalla.
Pienemmällä paikkakunnalla lienee
suuremmat haasteet sen osalta, kuin-
ka rauhassa saat vapaa-ajalla olla ja
kuinka pärjät poliiseihin negatiivi-
sesti suhtautuvien asiakkaiden kans-
sa. Ehkä tästä syystä osa pienempien
paikkakuntien poliiseista haluaa asua
toisella paikkakunnalla.

Työasiat saattavat väkisin seurata
sinua vapaa-ajalle siten, että jotkut tu-
tut soittavat tai laittavat sinulle viestiä

vain silloin, kun he tarvitsevat poliisi-
neuvoja. Olen itse sellainen ihminen,
joka tykkää auttaa muita myös vapaa-
ajalla. Tästä huolimatta sitä toisinaan
toivoo, että yhteydenottojen joukossa
olisi enemmän sellaisia, joissa kyseltäi-
siin vain pelkkiä kuulumisia.

Pääsääntöisesti omat henkilökoh-
taiset kokemukseni siitä, kuinka muut
suhtautuvat minuun
poliisina, ovat kuitenkin
olleet enemmän positiivisia kuin negatiivisia.
Ammatin kertominen
on tuonut uskottavuutta ja herättänyt ihmis-
sä luottamusta.

Niinä kertoina, kun olen esimerkiksi hake-
nut vuokra-asuntoa ja vuokran-
antaja on kysynyt ammattia, on aina tärpännyt.
Helsingin kireillä vuokramarkkinoilla
en ole nähnyt asiaa yhtään huonona
asiana.

* * *

Ihmisten suhtautuminen minuun poliisina on välillä kiinni myös sukupuolestani. Toisinaan siitä on ollut haittaa ja toisinaan hyötyä.

Olen huomannut, että sukupuoleni on joskus häirinnyt humalassa riehuvia naisia. Välillä on tuntunut siltä, että he sietävät paremmin miespoliisin käskyt ja kehotukset kuin naispoliisin. Vastaavasti taas miesasiakkaiden, lasten tai esimerkiksi seksuaalirikosten uhrien kanssa tuntuu siltä, että omasta

sukupuolesta on enemmän hyötyä kuin haittaa.

Totta on, että naispoliisilla ei välttämättä ole voimaa niin paljon kuin miespoliisilla. Se voi herättää miespuolisessa partiokaverissa ymmärrettävästi huolta, stressiä ja ehkä suojeluntarpeen tunteen siinä vaiheessa, kun työtehtävissä tulee eteen väkivaltaa tai sen uhkaa. Miespoliisi voi myös kokea tilanteen epäreiluksi, jos hän joutuu ottamaan suuremman vastuun painitilanteessa kuin pienikokoinen naiskonstaapeli, jolla ei ehkä ole samantaisia voimia ja toimintakykyä.

Toisaalta taas poliisissa on töissä myös sellaisia miehiä, joiden kunto, toimintakyky ja voimataso eivät ole hyvät. Ne voivat olla jopa heikommät kuin jollain hyvin treenanneella naisella. Poliisilla on kuitenkin käytössä voimankäyttövälaineet, joihin turvaudutaan siinä tilanteessa, kun puhe ja mikään muu ei enää riitä.

Vuosien aikana olen huomannut, että joillain naiskonstaapeleilla on ollut tarve yrittää ansaita kunnioitusta mieskollegoilta ja saada uskottavuutta siten, että he ovat alkaneet vetää niin kutsuttua hyvän jätkän roolia. Kuvaannollisesti he ”raapivat munia” ja yrittävät näin lunastaa paikkansa työyhteisössä. Itse koen, että jos tällainen rooli ei ole omaa itseä, niin silloin se ei ole hyvä rooli.

Eteen tulevat työt tulee sukupuolesta riippumatta hoitaa mahdollisimman hyvin eikä silloin sukupuolta tarvitse mitenkään erikseen korostaa. Toki jos jossain asiakas kohtaamisissa ja muissa tilanteissa naiseudesta tai mieheydestä on hyötyä, niin mielestäni on ihan paikallaan käyttää sitä silloin hyväksi sopivassa määrin.

TYÖASIAT SAATTAVAT VÄKISIN
SEURATA SINUA VAPAA-AJALLE
SITEN, ETTÄ JOTKUT TUTUT
SOITTAVAT TAI LAITTAVAT
SINULLE VIESTIÄ VAIN SILLOIN, KUN
HE TARVITSEVAT POLIISINEUVOJA.

IHMISTEN SUHTAUTUMINEN MINUUN
POLIISINA ON VÄLILLÄ KIINNI MYÖS
SUKUPUOLESTANI.

VUOSIEN AIKANA OLEN
HUOMANNUT, ETTÄ JOILLAIN
NAISKONSTAPELEILLA ON OLLUT
TARVE YRITTÄÄ ANSAITA
KUNNIOITUSTA MIESKOLLEGOILTA JA
SAADA USKOTTAVUUTTA SITEN, ETTÄ
HE OVAT ALKANEET VETÄÄ NIIN
KUTSUTTUA HYVÄN JÄTKÄN ROOLIA.

Eräällä kotikeikalla menin partiokaverin kanssa rauhoitteluun veljesien välille syntynyttä riitaa. He olivat kotoisin sellaisesta maasta, jonka kulttuurissa naisella ei ole kovin korkeaa asemaa. Puhuttaessani heitä huomasin heidän käytöksestään ja puheesta heti, että sukupuolellani oli negatiivinen merkitys. Vaikka olin heitä kohtaan asiallinen, he katsoivat minua nenänvartta pitkin ja olivat ylimielisiä. Tilanne saatiin rauhoittumaan suhteellisen matalalla profiililla ja yhteistyöllä partiokaverin kanssa, joka oli mies.

Nähdäkseni veljesten kulttuuritaustalla oli selvä vaikutus siihen, miten minuun suhtauduttiin. Koin kuitenkin tuossa tilanteessa, että oli parempi asian hoitamisen kannalta, että en tee miesten asenteesta minua kohtaan numeroa enkä ota sitä henkilökohtaisesti. Minulle pääasia oli, että työtehtävä saatiin hoidettua nopeasti loppuun vähemmän haitan periaatteella.

Kulttuurierot aiheuttavat joskus epävarmuutta käytännön tilanteissa. Olen miettinyt esimerkiksi sitä, aiheutanko jollekin muslimimiehelle kiusallisen tilanteen, jos naisena katsen häntä tavalliseen suomalaiseen tapaan suoraan silmiin ja kättelen häntä. Entä miten saan romaninuorelta kuulustelussa vanhempien aikana vastauksen johonkin seksiin liittyvään kysymykseen, kun sitä on vaikea saada toisinaan valkolaisnuoriltakin? Entä miten kohdata asiakas, jonka omassa

kotimaassa poliisi ei nauti kansalaisten luottamusta?

Tähän mennessä olen käyttäytynyt eri uskonto- tai kulttuuritaustoitte tulevien kanssa aika lailla samoin kuin kantasuomalaistenkin kanssa. Olen pääsääntöisesti sitä mieltä, että ”maassa maan tavalla”, mutta toisaalta tiedostan, että muiden kulttuuria ja uskontoa kunnioittavien tapojen huomioimisesta voisi olla hyötyä työtehtävän suorittamisessa.

Tästä syystä olen esittänyt työnantajalle toiveen saada sellaista koulutusta, jossa pääsisi keskustelemaan eri kulttuureista olevien henkilöiden kanssa saman pöydän ääreen heidän käytännön tavoistaan ja ajattelumalleistaan. Ei siksi, että minun pitäisi poliisina muuttua, vaan siksi, että meidän olisi helpompi ymmärtää joitain asioita ja osaisimme toimia tarkoituksenmukaisesti.

* * *

Kuten jo aiemmin kerroin, toisinaan ihmiset kysyvät, mitkä ovat olleet työurani mieleenpainuvimpia keikkoja tai tilanteita. Omalla kohdallani nämä työssä kohdatut tilanteet eivät liity mihinkään mediaseksikkäisiin juttuihin, vaan pieniin kohtaamisiin ihmisten kanssa erilaisissa tilanteissa.

Mieleenpainuvuus voi syntyä siitä, että joko itse koen tai joku muu kokee, että olen onnistunut työtehtävässä hyvin. Toisaalta se voi olla työtehtävä,

joka ei ole sujunut kaiken taiteen sääntöjen mukaan. mutta josta on ollut pakko ottaa opiksi.

Toki myös sellaiset tapahtumat, jotka ovat olleet raakoja ja julmia, jäävät helposti mieleen. Samoin keikat, joihin liittyy vanhuksia tai pieniä lapsia.

Yksi mieleenpainuvimmista työtehtävistäni tapahtui silloin, kun työskentelin väkivaltarikosyksikössä. Sain tutkittavaksi tapon yrityksen, jossa mies oli puukottanut toista miestä selkään heidän yhteisen tuttavansa luona kesken päiväkännien ilman mitään tiedossa olevaa syytä.

Puukottaja oli mies, jota kutsun tässä kirjoituksessa Raneksi ja joka voisi olla ikänsä puolesta isäni. Ranella on henkirikostuomioita takana ja tietyn ikäpolven ihmiset tuntevat hänen pelottavan maineensa hyvinkin. Niin myös uhri, joka ei ollut tuntenut Ranea ennen tapahtumapäivää.

Kuulustellessani Ranea pääsin omasta mielestäni hänen kanssaan hyvään keskusteluyhteyteen. Näin ajattelen siitakin huolimatta, ettei hän kuulusteluissa eikä vankilatuomion jälkeenkään myöntänyt teon tahallisuutta. Rane väitti loppuun saakka kompastuneensa vahingossa teräase kädessä uhrin selkää vasten.

Juttelimme kuulustelujen lomassa paljon sellaisia syvällisiä asioita, jotka eivät suoranaisesti liittyneet tapahtuneeseen rikokseen. Rane kertoi muun muassa siitä, kuinka hän oli alkanut viime vuosina käyttää alkoholia entistä enemmän. Hän koki itsensä yksinäiseksi ja tunsu, ettei hänen elämänsä ollut enää mielekästä. Ylimääräistä rahaa ei ollut ja avioerokin oli tulossa.

JUTTELIMME KUULUSTELUJEN
LOMASSA PALJON SELLAISIA
SYVÄLLISIÄ ASIOITA, JOTKA
EIVÄT SUORANAISESTI LIITTYNEET
TAPAHTUNEeseen RIKOKSEEN.

Keskustelujen lomassa Rane kysyi minulta, pystynkö minä lopettamaan juomisen muutaman oluen jälkeen. Kerroin hänelle pystyväni tähän ja mietin siinä samalla, peilasiko hän jonkin sortin alkoholiongelmaisena niin sanotun tavallisen ihmisen alkoholinkäyttöä omaansa.

Rane tiedosti koko ajan tilanteensa ja ymmärsi joutuvansa vankilaan. Hän kysyi minulta myös sitä, miten hänen pitäisi toimia alaikäisen lapsensa kanssa sen jälkeen, kun hän joutuu lusimaan tuomiotaan. Vastasin hänelle esittämällä hänelle vastakysymyksen.

Kysyin, haluaako hän lapselleen samanlaista elämää ja laitostierrettä kuin itselleen. Rane vastasi kysymykseen odotusten mukaisesti kieltävästi. Tämän jälkeen ehdotin, että hän olisi rehellinen lapselleen ja kertoisi hänelle oman tarinansa varoittavana esimerkkinä sitten, kun aika on siihen sopiva. Sanoin myös, että Ranen tulisi tukea lasta parhaansa mukaan ja pitää häneen mahdollisimman tiiviisti yhteyttä.

Vaadin Ranea kertomaan lapselle, että hän rakastaa tätä. Siihen Rane kommentoi heti, ettei hän osaa sanoa tuollaista, vaikka haluaisi. Tässä kohdassa totesin Ranelle, että hän alkaa olla siinä iässä, että asia olisi syytä opetella.

Näiden keskustelujen lomassa otin melko painokkaasti esille myös sen, mikä tunne uhrille saattoi Ranen teke-

mästä teosta jäädä. Sanoin, että moni pelkää häntä hänen maineensa takia ja ettei ole reilua, että nyt tämän kyseisen rikoksen uhri joutuu pelkäämään lopun ikänsä. Uhri joutuu miettimään sitä, minkä takia Rane oli puukottanut häntä ja tapahtuuko myöhemmin Ranen vapauduttua vielä jotain pahempaa.

Esitin Ranelle saarnani loppuun omana mielipiteenäni sen, että hänen tulisi pyytää uhrilta anteeksi. Ei vain näön vuoksi, vaan aidosti, jos hän kokee sydämessään tehneensä jotain väärää.

Rikosasia eteni lopulta käräjille ja Rane sai neljän vuoden tuomion tapon yrityksestä. Mieleenpainuvinta minulle tässä kaikessa oli se hetki, kun luin myöhemmin lehdestä kyseisestä

oikeudenkäynnistä kertovan artikkelin. Lehdessä kirjoitettiin, että käräjäoikeudessa nähtiin erikoinen episodi tuomionluvun jälkeen. Artikkelin mukaan Rane oli mennyt uhrin luo, kätellyt tätä ja pyytänyt anteeksi.

Mikäli anteeksipyyntö olisi tapahtunut ennen tuomionlukua, olisin epäillyt sen johtuvan siitä, että Ranen tarkoitus oli yrittää vaikuttaa tuomionsa pituuteen. Nyt minulle tuli sellainen olo, että Rane oli oikeasti miettinyt asioita keskustelumme jälkeen ja halusi aidosti pyytää uhrilta anteeksi.

Olen itse arvellut, että tämä puukotus tapahtui siksi, ettei Rane löytänyt omassa elämäntilanteessaan muuta

MIELEENPAINUVINTA
MINULLE TÄSSÄ
KAIKESSA OLI SE HETKI,
KUN LUIN MYÖHEMMIN
LEHDESTÄ KYSEISESTÄ
OIKEUDENKÄYNNISTÄ
KERTOVAN ARTIKKELIN.

turvaa kuin vankilan, jossa hän oli istunut puolet elämästään. Tämä saattoi olla hänen tapansa mennä katkollen ja saada elämä rutiininomaisille raiteille. Tai sitten hänelle ei ollut tapahtumahetkellä enää millään mitään merkitystä.

En henkilökohtaisesti usko, että teko oli etukäteen harkittu ja kohdistettu nimenomaan tähän uhriin. Pikemminkin luulen sen olleen alkoholin huuruksen mielen aikaansaannos, jonka uhri olisi voinut olla kuka tahansa.

Tapasin Ranen myöhemmin sattumalta Helsingin vankilassa, jossa hän oli lusi-massa tätä tuomiota. Kättelimme hyvässä hengessä ja kyselin hänen kuulumiset.

Viimeisen kerran olin häneen yhteydessä puhelimitse alkuvuodesta 2017, kun pyysin häneltä luvan tämän tarinan kertomiseen. Rane antoi luvan tarinan kertomiselle, mutta ilmoitti, että jos joku tunnistaa hänet ja tulee kysymään häneltä jotain, hän tekee ytimekkään kiviseinäkiiston.

Se, että tullen juttuun Ranen tai jonkun rikoksesta epäillyn kanssa, ei saa minua hyväksymään heidän tekoja. Voin kuitenkin yrittää ymmärtää syitä, mitkä saavat heidät tekemään rikollisen teon. Taustalla on toisinaan aika surullisia kohtaloita.

Aika harvoin epäillyiltä saa suoraa kiitosta tekemästään työstä, mutta tässä Ranen tapauksessa koin onnistuneeni työssäni. Kiitos työssä onnistumisesta tuli epäsuorasti lehtiartikkelin kautta sekä silloin, kun soitin Ranelle ja hän ehdotti, että hän tarjoaa minulle oluen, kun seuraavan kerran nähdään. Se oli kai merkki siitä, ettei hänellä jäänyt mitään hampaankoloon.

Tässä työssä on mielenkiintoista ja avartavaa saada yhteys epäiltyyn. Erityisen antoisaa työ on silloin, jos epäillyn saa miettimään oman elämänsä suuntaa. On myös hienoa kuulla rohkeita todistajia ja yrittää samalla selvittää totuus. Kaikkein parasta ja sydäntä lämmittäväntä on kuitenkin se, että saa auttaa rikoksen uhria eteenpäin, jotta hän saisi itselleen oikeutta, tukea oikeilta tahoilta ja pääsisi yli rikoksesta.

Se, kuinka voimakas ammatillinen identiteetti kellekin meistä poliiseista muodostuu, riippuu ihmisestä. Jotkut haluavat erottaa ammatillisen identiteetin voimakkaammin omasta henkilökohtaisesta identiteetistään, joko alusta alkaen tai sitten jonkin erityisen tapahtuman seurauksena. Joidenkin kohdalla ammatillinen ja henkilökohmainen identiteetti sulautuvat tiiviimmin yhteen.

Itse koen, että on mahtavaa tehdä työtä yhteisössä, josta löytyy parhaimmillaan voimakas ”kaveria ei jätetä”-henki. Tätä henkeä ei välttämättä löydy kaikista ammattikunnista ja työyhteisöistä. Voimakkaimmin henki tulee esille silloin, kun siihen tukeudutaan suurten tragedioiden keskellä.

Uskon, että tämä henki voimistaa

niin hyvinä kuin huonoinakin hetkinä monen poliisin omaa ammatillista identiteettiä. Nämä yhteenkuuluvuuden henkeä voimistavat hetket luovat minulle voimakkaan ylpeyden tunteen omasta ammattikunnasta ja siitä tärkeästä työstä, jota teemme.

KAIKKEIN PARASTA
JA SYDÄNTÄ
LÄMMITTÄVINTÄ ON
KUITENKIN SE, ETTÄ
SAA AUTTAA RIKOKSEN
UHRIA ETEENPÄIN, JOTTA
HÄN SAISI ITSELLEEN
OIKEUTTA, TUKEA
OIKEILTA TAHOILTA
JA PÄÄSISI YLI
RIKOKSESTA.

LUETTAVAA

- Edward Bunker: *Konnakoulu. Rikolliset muistelmat*. Like 2003. (Alkuteos *Education of a Felon*. A Memoir 2000.)
- Jan Guillou: *Pabuus*. WSOY 1996. (Alkuteos *Ondskan* 1981.)
- Harri Gustafberg: *Mielen valmentamisella optimaaliseen suoritukseen*. Kustannus Siipipyörä 2014.
- Marko Lempinen: *Läpi helvetin. Marko Jantusen tarina*. Otava 2016.
- Irvine Welsh: *Paska*. Otava 2001. (Alkuteos *Filth* 1998.)

KATSOTTAVAA

- *Langalla*. (*The Wire*.) TV-sarja, tuotantokaudet 2002–2008.
- John Webster: *Sen edestään löytää*. Dokumenttielokuva 2005.

POLIISI

ZP 310

11-2

ELINA KATAJAMÄKI

MIEKKA HIHASSA, KYNÄ KÄDESSÄ

YLIKOMISARIO ELINA KATAJAMÄKI TYÖSKENTELEE POLIISIHALLITUKSEN ESIKUNNASSA MUUN MUASSA OPERATIIVISEN VIESTINNÄN KEHITTÄMISTEHTÄVIEN JA VALMIUSSUUNNITTELUN PARISSA. KATAJAMÄKI JOHTAA POLIISIN VALTAKUNNALLISTA VIESTINNÄN VALMIUSRYHMÄÄ.

ENNEN POLIISIURAA KATAJAMÄKI KOULUTTAUTUI YLIOPISTOSSA TOIMITTAJAKSI. VALMISTUTTUAAN VUONNA 2013 POLIISIKSI HÄN TYÖSKENTELI RIKOSTUTKIJANA, SISÄMINISTERIÖN YLITARKASTAJANA JA VIIMEKSI LAPIN POLIISINA ENNEN SIIRTYMISTÄÄN POLIISIHALLITUKSEEN. KATAJAMÄKI ON MYÖS PALVELLUT AFGANISTANISSA SOTILAALLISEN KRIISINHALLINNAN TEHTÄVISSÄ.

Oletko tullut ajatelleeksi, mitä tarkoittaa, että parhaillaan perehdyt tähän valintakoe-kirjaan tositarkoituksella? Paitsi että poliisityö kiinnostaa, se tarkoittaa sitä, että olet kiinnostunut työskentelemään julkisella sektorilla.

”Julkinen sektori” kuvailee osuvasti, millaisesta alasta on kyse. Julkisuuslain mukaan viranomaisen asiakirjat ovat on julkisia, ellei laista erikseen löydy syytä salata niitä. Ei siis niin päin, että kaikki on salaista, ellei toisin päätetä. Koska viranomaistoiminnan seurauksena syntyy valtava määrä dokumentteja, aika iso osa myös poliisin toiminnasta päätyy ennemmin tai myöhemmin kenen tahansa arvioitavaksi. Totta kai poliisin työssä on pohjaton määrä asioita, jotka jonkin lainkohdan mukaan eivät kuulu julkisuuteen, mutta kaiken toiminnan on kestettävä tarkastelu; jos se ei kestä julkista tarkastelua, sen on kestettävä valvojan viranomaisen tarkastelu. Kaikkeen löytyy pykälä, eikä asioita voi salata ”varmuuden vuoksi”.

KUN ISOLLA KENGÄLLÄ ASTUU,

JÄÄ ISO JÄLKI

Poliisi on organisaation nimenä melko ainutlaatuinen: poliisi työskentelee organisaatiossa nimeltä poliisi. Pالمies tekee töitä pelastuslaitoksella, upseeri saa leipänsä puolustusvoimista ja sosiaalityöntekijän palkan maksaa esimerkiksi Rovaniemen kaupunki. Tämä tarkoittaa sitä, että kun julkisessa keskustelussa tai vaikka kahvipöydissä puhutaan poliisista, yksi on kaikki ja kaikki on yksi. Jos sinä mokaat virkaurallasi, minä saatan joutua hankaluuksiin tai epäluottamuksen kohteeksi, tai päinvastoin. Muskettisoturin todellisuus yhdestä kaikkien ja kaikista yhden puolesta konkretisoituu.

Koska olet päätenyt tarttumaan tähän kirjaan, oletan, että univormu houkuttaa. Mutta oletko koskaan tullut miettineeksi, miksi tietyissä ammateissa ylipäänsä pukeudutaan univormuun. Poliisin pukeutuminen on viesti ympäröivälle yhteiskunnalle. Se on viesti siitä, mitä muut voivat odottaa tavatessaan meitä poliisipukuisia, ja samalla viesti kaikesta siitä, mitä edustamme. Poliisi siis viestii tauotta – halusi tai ei. Sen lisäksi mitä laki säättää, poliisilla on omaa ohjeistusta viestintään liittyen. Mutta ennemmin kuin määräyksinä ja velvollisuuksina viestintä kannattaa nähdä mahdollisuutena.

Tässä artikkelissa peilataan poliisin viestintää monista näkökulmista. Oikeasta elämästä voi oppia paljon, siksi

miltei kaikki tapaukset ovat sellaisia, joissa olen itse ollut tavalla tai toisella mukana; joko tekemässä poliisin perustehtäviä tai viestimässä niistä.

* * *

Suomessa oli syksyllä 2015 ennenäkemätön tilanne. Haaparannan kautta

Ruotsista saapui päivittäin satoja turvapaikanhakijoita ja poliittiset päättäjät päättivät, että tilanteen haltuun saamiseksi Tornioon perustetaan järjestelykeskus, jossa maahan saapuneet rekisteröidään turva-

paikanhakijoiksi ja *josta heidät* kuljetetaan vastaanottokeskuksiin. Keskus oli suomalaisen viranomaistoiminnan yhteinen voimainponnistus, joka onnistui niin hyvin, että se palkittiin myöhemmin vuoden Timanttitekona. Itse vietin siellä yhteensä parisen kuukautta.

Kun järjestelykeskuksen alasajosta oli kulunut jokunen kuukausi, järjestettiin Torniossa deliberatiivisen demokration¹ hengessä turvallisuuskahvila, jossa kansalaisilla oli mahdollisuus keskustella arvioivasti viranomaisten toiminnasta. Kävi niin, että keskustelu kehittämiskohteista keskittyi viestintään. Ensinnäkin se tuntui epärealistiselta, olinhan viettänyt lähes kaksi kuukautta käsi kasvaneena kiinni puhelimeen ja siinä ohessa yhdessä kollegojen kans-

¹ Deliberatiivisessa demokratiassa julkinen keskustelu muodostaa keskeisen osan lainsäädännön valmistelusta.

sa antanut kymmeniä haastatteluja ja lisätietoja, kirjoittanut kymmenittäin tiedotteita ja tarkistanut faktoja ja tilastoja sekä kierrättänyt kymmeniä toimittajavieraita keskuksessa. Viestimisen intensiteetistä kertoo jotain sekin, että lopulta vastasin jopa omaan puhelimeeni ”Lapin poliisilaitos, Katajamäki”.

Harmitusta kesti kuitenkin vain hetken. Siitä syntynyt oivallus sen sijaan oli itselleni pysyvästi arvokas: miltei kaikissa poliisitoimintaan liittyvissä tilanteissa viestintä on tosiasiasa lähes ainoa asia, jota kansalaiset pystyvät viranomaisten toiminnassa arvioimaan. Järjestelykeskus oli suljettu rakennus, joka oli vartioitu ja jonne ei ollut pääsyä kuin henkilökunnalla ja turvapaikanhakijoilla. Turvapaikanhakija-status on salassa pidettävä. Järjestelykeskuksessa asioineet ihmiset pakenivat pahimmillaan henkeä uhkaavaa vainoa; siksi ei haluttu ottaa riskejä sen suhteen, että kontrolloimatonta kuvamateriaalia leviäisi julkisuuteen. Suurella yleisöllä ei siis tosiasiasa ollut mahdollisuutta arvioida viranomaisten toimintaa suoraan vaan lähinnä toisen käden tietojen ja median suodattamien näkemysten kautta. Turvallisuuskahvilaan osallistuneiden kritiikki kohdistuikin etupäässä mediaan; tiedotusvälineiden katsottiin kirjoittaneen epäolennaisia juttuja.

On totta, että tuona aikana myös ammattimediassa tehtiin ylilyöntejä ja heitetyttiin melkein pä agenttiseikkailujen fantasiamaailmaan. Esimerkiksi muuan lehti kirjoitti perättömästi, ettei toimittajia päästettäisi järjestelykeskukseen muka siksi, että kameran sisällä voi olla ase. Tornion tilanteesta yritettiin maala-

POLIISIN PUKEUTUMINEN ON VIESTI
YMPÄRÖIVÄLLE YHTEISKUNNALLE.

SUURELLA YLEISÖLLÄ EI SIIS
TOSIASIASA OLLUT MAHDOLLISUUTTA
ARVIOIDA VIRANOMAISTEN
TOIMINTAA SUORAAN VAAN LÄHINNÄ
TOISEN KÄDEN TIETOJEN JA
MEDIAN SUODATTAMIEN NÄKEMYSTEN
KAUTTA.

ta kaosmainen kuva, vaikka elämä kaupungilla oli erityisen rauhallista järjestelykeskuksen aikaan; itse asiassa tarkistin, että Torniossa oli järjestelykeskuksen toiminnan aikaan kaikkein kiireimpiä hälytystehtäviä vähemmän kuin samaan aikaan edellisenä vuonna. Ennennäkemätön tilanne ja kansalaisten pohjaton tiedonjano pisti myös median etsimään asiasta jokaisen mahdollisen näkökulman, mutta sen alle hautautui toisinaan – kansalaispalautteen perusteella – se oleellisin, vähän tylsäkin tieto: arki pohjoisessa rajakaupungissa rullasi hyvässä järjestyksessä.

Vaikka järjestelykeskuksen tapauksessa asiat menivät suhteellisen sujuvasti, palautteesta voidaan ottaa oppia tulevaisuuden varalle. Poliisin toiminnan kannalta on nimittäin hyvä ymmärtää, että hyvin mennyt tilanne voidaan pilata myös jälkikäteen. Se voidaan pilata joko huonolla *viestinnällä* tai jättämällä kokonaan tiedottamatta.

Kuvittele, että olet menossa kotiin, mutta kotikatusi onkin suljettu. Poliisi eristää aluetta ja paikalla saattaa olla muutama virka-apuna tilattu maastokuvioinen ajoneuvokin. Millaisia ajatuksia se herättää sinussa? Mietit ehkä, onko perheesi kunnossa, vai kenties vaarassa? Pohdit, mitä tapahtuu tilanteen jälkeen – onko alueella turvallista liikkuu ja asua?

Kun poliisi piirittää jotain kohdetta, kellään ulkopuolisella ei ole paikal-

le asiaa turvallisuussyistä. Näin ollen kukaan ei pääse arvioimaan, mitä eristetyt alueen keskellä tapahtuu. Jos paikalta kuuluu laukauksia tai sieltä

tuodaan pois ihmisiä, jutut alkavat elää omaa elämäänsä. Ainoa tapa viedä kansalaiset arvioimaan tilanteen kulkua on kertoa itse, mitä paikalla tapahtuu. Ammattitaitoinen yleisjohtaja tai hänen esikunnassaan

oleva viestintäammattilainen kyllä osaa arvioida, mitä voidaan kertoa ja missä muodossa, jotta paikalla olevien turvallisuus tai toiminta itsessään ei vaarannu eikä myöskään tuleva esitutkinta. Samalla ammattitaitoinen poliisin viestijä ymmärtää, että on tärkeää antaa alueen asukkaille mahdollisuus arvioida alueen turvallisuustilannetta faktojen perusteella. Elämän kotikadulla on jatkuttava myös silloin, kun poliisi poistuu sieltä.

Moni poliisiksi hakeva kertoo, että perimmäinen syy alalle hakeutumiseen on halu auttaa, ehkä jopa pelastaa ihmisiä. Ihmishenkien pelastamisessa kaikki keinot on tosiaan syytä ottaa käyttöön ja onnistunut viestintä voi parhaimmillaan olla yksi näistä keinoista. Kun ihmiset ovat keskellä vaaratilannetta, mutta eivät vielä itse tiedä sitä, on viranomaisten vastuulla tehdä kaikkensa, jotta ihmiset saavat tämän tiedon. Sillä ei ole väliä, tavoitako tieto heidät median vai poliisin omien kanavien kautta.

Kun tilanne on poikkeuksellinen,

POLIISIN TOIMINNAN
KANNALTA ON NIMITTÄIN
HYVÄ YMMÄRTÄÄ, ETTÄ
HYVIN MENNYT TILANNE
VOIDAAN PILATA MYÖS
JÄLKIKÄTEEN.

ja puhutaan tehostetusta viestinnästä tai kriisiviestinnästä, viestinnän onnistuminen muokkaa mielikuvia kriisijohtamisesta. Yleisön silmissä tilannetta johtaa se, joka asiasta järkevimmällä tavalla kertoo ulospäin. Johtaminen siis itse asiassa näyttäytyy viestintänä ulospäin. Koska poliisi lähes poikkeuksetta pyrkii saamaan vakavat ja poikkeuksellisetkin tilanteet hallintaansa, on syytä ottaa hallintaan myös viestintä; sitä ei voi erottaa johtamisesta.

Tilanteeseen mukautettu viestintä tarjoaa lisäksi kansalaisille ja päättäjille mahdollisuuden tarkastella poliisin toimintaa. Näin toimintatapamme saavat oikeutuksensa ja parhaimmillaan myös kansalaisten tuen.

* * *

Poliisibarometri on tutkimus, joka mittaa kansalaisten luottamusta poliisiin. Suomen poliisin saamat luotettavuusarviot ovat maailman mittakaavassa omassa luokassaan. Joka toinen vuosi toteutettavassa poliisibarometrissä yli 90 % kansalaisista on toistuvasti ilmaissut luottavansa meihin. Viimeisimmän, vuonna 2016 julkaistun barometrin mukaan yhteensä 96 % vastaajista luottaa poliisiin ”melko paljon” tai ”erittäin paljon”. Tätä kirjoitettaessa tuorein mittaustulos on barometrien välissä vuonna 2017 tehdystä mielipidetiedustelusta, jossa poliisin luotti 94 % vastaajista. Luottamuksen poikkeuksellisuudesta kertoo se, että vastaavia lukemia saavat yleensä lähinnä diktatuurien päämiehet. Myös ammattikuntien luotettavuusmittauksissa poliisi

KOSKA POLIISI LÄHES
POIKKEUKSETTA PYRKII SAAMAAN
VAKAVAT JA POIKKEUKSELLISETKIN
TILANTEET HALLINTAANSA, ON
SYYTÄ OTTAA HALLINTAAN MYÖS
VIESTINTÄ; SITÄ EI VOI EROTTAA
JOHTAMISESTA.

LUOTTAMUKSEN
POIKKEUKSELLISUUDESTA KERTOO SE,
ETTÄ VASTAAVIA LUKEMIA SAAVAT
YLEENSÄ LÄHINNÄ DIKTATUURIEN
PÄÄMIEHET.

komeilee listan kärjessä toistuvasti.²

Poliisin helppo lähestyttävyyys ja kansalaisten kokemus poliisista muodostavat yhdessä mediakirjoittelun kanssa mielikuvan, jonka perusteella poliisin luotettavuutta arvioidaan. Siitä huolimatta poliisi ei tee viestintää kiillottaakseen kilpeään; on ihan turha yrittää näyttää hyvältä, jos oikeasti ei tee oikeita asioita.

Siksi myös viestintä kannattaa nähdä nimenomaan niin, että kerrotaan hyvin tehdystä perustyöstä. Yksittäinen onnistuminen ei kanna pitkään, mutta onnistumisten jatkumo jo muokkaa mielipiteitä.

Eräällä paikkakunnalla oli ongelma: se kyllä komeili joidenkin rikostilastojen kärjessä, mutta paikkakunnalla työskentelevien poliisien mielestä paikkakunnan huono maine oli perusteeton. He ehkä asuivat siellä itse eivätkä allekirjoittaneet kuvaa, joka alueesta maalattiin. Heidän toiveenaan oli, että poliisi olisi julkaissut tiedotteen, jossa esitetyt väitteet asetetaan mittasuhteisiinsa ja paikkakunnan maine puhdistetaan.

Tällaista tiedotetta ei kuitenkaan tehty, sillä minkään asian tai alueen pitkällä aikavälillä syntyneitä mainetta ei korjata lyhyessä ajassa, ja yritys kirkastaa mainetta yhdellä tiedotteella saattaisi näyttää jopa hassulta. Paikka-

kunnan poliiseille tarjottiin sen sijaan mahdollisuuksia osallistua poliisityötä kertoviin ohjelmiin ja sitä kautta arjessaan avata, kuinka tavallisesta paikkakunnasta lopulta oli kyse. Tähän ei kuitenkaan löytynyt tekijöitä, eikä tilanne tietojeni mukaan ole maineen osalta korjautunut. Maineenmuodotukseen ei ole olemassa päiväkirurgiaa tai hokkuspökkusta.

Poliisin tehtävänä on lain mukaan ennalta estää rikollisuutta ja antaa yhteiskunnan toimijoille neuvoja ja ohjeita. Tätä poliisi tekee esimerkiksi sosiaalisessa mediassa tapahtuvalla viestinnällä. Se, että sisällöt ovat kiinnostavia tai

toisinaan humoristisia, auttaa tavoittamaan ihmisiä. Kun kanavillamme on tarjolla sellaista sisältöä, että meitä halutaan seurata päivästä toiseen, meillä on käytettävissämme suuri joukko sitoutuneita auttajia, kun operatiivinen tilanne sitä vaatii. Yleisöä on turha yrittää haalia kokoon silloin, kun hätä on jo käsillä.

Hyvä esimerkki some-yleisön avusta on kadonneiden etsintä. Sosiaalisen median avulla on saatu useita onnistumisia, kun älypuhelimiaan selailevat ovat arkipäiväisessä virrassaan nähneet poliisin ilmoituksen kadonneista henkilöistä. Eräskin katoamistapaus ratkesi onnellisesti lapasten ansiosta. Tein sosiaaliseen mediaan päivityksen kadonneesta henkilöstä, jolla oli vii-

KUN KANAVILLAMME ON
TARJOLLA SELLAISTA
SISÄLTÖÄ, ETTÄ MEITÄ
HALUTAAN SEURATA PÄIVÄSTÄ
TOISEEN, MEILLÄ ON
KÄYTETTÄVISSÄMME SUURI
JOUKKO SITOUTUNEITA
AUTTAJIA, KUN
OPERATIIVINEN TILANNE
SITÄ VAATII.

² *Ilta-Sanomien julkaisi* 5.5.2017 tutkimuksen, jonka mukaan poliisi on luotetuin ammatti.

meksi nähtäessä ollut käsissään värikkäät lapaset. Kotimatallaan ollut mies oli sitten autostaan huomannut, kuinka tunto-merkkeihin sopiva henkilö värikkäissä lapasissaan tallusti tien pientareella, ja niin tämä talvisaikaan tapahtunut katoaminen ratkesi onnellisesti. Mutta päivitykset leviävät vain, kun yleisö on jo valmiiksi sitoutunut. Siksi aktiivinen ja kiinnostava sisällöntuotanto ja sitoutunut yleisö auttavat parhaimmillaan pelastamaan henkiä.

Viime vuosien aikana poliisi on saanut tottua melkoiseen ryöpytykseen mediasa. Milloin oikeudessa on arvosteltu murhatapauksen esitutkintaprosessia, milloin poliisin tekemiä virkarikoksia, kuten rekisteriurkintoja, lisäksi muuan entinen rikosylikomisario on kantanut oman kortensa kekoon ja saanut pitkiä tuomioita vakavista rikoksista. Viimeisin kohu nousi sosiaalisen median käytöstä kesän 2017 alussa, kun erälle julkaisulle toimitettiin raflaavaa materiaalia pääosin poliiseille tarkoitusta, suljetusta Facebook-ryhmästä.

Tietenkin jokainen näistä olisi saanut jäädä tapahtumatta. Silti jokainen tapaus on oma erillinen asiansa ja väärin tai moitittavasti toimineet henkilöt ovat tehneet tekonsa itsenäisesti. Kokemukseeni nojaten väitän, että näiden tapausten perusteella ei voi tehdä mitään yleistyksiä poliisikunnasta. Siitä huolimatta mediassa nämä asiat on pyritty kytkemään yhteen, eräänlaiseksi epäonnistumisen kehäksi. Ja kun poliisia kohtaan on ilmennyt muuta kritiikkiä, kaikki aiemmat ”synnit” on taatusti muistettu myös mainita.

Medialla on oikeus tehdä meistä omat

tulkintansa ja terveessä yhteiskunnassa viranomaisten kuuluukin olla jatkuvan luupin alla. Mutta yhtä lailla meillä on oikeus ja velvollisuus tuoda oma näkökulmamme esiin. Kansalaisien mielipiteisiin poliisista vaikuttaa kaikista eniten se, että teemme oikeita asioita ja kerromme tekevämme niitä. Tämä on jo pelkästään keskeinen syy sille, miksi viestintä on osa myös poliisiorganisaation johtamista ja toimintaa.

* * *

Poliisina kannattaa tottua siihen, että jokaisella kansalaisella on mielipide työstä, jota teet. Kaiken lisäksi on aivan tavallisen työpäivän merkki, että kuulemasi mielipide on täysin ristiriidassa edeltävän mielipiteen kanssa. Kun siis aamupäivällä Porvoon torilla partionne pysäytetään ja teitä vaaditaan tekemään enemmän valvontaa suojateillä, iltapäivällä jokirannassa kuulet, kuinka suojatievalvonta on ajanhukkaa, koska oikeat rosvot mellastavat vapaana. Ja niin edelleen.

Poliisitoimintaa ohjaa tietojohdoisuus: toimitaan sen perusteella, mitä analyysi ja tilastot meille kertovat. Mutta unohtaa ei pidä sitäkään, että poliisi on – jo nimensäkin mukaisesti³ – politiikan jatke. Siksi poliisi työssään

³ *Latinan sana "politia" on merkinnyt 'valtiota, valtionbalintoa'.*

priorisoi niitä asioita, joita kulloisessakin yhteiskunnallisessa ilmapiirissä pidetään ensisijaisina. Jos päättäjät tahtovat antaa lisärahaa talousrikosten tai viharikosten tutkintaan, palkataan talousrikostutkijoita tai viharikostutkijoita, vaikka se tarkoittaisikin, että jokin muu tärkeä toiminto jää vahvistamatta.

Harmaa talous on esimerkiksi sitä, että harjoitetaan liiketoimintaa tai tehdään palkkatyötä, mutta ei makseta niihin kuuluvia sosiaalimaksuja tai veroja. Vaikka palkkatulojen verotus kaikkiin muihin veroihin yhdistettynä saattaa toisinaan tuntua raskaalta, sillä kuitenkin varmistetaan yhteiskunnan

toimivuus ja esimerkiksi ilmainen poliisikoulutus. Vuosikymmenen alussa harmaan talouden torjunta keikkui poliisin tulosojauksen kärkisijoilla, kun toimintaa linjattiin. Niinpä kevättalvella 2015 poliisi

si käynnisti yhdessä muiden toimijoiden kanssa kampanjan, jossa teemana oli harmaa talous.

Aina ei välttämättä tule ajatelleeksi, millä kaikilla tavoilla tavallinen kuluttaja voi päätyä tukemaan harmaata taloutta, tietoisesti tai tietämättään. Siksi harmaan talouden vastainen kampanja päätettiin aloittaa kaikille tutulla aiheella. Kuka olisikaan arvannut, kuinka kuumana juusto harmaan talouden pitsan päällä lopulta kupli.

Talousrikostutkijat Anne ja Jutta antoivat kasvonsa kampanjalle, jossa

muutaman viikon tuotiin esiin tapoja, joilla harmaa talous esiintyy yhteiskunnassa. Ensimmäinen aihe oli alle kuuden euron hintainen pitsa. Pitsan kulurakenteen purettiin osiin ja kerrottiin kansalaisille, paljonko vuokrien, palkkojen ja raaka-ainekustannusten sekä verojen osuus pitsassa on ja paljonko sen pitää vähintään maksaa, jotta kaikki nämä saisi laillisesti maksettua. Päätelmänä oli, että alle kuusi euroa maksava pitsa saattaa olla indikaattori esimerkiksi maksamattomista veroista.

Sosiaalinen media repesi. Keskustelutunniste eli hashtag #pizzagate lähti lentoon ennenaikamattomalla tavalla, sillä pitsayrittäjien tarkkailuun kehottava kampanja koettiin tarpeettomaksi. Anne ja Jutta – kaksi meistä – kantoivat roolinsa esimerkiksi vastatessaan henkilökohtaisiin solvauksiin ja jälleen kerran toisteltuun kysymykseen ”eikö teillä ole mitään oikeita töitä?”.

Samaan aikaan julkisuudessa keskusteltiin muun muassa varakkaiden ihmisten verojärjestelyistä veroparatiiseissa ja sijoitusyhtiöissä. Utisoinnin moralisoiva sävy sai laillisenkin verosuunnittelun näyttämään kansalaisten silmissä laittomalta ja rikolliselta. Niinpä poliisia vaadittiin suuntaamaan resurssinsa veroparatiiseihin tavallisen kansalaisen pitsojen sijaan; rikkailla on varaa antaa omistaan, mutta tavallisen kansan pitsat pitää jättää rauhaan. Poliisin harkintakyky kyseenalaistettiin. Pitsat kerta kaikkiaan koettiin liian pieneksi asiaksi.

Valtion näkökulmasta juuri pienet asiat kuitenkin ovat suuria. Mietitäänpä toista alaa, terveydenhuoltoa. Joka vuosi syk-

SIKSI POLIISI TYÖSSÄÄN
PRIORISOI NIITÄ ASIOITA,
JOITA KULLOISESSAKIN
YHTEISKUNNALLISESSA
ILMAPIIRISSÄ PIDETÄÄN
ENSISIJAISINA.

TALOUSRIKOSTUTKIJAT ANNE
JA JUTTA ANTOIVAT KÄSVONSÄ
KAMPANJALLE, JOSSA MUUTAMAN
VIIKON TUOTIIN ESIIN TAPOJA,
JOILLA HARMAA TALOUS ESIINTYY
YHTEISKUNNASSA.

syllä, flunssakauden alussa terveysterveysalan viranomaiset muistuttavat käsien pesun tärkeydestä flunssan torjunnan yhteydessä. Miksi ihmeessä kuluttaa aikaa ja kampanjarahaa johonkin sel-laiseen, joka on noin vähämerkityksel-listä ja itsestään selvää? Miksi varoit-taa lievästä flunssasta, kun on aids tai ebola?

Samasta syystä kuin on syytä muis-tuttaa päivittäisten valintojen mer-kityksestä raha-asioissa: normaalien ihmisten flunssapoissoidot ovat mil-jardien kustannuserä kansantaloudel-le, samoin ovat tuotteet ja palvelut, joista ei makseta veroja. Eihän kukaan meistä tahdo maksaa enempää, kuin on pakko. Edulliseen pikaruokaan on to-tuttu, vaikka naapurin pitsayrittäjä ei anna-kaan kuittia ostoksesta. Lainkuuliaista ihmistä ahdistaa ajatus siitä, että omalla toiminnalla tu-kisi laittomuuksia, siksi sitä voi olla helpompi olla ajattelematta. Siitä huolimatta meille on pienestä saakka kerrot-tu, kuinka pienistä pu-roista syntyy iso virta ja sentissä on miljoonan alku. Yleensä nämä ovat liittyneet henkilökohtaiseen talouteen, mut-ta ihan samat lainalaisuudet pätevät myös makrotalouteen; jos pienet pu-rot virtaavat valtion kirstun ohi, siellä on kohta enää pisaroita.

Tätä kirjoitettaessa hakukoneel-

la löytyy yli 16 000 google-osumaa hakusanoilla ”kuuden euron pitsa”. Poliisihallituksen viestintäpäällikkö Marko Luotonen käsitteli pitsa-asiaa blogikirjoituksessaan ja totesi, että viestintäkampanjalle on aina asetetta-va tavoite ja pitsan yhteydessä se oli lisätä näkyvyyttä ja herättää keskuste-lua. Poliisin taloustutkimuksella teet-tämän tutkimuksen mukaan valtaosa ihmisistä osasi kampanjan jälkeen ni-metä asioita, joita poliisi toivoo kan-salaisten tekevän havaitessaan ravin-tola-alaan liittyviä harmaan talouden elementtejä. Ei mikään huono tulos yhdellä pitsalla!

Poliisin on keikkapaikalla tärkeää muistaa, ettei se, joka huutaa koviten, ole eni-ten oikeassa. Samoin ei aina ole eniten oikeassa sekään, joka osaa masi-noida äänekkäimmän, kärkkäimmän ja nok-kelimman kampanjan somessa. Sosiaalisessa mediassa asioita jae-taan tunnetasolla, yl-lättävän usein pelkkien otsikoiden perusteella. Somessa on erityinen ansio, jos kannanot-to on mustavalkoinen

ja mahtuu nasevaan twiittiin. Viran-omaisen viesti ei usein kuitenkaan mahdu. Kilvassa häviää paitsi totuus myös lainsäädäntöön nojaava poliisi, joka viestinnässään joutuu ottamaan huomioon monenlaisia velvoitteita ja tekemään sanavalintansa tietyllä tark-

POLIISIN
TALOUSTUTKIMUKSELLA
TEETTÄMÄN
TUTKIMUKSEN MUKAAN
VALTAOSA IHMISSISTÄ
OSASI KAMPANJAN
JÄLKEEN NIMETÄ
ASIOITA, JOITA POLIISI
TOIVOO KANSALAISTEN
TEKEVÄN HAVAITESSAAN
RAVINTOLA-ALAAN
LIITTYVIÄ HARMAAN
TALOUDEN ELEMENTTEJÄ.

kuudella. Poliisin viesti ei aina uppoa yhteen twiittiin, mutta se ei silti tarkoita, etteikö keskusteluun pitäisi osallistua.

* * *

Poliisi on yhteiskunnassa erityisen tarkastelun alla siksi, että meillä on perustellusta syystä lain nojalla oikeus kajota kansalaisten keskeisiin oikeushyviin, kuten koskemattomuuteen ja vapauteen. On pelkästään hyvä asia, että meitä valvovat sekä kansalaiset että media. Poliisin toiminta esiintyy kuitenkin mediassa usein sellaisessa valossa, että sanoista ja lakitermeistä tarkka poliisi tietää, ettei uutisointi ole täysin oikein.

Harmiton klassikkoesimerkki on sana ”poliisitutkinta”. Mediassa esiintyy tämän tästä väite, että jonkin vakavan rikosepäilyn vuoksi on käynnistetty poliisitutkinta. Lain mukaan se ei kuitenkaan ole mahdollista, sillä rikosasioissa käynnistyy esitutkinta.

Epätarkkuuksia harmillisempaa on, kun poliisin toiminta nähdään tai halutaan nähdä jotenkin vääränä tai meidän ratkaisujamme tai niiden perusteluja esitetään epärealistisessa valossa. Kaikista harmillisinta väärinymmärrysuutisointi on silloin, kun se tulee lähelle. Jos on itse ollut paikalla taltuttamassa väkivaltaista kohdehenkilöä ja on partiokaverin kanssa hikisen väännön jälkeen saanut kohdehenkilön auton perään, ei ole hauskaa lukea lehdestä tai somesta, että poliisi käytti liikaa voimaa. Puhumattakaan tilanteesta, jossa on henkien pelastamiseksi joutunut – täysin perustellusti – käyttämään asetta ja kohdehenkilö on kuollut. Silloin ei ole

POLIISIN VIESTI EI AINA UPPOA
YHTeen TWIITTIIN, MUTTA SE
EI SILTI TARKOITA, ETTEIKÖ
KESKUSTELUUN PITÄISI OSALLISTUA.

POLIISI ON YHTEISKUNNASSA
ERITYISEN TARKASTELUN
ALLA SIKSI, ETTÄ MEILLÄ
ON PERUSTELLUSTA SYYSTÄ
LAIN NOJALLA OIKEUS KAJOTA
KANSALAISTEN KESKEISIIN
OIKEUSHYVIIN, KUTEN
KOSKEMATTOMUUTEEN JA VAPAUTEEN.

mukava lukea twitteristä, että ”poliisi ampui jälleen ihmisen kuoliaaksi”⁴.

Kerroin edellä #pizzagate-tapa-uksesta, jonka kovaäänisimpiin kriitikoihin kuului muuan ravintolayrittäjä. Poliisi tiesi jo tuolloin häneen kohdistuneista rikosepäilyistä nimenomaan veronkierron osalta, mutta noudatti tietysti kuuliaisesti salassapitosään-
nöksiä eikä lähtenyt nokittelemaan yrittäjän kanssa julkisuudessa tai kyseenalaistamaan tämän toimintaa. Tapaus on hyvä osoitus viranomais-toiminnan kärsivällisestä luonteesta: vuonna 2015 tiedossa ollut tapaus tuli tältä osin päätöksensä vasta vuonna 2017, kun yrittäjä sai tuomion törkeästä veropetoksesta.

Vapaan ja menestyvän yhteiskunnan ehdoton edellytys on vapaa tiedonvälitys ja riippumaton media. Poliisin pitää hyväksyä se, ettei aina saa viimeistä sanaa, ei somessa eikä ammattimedias-
sa. Poliisilla on kuitenkin mahdollisuus pyytää esimerkiksi oikaisemaan virheellistä uutisointia tai jakaa itse oikeaa tietoa tapahtuneista asioista ja poliisin toimintatavoista. Tästäkin syystä jokaisella poliisilaitoksella on viestintäpäällikkö, joka seuraa sitä, mitä yksiköstä kirjoitetaan, ja ryhtyy

tarvittaessa toimiin, jos väärä tieto saa jalansijaa.

Poliisin eri yksiköissä tehdään koko ajan yhteistyötä toimittajien kanssa, jotta journalistien ymmärrys poliisin toiminnasta lisääntyi. Poliisiammatikorkeakoulussa järjestetään toimittajille kursseja, joilla tutustutaan poliisitoimintaan ja lainsäädäntöön. Poliisin johto aina poliisiyllyjohtajaa myöten tapaa toimittajia erilaisten taustakeskustelujen muodossa ja tuo esiin poliisin kannalta keskeisiä asioita.

* * *

– Minä saan näppyloitä sosiaalisesta mediasta! En koske siihen pitkällä tikullakaan.

Nuoremman konstaapelin ilme oli päättäväinen, kun hän julisti kantansa minulle, Lapin poliisilaitoksen viestintäpäällikölle. Hymähdin hie-
man; kommentti oli kuin aikamatka vuosituuhannen alkuun, kun matkapuhelimet alkoivat yleistyä ja joillakin ihmisillä oli tapana ilmoittaa, kuinka he eivät koskaan tule hankkimaan kännykkää.

Perinteisesti on ajateltu, että se on viestinnän sisältö, joka herättää tunteita. Kun olen toiminut erilaisissa organisaatioissa myös viestintätehtä-

⁴ Ulalehden toimittajan twiitti erään voimankäyttötilanteen jälkeen.

vissä, olen yhä enemmän alkanut pohtia sitä, miksi myös viestinnän tekemiseen usein suhtaudutaan tunteella, jopa vastenmielisyydellä. Kysehän on kuitenkin vain työstä. Ei kenellekään tule mieleenkään ilmoittaa inhoavansa Virve-radiota, sakkujen kirjoittamista tai etälamauttimen käyttöä, vaikka tuskin kukaan niiden takia poliisiksi hakee. Miksi viestintään on niin vaikea suhtautua työtehtävänä muiden joukossa?

Yksi syy saattaa olla se, että moni virkaroolissaan haastatteluja antanut on kokenut toimittajien toiminnan epäoikeudenmukaisena; esimerkiksi minua on lukuisia kertoja siteerattu tavalla, joka omasta mielestäni on ollut melko älytön, mutta pystyn elämään asian kanssa ja olen opetellut muotoilemaan sanomani mahdollisimman yksitulkintaisesti. Toisekseen olen huomannut, että monia kiukuttaa, että kesken kiivaimman operatiivisen toiminnan onkin alettava ”palvelu mediaa”. Mutta jos mietitään, miksi viranomaisviestintää tehdään, kyse ei ole ensisijaisesti median palvelemisesta, vaan asia pitää nähdä tiedotusvälineiden yli. Viranomaisviestinnässä tehtäessä kannattaa ajatella viestin lopullista vastaanottajaa: tavallisia ihmisiä. Tiedotusvälineet ovat siinä hyvänä apuna ja poliisin omien kanavien tukena. Kun työssäni käyn puhumassa operatiivisesta viestinnästä, en välttämättä koko luennon aikana edes mainitse mediaa, paitsi sosiaalisen median. Sosiaalinen media ja internet yleensä ovat mahdollistaneet sen, että ihmiset voivat yhä useammin saada tietonsa suoraan viranomaisilta.

Kolmas syy viestinnän tunnelataukseen

POLIISIN PITÄÄ HYVÄKSYÄ SE,
ETTEI AINA SAA VIIMEISTÄ
SANAA, EI SOMESSA EIKÄ
AMMATTIMEDIASSA.

MIKSI VIESTINTÄÄN ON NIIN
VAIKEA SUHTAUTUA TYÖTEHTÄVÄNÄ
MUIDEN JOUKOSSA?

taitaa olla virkamieheen istutettu epäonnistumisen pelko. Ja nimenomaan julkisen epäonnistumisen pelko. Kerran meiltä oli Lapin alueelta kateissa kolme nuorta, joita etsimme lehdistötiedotteen, sosiaalisen median päivityksen ja valokuvien avulla. Laitoin nämä yhdessä tutkijan kanssa julki. Kun seuraavalla viikolla olin töissä, minua pyydettiin laittamaan vielä uudestaan yhden nuoren katoamisesta tiedotetta – kaksi muuta oli jo löytynyt.

Laitoin nuoren kuvan ja tiedotteen menemään, mutta pian sain puhelun, että tämä ei ollutkaan se kateissa ollut tyttö, vaan viikon aikana oli teille tietämättömille lähtenyt joku neljäs nuori. Tiedot olivat jotenkin sekoittuneet matkalla. Nyt meillä kuitenkin oli väärän tytön kuva ja tämän koko nimi julkisuudessa.

Tein välittömästi uuden tiedotteen ja pyysin tiedotusvälineitä ottamaan väärän kuvan ja nimen pois ja korvaamaan ne oikeilla. Lisäksi olimme yhteydessä tähän "väärään", jo karkumatkaltaan palanneeseen nuoreen ja pahoittelimme tapahtunutta. Muutamat mediat päättivät sitten tehdä uutisen siitä, kuinka poliisi oli julkaissut väärän kuvan ja nimen. Toki se sillä hetkellä tuntui epäoikeudenmukaiselta, mutta muutaman tunnin kuluttua asia oli jo unohtunut. Vaikka poliisina on tekemisissä arkaluontoisten tietojen kanssa, ei tiedon äärellä voi jähmettyä. Jokainen hoitaa virkatehtä-

viään virkavastuu ja yhteiskunnan etumielessä, mutta vahinkoja tapahtuu.

Kun viestintäpäällikkönä pidin päivittäistiedottamiskoulutuksia, nostin usein esiin näitä itselleni tapahtuneita

viestintämokia. Kiinnitin myös huomiota siihen, että organisaatiossamme pidetään normaaliin työhön kuuluvana, että toisinaan joku ihminen satuttaa itsensä fyysisesti työ-

tehtävillä – asiakas tai poliisi. Jos sen sijaan tiedottamisessa joskus saadaan kolhuja ja siitä nousee otsikoita, se tuntuu olevan ylitsepääsemätön asia. Järjetöntä: katkennut kylkiluu on ihan okei, mutta vahingossa mediaan lipsahtanut väärä sanamuoto muka katastroffi?

Samoissa koulutuksissa minun oli tapana sanoa, että jos tiedottaminen jonkun kerran epäonnistuu ja siitä vastannut henkilö on saamassa asiaansa moitteita, tahdon olla mukana siinä tilaisuudessa. Kaikenlainen "kurkkuharjaa kulmahuoneessa" -tyyppinen ajattelu ja johtamistapa nimittäin on niin mennyttä maailmaa, ettei sellaista pidä organisaatiossa hyväksyä. Jos työntekijä on pyrkinyt parhaaseen mahdolliseen lopputulokseen, mutta sitten käykin vahinko, ei huutaminen tai nöyryyttäminen johda mihinkään. Meidän organisaatiomme fikset ihmiset kyllä ymmärtävät virheen tehtyään tarkastella työprosessejaan ja luultavasti seuraavalla kerralla tarkistavat asiat kahteen kertaan.

VAIKKA POLIISINA
ON TEKEMISISSÄ
ARKALUONTOISTEN
TIETOJEN KANSSA, EI
TIEDON ÄÄRELLÄ VOI
JÄHMETTYÄ.

Poliisin työssä esitutkinnasta tiedottamista säätelee esitutkintalaki, jonka mukaan "oikeus antaa tietoja esitutkinnasta julkisuuteen on tutkinnanjohtajalla ja hänen esimiehillään sekä heidän määrämällään muulla virkamiehellä". Suomeksi tämä tarkoittaa, että on sovittavissa, kuka jutuista tiedottaa. Näin ollen se, että tutkinnanjohtaja on puolitoista kuukautta vuosilomalla, ei ole pätevä syy hillota kaikkien tutkittavana olevien juttujen tietoja pöytälaatikossa. Kun jotain erityistä on meneillään, hyvä esimies varmistaa tarvittavasti tiedon liikkumisen myös lomansa aikana. Tietenkään tutkintaa ei saa vaarantaa ja jollakulla tulee olla asiasta kokonaisnäkemys, jotta vain tarpeellinen määrä tietoa annetaan julkisuuteen.

Se, että tutkinnanjohtaja vastaa esitutkinnasta tiedottamisesta, ei tietysti tarkoita, etteivätkö kaikki koko poliisiorganisaatiossa tekisi muuta viestintää, kuten ennalta estävää tiedottamista. Viestintäasiantuntija Anna Sorainen kirjoittaa, että yksi viestinnän trendi on hierarkioiden murtuminen. Tämä näkyy Soraisen mukaan muun muassa siinä, ettei titteleillä tai asemalla sinänsä ole yleisön silmissä arvostusta, ja kaikista vähiten pompöösi titteli vaikuttaa nuorten silmissä. Parhaiten auktoriteettien murtumista todistaa se, että tutkimusten mukaan nuorten mielestä suurimpia vaikuttajia ovat videobloggarit, vloggaajat. Niinpä 2010-luvun mielipidejohtajia ovat ihmiset, joiden olemassaolosta nuorten vanhemmilla ei välttämättä ole edes tietoa.

Miten tämä murros näkyy poliisiorganisaation viestinnässä? Poliisi on linjaorganisaatio, poliisilaitokset ovat

SE, ETTÄ TUTKINNANJOHTAJA
VASTAA ESITUTKINNASTA
TIEDOTTAMISESTA, EI TIETYSTI
TARCOITA, ETTEIVÄTKÖ KAIKKI
KOKO POLIISIORGANISAATIOSSA
TEKISI MUUTA VIESTINTÄÄ, KUTEN
ENNALTA ESTÄVÄÄ TIEDOTTAMISTA.

päällikkövirastoja ja hierarkiat todellisuutta. Samalla olemme kuitenkin hyvin asiantuntijaorientoitunut virasto eikä organisaatiolamme ole vaikeuksia taipua siihen, ettei se, jolla on eniten metallia olkalaatoissaan, välttämättä olekaan paras puhumaan tietystä asiasta. Yhä useampi johtaja osaa iloita alaistensa ammattitaidosta ja rohkaisee näitä hyödyntämään sitä, oli kyse sitten viestinnästä tai muista työtehtävistä. Julkisuudessa puhuu se, joka parhaiten hallitsee kokonaisuuden, ei se, jolla on korkein virka-asema.

Ammattimaista ja neutraalia suhtautumista viestintään ei aina tehdä helppoksi. Joillain poliisiasemilla saattaa olla käytössä sellainen järjetön tapa, että aina, kun jonkun kollegan naama on vilahtanut lehdessä, tämä velvoitetaan tarjoamaan muille kakkukahvit. Puolustusvoimien kansainvälisissä tehtävissä ollessani puhuttiin mediakeissistä; mediassa esiintynyt joutui ostamaan lavallisen virvoitusjuomia muille. On selvää, että heti kun minulla oli valta ja mahdollisuus, lopetin tällaiset käytännöt saman tien. Eihän virkamiestä kuulu sanktioida – edes positiiviseen sävyyn – siitä, että tämä hoitaa julkisuuslain mukaisia tehtäviään kertomalla työstään. Tai siitä, että työntekijä tuottaa organisaatiolleen lisäarvoa, kun avaa kansalaisille toimintaamme median avulla. Jos tämä omituinen käytäntö olisi ollut käytössä esimerkiksi Lapin poliisilaitoksella,

olisi oikeasti merkittävä osa palkastani kulunut kollegojen kakkukahveihin.

POLIISIN KUULUU
KUITENKIN AINA
VIESTINNÄSSÄÄN
MITOITTAA ILMIÖT
JA ASIAT OIKEILLE
PAIKOILLEEN.

Mutta palataanpa vielä siihen nuorempaan konstaapeliin. En tiedä, onko hän urallaan tähän mennessä joutunut kajoamaan sosiaaliseen mediaan, mutta toivon,

ettei hän sulje itseltään turhaan ovia ja estä omaa työllistymistään esimerkiksi netissä toimivana poliisina sillä, että vapaaehtoisesti tunnesyiden vuoksi tipahtaa muuttuvan maailman vankureilta.

* * *

Viestintä tuntuu siis käyvän välillä myös tekijöidensä tunteisiin, mutta ennen muuta sen soisi vaikuttavan vastaanottajiin. Artikkelini alussa kerroin, kuinka eläväinen kansalaismielipide onkaan sen suhteen, mitä poliisi työssään tekee. Sama eläväisyys jatkuu myös siinä, mitä poliisin työstä kerrotaan.

Mediassa näyttää tällä hetkellä vallitsevan adjektiivikiima. Kaikki on niin kovin hyytävää, kylmäävää, hellyttävää tai järkyttävää. Kansaa ”raivostuu” tämän tästä, etenkin somessa, ja nettilehtiä lukiessa tuntuu, ettei kukaan osaa enää suhtautua mihinkään sillä tavalla normaalisti, asioina. Tämä johtuu osin siitä, että monet mediatoimijat ovat erityisen riippuvaisia klikkauksista ja jutun parissa vietetystä ajasta. Vain luettu juttu tuo mainostuloja ja

lukija on saatava koukuttumaan tavalla tai toisella: yleensä tunteella. Mistä muut ovat tänään raivostuneet? Pitäisikö minunkin?

Onneksi poliiseina meidän ei tarvitse, emmekä me saa, tarjota viestinnällämme polttoainetta tunteiden roihulle. Huumorinappulaa voi kutkutella hyvällä maulla ja johonkin alkukantaiseen vetoa myös poliisikoiran uraansa aloittelevan pennun kuva. Huoli kadonneesta vanhuksesta tai oman polkupyörän turvallisuudesta on toivottava reaktio, jos se saa aikaan auttamista tai polkupyörän lukitsemista. Ampumatapauksessa kannattaa muistuttaa, että laukausten äänet saattavat aiheuttaa ihan ymmärrettävästi pelkoa. Henkeä ja terveyttä vaarantavissa tilanteissa tiedottaminen on ensisijaisen tärkeää turvallisuuden tunteen palauttamiseksi. Mutta liioitella ei saa, eikä tarvitse.

Hyvä viestintä siis herättää tunteita. Poliisin kuuluu kuitenkin aina viestinnässään mitoittaa ilmiöt ja asiat oikeille paikoilleen. Tavallista ihmistä uhkaavat rikokset ovat usein tieliikenteessä tai tietoliikenteessä tapahtuvia. Tielläliikkuja joutuu rattijuopon tai kaaharin takia onnettomuuteen. Petosrikos puolestaan vaanii helposti sitä, joka sinisilmäisenä liikkuu netissä kukkaron nyörit levällään. Näitä asioita ei kuitenkaan pelätä, eivätkä ne herätä suuria tunteita. Sen sijaan harvinaiset, vakavat ja äärimmäiset teot saavat paljon näkyvyyttä ja vaikuttavat turvallisuuden tunteeseen. Meidän tehtävämme on palauttaa asioita mittasuhteisiinsa. Kun seuraavan kerran näet jossain keskustelupalstalla väitteen siitä, että poliisi vähättelee tai salailee asioita,

kannattaa miettiä uudestaan. Voisiko kyse kuitenkin olla siitä, että asiasta on viestitty siinä suuruusluokassa, johon se tässä yhteiskunnassa kuuluu?

Poliisin on nykymaailmassa huolehdittava myös siitä, että tiedottaminen ei esimerkiksi laukaise väkivallantekoja joltain kansanryhmää kohtaan.

Juhana Torkki on kirjoittanut, kuinka ihmiset aivot eivät juurikaan ole muuttuneet 50 000 vuodessa. Torkki perustelee tätä sillä, että siinä missä esivanhempamme kokoontuivat leirinuotion ääreen kertomaan tarinoita, kokoonnumme nykyisin yhteisten tarinoiden ääreen sosiaalisen median äärelle. Media tiedostaa tarinoiden voiman, siksi se kertoo niitä mielellään. Poliisina työskentelevän on hyvä muistaa, että rikostarinat ja kertomukset traagisista tapahtumista ovat erityisen kiinnostavaa materiaalia ja ne "myyvät hyvin". Jokin omassa yksikössä tutkittavana oleva tapaus voi siis saada kohtuuttomalta tuntuvat mittasuhteet, kun media haluaa kertoa yleisölleen voimakkaan tarinan. Tarinat usein muuttuvat sitä herkullisemmiksi, mitä enemmän niissä on yksityiskohtia. Välillä tämä yksityiskohtien kaivelu ylittää selvästi hyvän maun rajat. Erään katoamista-pauksen yhteydessä toimittaja pyysi minua kuvailemaan tarkoin, millä tavalla kadonneen henkilön kehitysvamma oikein ilmenee. En kertonut.

POLIISINA TYÖSKENTELEVÄN
ON HYVÄ MUISTAA,
ETTÄ RIKOSTARINAT JA
KERTOMUKSET TRAAGISISTA
TAPAHTUMISTA OVAT
ERITYISEN KIINNOSTAVAA
MATERIAALIA JA NE "MYYVÄT
HYVIN."

Poliisina olossa on mahtavaa myös se, että ei tarvitse tarpeettomasti spekuloida asioilla. Jokin aika sitten Lapin alueella sattui auto-onnettomuus, joka alkutietojen mukaan kuulosti

pahalta, mutta jonka seuraukset olivat lopulta lievät. Koska auto-onnettomuudet tapahtuvat julkisilla paikoilla ja kiinnostavat yllättävän monia, valmistelin tavalliseen tapaan aiheesta tiedotteen

ja julkaisin sen. Tiedotteen lopussa kerrottiin, ettei aiheesta sillä hetkellä ole annettavaksi lisätietoja. Toimittaja kuitenkin soitti ja vaati saada puhua tutkinnanjohtajan kanssa.

Olin tarkoituksella tehnyt mahdollisimman kattavan tiedotteen ja tiesin, että sitä tarkempiin yksityiskohtiin emme tulisi menemään missään vaiheessa. Niinpä tiedustelin, millaisia lisätietoja toimittaja tarvitsee. Hän olisi halunnut tutkinnanjohtajan arvion siitä, mitä olisi voinut käydä, jos olisi käynyt hieman toisin. Sitä puhelua minun ei tarvinnut kuitenkaan ohjata tutkinnanjohtajalle. Pystyin heti kertomaan, että poliisi ei spekuloi.

On helppo kuvitella, millaisia otisikoita tutkinnanjohtajan spekulatioista olisi saanut: "Monen ihmisen henki oli vaarassa – poliisi: suuronnettomuus oli lähellä!". Onhan se tietysti raflaavampi kuin "Kolme autoa kola-roi nelostiellä, kaksi loukkaantui lievästi".

* * *

Kun ahkera opiskelusi tuottaa tulosta ja valintakokeessa menestyminen avaa sinulle Hervannan kampuksen portit, sinusta tulee lähipiirisi silmissä poliisi. Vaikka et ihan vielä olekaan poliisi, viestit silti poliisina. Kun jaat somessa jotain rikosasiaa käsittelevän uutisen, kaverisi pohtivat, miksi jaat juuri tämän uutisen, etkä niitä kymmeniä muita. Tarkalleen ottaen he miettivät, mitä tiedät tästä asiasta enemmän kuin he: miksi tämä on mielestäsi niin tärkeää ja kertooko se jostain isommasta ilmiöstä? Riviesi välit tutkitaan suurennuslasilla.

Laki edellyttää poliisilta tiettyä käytöstä myös vapaa-ajalla ja tämä pätee erityisen hyvin myös somessa. Vaikka poliisihenkilöstöllä on sananvapaus, on se toisinaan rajoitettu. Siksi oma roolinsa kannattaa tiedostaa alusta alkaen. Rikollista elämää tai laittomuuksia ihannoivan materiaalin jakaminen ei kerta kaikkiaan sovi. Kuten ei sovi myöskään virkapukukuva Tinderiin. Jokainen voi myös pohtia, voiko poliisin puolueettomuuteen luottaa, jos poliisi jakaa valikoidusti uutisia vaikkapa vain rikosepäilyistä, joissa epäilty on ulkomaalainen, ja sivuuttaa samalla suurimman osan rikoksista, eli ne, joissa epäillään alkuperältään suomalaista.

Irlantilainen, kymmenen vuotta Suomessa asunut tuttavani kertoi ihmetelleensä ulkomaalaisten kavereidensa kanssa, miksi poliisi näkyy niin usein erään tietyn yrityksen asiakkaana. Irlantilainen kavereineen oli tehnyt havaintonsa sen verran usein, että arveli meillä olevan virallista yhteistyötä. Kerroin hänelle ajas-

PYSTYIN HETI KERTOMAAN, ETTÄ
POLIISI EI SPEKULOI.

KUN JAAT SOMESSA JOTAIN
RIKOSASIAA KÄSITTELEVÄN
UUTISEN, KAVERISI POHTIVAT,
MIKSI JAAT JUURI TÄMÄN UUTISEN,
ETKÄ NIITÄ KYMMENIÄ MUITA.

IRLANTILAINEN, KYMMENEN
VUOTTA SUOMESSA ASUNUT
TUTTAVANI KERTOI IHMETELLEENSÄ
ULKOMAALAISTEN KAVEREIDENSA
KANS-SA, MIKSI POLIISI NÄKYY NIIN
USEIN ERÄÄN TIETYN YRITYKSEN
ASIAKKAANA.

ta, jolloin tein työvuoroja Itä-Uudenmaan poliisilaitoksen itäosissa: siellä ei öiseen aikaan ollut mikään muu paikka auki, kanta-asiakkuus oli siis pakon sanelema. Totesin, että poliisilla ei ole yhteistyösopimusta tämän yrityksen kanssa, eikä toisille yrityksille tarjota parempaa palvelua kuin toisille. Hämmennyin silti kysymyksestä, sillä ei käy laatuun, että poliisi edes näyttäisi suosivan jotain liikeyritystä toista enemmän, ellei kyseessä ole valtionhallinnon kilpailuttama palveluntarjoaja. Poliisia ei voi ostaa.

Poliisilla ei myöskään saa mainostaa. Siksi ei sovi, että poliisin vaatteet saatuasi esiinnyt sukulaisesi liikeyrityksen Facebook-päivityksissä tai että edistät omaa poliittista uraasi virka-aseman avulla.

* * *

Sanoilla on aina haluttu vaikuttaa pitäisi hyvässä myös pahassa; propagandan juuret ovat pitkällä historiassa. Kun vallanpitäjä tahtoo muuttaa maailmaa, hän alkaa käyttää valitsemastaan menettelystä ylistävää kieltä ja kovin sanoin moittia muita vaihtoehtoja. Sanoilla miekkailu voi kestää pitkäänkin, mutta sanojen voimalla saadaan aikaan melkoisia maanvyörymiä. Sanoilla saatiin perusteltua esimerkiksi se, että lopulta monenkin mielestä oli

hyvä idea sulkea ihmisiä suurin joukoin keskitysleireille.

Sosiaalisen median kautta jokainen voi halutessaan käynnistää kansanliikkeen tai lietsoa vallankumousta. Jokai-

KOSKA VAHVA JA YHTENÄINEN
KANSA ON HANKALAMPI
TAIVUTELLA JONKUN
MUUN TAHTOON, TEHDÄÄN
INFORMAATIOVAIKUTTAMISTA
ENNEN MUUTA YHTEISKUNTIEN
HEIKENTÄMISEKSI JA
KAKSINAPAIJUUDEN ELI
POLARISAATION LISÄÄMISEKSI.

nen voi olla "media" ja jakaa tietoa tai valhetta. Tuoreessa sisäisen turvallisuuden strategiassa, joka poliisinkin työtä ohjaa, sanotaan: ”Nopeasti leviävää valheellista tietoa on mahdollista käyttää tuhoisasti, verkossa on mah-

dollista mustamaalata ja uhkailla ihmisiä vailla pelkoa oikeusjärjestelmän rajoitteista. Yleinen mielipide ei ole koskaan ollut käsitteenä selvä, mutta sosiaalinen media saattaa entisestään vääristää sitä.”

Osaltaan juuri helppouden ja saatavuuden vuoksi elämme parhailiaan aikakautta, jota leimaa tiedolla hämmäntäminen. Sitä kutsutaan myös informaatiovaikuttamiseksi. Pyrkimyksenä on usein se, että asiat saadaan näyttäytymään sellaisessa valossa, että tiedon vastaanottajat tekevät itse itsensä kannalta haitallisia päätöksiä.

Koska vahva ja yhtenäinen kansa on hankalampi taivutella jonkun muun tahtoon, tehdään informaatiovaikuttamista ennen muuta yhteiskuntien heikentämiseksi ja kaksinapaisuuden eli polarisaation lisäämiseksi. Tästä syystä valeutisia tehtailevat tahot yrittävät murentaa luottamusta myös viranomaisia ja valtiota kohtaan.

Osansa tästä saa myös poliisi, joka toistuvasti esiintyy tiedotusvälineiksi itseään kutsuvien verkkosivujen jutuissa ikävässä valossa. Tyypillistä tälle sekoittamisella ja hämmäntämiselle on, että asiat irroteetaan asiayhteyksistään ja poliisin toiminta esitetään perusteettomasti virheellisenä. Lakipykälää tulkitaan vastoin lainsäätäjän tarkoitusta ja asiat esitetään hämärässä valossa, eikä väitteiden kohteelle koskaan anneta tilaisuutta kertoa omaa näkemystään asioista.

Suomesta on sanottu, että meidän korkea koulutustasomme suojaa meitä suurimmalta disinformaation uhalta. Siltä suojaa myös journalistinen media, joka seuloa uutisiinsa lähteitä ja kaikkien osapuolten näkökulmia. Vaara onkin todellinen vasta, jos ihmiset alkavat uskoa valemmedian valheita tai jos he eivät usko enää oikein mihinkään.

Oleellinen osa tätä ilmiötä on se, että valheiden levittäjät väittävät olevansa totuuden asialla ja sen viimeisiä airuita. He myös vetoavat herkästi sananvapauteen vaatiessaan oikeutta sanoa ihan mitä tahansa. Olen usein hämmästellyt, kuinka monelle on epäselvää, mitä lakiin kirjattu sananvapaus oikeasti tarkoittaa. Se tarkoittaa oikeutta julkaista asioita ilman ennakkosensuuria. Sen sijaan vastuuvapaudesta sananvapauslainsäädännössä ei mainita sanakaan. Kukaan ei koskaan ole säätänyt lakia, joka vapauttaisi ihmiset vastuusta sanomistensa tai kirjoitustensa suhteen.

Mistä tämän kyseenalaisilla keinoilla vaikuttamisen sitten erottaa oikeasti tyytymättömästä kansalaisesta? Onhan totta, että toisinaan kansalaiset koke-

OLEN USEIN HÄMMÄSTELLYT, KUINKA
MONELLE ON EPÄSELVÄÄ, MITÄ
LAKIIN KIRJATTU SANANVAPAAUS
OIKEASTI TÄRKOITTAA.

vat poliisiin toimineen virkatehtävillä moitittavasti. Tätä varten on kehitetty kantelujärjestelmä, jolla asia saatetaan viralliseen prosessiin. Informaatiovai-
kuttamiseen viittaavissa tapauksissa virallista prosessia ei yleensä edes yritetä, koska jo valmiiksi tiedetään poliisiin toimineen lain mukaan oikein. Sen sijaan omaa asiaa ajetaan valheilla ja mustamaalaamisella.

Poliisissa ilmiö on tunnistettu ja henkilöstöä ohjataan suojautumaan tältä vaikuttamiselta. Tärkeintä on toimia siten, että oma toiminta kestää kriittisen tarkastelun. Lisäksi on syytä asettaa verkkohäiriköt omaan arvoonsa. Samalla tavalla poliisi osaa laittaa oikeaan mittakaavaan sen, kun 13-vuotias kutsuu partiota "paskalakeiksi", eikä uhraa huutelijaan energi-
aansa. Ei provosoiduta, kun provosoidaan.

Poliisi organisaationa voi parhaiten suojautua ottamalla itse viestinnän ilmatilan haltuun omien toimiensa osalta. Toisin sanoen tekemällä sitä, mistä tässä artikkelissa on koko ajan puhuttu: ammattitaitoista viestintää oikeaan aikaan.

* * *

Poliisiin työssä on monenlaisia vaativia erityistilanteita, joissa vaativimmis-
sa käyttöön otetaan parhaat voimat. Vaikka perustoimet onnistuvat meistä jokaiselta, erikoistunut ammattilainen

on vaativassa tilanteessa paikallaan. Yhtä lailla vaativissa tilanteissa viestinnän tulee olla harjoiteltua ja sitä tekemässä pitää olla ykkösketju.

Menneessä maailmassa viestintää
laitettiin tekemään ne, joille ei keksitty muuta hommaa. Se oli aikaa, jolloin kaikki, mitä tv:ssä sanottiin, oli muka totta

ja opettajaa, poliisia ja kansanedustajaa uskottiin ja kunnioitettiin pelkän aseman takia. Nykyisessä maailmassa jokainen ihminen on oman elämänsä uutistoimisto ja on tavallista, että jopa alojensa johtavien asiantuntijoiden näkemykset kiistetään siksi, että "oma fiilis on erilainen". Tiedon oikeellisuudesta käydään omassa päässä jatkuvaa neuvottelua, ja poliisinkin pitää perustella väitteensä. Oman lusikkansa soppaan upottaa edellä käsitelty informaatiovaikuttaminen.

Poliisityö on osastensa summa, jossa viestintä vaikuttaa siihen, kuinka partio otetaan keikkapaikalla vastaan, ja partion käytös siihen, kuinka uskottavana viestintää pidetään. Tämä riippuvuus on hyvä sisäistää maailmassa, jossa kokonaiset organisaatiot voidaan leimata pitkäksi aikaa yhden epäonnistumisen vuoksi ja maineen menettäminen on yhden klikkauksen päässä. Poliisissa kynä tukee miekkaa, kun pidämme yllä yleistä järjestystä ja turvallisuutta.

LINKKEJÄ

- Laki viranomaistoiminnan julkisuudesta: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990621>
- Elina Katajamäen blogikirjoitus sananvapauden merkityksestä: http://www.poliisi.fi/poliisista_paivaa/elina_katajamaki/1/1/sananvapaasti_vastuussa_52326
- Marko Luotosen blogikirjoitus kuuden euron pitsoista: http://www.poliisi.fi/poliisista_paivaa/marko_luotonen/1/1/taman_ihmiset_muistavat_poliisin_kuuden_euron_pitsasta_44886
- Anna Soraisen blogikirjoitus viestintäkulttuurin muutoksista: <http://www.ground.fi/viestintakulttuurin-muutoksen-trendit-x-4/>
- Sisäisen turvallisuuden strategia: <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80782/sisaisen-turvallisuuden-strategia-verkkoversio.pdf?sequence=4>
- Tornion turvallisuuskahvilan materiaalit: http://www.uva.fi/fi/sites/turvallisuuskahvila/tornion_turvallisuuskahvila/

KIRJALLISUUTTA

- Limnell, Jarno (toim.): Suomen idea. Docendo 2016.
- Pörsti, Joonas: Propagandan lumo. Sata vuotta mielten hallintaa. Teos 2017.
- Riiheläinen, Janne: #TURPO. Turvallisuuspolitiikan tunteet ja järki. Docendo 2017.
- Torkki, Juhana: Tarinan valta. Kertomus luolamiehen paluusta. Otava 2014.

POLIISITYÖ ON OSASTENSA SUMMA,
JOSSA VIESTINTÄ VAIKUTTAA
SIIHEN, KUINKA PARTIO OTETAAN
KEIKKAPAIKALLA VASTAAN, JA
PARTION KÄYTÖS SIIHEN, KUINKA
USKOTTAVANA VIESTINTÄÄ
PIDETÄÄN.

MARKKU LAAKSO

”EIHÄN INSINÖÖRIT SELVITÄ RIKOKSIA”

RIKOSYLIKONSTAAPELI MARKKU LAAKSO VALMISTUI POLIISIKOULUSTA VUONNA 2005. VUODESTA 2009 HÄN ON TYÖSKENNELLYT TAMPEREELLA TUTKINTARYHMÄSSÄ, JOSSA TUTKITAAN PÄÄOSIN PIRKANMAALLA TAPAHTUNEITA VAKAVIA JA VAIKEASTI SELVITETTÄVIÄ TAPAUKSIA, KUTEN VÄKIVALTA, SEKSUAALIRIKOKSIA JA PETOKSIA. LAAKSO ON NYKYÄÄN TUTKINTARYHMÄN JOHTAJA.

LAAKSO SUORITTI POLIISIN ALIPÄÄLYSTÖTUTKINNON VUONNA 2011. VUONNA 2015 HÄN VALMISTUI HALLINTOTIETEEN MAISTERIKSI JA AINEENOPETTAJAKSI. LAAKSO ON TOIMINUT MYÖS OPETTAJANA POLIISIAMMATTIKORKEAKOULUSSA.

ENSIMMÄISELTÄ AMMATILTAAN LAAKSO ON AUTOMAATIOMEKANIKKO. ENNEN POLIISIKSI RYHTYMISTÄÄN HÄN OLII TÖISSÄ PUOLUSTUSVOIMILLA JA RAUHANTURVAOPERATIIONSSA KOSOVOSSA.

Kireän pakkasyön sininen pimeys kietoo syliinsä korkeat lumiset kuuset.

Pakkanen napsahtaa oksissa, hiipii takinkauluksesta sisään, kipristää sormia ja narahtaa jalan alla. Se luikerotelee sisään harmaan mökin ikkunanpielistä, maalaten laseihin ihmeellisen kauniita kuvioita, aivan kuin ohimennen sutaisten. Röyhkeästi pakkasukko syöksyy avautuvasta ulko-ovesta kohti tuvan lämpöä. Vaihtokauppana ulos pakkasyöhön tupsahtaa valkoiseen suojahaalariin, kasvosuojukseen ja kertakäyttökäsineisiin pukeutunut tekninen rikospaikatutkija ja sanoo:

– Saa tulla kattomaan.

Myös suojahaalareihin pukeutuneet taktiset tutkijat astuvat hämyiseen tuvaan. Tuoksu vanhalle talolle, vanhentuneille ruuantähteille ja tuoreelle vainajalle. Lattialla makaa vasemmalla kyljellään iäkäs mies. Jalat ovat koukussa. Molemmat kädet rinnan edessä nyrkissä. Käsien välistä pilkistää punainen leipäveitsen kahva. Kauhtu-

KUN ISOLLA KENGÄLLÄ ASTUU,

JÄÄ ISO JÄLKI

nut paita on tahriintunut rintapielestä vereen. Tiskipöydällä on keittiöveitsiteline, jossa on yksi tyhjä paikka. Pirtin puolella sohvan taakse vilahtaa pelokkaan oloinen harmaa ja laiha kissa. Piirongin ylälaatikon lukko on väännetty väkisin auki. Lattialla lojuu pengotuja papereita ja televisiossa uutisten meteorologi höpöttää, että pakkaset jatkuvat etelästä Suomea myöten vielä ainakin viikon.

Meistä jokainen tulee jonain päivänä tiensä päähän. Maailmaan näet tullaan syntymällä, ja täältä lähdetään kuoleamalla. Siinä välissä jokainen elää oman ainutkertaisen elämänsä. Kukaan ei koskaan kysy, miksi joku syntyi, mutta tapaavat kyllä kysyä, miksi kuoli. Kuoleman kohdatessa meidän jäljelle jäävien ensimmäinen kysymys tapaa olla "miksi". Mikäs sille tuli? Mihin se kuoli?

Sairauksiin kuolleiden ihmisten kuolemansyöntutkinta on Suomessa yksinomaan lääkärin tehtävä. Yleensä hoitavalla lääkärillä on riittävät tiedot sairauden kulusta, jotta hän voi todeta kuolemansyyn ja sen, että kyseessä todella on sairaudesta johtuva kuolema. Poliisi astuu näyttämölle silloin, kun kuolema tapahtuu odottamattomalla tavalla tai kun kuoleman ei ainakaan tiedetä johtuneen sairaudesta. Lain mukaan kuolemansyöntutkinta kuuluu poliisille silloin, kun kuolemaan on syytä epäillä liittyvän rikos, tapaturma, itsemurha, myrkytys, ammatitauti tai kun kuole-

man on aiheuttanut hoitotoimenpide. Poliisin vastuulle kuuluvat myös yllättävästi tapahtuneet kuolemat ja sellaiset

kuolemat, joissa vainaja ei viimeisen sairautensa aikana ole ollut lääkärin hoidossa. Luotettava ja asiallinen kuolemansyyn selvittäminen on yksi sivistyneen yhteiskunnan

tunnusmerkeistä: Suomessa ketään ei haudata ennen kuin viranomainen on tehnyt tutkimuksensa kuolemansyystä.

* * *

Harmaassa metsäpirtissä erikoiskoulu- lutetut tekniset rikospaikkatutkijat ovat taltioineet tärkeimmät näytteet ennen taktisten tutkijoiden laskemista sisään. Rikospaikalta taltioidaan monenlaisia näytteitä, esimerkiksi DNA-näytteitä, sormenjälkiä, esineitä, asiakirjoja, vääntöjälkiä ja jalkineenjälkiä.

On tärkeätä kerätä näytteet niin, ettei missään vaiheessa pääsisi tapahtumaan näytteiden saastumista eli kontaminaatiota. Joskus voi suojautumisesta huolimatta käydä esimerkiksi niin, että poliisin tai näytettä laboratoriossa tutkivan kemistin oma DNA sekoittuu rikospaikalta kerättyyn näytteeseen. Tämän vahingon paljastamiseksi on perustettu eliminaatiorekisteri, johon rikospaikkatutkimuksia tekevien poliisien ja muiden näytteitä käsittelevien ihmisten DNA-tunnisteet on varmuuden vuoksi tallennettu.

Tekoväline suojataan ja jätetään tässä tapauksessa paikalleen. Näin

TUOKSUU VANHALLE
TALOLLE,
VANHENTUNEILLE
RUUANTÄHTEILLE JA
TUOREELLE VAINAJALLE.

oikeuslääkäri pääsee ruumiinavauksessa tutkimaan vamman juuri sellaisena kuin se oli poliisin tullessa paikalle.

Jokainen suomalainen poliisi koulutetaan tekemään ensipartion toimenpiteitä rikospaikalla. Näitä toimenpiteitä ovat rikosilmoituksen kirjaaminen, valokuvaus ja muu dokumentointi, tavanomaisimpien rikospaikkänäytteiden taltiointi sekä tietojen kerääminen todistajilta, rikosten uhreilta tai epäilyiltä.

Tavanomaisempien rikosten, kuten liikemurtojen tai pahoinpitelyiden, paikkatutkinta hoidetaan yleensä ensimmäisenä paikalle saapuneen poliisipartion toimesta alusta loppuun saakka. Ilta- tai yöaikaan tapahtuneiden rikosten alkutoimet on hoidettava heti. Tutkijat kun yleensä saapuvat töihin vasta seuraavana aamuna ja jatkavat päivänvalolla selvittelyä siitä, mihin ensipartio pääsi.

Vakavien rikosten, kuten henkirikosten tai raiskausten, paikkatutkinta on sen sijaan yleensä rikospaikkatutkintaan erikoistuneiden poliisien työtä. Paikkatutkijat taltioivat näytteet ja dokumentoivat tapahtumapaikan olosuhteet. Sen lisäksi tekniset paikkatutkijat käsittelevät näytteitä, esimerkiksi hakevat sormenjälkiä esineistä ja valmistelevat näytteet Vantaan KRP:ssä sijaitsevan rikosteknisen laboratorion tutkimuksia varten.

Tekninen ja taktinen tutkinta ovat rikostutkinnan kaksi erilaista pääulottuvuutta. Teknisen tutkinnan tavoitteena on hahmottaa rikospaikalle, uhuriin tai tekovälineeseen jääneiden jälkien perusteella tapahtumaa ja todisteita rikoksen tekijästä. Voidaan esimerkiksi rekonstruoida verijälkien perusteella tapahtumien

POLIISI ASTUU NÄYTTÄMÖLLE
SILLOIN, KUN KUOLEMA TAPAHTUU
ODOTTAMATTOMALLA TAVALLA
TAI KUN KUOLEMAN EI AINAKAAN
TIEDETTÄ JOHTUNEEN SAIRAUDESTA.

HARMAASSA METSÄPIRTISSÄ
ERIKOISKOULUTETUT TEKNISET
RIKOSPAIKKATUTKIJAT OVAT
TALTIOINEET TÄRKEIMMÄT
NÄYTTTEET ENNEN TAKTISTEN
TUTKIJOIDEN LASKEMISTA SISÄÄN.

TAVANOMAISEMPIEN RIKOSTEN,
KUTEN LIIKEMURTOJEN
TAI PAHOINPITELYIDEN,
PAIKKATUTKINTA HOIDETAAN
YLEENSÄ ENSIMMÄISENÄ PAIKALLE
SAAPUNEEN POLIISIPARTION
TOIMESTA ALUSTA LOPPUUN SAAKKA.

kulkua, uhrin ja tekijän sijoittumista toisiinsa nähden, iskujen suuntaa ja määrää sekä tekovälinettä.

Taktiseen tutkintaan taas luetaan kuuluvaksi tutkinnan inhimillisempi ulottuvuus: kuulustelut, etsinnät, pakkokeinojen käyttö ja lähestulkoon kaikki muut mieleen juolahtavat selvitykset, joita rikoksesta voidaan hankkia. Todelakin vain mielikuvitus voi olla rajana: Eräässä

ulkomaalaisen rikolliskaksikon tekevässä asuntomurtosarjassa epäiltyjen henkilöllisyys varmistui rikollisten majapaikan jääkaappiin paon jälkeen unohtaman kurkun avulla. Poliisi löysi etsinnällä tämän kurkun, ja sen kyljestä punnitustarran, joka osoitti mistä ja koska kurkku oli ostettu. Kyseisestä kaupasta saatiin ensiluokkaista valvontakameran kuvaa kurkun ostajista. Kaupan pihasta oli tallentunut kuva vuokra-autosta, jota varkaat käyttivät. Vuokra-autofirmasta saatiin kopio auton vuokranneen liettualaismiehen ajokortista sekä lisää valvontakameran kuvia maahan saapuneista rikollisista. Rikollisten maahantulosta ja maastalähdöstä saatiin sitten henkilöllisyyksien varmistuttua tarkat tiedot lentokentältä ja satamasta.

Teknisen ja taktisen tutkinnan ulottuvuudet tukevat toisiaan. Teknistä näyttöä voidaan hyödyntää esimerkiksi kuulusteluissa kertomusten todentamiseksi selvitämiseen, ja toisaalta taktisella tutkinnalla saatujen tietojen avulla voidaan teknistä tutkin-

taa suunnata sellaiseen kohteeseen, josta voisi olettaa löytyvän mielenkiintoisia jälkiä.

Rikostutkinta on kokonaisuus, ikään kuin palapeli, jonka palaset ovat hukkassa. Pelaaja ei pelin aloittaessaan tiedä, millainen kuva palapelistä pitäisi

RIKOSTUTKINTA ON
KOKONAISUUS, IKÄÄN
KUIN PALAPELI, JONKA
PALASET OVAT HUKASSA.

tulla. Kaikki palat ovat kyllä olemassa jälkinä rikospaikoilla, hävitettyinä tekovälineinä järvien pohjissa ja muistoina tekijöiden tai todistajien

mielissä. Mitä useamman palan löytää, sitä selkeämpi kuva muodostuu.

Asiaa vaikeuttaa se, että seassa voi olla myös ylimääräisiä paloja sotkemassa kuvaa. Ylimääräiset palatkin on syytä säilyttää siltä varalta, että niistä alkaa muodostua toinen kuva. Samat palaset voivat myös sopia moniin erilaisiin palapeleihin. Rikostutkijoiden kaikkein tärkein tehtävä on etsiä peliin mahdollisimman monta palaa. Sen jälkeen kun palaset on huolellisesti kerätty, voidaan kuviota koota yhä uudelleen ja uudelleen.

Joskus käy niin, että alkuperäinen ajatus oli väärä, ja kuvasta muodostuikin erilainen kuin ensin luultiin. Silloin on vaihdettava tutkintalinjaa. Palat on soviteltava toisiinsa uudella tavalla ja katsottava, muodostuuko nyt selkeämpi kuva. Yksittäiset asiantuntijat, kuten lääkärit tai laboratoriotutkijat, tuovat peliin oman palansa, mutta kokonaisuus muodostuu tutkinnanjohtajan ja tutkijoiden yhdistellessä todisteita toisiinsa.

* * *

Loppiaisajan kireään pakkasyöhön metsämökille tutkijat ja tutkinnanjohtaja hälytettiin vapaillaan vietosta kotoa. Yksi puhelinsoitto muuttaa illan suunnitelmat perheen koti-illasta takkatulen ääressä.

Paikalle ensimmäisenä saapunut poliisin hälytyspartio on jo haastatellut vainajan löytänyttä naista, kerännyt ja kirjannut tietoja sekä eristänyt tapahtumapaikan. Teknisten rikospaikkatutkijoiden tehdessä työtään sisällä taktiset tutkijat tutkivat lähialuetta, valokuvaavat ja suojaavat löytyneitä lumijälkiä sekä selvittävät vainajan lähipiiriin kuuluneita henkilöitä ja lähio-
maisia. Sisällä mökissä paikkatutkijat kertovat taktisille tutkijoille omat havaintonsa tapahtumapaikasta. Tietoja vaihdetaan puolin ja toisin. Tapahtumien kulusta alkaa hahmottua erilaisia vaihtoehtoja. Löytyneitä palasia sovitellaan toisiinsa.

Tutkijat tekevät yhdessä vainajalle tapahtumapaikalla ulkoisen tarkastuksen: Vainaja riisutaan, hänen vaatteensa taltioidaan ja omaisuus otetaan poliisin haltuun, sillä laki määrää poliisin huolehtimaan vainajan omaisuudesta. Etsitään merkkejä vammoista, tutkitaan kuolemanjälkeiset muutokset, kuten lautumien ja kuolonkankeuden aste, mitataan ruumiin lämpötila kuolinajan arvioimiseksi ja valmistellaan vainaja kuljetettavaksi ruumiinavaukseen. Lautumat ovat vainajan iholla näkyviä sinipunaisia värimuutoksia, jotka johtuvat verenkierron loppumisesta ja veren pakkaantumisesta ihon hiussuoniin. Lautumat ilmestyvät vainajan ihon alapinnoille painovoiman vaikutuksesta.

SEN JÄLKEEN KUN PALASET ON
HUOLELLISESTI KERÄTTY, VOIDAAN
KUVIOTA KOOTA YHÄ UUDELLEEN JA
UUDELLEEN.

YKSI Puhelinsoitto muuttaa illan
suunnitelmat perheen koti-
illasta takkatulen ääressä.

Kaikkia kerättyjä tietoja verrataan toisiinsa, ja sitten on alustavien johtopäätösten aika. Voi-daanko itsemurha ja tapaturma sulkea täysin pois? Mitkä seikat viit-taavat rikokseen? Saa-ko palapelin kuvasta jo selvää? Onko havainto-aineisto kattava alustavan arvion tekemiseen, vai voidaanko jostain saada vielä lisätietoa? Mistä näytteistä on parhaat mahdollisuudet saada selvi-tystä rikoksen tekijästä? Mitä seuraavaksi tehdään? Pitääkö jotain tehdä nyt heti, keskellä yötä?

Johtopäätökset on tehtävä kerätty-jen havaintojen perusteella kylmäpäi-sesti järjeilemällä – kaiken totuuden kertovia kristallipalloja ei ole tilauk-sista huolimatta poliisilaitoksille vielä-kään saatu toimitettua.

* * *

Kuolemantapauksissa tarvittavan paikatutkinnan perusteellisuus jou-dutaan päättämään ensimmäisten alustavien tietojen perusteella, eikä virhearvioita soisi tapahtuvan. Suomi olisi puolillaan avioliitoissaan karil-le ajaneita rikostutkijoita, jos jokais-ta kuolemaa tutkimaan hälytettäisiin ammatti-ihmiset kotoaan vapaapäivän vietosta. Näiden pitäminen yötä päi-vää töissä on puolestaan veronmaksajalle liian kallista.

Yksinkertaisissa tapauksissa, joissa rikosta ei epäillä, ensimmäinen partio tekee kaikki toimet tapahtumapaikalla.

Vainajien tutkiminen, käsittely ja kuo-lemantapausten tutkinta on poliisin perustyötä. Kuolema ei katso kelloa, ja siksi jokaisen hälytyspartion on kyettävä tekemään paikatutkinta ja tilan-nearvio vähintään siitä, onko syytä epäillä hen-kirikosta ja tarvitaanko paikalle apu-voimia.

Joissakin tapauksissa poliisi ja oi-keuslääkäri joutuvat pitkään yhdessä pohtimaan, onko kyseessä tapaturma, itsemurha vai henkirikos. Vammat näissä kaikissa saattavat näyttää täysin samalta, joten asia ei mitenkään voi selvitä pelkästään ruumiinavauspöy-dällä. Esimerkiksi ampumavamma vainajan päässä voi olla tahallaan itse aiheutettu, vahingonlaukaus tai toisen henkilön tekosia. Uhri ei enää itse ky-kene asiaa kertomaan.

Edes puukko rinnassa ei aina au-tomaattisesti tarkoita, että kyseessä on henkirikos. Hieman mielikuvitus-ta käyttämällä ymmärtää kyllä, että puukko voi päätyä rintaan pystyyn myös itsemurhassa tai tapaturman seurauksena.

Rikosepäilyyn ei voida päätyä pel-kän spekuloinnin perusteella, sillä esitutkintalain mukaan rikostutkinnan aloittamisen taustalla on aina oltava perusteltu epäily. Tämä tarkoittaa, että jonkin tosiseikan on tuettava johto-päätöstä, että kyseessä on rikos.

Joissakin tapauksissa on julkises-tikin vaadittu poliisia aloittamaan ri-kostutkinta epäselvissä katoamistapa-

KAIKKIA KERÄTTYJÄ
TIETOJA VERRATAAN
TOISIINSA, JA
SITTEEN ON ALUSTAVIEN
JOHTOPÄÄTÖSTEN AIKA.

uksissa. Rikostutkintaa ei kuitenkaan voi tehdä vain varmuuden vuoksi. Toisinaan esimerkiksi vainajan omaisten on jostain syystä helpompi hyväksyä se, että joku toinen olisi vastuussa läheisen kuolemasta, kuin että kuolema olisi tapahtunut oman käden kautta tai "tapaturmaisesti koheltamalla". Loppujen lopuksi tällä asialla ei kuoleman selvittämisen näkökulmasta ole suurta merkitystä, sillä kattavia tutkimuksia voidaan tehdä myös ilman rikosepäilyä. Kuoleman selvittämiseksi voidaan tehdä lukuisia toimenpiteitä, joilla kerätään palapeliin palasia.

Vasta siinä vaiheessa, kun tutkimuksissa ilmenee perusteltua aihetta epäillä jonkun toisen henkilön liittyvän kuolemaan, alkaa olla merkitystä poliisin laajoilla valtuuksilla kohdistaa epäilytyn tutkintotoimia ja pakkokeinoja. Metsämökin tapauksessa ensimmäinen poliisipartio oli heti epäillyt, että kyseessä on henkirikos. Arvio oli tällä kertaa oikea.

Suomessa kuolemansyyntutkinnan laatu on maailman kärkeä. Laatu perustuu poliisin, oikeuslääkäreiden ja hoitavien lääkäreiden yhteistyöhön. Poliisi muun muassa tekee paikatutkinnan vainajan löytöpaikalla, etsii tietoja siitä, koska vainaja on viimeksi varmasti ollut elossa, haastattelee tai kuulustelee ihmisiä, tekee etsintöjä todisteiden löytämiseksi, hankkii tietoja vainajan pankkitilien käytöstä ja puhelimen käytöstä ja kerää valvontakameratallenteita vainajan viimeisistä liikkeistä. Vain mielikuvitus ja laki ovat rajana, mistä kaikkialta jälkiä vainajan viime vaiheista voidaan etsiä ja löytää.

Hoitavalta lääkäriltä saadaan tiedot vainajan terveydentilasta, lääkityksestä

VAINAJIEN TUTKIMINEN,
KÄSITTELY JA KUOLEMANTAPAUSTEN
TUTKINTA ON POLIISIN PERUSTYÖTÄ.

EDES PUUKKO RINNASSA EI AINA
AUTOMAATTISESTI TARKOITA, ETTÄ
KYSEESSÄ ON HENKIRIKOS.

RIKOSEPÄILYYN EI VOIDA PÄÄTYÄ
PELKÄN SPEKULOINNIN PERUSTEELLA,
SILLÄ ESITUTKINTALAIN MUKAAN
RIKOSTUTKINNAN ALOITTAMISEN
TAUSTALLA ON AINA OLTAVA
PERUSTELTU EPÄILY.

VAIN MIELIKUVITUS JA LAKI
OVAT RAJANA, MISTÄ KAIKKIALTA
JÄLKIÄ VAINAJAN VIIME
VAIHEISTA VOIDAAN ETSIÄ JA
LÖYTÄÄ.

ja esimerkiksi itsemurhalle altistavista mielenterveysongelmista. Oikeuslääkäri puolestaan suorittaa poliisin määräyksestä oikeuslääketieteellisen ruumiinavauksen silloin, kun lääkäri ei pysty hoitokerptomusten ja havaintojensa perusteella kuolemansyytä määrittämään. Juuri oikeuslääkäri on henkirikos-, itsemurha- ja tapaturma-kuolemissa poliisin tärkein yhteistyökumppani.

Kireässä pakkasyössä tehdyn paikka-tutkinnan jälkeen poliisin tutkijoilla riitti puhteita noin viikoksi, kunnes metsämökin henkirikoksesta epäiltyjen nimet saatiin selville, ihmiset lukkojen taakse ja tapahtumat pääpiirteissään selvitettyä. Tutkinnanjohtaja esitti epäiltyjä vangittaviksi tutkinnan ajaksi, jotta saatiin lisää aikaa kuulusteluille ja muille tutkintatoimille.

Selvittelyn jälkeen jutun päätutkijalla ja tiimillä on edessään vielä esitutkintapöytäkirjan laadinta. Esitutkintapöytäkirjaan kootaan kaikki asian käsittelemisessä olennainen näyttö siten, että juttu voidaan käsitellä oikeudenkäynnissä yhdellä kertaa. Henkirikoksissa ja kaikissa muissakin rikoksissa poliisin tehtävä on esitutkinnassa koota aineisto, jolla syyttäjät voi tehdä päätöksen syyttämisestä. Tuomioistuimessa toimitetaan sitten suullinen pääkäsittely, jossa syyllisyyt-

tä ja syyttömyyttä tukevat todisteet lopullisesti arvioidaan. Poliisi siis kokoaa palat, muodostaa alustavan kuvan, mutta viime kädessä vasta tuomioistuimella on päätättä millainen kuva paloista muodostuu.

POLIISI SIIS KOKOAA
PALAT, MUODOSTAA
ALUSTAVAN KUVAN, MUTTA
VIIME KÄDESSÄ VASTA
TUOMIOISTUIMELLA
MILLAINEN KUVA
PALOISTA MUODOSTUI.

Rikoksen esitutkintaa johtaa tutkinnanjohtaja, jolla on laajat

valtuudet tehdä päätöksiä tutkintalinjoista ja käytettävistä pakkokeinoista, kuten etsinnöistä, henkilöntarkastuksista ja pidättämisistä. Tutkinnanjohtajalla on myös valta hakea käräjäoikeudesta lupaa ankarammille pakkokeinoille, kuten pidätetyn pitempikestoiselle vangitsemiselle tai epäillyn puhelimen kuuntelulle. Suomessa tutkintaa johtavat poliisin päällystön kuuluvat virkamiehet: komisariat tai rikoskomisarit. Tutkijat, jotka ovat yleensä vanhempia konstaapeleita tai rikoskonstaapeleita, puolestaan panevat käytännössä toimeksi tutkinnanjohtajan määrittelemät tutkintatoimet ja pakkokeinot. Tiimityössä tutkinnanjohtajan apuna työtä johtamassa voi olla rikosylikonstaapeli.

Tavallisesti yksi tutkija valitaan päätutkijaksi, jonka tehtävä on koota kaikki olennainen kerätty aineisto esitutkintapöytäkirjaksi. Esitutkintaa varten muodostetaan tapauksen mukaan sellainen tiimi kuin käsillä oleva tutkinta edellyttää. Iso asia vaatii ison talkoot, ja pieni asia hoituu yhden tutkijan toimenpitein.

Pakkasyön paikkatutkinnan jälkeen

tutkintaryhmällä oli aluksi käsissään niin kutsuttu pimeä henkirikos. Epäillyn henkilöllisyys ei ollut poliisin tiedossa. Alkuvaiheessa saatujen tietojen perusteella voitiin onneksi yhtenä tutkintalinjana hahmottaa epäiltyjen henkilöiden joukko, joiden oli syytä epäillä tietävän jotakin henkirikoksesta. Tutkinnanjohtajan käräjäoikeudesta hakemien telepakkokeinojen avulla saatiin lisävahvistusta sille, että poliisi oli oikeilla jäljillä.

Tutkijat seuloivat ja analysoivat tietoja epäiltyjen matkapuhelinten sijainnista ja televiestien sisällöstä. Seurasi etsintäoperaatio, jossa epäillyt tavoitettiin pakomatkaltaan virkavallan haaviin. Tapahtumien selvittäminen jatkui pidätysten jälkeen kuulusteluihin, ja kuulustelupöytäkirjoihin saatiinkin kuvaus tapahtumien kulusta. Vahvistusta epäilyille saatiin myös paikakatutkinnassa kerätyistä rikospaikkänäytteistä. Käytetyn väkivallan laatu selvitetiin oikeuslääketieteellisessä ruumiinavauksessa.

Rikostutkinnan palapelissä yhden palan löytäminen auttaa yleensä löytämään myös seuraavan palan. Tutkintalinja on ikään kuin suunta, josta paloja etsitään.

Tutkijat ja asiantuntijat osallistuvat tutkintaan oman erityisosaamisensa tai ammattitaitonsa mukaisesti. Osa analysoi pakkokeinoilla ja tutkintatoimilla saatua aineistoa, osa kuulustelee, osa avustaa epäiltyjen tavoittamisessa. Kaikki tuovat oman työpanoksensa ja ammattitaitonsa peliin, jotta päästään yhteiseen päämäärään, joka on totuuden selvittäminen.

Metsämökin tapauksessa käräjäoikeus tuomitsi 28-vuotiaan miehen yhdeksäksi vuodeksi ja neljäksi kuukaudeksi van-

TAVALLISESTI YKSI TUTKIJA
VALITAAN PÄÄTUTKIJAKSI, JONKA
TEHTÄVÄ ON KOOTA KAIKKI
OLENNAINEN KERÄTTY AINEISTO
ESITUTKINTAPÖYTÄKIRJAKSI.

TUTKINTALINJA ON IKÄÄN KUIN
SUUNTA, JOSTA PALOJA ETSITÄÄN.

KAIKKI TUOVAT OMAN
TYÖPANOKSENSA JA AMMATTI-
TAITONSA PELIIN, JOTTA PÄÄSTÄÄN
YHTEISEEN PÄÄMÄÄRÄÄN, JOKA ON
TOTUUDEN SELVITTÄMINEN.

keuteen taposta. Henkirikos oli tehty kahdella keittiöveitsen iskulla, joista toinen lävisti sydämen. Samassa jutussa neljä muuta ihmistä tuomittiin lyhyempiin ehdollisiin vankeusrangaistuksiin ja sakkorangaistuksiin. Heistä osa oli ollut viettämässä iltaa surmansa saaneen eläkeläismiehen luona ja oli paikalla surmatyön tapahtuessa. Eläkeläismiehen luokse oli lähdetty viettämään aikaa sen jälkeen, kun yksi seurueeseen kuulunut nainen oli pahoinpidelty toisen naisen omasa asunnossaan.

Oliko seurueella ryöstöaiheet? Selaisesta ei todisteita löytynyt. Kyseessä oli tuomion mukaan vierailu, joka riistäytyi käsistä. Tätä kirjoitettaessa tuomiosta on valitettu hovioikeuteen, eikä käräjäoikeuden päätös ole vielä lopullinen.

Sysipimeänä joulukuun alun arkiyönä poliisipartio saa hälytyksen erääseen Tampereen lähiöön. Miestä oli ammuttu jalkoihin ja paikalle pyydettiin ambulanssia. Poliisipartio tapaa grillikioskin pihassa autossa istuvan miehen, jolla on molemmissa jaloissa verta vuotavat ampumavammat. Ammuttu mies kertoo kahden arabimiehen tulleen hänen puheilleen läheisellä kävelytiellä. Lyhyen ja kiivassävyn keskustelun jälkeen toinen miehistä ampui häntä pistoolilla molem-

POLIISIPARTIO TAPAA
GRILLIKIOSKIN PIHASSA
AUTOSSA ISTUVAN
MIEHEN, JOLLA ON
MOLEMMISSA JALOISSA
VERTA VUOTAVAT
AMPUMAVAMMAT.

piin jalkoihin. Tekijät häipyivät kuin tuhka tuuleen, yhtä mystisesti kuin olivat paikalle saapuneetkin. Paikalla ollut autonkuljettaja kertoo tulleensa paikalle ystävänsä soitettua apua. Kuski on selvin päin, mutta läpiammuttu mies kovasti päihteissä. Autostakin on rennegas puhki. Auton omistaja on jalkoihin ammuttu mies.

Aina ei ole päivänselvää, että rikoksen uhriksi joutunut ihminen haluaisi edes itse selvittää, mitä hänelle on tapahtunut. Tässä tapauksessa uhrin kertomus "haisee" pahasti paristakin syystä. Uhrin kuvailemalla tapahtumapaikalla ei ole jälkiä ampumisesta; sen sijaan poliisipartio huomaa hylsyn auton apukuljettajan jalkatilassa.

On sinänsä ikävää, mutta jokaisen poliisin tuntema tosiasia, että rikoksen uhriksi esittäytyvän ihmisen kertomus ei aina ole totta. Poliisin tehtävä on selvittää totuus, ja totuus voi joskus olla se, että uhrin väittämää rikosta ei ole tapahtunut. Yleensä yöaikaan asiat ovat erittäin epäselviä ja poliisin asiakkaat tapaavat olla päihteissä.

Ampumatapauksen tutkinnalle on saatava aikaa ja selvittelyä on jatkettava päivänvalossa. Ambulanssi kiidättää jalkoihin ammutun uhrin sairaalaan, poliisi ottaa kiinni autonkuljettajan rikoksesta epäiltynä, ja hinauspalvelu siirtää auton poliisilaitokselle tarkempaan tutkimuksiin. Poliisipartio kirjaa havainnoistaan vielä rikosilmoituksen

työvuoron päätteeksi.

Aamulla töihin tulevien rikostutkijoiden uteliaisuus herää. Onhan sentään ammuttu ihmistä, eikä maalitaulua. Uhri itse ei nähtävästi ole ollenkaan halukas selvittämään tapahtumia. Peliin on heitetty tahallaan väärää paloja. Mitä on oikeasti tapahtunut? Onko kyseessä rikollisten velanperintä tai välienselvitely? Onko tapahtumilla joku muu selitys? Missä ylipäätään on tapahtumapaikka? Asia ottaa hieman rikostutkijoiden ylpeydenkin päälle:

– Ei meitä sentään noin helposti narrata!

* * *

Johtolanka ei yleensä putoa pöydälle tutkintaosaston kahvihuoneen avoimesta tuuletusikkunasta tai poliisilaitoksen sisäisessä postissa. Ajattelemiselle ja mielikuvitukselle on annettava tilaa. Ensin on mietittävä, mistä pelin paloja kannattaa ylipäätään etsiä, ja sitten lähdettävä ulos omasta bunkkerista.

Tässä tapauksessa poliisilaitokselle hinattu auto on luonnollisesti yksi tutkinnan kohde. Uhri on toinen. Tehtävät jaetaan niin, että tekninen tutkija alkaa tutkia jälkiä autossa ja taktiset tutkijat menevät tapaamaan uhria sairaalaan.

Poliisi ei ole lääkäri, mutta poliisinkin on osattava dokumentoida ja tulkita väkivallan jälkiä. Vammasta voi esimerkiksi päätellä minkälaista tekovälinettä on käytetty. Ammattitaitoisen poliisin on tunnettava, mitä teräseestä voidaan päätellä vamman perusteella, millaiset jäljet jää kuristamisesta, millaisia jälkiä voi jäädä

ÄINA EI OLE PÄIVÄNSELVYÄÄ,
ETTÄ RIKOKSEN UHRIKSI JOUTUNUT
IHMINEN HALUÄISI EDES ITSE
SELVITTÄÄ, MITÄ HÄNELLE ON
TAPAHTUNUT.

YLEENSÄ YÖAIKAAN ASIAT OVAT
ERITTÄIN EPÄSELVIÄ JA POLIISIN
ASIAKKAAT TAPAAVAT OLLA
PÄIHITEISSÄ.

PELIIN ON HEITETTY TAHALLAAN
VÄÄRIÄ PALOJA.

tylpästä tekovälineestä ja mitä johtopäätöksiä ampumavammoista voidaan tehdä.

Oikeuslääkäri on näissä asioissa pesunkestävä asiantuntija, mutta hän keskittyy työssään yleensä vainajien tutkimiseen. Elävien ihmisten väkivaltavammojen tutkinta on yleensä hoitavien lääkäreiden ja poliisin tehtävä. Lääkäri on luonnollisesti asiantuntija arvioimaan vammoja, niiden vaarallisuutta ja uhrille jääviä pysyviä haittoja.

* * *

Sairaalassa jalkavaivaista potilasta valmistellaan leikkaukseen. Lääkityksen vuoksi potilas ei ole haastateltavissa, mutta poliisi pääsee näkemään ja hyvissä olosuhteissa valokuvaamaan molemmissa säärissä olevat ampumavammat. Saadaan tutkittaviksi myös uhrin päällä olleet vaatteet. Reikä löytyy vain toisesta puntista. Jonkun on siis täytynyt nostaa punttia ylös ennen toisen laukauksen ampumista.

Palaneen ruudin aiheuttamat jäljet paljaalla iholla osoittavat selvästi, että ampumaetaisyys on ollut korkeintaan muutamia senttejä. Kun housujen ruutijäämiä tutkitaan tarkemmin erikoislaitteilla, todetaan myös, että ampumaetaisyys toisen puntin ja jalan läpäissemässä laukauksessa on alle viisi senttiä. Molemmat laukaukset on siis ammuttu hyvin läheltä. Sairaalassa

poliisi taltioi potilaasta näytteet, joista voidaan myöhemmin laboratoriossa tutkia, onko potilas itse ampunut aseella äskettäin.

HYLSYJEN LÖYTÖPAIKKA
VIITTAA SIIHEN,
ETTÄ AMPUMINEN
ON TAPAHTUNUT
APUKULJETTAJAN
PAIKALLA.

Auton perusteellisemmissä tutkimuksissa löytyy lisää hylsyjä. Löydetään kaikkiaan kolme ammuttua hylsyä. On erittäin hyvät perusteet epäillä, että autossa sisällä on ammuttu. Hylsyjen löytöpaikka viittaa siihen, että ampuminen on tapahtunut apukuljettajan paikalla. Tietoa on nyt riittävästi kiinni otetun autonkuljettajan kuulusteluun. Aamuyöllä poliisipartiolle annettu kertomus ei yksinkertaisesti voi pitää paikkaansa.

Autonkuljettajaa on alustavasti syytä epäillä törkeästä pahoinpitelystä, sillä hänen kuljettamastaan autosta on löytynyt jalkoihin ammuttu mies ja ampuminen on todennäköisesti tapahtunut autossa sisällä.

Rikoksesta epäillyllä ei ole lain mukaan velvollisuutta selvittää asiaa. Häntä ei voida pakottaa edes vastamaan poliisin kysymyksiin, vaan hän saa olla kokonaan vaihi. Epäilty saa halutessaan myös tavata lakimiesavustajan ennen kuulustelua, ja avustaja saa olla paikalla kun epäiltyä kuulustellaan. Lainsäädäntö korostaa rikoksesta epäillyn oikeuksia. Nämä ovat pelisääntöjä, jotka poliisin on ennen kuulustelua "vastapelaajalle" selvitettävä, jotta kuulustelupöytäkirjoja voidaan käyttää näyttönä oikeudenkäynnissä.

Nyt autonkuljettaja vannoo puhu-

vansa kuulustelussa totta ja haluaa selvittää asian mahdollisimman nopeasti ilman yhteydenottoa lakimieheen. Kuulustelussa autonkuljettaja kertookin hakeneensa jalkoihin ammutun kaverinsa tämän oman asunnon parkkipaikalta. Hän oli lähtenyt soiton saatuaan kotoa, tullut omalla autolla kaverin luo ja tavannut tämän istumassa autonsa apukuljettajan paikalla. Parkkipaikalta matka oli jatkunut kaverin autolla kohti sairaalaa. Parin kilometrin ajon jälkeen olikin käynyt ilmi, että oikean puolen eturengas on puhki, ja ajo jouduttiin keskeyttämään grillikioskin pihaan. Apua oli sitten pakko pyytää hätäkeskuksesta, ettei kaveri vuotaisi kiviin. Ampumisesta kuljettajalla ei edelleenkaan ole mitään havaintoja.

Autonkuljettajan kuulustelussa oli saatu uusia johtolankoja ja paloja palapeliin. Nyt tiedettiin osoite, josta ammuttu mies on autoon noussut. Voisiko sieltä löytyä lisää tietoja tapahtumien kulusta?

* * *

Parkkipaikalla apukuljettajan oven kohdalla on ensinnäkin kasa tupakannatsoja. Paikalla on siis oleskeltu jonkin aikaa. Lumessa ei näy pisaraakaan verta. Kun tutkijat hetken kädet taskussa tuumailevat ja mulkoilevat, silmään pistää maassa lojuva luoti. Luoti on ampuma-aseen patruunan osa, joka lentää ammuttaessa piipusta. Se vaarallinen osa siis. Patruunan osa, joka jää ampumisen jälkeen jäljelle, on nimeltään hylsy. Hylsy olivat siis löytyneet autosta ja nyt autopaikalta löytyi ammuttu luoti.

Alkoi näyttää siltä, että ainoa järkevä

RIKOKSESTA EPÄILYLLÄ EI OLE
LAIN MUKAAN VELVOLLISUUTTA
SELVITTÄÄ ASIAA.

AUTONKULJETTAJAN KUULUSTELUSSA
OLI SAATU UUSIA JOHTOLANKOJA JA
PALOJA PALAPELIIN.

KUN TUTKIJAT HETKEN KÄDET
TASKUSSA TUUMAILEVAT JA
MULKOILEVAT, SILMÄÄN PISTÄÄ
MAASSA LOJUVA LUOTI.

selitys tapahtumille on, että miestä on ammuttu lähietäisyydeltä molempiin jalkoihin hänen omassa pihassaan, omassa autossaan, ja vieläpä niin että toinen puntti on nostettu ylös ennen ampumista.

Luoti jättää ihon ja lihaskudoksen lävistäessään kaksi reikää: sisäänmenoaukon ja ulostuloaukon. Matkalta kudoksessa luodin muoto saattaa muuttua luodin rakenteesta riippuen sienimäiseksi tai se saattaa sirpaloitua osuekseen luuhun. Aukkojen muoto on luodin lentosuunnasta, lentonopeuden hidastumisesta kudoksessa ja luodin muodon muuttumisesta johtuen erilainen, ja näin voidaan päätellä, mistä suunnasta laukaus on ammuttu. Myös asepiipun suusta syöksyneiden palavien ruutijäämien jättämät jäljet auttavat päättämään ampumasuuntaa.

Tässä tapauksessa molempien ampumavammojen suunta oli sellainen, että ne voisi helposti ampua itse: laukaukset olivat suuntautuneet säärien läpi edestä taaksepäin.

– Eiköhän tää oo ampunut itte itseensä.

– No kun mä juur meinasin sanoa samaa!

Palapelistä puuttui enää ammutun miehen oma kertomus, joka lopulta vahvisti poliisin epäilyt oikeiksi.

Viinaa, pillereitä ja sydänsuruja? Epätoivoa ja huomionkipeyttä? Mikä saa ihmisen vahingoittamaan itseään? Asiaa on joskus vaikea ymmärtää. Selityksiä on yhtä monta kuin tekojakin, ja jokaisella ihmisellä on varmasti täysin ainutlaatuinen mielenmaisemansa, kun tällaiseen ratkaisuun päätyy.

Jätän tarkemman ihmismielen analysoinnin ammattilaisille – toteanpa vain, että poliisina tapaa sellaisia ihmiskohtaloita, joita ei peruserheenisä-veronmaksaja tiedä olevan olemassa kuin elokuvissa ja valokuvissa. Jokaisen tapahtuman taustalla on inhimillinen tarina, joka sinänsä

on kuuntelemisen arvoinen. Avoimella ja suvaitsevalla asenteella poliisina voi oppia jotakin kiinnostavaa luontokappaleesta nimeltä ihminen.

Toisinaan poliisi pääsee kohtamiensa tosielämän tarinoiden myötä kurkistamaan syvälle ihmisten yksityisiin ajatuksiin. Ihmisen ajatukset, ja etenkin ongelmat, ovat inhimillisesti ajateltuna yksityisyyden kaikkein tärkeimpiä ulottuvuuksia. Ne ovat jokaisen ihmisen ominta omaisuutta, eikä ole oikein rikkoa luottamusta, etenkin jos rikosvastuun toteutuminen ei sitä välttämättä edellytä.

Kun asiakas luottamuksellisesti uskoutuu poliisille vaikeasta elämäntilanteestaan, ei näitä motiiveja voi ilman suostumusta kirjoitella sanoma-lehtiin tai Poliisiammattikorkeakoulun valintakoekirjaan. Niinpä tässäkin ta-

PALAPELISTÄ PUUTTUI
ENÄÄ AMMUTUN MIEHEN
OMA KERTOMUS, JOKA
LOPULTA VAHVISTI
POLIISIN EPÄILY
OIKEIKSI.

pauksessa lukija joutuu valitettavasti tyytymään vaillinaiseen totuuteen. Kaikki poliisin työssä selville saadut asiat eivät kuulu julkisuuteen.

* * *

Vakavien rikosten ja epäselvien kuolemantapausten selvittäminen on yhteistyötä. Todellisuus ei tunne Poirotia, Sherlockia, Baueria tai Columboa, jotka ylivermaisilla henkilökohtaisilla kyvyillään ratkaisevat rikospähkinät. Nämä huipudekkarit ovat kirjailijoiden mielikuvituksen tuotetta. Tarinoiden tähdet ovat kiinnostavia, mutta oikeasti sellaisia ei ole olemassakaan. Paras tulos saavutetaan aina varmimmin yhteistyöllä. Tarvitaan eri alojen asiantuntijoita, eripituisilla ja erinäköisillä koulutuksilla ja kokemuksilla varustettuja ihmisiä, mielikuvitusta, rauhallista harkintaa, lapsenomaista ihmetelyä ja ennen kaikkea halua ja tarmoa selvittää asioita.

Metsämökin tapauksessa tarvittiin tutkinnanjohtajan, monen taktisen tutkijan, teknisten tutkijoiden, laboratorion ja oikeuslääkärin yhteistyötä. Jokainen toi palapeliin oman palansa, ja palan löytämiseen tarvittiin juuri oikeanlaista ammattilista silmää. Yhden lajin ammattilaiset, oli kyse sitten poliisista, lääkäristä tai rikoskemististä, olisivat yksin löytäneet vain yksittäisiä palasia, jotka eivät sellaisenaan merkitse oikeastaan yhtään mitään. Vasta palojen yhdistäminen toisiinsa luo kokonaiskuvan rikoksesta.

Henkirikoksen selvittämisessä palapeli on rakennettava huolellisesti pala palalta, sillä mitä vakavammasta rikoksesta on

AVOIMELLA JA SUVAITSEVALLA
ASENTEELLA POLIISINA VOI
OPPIA JOTAKIN KIINNOSTAVAA
LUONTOKAPPALEESTA NIMELTÄ
IHMINEN.

KAIKKI POLIISIN TYÖSSÄ SELVILLE
SAADUT ASIAT EIVÄT KUULU
JULKISUUTEEN.

TODELLISUUS EI TUNNE POIROTIA,
SHERLOCKIA, BAUERIA TAI
COLUMBOA, JOTKA YLIVERMAISILLA
HENKILÖKOHTAISILLA KYVYILLÄÄN
RATKAISEVAT RIKOSPÄHKINÄT.

JOKAINEN TOI PALAPELIIN OMAN
PALANSA, JA PALAN LÖYTÄMISEEN
TARVITTIIN JUURI OIKEANLAISTA
AMMATILLISTA SILMÄÄ.

kyse, sitä varmemmin syyllisyys on näytettävä toteen ja sitä selvempi kuva syyllisyydestä on muodostettava. Esitutkinnaassa koottu laajakin aineisto on kirjattava tarkasti ja jäsenneltävä loogisesti. Palat on siis liitettävä toisiinsa, ja rikoksen esitutkinnaassa tämän liittämisen tekee poliisiksi koulutettu rikostutkija.

Jalkoihin haavoittuneen miehen tapauksessa tutkimukset tehtiin muutamassa tunnissa pääosin kahden ajattelemaan ja toimimaan kykenevän poliisin voimin. Apua saatiin toki tässäkin tapauksessa monelta taholta: ensiparitiolta, sairaankuljetukselta, hinausliikkeeltä, tekniseltä tutkijalta ja sairaalasta. Eteenpäin ajoi mielenkiinto ja halu selvittää asia.

Helppo olisi ollut alkutietojen perusteella todeta juttu pimeäksi ja sanoa, että ”antaa olla, kun ei kerran uhri itse halua selvittää omaa asiaansa”. Pitemmän päälle rikostutkijan työssä palkitsevaa on juuri etsiminen ja löytäminen. Oikeus päättäköön tuomioista. Rikostutkijaa ajaa arjessa eteenpäin selvittämisen synnyttämä mielihyvä – epäselvän asian muuttaminen selväksi.

Küre on rikostutkijan pahin vihollinen ja toisaalta menetetty aika merkitsee usein kadotettua totuutta. Kiireessä harkinta pettää. Tulee hosuttua. Sählätään päättömästi ja tehdään joskus virheitä, aivan kuten kaikki muutkin ihmiset joskus tekevät. Poliisi-ih-

minen ei kylläkään saisi tehdä virheitä tai saa maailman vihat niskaansa.

Maailmassa ei silti ole yhtäkään rikostutkijaa, joka olisi selvittänyt kaikki tapauksensa, eikä poliisia, joka olisi hävittänyt kaupungistaan kaiken rikollisuuden. On ky-

ettävä elämään myös epävarmojen totuuksien kanssa. On opittava nukkumaan yönsä. On unohdettava työ ja mentävä vaikka pilkille.

* * *

Rikostutkija palaa aamuyöllä tapahtumapaikalta kotiin. Käy vilkaisemassa nukkuvat lapset, rapsuttaa koiran ja kömpii sänkyyn. Puolison kysymys on aika syvältä luotaava.

– Mikset sää vois olla joku perusinsinööri?

Siinä meni tämäkin joulukuusi taas, mutta kun viikatemies ei katso kalenteria.

Ilmiselvää vastausta joutuu miettimään ihmeen pitkään.

– Eihän insinöörit selvitä rikoksia.

RIKOSTUTKIJAA AJAA
ARJESSA ETEENPÄIN
SELVITTÄMISEN
SYNNYTTÄMÄ MIELIHYVÄ
– EPÄSELVÄN ASIAN
MUUTTAMINEN SELVÄKSI.

LUKUVINKKEJÄ

- Laki kuolemansyyn selvittämisestä (459/1973).
- Asetus kuolemansyyn selvittämisestä (948/1973).
- Karhunen, Pekka ym.: Oikeuslääketiede. Duodecim, 2000.
- Kiiski, Kimmo K.: Poliisin rooli kuolemansyöntutkinnassa. 2., uudistettu painos. Poliisiammattikorkeakoulu 2009. Luettavissa: <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/88350/Oppikirjoja%2018.pdf>

ON KYETTÄVÄ ELÄMÄÄN MYÖS
EPÄVARMOJEN TOTUUKSIEN KANSSA.

JUSSI MAJANEN

VAATIVIN TEHTÄVÄ?

VANHEMPI KONSTAPELI JUSSI MAJANEN VALMISTUI POLIISIKSI VUONNA 2005. MAJANEN TOIMII SISÄ-SUOMEN POLIISILAITOKSESSA ASEMAPAIKKANAAN KANGASALA. HÄN SUORITTI KENTTÄJOHTOLISENSSIN VUONNA 2009. MAJANEN ON TOIMINUT MYÖS POLIISIEN JA HÄTÄKESKUSPÄIVYSTÄJIEN KOULUTTAJANA POLIISIAMMATTIKORKEAKOULUSSA.

AIEMMALTA KOULUTUKSELTAAN MAJANEN ON MERKONOMI. ENNEN POLIISIURAA MAJANEN TYÖSKENTELI MYYJÄNÄ URHEILUKAUPASSA SEKÄ MATKAOPPAANA EGYPTISSÄ JA KREIKASSA.

ARTIKKELI ON KIRJOITETTU VUONNA 2013.

Kentällä työskentelevän poliisin ammatti on hyvin vaihteleva. On paljon tehtäviä, jotka hoituvat kuin itsestään vanhalta rutiinilla eivätkä aiheuta juurikaan fyysistä tai psyykkistä rasitusta. On myös tehtäviä, jotka saattavat vaatia sekä hyvää fyysistä että henkistä kuntoa. Sitten on niitä tehtäviä, jotka eivät fyysisesti rasita ollenkaan, mutta vaativat todella paljon henkisesti.

Jokainen kentällä työskentelevä konstaapeli joutuu uransa aikana kohtaamaan jollain tasolla väkivaltaa. Keikoilla tulee vastaan rautatankoja, pesäpallomailoja, puukkoja ja ampu-aseitakin. Niihin varaudutaan erilaisin taktiikoin ja tekniikoin ja useimmiten tilanteista selvittää onneksi puhumalla. Varmasti kaikki kentällä työskentelevät poliisit joutuvat jossain vaiheessa uraansa käyttämään fyysisiä voimakeinoja vastarinnan murtamiseksi. Suuri osa meistä joutuu jossain vaiheessa turvautumaan johonkin voimankäyttövälineeseen. Joku meistä valitettavasti joutuu jopa kohdist-

KUN ISOLLA KENGÄLLÄ ASTUU,

JÄÄ ISO JÄLKI

maan aseensa ihmiseen, joku joutuu jopa laukaisemaan kohti. Ampuminen on aina äärimmäinen voimakeino ja voin vain kuvitella, millaisen myrskyn konstaapeli joutuu sisällään käymään tuollaisen tapahtuman jälkeen.

Yksi vaativimpia poliisitehtäviä on kuitenkin tehtävä, jossa emme koh-
taa väkivaltaa emmekä joudu puke-
maan päälle taktisia suojavarusteita.
Se on tehtävä, jolle ei kutsuta toista
partiota tueksi varmistamaan. Tällä
tehtävällä ei käytetä fyy-
sistä voimaa eikä tehdä
näyttäviä sisäänmenoja.
Tehtävä vaatii henkis-
tää kanttia, rohkeutta ja
äärimmäisen hyviä vuo-
rovaikutustaitoja. Se on
tehtävä, jolle jokainen poliisi joutuu
jossain vaiheessa uraansa. Yksi poliis-
in vaativimpia tehtäviä on mielestäni
kuolinviestin vieminen. Tietenkään
en voi puhua kenenkään muun suul-
la, mutta itse koen sen jopa kaikkein
vaativimmaksi poliisitehtäväksi. Se on
tehtävä, johon ei varmasti koskaan
totu, ja toisaalta myös hyvä näin. Sii-
nä vaiheessa, jos ihmisen kuolema ja
poislähtö ei enää kosketa, on jotain
mielestäni pahasti vialla.

Ihmisen kuolema saattaa jossain ta-
pauksessa olla loppujen lopuksi omai-
selle jopa helpotus. Saattaa olla, että
ihminen on jo pitkän aikaa kärsinyt
vakavasta sairaudesta ja tämän vuok-
si jopa itsekkin toivonut viimeisen
matkan alkamista. Joka tapauksessa
kuolema on aina lopullista ja sen koh-
taaminen on aina erityinen tapaus. Jo-

kaisella meillä on jossain rakastavia ja
välittäviä ihmisiä, joita poismeno kos-
kettaa. Jokaista ihmistä se koskettaa
omalla tapaa, siksi sen kohtaaminen
on aina erilaista ja vaatii joka kerta
omanlaisen nöyrän lähestymistavan.

Oma mieleenpainuvien kokemukseni
kuolinviestin viemisestä on vuosien
takaa kenttäjaksoajoltani Kokemäen
silloisesta kihlakunnas-
ta. Etsin tuota juttua
poliisin järjestelmistä
kirjoitukseni tueksi,
mutta en löytänyt siitä
harmikseni kuin koos-
teen. Ilmeisesti se oli

SE ON TEHTÄVÄ, JOLLE
JOKAINEN POLIISI
JOUTUU JOSSAIN
VAIHEESSA URAANSA.

siirretty jo arkistoihin.

Hetken aikaa koneella istuttuani ta-
jusin, että tuon keikan muistamiseksi
en tarvitse mitään rikosilmoitusta. En
tarvitse muistilappuja tai tukisanoja.
Voin yhtä hyvin kirjoittaa siitä omas-
ta muistista niin kuin sen muistan ja
muistan sen hyvin, vaikka tuosta kei-
kasta alkaa olla pian kymmenen vuot-
ta.

Perjantaina 21. tammikuuta 2005
olin mennyt yövuoroon Kokemäen
kihlakunnan poliisilaitoksessa. Parti-
ossa oli lisäksi ryhmänjohtajamme
ylikonstaapeli Tapani Härkälä. Olim-
me alueemme ainoa partio. Vuoro oli
alkanut iltaseitsemältä ja sen oli määrä
kestää aamuseitsemään. Yön jälkeen
minun oli määrä ajaa vielä 100 kilo-
metriä kotiin nukkumaan ja toipu-
maan yövuoron rasituksesta.

Ilta oli sujunut tavanomaisen perjantai-illan mukaisesti, ja jo vuoron alkuvaiheilla oli alkanut sataa sakeasti lunta. Toki kaikkia tuon normaalin illan tehtäviä ei enää näin pitkän ajan jälkeen muista, mutta yön tunteina tuli puhelu, joka muutti yövuoron dramaattisesti. Puolenyön jälkeen Loimaan poliisin kenttäjohtaja soitti meidän partiomme puhelimeen ja kertoi, että heidän alueellaan oli sattunut paha kolari, jossa oli menehtynyt useita henkilöitä. Näytti siltä, että kolarin toisen osapuolen kaikki kyydissä olleet ihmiset olivat samasta pienestä kylästä. Loimaan kenttäjohtaja kertoi, että meidän tehtävämme jäisi kaikkien noiden menehtyneiden kuolinviestin vieminen mahdollisesti vielä yön aikana.

Mielessäni käväisi tuolloin ajatus, että kolarin ja sen osapuolten selvittämisessä menee toivottavasti sen verran aikaa, että tuo raskas tehtävä siirtyy aamuun tulevan partion hoidettavaksi.

Aamuyöllä puhelin soi uudestaan ja Loimaalta kerrottiin, että yhtä vailla kaikkien henkilöllisyys oli varmistettu ja tämän yhden tytön kuva lähetetään meille sähköpostiin, jotta voimme ottaa sen mukaan ja tunnistuttaa tytön mahdollisella kotitalollaan. Pohdimme sähköpostia avatessamme, voimmeko me näyttää mahdollisesti pahasti päätään loukanneen vainajan kuvaa kenellekään. Viisitoistavuotiaan tytön kasvot olivat kuitenkin kuvassa siistit ja levolliset.

Ylikonstaapeli Härkälä selvitti kylän kirkkoherran puhelinnumeron ja soitti hänelle. Kirkkoherran vaimo vastasi puhelimeen ja päivitteli, kannattaako kirkkoherraa herättää nyt aamuyöstä. Här-

MIELESSÄNI KÄVÄISI TUOLLOIN
AJATUS, ETTÄ KOLARIN JA SEN
OSAPUOLTEN SELVITTÄMISESSÄ
MENE TOIVOTTAVASTI SEN VERRAN
AIKAA, ETTÄ TUO RASKAS TEHTÄVÄ
SIIRTYY AAMUUN TULEVAN PARTION
HOIDETTAVAKSI.

kälä sanoi, että nyt on sellainen asia kyseessä, että kirkkoherra herätetään ja tuodaan puhelimeen.

Sovimme kirkkoherran kanssa tapaamisen seurakuntatalolle. Printtasimme mukaan väestötietojärjestelmästä menehtyneiden kotiosoitteet ja suuntasimme kohti kylää, joka pian olisi surun täyttämä. Seurakuntatalolla keskustelimme kirkkoherran kanssa ja teimme suunnitelman, miten toimitaan. Poliisi kertoo vain tosiasiat, mitä on käynyt ja missä, ja kirkkoherra huolehtii jatkotoimenpiteistä ja henkisesti jatkohoidosta.

Suuntasimme ensimmäiseen taloon. Kuolleen pojan isä murtui täysin. Pojan äiti sai jollain tapaa pidettyä itsensä koossa ja juteltua meidän kanssamme. Muistan, kuinka sydäntä särkevää tuon isän itku oli. Ajattelin itse, kuinka tulen kestäämään vielä viisi samanlaista tilannetta.

Toinen talo sijaitsi hieman kylän ulkopuolella. Ajoimme röntäsateessa pimeään pihaan. Kolkutimme oveen ja sisältä kuului, kuinka koira herätti perheen. Perheen isä tuli ovelle. Kirkkoherra kertoi tapahtuneesta kolarista ja ylikonstaapeli Härkälä täsmänsi tapahtumakulua, joka meillekin oli vielä osittain epäselvä. Isä purskahti itkuun ja ovelle tuli perheen tytär, joka tietenkin myös alkoi itkeä. Siinä me seisoi oviaukossa pimeässä, kylmässä röntäsateessa, enkä tiennyt, miten haalareissani olisin ollut. Muistan tuon isän

itkiessään murehtineen, kuinka pojilla olisi ollut seuraavana aamuna ratkaiseva futsalipeli, mutta kolarissa menehtyi puolet joukkueestakin. Perheen tytär kysyi meiltä, voisimmeko me palata uudestaan seitsemän jälkeen, kun perheen äiti pääsee yövuorosta. Tytär sanoi, etteivät he pysty kertomaan äidille tätä suurta surua. Niin pahalta kuin se tuntuikin, niin Härkälä totesi faktat, että meillä oli vielä monta kotia käymättä ja emme voineet enää tulla toista kertaa.

Hetkiä ja yksityiskohtia on syöpinyt mieleeni niin, että muistan ne edelleen elävästi. Muistan tuon yön sään, muistan talot, muistan osan kylän teistäkin. Pystyn vieläkin jollain tapaa aistimaan yön tunnelman.

Muutama koti meni kuin sumussa. Jokaisessa kodissa vastaanotto oli yhtä musertava. Ihmiset aavistivat pahaa jo ovelle, kun näkivät aamuyöstä pimeässä seisovan kaksi poliisia lakki kourassa ja heidän mukanaan kaikkien tunteman kirkkoherran.

Viimeiseen taloon mentäessä alkoi olla selvää, että kaksi viimeistä uhria olivat saman talon lapsia. 17-vuotias poika ja 15-vuotias tyttö. Toisaalta viimeinen talo oli ehkä helpoin kohdata, koska silloin jo tiesin, että tästä kun selvittää,

niin raskas lasti on saatu kannettua.

Viimeisessä talossa oltiin totta kai myös murheen murtamia. Perheen kaksi nuorimmaista lasta olivat nukku-

PYSTYN VIELÄKIN
JOLLAIN TAPAA
AISTIMAAN YÖN
TUNNELMAN.

hempia. Lasten äiti ja isäpuoli kertoivat, että olivat jollain tapaa jo osanneet pelätä pahinta. Lapsista ei ollut kuulunut mitään. Vanhemmat olivat lukeneet pahasta kolarista teksti-tv:stä ja tämän jälkeen yrittäneet saada lasten puhelimiin yhteyttä, mutta molempien puhelimet olivat pois päältä. Äiti oli jättänyt molemmille viestin puhelimeen ja mennyt nukkumaan. Nyt hän heräsi siihen kauheimpaan herätykseen, mihin ihminen voi herätä.

Olen käynyt tuota tehtävää monesti läpi kollegojen ja tuttavien kanssa. Usein kun tulee puhetta raskaimmista poliisi-keikoista ja erikoisista tapahtumista, otan esimerkiksi kyseisen yön tapahtumat. Se on varmasti yksi niistä poliisitehtävistä, joita en tule koskaan unohtamaan. Uniin tuo tehtävä ei ole koskaan päässyt, mutta muistojen arkistoissa se säilyy.

Puhuminen ja asioiden purkaminen kuuluu osaksi debriefingiä. Se onneksi hoituu poliisityössä hyvin kahvipöytäkeskusteluissa. Meillähän on vuorossa 12 tuntia aikaa puhua partiokaverin kanssa. Siinä sitä ehtii purkaa niin työstressiä kuin henkilökohtaisiakin asioita.

Jälkiväastelu on aina helppoa. Jälkeenpäin on aina helppo ajan kanssa pohtia, mikä meni pieleen ja mitä tehtiin oikein. Mielestäni tuona yönä poliisi ja kirkko tekivät yhdessä sen, mitä tehtävissä oli. Toisen alueen partiot hoitivat paikkatutkinnan ja siihen kuuluvat muut käytännön tehtävät. Meidän tehtäväksemme jäi fyysisesti helpoin, mutta omasta mielestäni henkisesti vaativin tehtävä, kohdata omaiset, jotka olivat menettäneet kaikkein arvokkaimman, oman lapsensa. Työ hoidettiin nöyrästi tosiasiat kertoen

OLEN KÄYNYT TUOTA TEHTÄVÄÄ
MONESTI LÄPI KOLLEGOJEN JA
TUTTAVIEN KANSSA. USEIN KUN
TULEE PUHETTA RASKAIMMISTA
POLIISIKEIKOISTA JA ERIKOISISTA
TAPAHTUMISTA, OTAN ESIMERKIKSI
KYSEISEN YÖN TAPAHTUMAT.

MIELESTÄNI TUONA YÖNÄ POLIISI
JA KIRKKO TEKIVÄT YHDESSÄ SEN,
MITÄ TEHTÄVISSÄ OLI.

ja osaa ottaen. Muuta emme voineet tehdä.

Jälkeenpäin olen miettinyt, kuinka ammattitaitoista ylikonstaapeli Härkälältä oli huomata soittaa heti tapahtumasta kylän kirkkoherralle ja saada hänet mukaan tuolle haastavalle tehtävälle. Emmehän me tienset, kuinka uskovaisia mikin perhe oli, mutta tuossa vaiheessa tuskin kukaan kyseenalais-
taa, miksi kirkonmies on mukana tehtävällä. Kirkko on kuitenkin se organisaatio, joka useimmiten hoitaa tilannetta tuosta eteenpäin ja on läsnä kuoleman kohdatessa. Kirkkoherra osasikin heti antaa tietoa tulevasta, kertoi seurakunnan alkavan järjestää heti aamun valjettua muistotilaisuutta ja ennen kaikkea osasi antaa omaisille tukea ja yhteisön turvaa tuolla kylmällä ja karulla hetkellä aamuyöstä.

* * *

Vaikka kerroinkin, että kuolinviestin viemiseen ei koskaan totu, jollain tapaa siihen on saanut varmuutta ja on saanut koottua itselleen sellaisen sapsluunan, että se ilmeisen sujuvasti hoituu. Tärkeintä mielestäni on olla läsnä tilanteessa ja osata elää empaattisesti ihmisen surussa mukana. Kysehän ei ole vain normaalin poliisiasian perille toimittamisesta, vaan kuolinviestin toimittamiseen tarvitsee käyttää aikaa. Tehtävä hoidetaan rauhassa. Ei sitä

viestiä huudeta ovelta ja poistuta takavasempaan. Tuolla tehtävällä ei saa koskaan olla kiire.

Hyvä esimerkki tapahtuman ainutlaatuisuudesta on tuosta menneeltä talvelta, kun toimitimme kuolonkolarin jälkeen kuolinviestin kolarissa menehtyneen pojan äidille aamuyöstä. Soitimme mukaan kuolinviestipäivystäjän kirkon puolelta ja astelimme kaikki kolme yhdessä kerrostalokaksioon. Kerroimme äidille tapahtuneesta kolarista ja pojan menettymisestä. Kerroimme, että mukanamme oleva

nainen on kirkon edustaja ja hän jää tarvittaessa hetkeksi keskustelemaan asiasta äidin kanssa. Naiset jäivät asuntoon ja me poistuimme täydentämään rikosilmoitusta. Tehtävä sujui mielestäni asiallisen hyvin, mutta ilman suurempia onnistumisen tunteita.

Viikon päästä tapahtuneesta työpaikan postilokerossani oli lappu tuolta äidiltä. Lapussa äiti halusi välittää kiitoksensa erittäin hienosti hoidetusta kuolinviestin viemisestä ja osanotosta hänen suureen suruunsa. Meidän näkökulmastamme normaalisti hoidettu tehtävä oli hänen silmiinsä näyttänyt erittäin hienosti hoidetulta ja tuntunut tuolla surun hetkellä hienolta eleeltä.

Poliisityössä kiitos ei kuulu ihan joksaiseen työpäivään. Kun sitä osakseen saa, niin se tuntuu erityisen hienolta. Varsinkin, kun kyseessä on ollut hienotunteisuutta vaativa ja omalla tapaa vaikea tehtävä.

TÄRKEINTÄ MIELESTÄNI
ON OLLA LÄSNÄ
TILANTEESSA JA OSATA
ELÄÄ EMPAATTISESTI
IHMISEN SURUSSA MUKANA.

* * *

Muutamia viikkoja ennen tämän kirjoittamista olin jälleen vainajatehtävällä. 86-vuotias mies oli menehtynyt aamu-yöstä kodissaan pitkäaikaisen sairauden murtamana. Tällä kertaa varsinaista kuolinviestiä ei tarvinnut toimittaa, koska asunnossa oli paikalla vainajan 83-vuotias vaimo, joka oli herännyt ja löytänyt itse miehensä menehtyneenä vessasta.

Kun odotimme hauturia, juttelimme naisen kanssa elämästä ja kuolemasta, menneestä ja tulevasta. Vaimo kertoi, että talvella pariskunnalle olisi tullut 60 vuotta yhteiseloa täyteen. Puhuimme, kuinka noihin vuosiin on yhdessä koettu niin elämän ylä- kuin alamäetkin.

Kaksi hauturia tuli paikalle jonkin ajan kuluttua. Poistuessamme kerroimme vielä surunvalittelumme. Rouva ihmetteli, kuinka hän jaksaisi tulevia aikoja yksin. Vanhemman hauturin sanat vainajan vaimolle olivat: ”Kyllä te jaksatte, kyllä te jaksatte, te olette vahva ihminen.” Itse hieman ihmettelin noita sanoja. Toki uskoa tulevaan pitääkin hädän hetkellä luoda, mutta mistä tuo hauturi tietää, kuinka vahva ihminen on kyseessä? Mistä hän tietää, jaksako rouva surun keskellä?

Toinen esimerkki kyseenalaisista saanavalinnoista on jonkin ajan takaa erään työharjoittelijan suusta. Partion poistussa paikalta vanhempi konstaapeli esitti vielä kertaalleen surunvalittelunsa ja osanottonsa. Myös nuorempi konstaapeli otti osaa suruun ja tokaisi partion poistussa ovesta, että ”kaikesta huolimatta hyvää päivänjatkoa!” Käytän samaa fraasia itsekkin, mutta lähinnä silloin, kun asiakas

MEIDÄN NÄKÖKULMASTAMME
NORMAALISTI HOIDETTU TEHTÄVÄ
OLI HÄNEN SILMIINSÄ NÄYTTÄNYT
ERITTÄIN HIEPOSTI HOIDETULTA
JA TUNTUNUT TUOLLA SURUN HETKELLÄ
HIEPOSTA ELEELTÄ.

poistuu poliisiautolta pieni rikesakko kourassaan. Katson sen sopivan sako-
tustilanteen loppuhetkeen tai kenties-
pieneltä peltikolaripaikalta poistumi-
seen, mutta en missään tapauksessa
käyttäisi lausetta poistuttaessa kuolin-
viestitehtävältä tai paikalta, jossa on
vainajan omaisia. En kyllä käyttäisi
sitä poistuttaessa miltään muultakaan
tehtävältä, missä kuolema on ollut läs-
nä.

Kuolinviestitehtävällä on aina vaikea
löytää oikeita sanoja. Tämän tehtävän
hoitamiseen soveltuu onneksi sama
ideologia kuin moneen muuhunkin
poliisin tehtävään: ei ole vain yhtä
oikeaa tapaa hoitaa tehtävä, vaan jo-
kainen valitsee oman näkemyksensä
mukaan parhaan mahdollisen tavan.
Meillä jokaisella on ja saa olla omat
sanavalintamme, mutta erityisen her-
killä tehtävillä sanat on syytä harkita
hyvin tarkkaan.

Pieni paluu vielä lopuksi tuonne
vanhan pariskunnan kotiin. Hauturin
kanssa riisuimme vainajan ja laitoim-
me hänet kuljetuskuntoon paareille,
rouvan odottaessa toisessa huoneessa.
Kun vainaja oli valmis siirrettäväksi
autoon, kävin hakemassa rouvan vie-
lä hyvästelemään kuolleen miehensä.
Olohuoneessa vainajan ympärillä sei-
soi täysin hiljaa kaksi konstaapelia ja
kaksi hauturin edustajaa. Vainaja ma-
kasi peiteltynä paareilla siten, että kas-
vot näkyivät peitteen välistä. Vanha
rouva kyykistyi vielä kerran miehensä
viereen ja silitti hellästi tämän poskea
lausuen seuraavat lauseet. ”Hyvästi
nyt rakas xxxxx, toivottavasti vielä

kohdataan. Onneksi sait rauhassa ko-
tona lähteä. Olit kyllä aina hyvä mies
minulle, vaikka en sitä ihan aina muis-
tanut kertoa. Hyvää viimeistä mat-
kaa.”

Sydämeni kohdalla tuntui tyhjältä,
aivan kuin kivi olisi painanut rintaani.
Nielaisin liikituksen voimasta. Saattoi
olla, että minua katsonut nuorempi
hauturi näki kostean silmäkulmani,
mutta mitä sillä on väliä. Kun tääl-
tä maan päältä aikanaan lähtö tulee,
niin juuri tuolla tavoin sitä kai itsekin
haluaisi lähteä. Kivuttomasti omassa
kodissa lähimpien ja rakkaiden luona.
Jos joku minulle lausuu tuollaiset san-
nat kuolinvuoteellani, niin voin sanoa
eläneeni hyvän elämän.

LUE LISÄÄ

- Kiiski, Kimmo K.: Poliisin roo-
li kuolemansyyn tutkinnassa. 2.,
uudistettu painos. Poliisi-
ammattikorkeakoulun oppikirjat
18/2009. Poliisi-ammattikorke-
koulu 2009. – Julkaistu myös
pdf-tiedostona: <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/88350/Oppikirjoja%2018.pdf>.
- Serkamo, Rosanna: ”Menetin
kolarissa kaksi teini-ikäistä lasta-
ni.” – Julkaistu Me Naiset -leh-
den verkkosivuilla 23.6.2010:
http://www.menaiset.fi/artikkeli/ajankohtaista/ihmiset/menetin_kolarissa_kaksi_teini_ikaista_lastani.

POLISI

OTSO MANNINEN

EN OLLUTKAAN NIIN OUTO LINTU

RIKOSYLIKONSTAPELI OTSO MANNINEN VALMISTUI POLIISIKSI VUONNA 2015. HÄN TYÖSKENTELEE TAKTISENA TUTKIJANA KESKUSRİKOSPOLIISIN TUTKINTAOSASTOLLA.

ENNEN POLIISIOPINTOJA MANNINEN ON SUORITTANUT HUMANISTISTEN TIETEIDEN KANDIDAATIN TUTKINNON ARKEOLOGIASSA JA MASTER OF SCIENCE -TUTKINNON FORENSISESSA ARKEOLOGIASSA. HÄN TOIMI PITKÄÄN AKATEEMISENA PÄTKÄTYÖLÄISENÄ ARKEOLOGISTEN KENTTÄTÖIDEN PARISSA SUOMESSA JA ULKOMAILLA. POLIISI-AMMATTIKORKEAKOULUUN HÄN LÄHTI TIIMINVETÄJÄN TEHTÄVISTÄ HELSINGIN YLIOPISTON TIETOTEKNIKKAKESKUKSESTA.

ARTIKKELI ON KIRJOITETTU VUONNA 2015.

Olen saanut vastata lukuisia kertoja kysymykseen ”kuinka ihmeessä arkeologista tulee poliisi?”. Pitkä ja mutkitteleva polkuni akateemisesta pätkätyöläisestä rikoskonstaapeliksi tuntuu itselleni jälkikäteen ajatellen täysin järkeenkäyvältä, mutta joskus pistoolikoteloävyöhön työntäessä tai epäiltyä kuulustellessa tulee hetkeksi epätodellinen tunne: miten tässä näin kävi?

Osallistuin syksyllä 2006 arkeologisiin tutkimuksiin Lappeenrannan Huhtiniemessä. Helsingin yliopiston hankkeen tarkoituksena oli selvittää, pitivätkö huhut rintamakarkureiden laittomista teloituksista jatkosodan loppun perääntymisvaiheessa paikkansa. Huhuja näistä teloituksista oli liikunnut Lappeenrannan seudulla jo vuosikymmeniä, ja leirintäalueella tehtyjen kaivinkonetöiden yhteydessä esiin tulleet pääkallot olivat herättäneet suurta kiinnostusta. Helsingin yliopiston hankkeen tarkoitus oli selvittää, mistä jäännöksistä oli kyse ja voisivatko huhut pitää paikkansa.

KUN ISOLLA KENGÄLLÄ ASTUU,

JÄÄ ISO JÄLKI

Aloitimme suorittamalla koekaiva-
uksia eri paikoissa vuosien saatossa
kertyneiden vihjeiden
perusteella. Tutkimusten
kuluessa paikansimme
myös kohdan, josta pai-
kallinen kaivinkoneen
kuljettaja oli jo vuosikym-
meniä aiemmin löytänyt
pääkallon. Paikansimme
alueelta ryhmähaudan,
josta löytyi noin kymme-
nen vainajan jäännökset.
Tutkimusryhmään kuului

Keskusrikospoliisin rikosteknisessä
laboratoriossa työskentelevä luututki-
ja, joka oli myös koulutukseltaan arke-
ologi. Silloin havahtuin ensimmäisen
kerran siihen tarkemmin ajateltuna
itsestään selvään asiaan, että myös
Suomessa poliisin palveluksessa on
monia eri tieteenalojen asiantuntijoi-
ta. Luututkija kertoi erikoistuneensa
Englannissa Bournemouthin yliopis-
tossa forensiseen arkeologiaan eli ar-
keologisen metodiikan hyödyntämi-
seen rikostutkinnassa. Työskentelim-
me yhdessä kaivausten ajan. Hänen
asiantuntijuutensa ja mielenkiintoisel-
ta vaikuttava työnkuvansa tekivät vai-
kutuksen.

Tutkimuksen myötä selvisi, että vai-
najat oli haudattu alueella 1800-luvulla
sijainneen venäläisen sotilassairaalan
hautausmaalle. Vainajista tehty osteo-
loginen analyysi ja vainajilta löydetyt
esineet kuten ortodoksisristit osoit-
tivat, että kyseessä eivät olleet jatko-
sodan aikaiset suomalaissotilaat vaan
1800-luvulla eläneet miehet, jotka to-

dennäköisesti olivat Venäjän armeijan
sotilaita. Miehet olivat menehtyneet
ilmeisesti jonkin tau-
tiepidemian uhreina,
ja heidät oli haudattu
yhteishautaan. Ky-
seessä ei siis ollut ri-
kos vaan aivan lailli-
nen hautaus, joka oli
historian pyörteissä
hävinnyt kartoilta ja
tullut esiin leirintäalu-
een huoltorakennuk-
sen perustustöissä.

Huhtiniemen kokemusten myötä
alkoi mielessäni kypsä ajatus erikois-
tumisesta forensiseen arkeologiaan.
Ajattelin lapsellisen itsevarmasti, että
muutaman vuoden päästä minäkin
voisin olla KRP:ssa hommissa. Pe-
rusteellisena humanistina annoin kui-
tenkin ajatuksen hautua pari vuotta ja
lähdin viimein kandidaatintutkintoni
jälkeen apurahan turvin Englantiin
Bournemouthin yliopistoon suorit-
tamaan forensisen arkeologian mais-
teriopintoja. Tutkinnon nimi oli Fo-
rensic Archaeology: Crime Scene and
International Investigations. Kou-
lutuksessa keskityttiin arkeologisen
metodiikan hyödyntämiseen joukko-
hautatutkimuksessa, vainajien maas-
toetsinnöissä ja maastoon kätkeytyjen
henkirikosten uhrien jäännösten talti-
oimisessa.

Palattuani Englannista työskentelin
hetken aiempien opintojeni pohjalta
tietotekniikan parissa, mutta pian halu
päästä hyödyntämään Englannissa
oppimaani alkoi pyrkiä pintaan. Eng-

SILLOIN HAVAHDUIN
ENSIMMÄISEN KERRAN
SIIHEN TARKEMMIN
AJATELTUNA ITSESTÄÄN
SELVÄÄN ASIAAN, ETTÄ
MYÖS SUOMESSA POLIISIN
PALVELUKSESSA ON MONIA
ERI TIETEENALOJEN
ASiantuntijoita.

lannissa poliisi käyttää rikostutkinnassa jatkuvasti ulkopuolisia siviilitiedemiehiä ja asiantuntijoita ostopalveluna. Suomesa rikosten esitutkinta on kuitenkin pitkälti poliisin omissa käsissä ja esimerkiksi rikospaikkatutkintaa tekevät pääsääntöisesti poliisit. Niinpä pohdimme yhdessä puolisoni kanssa, mitä kaikkea alanvaihto ja poliisiksi opiskeleminen tarkoittaisivat käytännössä. Yhteisellä päätöksellä pistin sitten hakupaperit postiin.

Lueskelin netistä pääsykoevaatimuksia ja aloin hipsiä aina työpäivän jälkeen työpaikan pikkuiselle kuntosalille. Olen aina pitänyt urheilusta, mutta ruumiinrakenteeltani olen poliisilangilla ilmaistuna ”pulkannaru”. Juoksu kulki, mutta penkkitreeneit aloitin tyhjällä tangolla. Olin kuitenkin päättänyt, ettei sisäänpääsy ainkaan yrityksen puutteesta jäisi kiinni. Eri vaiheita ja lopullisia tuloksia jännitettiin yhdessä. Lopulta treenit ja pänttäminen palkittiin ja seuraavan vuoden helmikuussa aloitin poliisin perustutkinnon yhdessä 23 muun opiskelijan eli kokelaan kanssa. Näin jälkepäin ajateltuna en tiennyt poliisin työstä mitään.

* * *

Olin poliisiopintojen alkaessa 34-vuotias. Moni on kysynyt, oliko poliisiksi kouluttautuminen vaikeaa yli kolmekymppiselle yliopistotaustaiselle alanvaihtajalle. Sovitko joukkoon? Eivätkö kaikki muut ole tosi nuoria? Miten humanistin käteen sopii teleskooppipatukka tai pistooli? Pärjäätkö fyysisesti? Näitä tietenkin mietin myös itse, kun katselin ympärilleni ensimmäisenä koulupäivänä.

ÄJTTELIN LAPSELLISEN
ITSEVÄRMÄSTI, ETTÄ MUUTAMAN
VUODEN PÄÄSTÄ MINÄKIN VOISIN
OLLA KRP:SSA HOMMISSA.

OLEN AINA PITÄNYT URHEILUSTA,
MUTTA RUUMIINRAKENTEELTANI OLEN
POLIISISLANGILLA ILMAISTUNA
”PULKANNARU”. JUOKSU KULKI, MUTTA
PENKKITREENIT ALOITIN TYHJÄLLÄ
TANGOLLÄ.

JO ESITTELYKIERROKSEN JÄLKEEN
KUITENKIN HUOMASIN, ETTÄ EN
OLLUTKAAN NIIN OUTO LINTU KUIN
OLIN ETUKÄTEEN LUULLUT.

Jo esittelykierroksen jälkeen kuitenkin huomasi, että en ollutkaan niin outo lintu kuin olin etukäteen luullut. Kurssin ikähaitari venyi karkeasti kahdestakymppistä neljäänkymppiin, koulustausta oli kirvesmiehestä yhteiskuntatieteiden maisteriin, ja siinä missä jollakulla oli lapset ja omakotitalo, vieruskaveri oli vasta muuttanut vanhempien luota omilleen.

Jokin kuitenkin yhdisti porukkaa jo tässä vaiheessa ja henki vain vahvistui kurssin edetessä. Työelämään siirtyessäni koin saman tavallaan uudelleen: keskinäisestä kilpailusta, nokittelusta, rajusta huulenheimosta ja ajoittaisesta kyräilystäkin huolimatta poliisit ovat kuitenkin kaikki yhtä suurta perhettä. En tarkoita sitä millään sellaisella naiivilla tavalla, että kaikki poliisit olisivat kavereita keskenään. Mutta jotain yhteistä meissä kaikissa on.

”Ryhmätyötaidot” ja ”tiimipelaa-ja” ovat usein työpaikkailmoituksissa toistuvia kliseitä, mutta poliisin työssä niiden merkitystä ei voi liioitella. Poliisi ei ole yksin mitään, mutta kaksi poliisia pystyy tarvittaessa viikosta ja vuodesta toiseen kulkemaan yhteiskunnan rujompaa reunaa ja pysymään silti järjissään. Sitä ajaa pillit päällä väsyneenä siihen suuntaan, mistä kaikki järkevät ihmiset ovat menossa pois, koska jollakulla on paha mieli ja kirves. Tai koputtaa omakotitalon oveen tietämättä muuta kuin sen, että on

juuri leikannut hirttäytyneen naisen alas puusta ja tämä on hänen perheensä osoite. Silloin ei tutkinnoista ole apua, vaan on turvauduttava partiokaveriin. Jos toiselta meinaavat sanat loppua, toinen voi jatkaa. Jos jokin keikalla kohdattu jää vaivaamaan, se on helppo keskustella auki. Ei tarvitse selittää alusta alkaen asiaa, koska

toinenhan oli siellä mukana.

Aiemmista opinnoista on toki ollut myös hyötyä. Olen opiskellut käytännössä koko elämäni. Opiskelu Poliisiammattikorkeakoulussa ei poikennut merkittävästi aiemmin kokemaistani. Matkan varrella kertynyt opiskelurutiini oli avuksi. Tentit, esheet ja deadlinet hoituivat niin kuin aiemmissakin kouluissa. Uutta olivat poliisityön käytännöllisemmät taidot. Ensimmäinen voimankäytön tunti tuntui lähes absurdilta miehestä, jolla ei ole mitään kokemusta kamppailulajeista. Kynnys tarttua kiinni kurssikaveriin oli iso, mutta se piti ylittää nopeasti. Muuten löysi itsensä kasan alta. Hyvä kurssihenki nousi tässäkin arvoonsa, kun kokeneemmat opettivat kärsivällisesti ja antoivat huonommilleen mahdollisuuksia kehittyä. Tärkein opetus on ollut oppia tietämään, mihin omat voimat ja kyvyt riittävät.

Suoritin poliisin perustutkinnon vanhalla mallilla ennen kuin siitä tuli ammattikorkeakoulututkinto. Voin

POLIISI EI OLE
YKSIIN MITÄÄN, MUTTA
KAKSI POLIISIÄ
PYSTYY TARVITTAESSA
VIIKOSTA JA VUODESTA
TOISEEN KULKEMAAN
YHTEISKUNNAN RUJOMPAA
REUNAA JA PYSYMÄÄN
SILTILÄ JÄRJISSÄÄN.

arvioida nykyistä tutkintoa vain sen perusteella, mitä siitä meille koulussa kerrottiin ja mitä korviini on työelämässä ollessani kantautunut. Monet poliisit ovat kummastelleet tutkinnon pidentämistä ja akateemisen tutkimuksen painottamista osana laajentunutta tutkintoa. Ottamatta kantaa uudistuksen onnistumiseen (jota voitaneen todella arvioida vasta muutamana vuoden päästä) uskon, että alanvaihtajille ja vanhemmille opiskelijoille se voi tarjota jopa hienoista etua, jos korkeakouluopiskelu ja tieteellinen kirjoittaminen ovat jo entuudestaan tuttuja. Toisaalta tutkinnon pitempi kesto asettaa varmasti monille, etenkin perheellisille, alanvaihtajille omat haasteensa.

Tein työharjoitteluni puoliksi tutkinnassa ja puoliksi kentällä, kuten suurin osa nuoremmista konstaapeleista vanhassa tutkintomallissa. Tiesin jo aloittaessani, että tutkinta kiinnostaa enemmän, mutta lähdin myös kenttäharjoitteluun avoimin mielin. Se on kuitenkin monien mielestä sitä ”oikeaa” poliisityötä, ja totta onkin, että ilman omakohtaista kokemusta valvonta- ja hälytyssektorista käsitys poliisityöstä jää varsin ohueksi. Kentällä parasta oli se, että ikinä ei vuoron alussa tiennyt, mitä kaikkea tulee yön tai päivän aikana vastaan.

Harjoittelujakson aikana tarjottiin mahdollisuutta hakea Keskusrikospoliisiin puoleksi vuodeksi tekemään harjoittelun toinen puolisko, jota vanhassa tutkinnossa kutsuttiin kenttätöjäksi. En epäröinyt hetkeäkään, vaan kirjoitin niin hyvän hakemuksen kuin vain kehtasin ja laitoin sen toivorikkaana eteenpäin. Sain kutsun haastatteluun ja pääsin kuin pää-

TÄRKEIN OPETUS ON OLLUT OPPIA
TIETÄMÄÄN, MIHIN OMAT VOIMAT
JA KYVYT RIITTÄVÄT.

TIESIN JO ALOITTAESSANI,
ETTÄ TUTKINTA KIINNOSTAA
ENEMMÄN, MUTTA LÄHDIN MYÖS
KENTTÄHARJOITTELUUN AVOIMIN
MIELIN.

sinkin toteuttamaan unelmani: puolen vuoden pesti Keskusrikospoliisin Tutkintaosaston henkirikoslinjalla oli tosiasia.

Vaikka olin jo pitkään työelämässä pyörinyt, ja aiemmissa työtehtävissäni pidin itseäni ehkä jopa kokeneena ammattilaisena, olin melkoisen nöyryä poikaa kulkiessani ensimmäisen kerran Jokiniemen rautaportista sisään. ”Jäykin” siihen asti tutkimani rikosnimike taisi olla pahoinpitely tai varkaus. Pian istuinkin palavereissa, joissa puhuttiin terrorismista, järjestäytyneestä rikollisuudesta ja murhista. Siinä missä aiemmin käytössä oli lehtiö ja sakkokäsikirja, nyt käytettiin telekuuntelua, tarkkailua ja verkkotiedustelua.

Olin aluksi kuin agenttielokuvaan joutunut pikkupoika. Samaan aikaan piti oppia tuntemaan vieras talo ja huikea määrä uusia ihmisiä ja toimintatapoja. Onneksi minulle oli nimetty perehdyttäjä, joka tunsu poliisityön läpikotaisin kentältä kabinetteihin ja esti hienovaraisesti uuden tulokkaan mokat ja eksymiset vieraassa talossa. Aivan kuten partiokaveri kentällä turvaa selustan. Hän esitteli ihmiset, auttoi uusien järjestelmien kanssa ja antoi vinkkejä, mitä keikkakassiin tutkinnan puolella kannattaa pakata. Oli taas mukavaa huomata, että nuorempi konstaapeli otettiin työyhteisössä hyvin vastaan. Sain kysellä tyhmiä ja tutustua rauhassa juttuihin. Esimerkiksi monet salaiset pakkokeinot, kuten telekuuntelu ja televalvonta sekä niihin

liittyvät järjestelmät, olivat vieraita, mutta nuorempaa konstaapelia rohkaistiin käyttämään ja opettelemaan kaikkia työssä tarvittavia tietojärjestelmiä.

Pääsin myös hyödyntämään aiempaa tutkintoani ja pohtimaan vanhoja katoamistapauksia sekä henkirikosta, jonka uhria ei ollut koskaan löydetty. Tutkin ilmakuvia ja tein kartta-analyysyjä. Välillä käytiin maastossa katsomassa potentiaalisia paikkoja sekä tekemässä etsintöjä ruumiskoirien ja koiranohjaajien kanssa. Vaikka tärppejä ei sen kevään aikana tullut, saatiin ainakin uusia paikkoja suljettua pois etsinnöistä.

Parhaimmillaan työskentely oli tv-sarjoistakin tuttua porukalla pohtimista. Istuttiin pöydän ääressä kahvimukien kanssa ja esitettiin teorioita siitä, miten tapahtumien kulku olisi voinut mennä jonain kohtalokkaana iltana, kun henkilö oli viimeisen keran nähty elossa. Henkilökohtaisesti minun on vaikea kuvitella mitään mielenkiintoisempaa työtehtävää kuin rikostutkinta silloin, kun siihen saa käyttää tarvittavan ajan ja resurssit. Päivittäistutkinnassa se ei valitettavasti aina ole mahdollista muuten kuin vakavampien nimikkeiden osalta.

Kenttätöjaksen aikana sain myös kokemusta kansainvälisestä puolesta, kun isännöimme perehdyttäjäni kanssa englantilaista tutkijaryhmää, joka oli Suomessa vierailmassa. Nykyisin myös lähes jokaiseen juttuun,

PARHAIMMILLAAN
TYÖSKENTELY OLI TV-
SARJOISTAKIN TUTTUA
PORUKALLA POHTIMISTA

jossa olen mukana, liittyy kansainvälisiä oikeusapupyynnöitä ja kirjeenvaihtoa Europolin tai Interpolin kanssa. Ulkomailla opiskellessani ja työskennellessäni tarttunut kielitaito helpottaa päivittäisten tehtävien hoitamista huomattavasti. Jo työharjoitteluni ensimmäisillä viikoilla pääsin kuulustelemaan ensimmäisen kerran englanniksi. Nyky-Suomessa kaikenlaisesta kielitaidosta on poliisille hyötyä. Poliisit ovat myös luovia kielenkäyttäjiä ja slangia ja lyhenteitä pitää omaksua nopeasti.

Vaikka nautin tutkintaan kuuluvasta työpöydän ääressä tapahtuvasta pohdinnasta, näytön kokoamisesta ja kerätyn aineiston analysoimisesta, on työn suola myös ”ulkoilu” eli juttuihin liittyvät kotietsinnät ja kiinniotot sekä epäiltyjen kuulusteleminen. Kiinniottoa edeltävä tarkkailu ja kohteiden tiedustelu antavat tärkeää vaihtelua toimistohommiin. Voimankäyttöön varautuminen ja kiinniottojen taktinen puoli ovat myös rikostutkijan arkea, jos haluaa olla oman alansa ammattilainen. Siviilivaatteet päällä touthutessa myös riskit ovat hieman erilaisia. Toisaalta kohteita pääsee lähelle ja yllättäminen onnistuu helpommin.

* * *

Yleisesti voisin todeta, että poliisin työssä jokainen voi kokeilla rajojaan niin fyysisesti kuin henkisesti. Harva työ tarjoaa niin konkreettisia onnistumisen tunteita kuin viimeisen päälle tehty poliisityö. Eräs kollega kerran kuvasi nokkelasti, että paikalta poistamista vastustava asiakas ”pisti hanttiin kuin kolmas apina Nooan arkin

VOIMANKÄYTTÖÖN VARAUTUMINEN JA
KIINNIOTTOJEN TAKTINEN PUOLI
OVAT MYÖS RIKOSTUTKIJAN ARKEA,
JOS HALUAA OLLA OMAN ALANSA
AMMATTILAINEN.

rampilla”. Näitä tilanteita sattuu kaikille joskus, ja silloin voi partiokaverin kanssa sulavasti suoritettu maahanvienti ja käsiraudoitus pelastaa ei vain päivän, vaan koko viikon. Siviilimaailmassa voi myös olla vaikeaa tuntea

työpaikallaan sellaista voitonriemua, jonka tutkinnassa kiinniottoon johtava oivallus tai pitkään pimeänä olleen jutun avaava kuulustelu tarjoaa.

Ei jokainen päivä tietenkään ole juhlaa. Etenkin kenttäpartiossa voi yhden työvuoron aikana kokea koko skaalan halvaannuttavasta tylsistymisestä lähes sietämättömään jännitykseen. Peruspuurtamista on tarjolla ja työt eivät poliisilta tekemällä lopu. Keikkoja menee välillä penkin alle ja päivittäistutkinnassa moni kyynistyy ja turhautuu. Joskus jää kotihälytyksen jälkeen tunne, että meniköhän tämä nyt aivan oikein ja vietiinkö oikea osapuoli yöksi säilöön. Joskus huomaa kuulustelun jälkeen, että se tärkein asiahan jäikin kysymättä. Kaikista tilanteista kuitenkin oppii ja kehittyy.

Oman paikan löytämiseen saattaa kulua aikaa. Nyt, kun oma ura vanhempana rikoskonstaapelina on alkanut ja pääsee itse tekemään ja suunnittelemaan vähän vaativampaakin tutkintaa, huomaan, että alkuperäinen suunnitelmani muuttaa jo muotoaan. Organisaation ovet ovat auenneet ja ymmärrän päivä päivältä enemmän poliisin työstä. Haluan toki edelleen hyödyntää aiemmin oppimaani, mutta olen jo löytänyt niin paljon uusia kiin-

nostuksen kohteita ja hankkinut uutta osaamista, että en enää koe itseäni arkeologiksi. Olen rikostutkija, joka sattuu tietämään jonkin verran arkeologiasta. Valmistumiseni jälkeen olen aloittanut uusissa teh-

tävissä uudessa yksikössä ja hieman erilaisen tutkinnan parissa.

Alanvaihtoni on onnistunut paremmin kuin osasin odottaa. Ajat ovat nykyisessä taloustilanteessa haastavia poliisillekin, ja parannettavaa löytyy varmasti monessa asiassa. Tiedän, että mielipiteiden kirjo poliisin sisällä on suuri. Omalla taustallani ja omasta näkökulmastani katsoen poliisi on kuitenkin juuri niin monipuolinen ja mielenkiintoinen työnantaja kuin olin toivonut. Koen olleeni todella onnekas.

Poliisi tarvitsee riveihinsä erilaisia ihmisiä. Ihmisiä, joilla on erilainen koulutus, eri kulttuuritausta, eri kielitaito tai ylipäänsä erilaista osaamista ja ominaisuuksia kuin enemmistöllä. Vain siten poliisi pystyy mielestäni vastaamaan lakisääteisten tehtäviensä haasteisiin. Siksi myös poliisin perustutkintokoulutukseen täytyy saada päteviä hakijoita eri aloilta. Tämä lienee yksi tutkinnonuudistuksen suurimmista haasteista.

Tiedän, kuinka vaikeaa on jättää olemassa oleva työpaikka ja lähteä aikuisena kouluttautumaan uudelleen. Poliisia on pidetty perinteisenä kutsumusammattina. Jotkut meistä vain löytävät kutsumuksensa melko myö-

ALANVAIHTONI ON
ONNISTUNUT PAREMMIN
KUIN OSASIN ODOTTAA

hään. Poliisiammattikorkeakoulun haaste on houkuttaa hakijoiksi myös niitä ihmisiä, jotka eivät lapsesta asti ole halunneet sinisiin haalareihin. Opiskelijoiksi pitää saada myös niitä, jotka vielä vierastavat poliisin organisaatiota ja poliisin julkisuuskuvaa. Monet eivät tunne yhtään poliisia, eivätkä ole asioineet poliisin kanssa kuin passia hakiessaan.

Myös oma käsitykseni poliisin työstä oli vuosia sitten varsin yksipuolinen. Arvostin kyllä työn raskaan raatajia, mutta en olisi kuvitellut itse sopivani joukkoon enkä kokenut ammattia mitenkään henkilökohtaisesti mielenkiintoiseksi. Nyt on vaikea kuvitella, että palaisin siviilitöihin.

LÄHTEILLE

- Hunter J., Simpson B. & Sturdy Colls C. 2013: *Forensic Approaches to Buried Remains*. Wiley-Blackwell.
- Hunter J. & Cox M. (eds.) 2005: *Forensic Archaeology: Advances in Theory and Practice*. Taylor & Francis.
- Halinen P., Immonen V., Laveno M., Mikkola T., Siiriäinen A. & Uino P. (toim.) 2008: *Johdatus arkeologiaan*. Gaudeamus.

POLIISIAMMATTIKORKEAKOULUN
HAASTE ON HOUKUTELLA HAKIJOIKSI
MYÖS NIITÄ IHMISIÄ, JOTKA
EIVÄT LAPSESTA ASTI OLE
HALUNNEET SINISIIN HAALAREIHIN.
OPISKELIJOIKSI PITÄÄ
SAADA MYÖS NIITÄ, JOTKA
VIELÄ VIERASTAVAT POLIISIN
ORGANISAATIOTA JA POLIISIN
JULKISUUSKUVAA.

ZP 7

POLIISI
POLIS

MÄÄTTÄ

12

01

IDA MÄÄTTÄ

POLIISI ON AINA POLIISI

IDA MÄÄTTÄ ON YLIKONSTAPELI HELSINGIN POLIISILAITOKSELLA. HÄNEN PÄÄASIAALLISIA TYÖTEHTÄVIÄÄN OVAT HÄLYTYSTEHTÄVIEN HOITAMINEN SEKÄ YLEISEN JÄRJESTYKSEN JA TURVALLISUUDEN YLLÄPITÄMINEN. TOIMENKUVAAAN KUULUVAT MYÖS KENTTÄJOHTOTEHTÄVÄT.

MÄÄTTÄ VALMISTUI POLIISIKOULUSTA VUONNA 2007 JA SUORITTI POLIISIN ALIPÄÄLLYSTÖKURSSIN VUONNA 2014. TÄMÄN ARTIKKELIN MÄÄTTÄ ON KIRJOITTANUT OPISKELLESSAAN UUSIMUOTOISELLE POLIISIN PÄÄLLYSTÖKURSSILLA YAMK-TUTKINTOA VARTEN.

“Kylläpä meillä on nyt turvallista, kun saatiin oikein poliisikin paikalle.”

Kuinka monta kertaa olenkaan kuullut tuon lausahduksen viimeisen kymmenen vuoden aikana. Jokainen kollega osaa varmasti samaistua tuohon lausahdukseen ja sen aiheuttamiin tunteisiin. Poliisi on aina poliisi. Taloyhtiön kokouksissa ja luottamustehtäviä jaettaessa poliisi on ”kuumaa kamaa”. Mielipiteitä kysyttäessä usein poliisin lausahdukset muistetaan.

Virkatehtävillä poliisin toimintaa tarkkaillaan jatkuvasti, sosiaalisen median myötä entistä vahvemmin. Mitä poliisi ikinä tekeekin, kiinnostaa se valtaväestöä hurjan paljon. Poliisipartion ei tarvitse kuin jättää poliisiauto hetkeksi parkkiin kansalaisen mielestä väärään paikkaan, niin kuva tapah- tumasta leviää nopeasti sosiaalisessa mediassa ja on silmänräpäyksessä myös iltapäivälehtien verkkosivuilla.

Minun urapolkuni poliisissa alkoi vuonna 2005, kun aloitin opintoni

KUN ISOLLA KENGÄLLÄ ASTUU,

JÄÄ ISO JÄLKI

silloisessa Poliisikoulussa. Sitä ennen olin valmistunut ylioppilaaksi Sammon urheilulukiosta ja kerännyt työkokemusta muun muassa ravintola-alalta. Lapsena haaveilin ennemminkin ilmailuun tai matkailuun liittyvästä työstä, mutta lukion jälkeen poliisin ammatti alkoi kiinnostaa minua. Urheilutaustan omaavana koin poliisin työn sopivan minulle fyysisesti. Sen lisäksi minua veti puoleensa myös työn monipuolisuus.

Aloittaessani opiskelut Poliisikoulussa näin itseni aina sinisessä haalarissa ja toimistonani poliisiauton. Valmistuttuani kurssilta sainkin parin kuukauden hätäkeskuksessa työskentelyn jälkeen työpaikan haaveilemastani tehtävästä, eli järjestyspoliisin puolelta. Työ oli mukavaa, mutta aika pian aloin miettiä, mitä tulevaisuudelta todella haluaisin. Koko poliisiurani ajan minua on motivoinut uralla eteneminen ja ammattitaitoni jatkuva kehittäminen.

Olin ollut töissä poliisissa viitisen vuotta, kun päätin hakea alipäällystöopintoihin. Olen aina kunnioittanut työssäni vanhempia kollegoja, jotka ovat edenneet urallaan portaittain ja nähneet alalla myös sen niin sanotun ”ruohonjuuritason”. Halusin itsekin sellaiseksi. Olin jo alipäällystötutkintoon hakeutuessani päättänyt, että kun kurssi on suoritettu, oma urapolkuni jatkuu poliisin päällystöopintoihin niin pian kuin mahdollista. Suoritin viimeisen vanhamuotoisen alipäälly-

tökurssin vuonna 2014. Heti seuraavana vuonna järjestettiin ensimmäinen hakumenettely uusimuotoiseen päällystökoulutukseen eli YAMK-tutkintoon. Laitoin paperit sisään ja pääsin kurssille. Yksi suurimmista poliisiurani haaveista toteutui valinnan myötä enkä tyytyväisempi olisi voinut olla. Jälleen kerran löysin itseni Poliisiammattikorkeakoulun käytäviltä opiskelijakortti rinnassani.

Kun tulimme valituiksi suorittamaan nykymuotoista poliisin päällystökoulutusta Poliisiammattikorkeakouluun, meidän tuli suorittaa ennen varsinaisia opintoja vuoden mittainen muuntokoulutus, jossa vanha poliisin perustutkinto muunnettiin AMK-tasoiseksi. Vasta muuntokoulutuksen jälkeen saimme opiskeluoikeuden ylempään ammattikorkeakoulututkintoon. Osana muuntokoulutusta meidän tuli tehdä myös opinnäytetyö valitsemastamme aiheesta. Mietin pitkään omaa aihevalintaani, koska halusin tehdä työn mahdollisimman kiinnostavasta ja ajankohtaisesta aiheesta, joka motivoisi minua koko tutkimusprosessin ajan.

Kerran juoksulenkillä ollessani minulla välähti: sain ajatuksen tutkia Poliisit-televisiosarjan poliiseja ja heidän kokemuksiaan julkisuudesta. Halusin tutkimuksessani selvittää, minkälaisia kokemuksia Poliisit-sarjan myötä tullut julkisuus oli tuonut sarjassa esiintyneille henkilöille ja miten kokemukset olivat vaikuttaneet henki-

OLEN AINA
KUNNIOITTANUT
TYÖSSÄNI VANHEMPIA
KOLLEGOJA, JOTKA OVAT
EDENNEET URALLAAN
PORTAITTAIN JA
NÄHNEET ALALLA MYÖS
SEN NIIN SANOTUN
”RUOHONJUURITASON”.

löiden elämään. Koin aiheen tärkeäksi ja ajankohtaiseksi, sillä rekrytoinnit sarjaan pyörivät organisaatiossa jatkuvasti ja julkisuus on poliisin työssä läsnä joka päivä niin sosiaalisessa mediassa kuin muual-
lakin. Toivoin myös, että tutkimukseni tulokset antaisivat perspektiiviä uusille poliiseille heidän miettiessään omaa ha-
lukkuuttaan tv-poliiseiksi.

* * *

Lähtiessäni tekemään tutkimusta tv-poliiseista mietin myös omaa suhtautumistani julkisuuteen ja sen liittymistä poliisityöhön. Itse en ole koskaan harkinnut lähteväni mukaan ammattini kautta televisio-
sarjaan, vaikka mahdollisuuksia olisi ollut.

Kännykkäkameroiden välke yleisillä paikoilla on virkatehtävää suorittavan poliisin arkipäivää, mutta mikä saa poliisin haluamaan tv-kamerat mukaansa työtehtäville ja miten nuo kamerat vaikuttavat työstä suoriutumiseen? Tuleeko kameroista painetta tehtävän suorittamiseen oikeaoppisesti? Kameroiden kautta ”naama palaa” alta aikayksikön ja henkilö leimataan poliisiksi, niin hyvässä kuin pahassa. Parhaassa tai pahimmassa tapauksessa kaikki tunnistavat tv-poliisin ja poliisista tulee julkkis. Hänestä tulee hahmo, jota rakastetaan tai vihataan.

Suuren suosion saanut Poliisit-televisiosarjaa on esitetty televisiossa vuodesta 2009 lähtien. Sarjan yhdeksäs tuotantokausi pyörähti ruutuihin helmikuun alussa 2017. Rajasin oman tutkimukseni kahdeksan ensimmäisen tuotantokauden poliiseihin. Kahdeksalla ensimmäisellä tuotantokaudella Poliisit-sarjassa esiintyi yhteensä 68 poliisia eri paikkakunnilta ympäri Suomea.

KERRAN JUOKSULENKILLÄ OLLESSANI
MINULLA VÄLÄHTI: SAIN
AJATUKSEN TUTKIA POLIISIT-
TELEVISIOSARJAN POLIISEJA
JA HEIDÄN KOKEMUKSIAAN
JULKISUUDESTA.

KAMEROIDEN KAUTTA ”NAAMA PALAA”
ALTA AIKAYKSIKÖN JA HENKILÖ
LEIMATAAN POLIISIKSI, NIIN
HYVÄSSÄ KUIN PAHASSA.

Kahdelta ensimmäiseltä tuotantokaudelta katsojien mieliin jäi ehkä eniten parivaljakko Kari Palonen ja Janne Rauma. Leppoisuuden ja ammattitaitoisuuden yhdistelmä teki katsojiin vaikutuksen. Tampere-laispartio hoiti tehtävät mallikkaasti huumoria kuitenkin unohtamatta. Työskentelystä paistoi läpi aitous, joka teki vaikutuksen sekä katsojiin että asiakaskuntaan. Henkilökohtaisesti heidän työskentelyään sivusta seuranneena pystyn toteamaan partion olleen oma itsensä myös kameroiden edessä. Vielä vuosia tv-esiintymisten jälkeenkin ihmiset kyselevät heidän peräänsä. Kun työskentelin Tampereella, varsinkin yövuoroissa ihmiset tulivat Keskustorilla poliisiauton ikkunas-ta tiedustelemaan, ovatko Palonen ja Rauma töissä ja voiko heille lähettää terveisiä.

Kuopion partio Pauli Jokinen ja Jaakko Heikkinen esiintyi sarjan neljännellä ja viidennellä tuotantokaudella. Partio sulatti katsojien sydämet itäsuomalaisella huumorilla ja vankalla ammattitaidolla. Myös kolmannen ja neljännen tuotantokauden poliisit Vantaalta, Jarkko Turunen ja Petri Kajanne Severi-koiransa kanssa, nousivat katsojien suursuosioon. Miehet kertoivat Ilta-Sanomille kesäkuussa 2012 antamassaan haastattelussa, että he jättävät sarjan suuren suosionsa vuoksi. Vantaalaispoliisit kokivat menettäneensä yksityisyytensä sekä työssä että

vapaa-ajalla, joten he eivät halunneet jatkaa sarjassa.

KUN TYÖSKENTELIN
TAMPEREELLA,
VARSINKIN YÖVUOROISSA
IHMISET TULIVAT
KESKUSTORILLA
POLIISIAUTON IKKUNASTA
TIEDUSTELEMAAN,
OVATKO PALONEN JA
RAUMA TÖISSÄ JA
VOIKO HEILLE LÄHETTÄÄ
TERVEISIÄ.

Nykyisessä työpaikassani Helsingissä olen päässyt seuraamaan lähietäisyydeltä opinnäytetyöni ulkopuolelle jääneiden, uusimman tuotantokauden poliisien ”Söderien” työskentelyä. Sebastian Söderholm ja Anders Södermann aloittivat tv-poliisiuransa sarjan yhdeksännellä tuotantokaudella. Olen saanut

työskennellä heidän kanssaan samassa yksikössä ja saanut samalla seurata heidän tv-poliisitarinaansa alusta pitäen. On ollut hauska huomata, kuinka luontaista esiintyminen on näille miehille ollut ja kuinka hyvin he ovat pitäneet oman linjansa ja esiintyneet omana itsenään kameroista huolimatta. Heidän työskentelynsä kameroiden edessä teki vaikutuksen myös tuotantoyhtiöön, ja he ovatkin saaneet paljon positiivista palautetta esiintymisestään sarjassa.

Kuten moni muukin työyhteisö, myös poliisiorganisaation maailma on Suomessa loppujen lopuksi hyvin pieni. Poliisiammattikorkeakoulu on maan ainoa poliisin ammattiin kouluttava laitos, joten on luonnollista, että Poliisiammattikorkeakoulun sisällä organisaation ihmiset tutustuvat toisiinsa niin perus- kuin täydennyskoulutusten yhteydessä. Verkostoituminen on keino pärjätä nykypäivän työelämässä, eikä sen tärkeyttä voida korostaa liikaa. Uuden poliisin on siis

hyvä muistaa, että poliisiorganisaatiossa tunnetaan laajasti myös muiden poliisilaitosten poliiseja ja tieto kulkee hyvin laitosten välillä, niin positiivisten kuin negatiivisten asioiden suhteen.

Poliisit-sarjassa kuvataan todellista poliisin työtä ja siinä näytetään, minkälaisia asioita poliisit kohtaavat työskennellessään kaupungeissa ympäri Suomea. Sarjassa vapaaehtoisesti esiintyvät poliisit valikoituvat yhteistyössä Poliisihallituksen ja poliisilaitosten kanssa. Poliisit-sarjan kuvaaminen tapahtuu yövuoroissa partioiden mukana. Partion mukana kulkee vuoron ajan yksi kuvaaja kameransa kanssa. Kuvaajat ovat kokeneita ja koulutettuja tehtäväänsä. He kulkevat partion mukana eri tehtävillä. Julkisella paikalla kuvaaja kuvaa tapahtumia normaalisti, mutta kotirauhan suojaamiin paikkoihin kuvaaja ei pääse mukaan.

Sarjassa nähdään siis asioita, joita poliisit kohtaavat työssään. Se, mitä televisiossa nähdään, on kuitenkin vain pintaraapaisu todellisuudesta. Pääsyyntä tähän on luonnollisesti se, että ohjelmien kesto on rajallinen ja aikaan on mahdutettava monipuolisesti erilaisia tehtäviä. Olisihan se hassua, jos yhdessä jaksossa näytettäisiin pelkästään sitä, kun partio eristää jotain tiettyä aluetta esimerkiksi etsintälanteessa tai kävisi selvittämässä peltikolarin ja kirjaisi lopun aikaa siitä tehtävää ilmoitusta.

On siis muistettava, että poliisi käyttää työajastaan suuren osan esimerkiksi erilaisten asioiden kirjaamiseen. Jokaisesta rikosilmoituksen vaativasta tehtävästä kirjaamisvastuun saanut partio kirjaa ta-

UUDEN POLIISIN ON SIIS
HYVÄ MUISTAA, ETTÄ
POLIISIORGANISAATIOSSA
TUNNETAAN LAAJASTI MYÖS MUIDEN
POLIISILAITOSTEN POLIISEJA JA
TIETO KULKEE HYVIN LAITOSTEN
VÄLILLÄ, NIIN POSITIIVISTEN KUIN
NEGATIIVISTEN ASIOIDEN SUHTEEN.

SE, MITÄ TELEVISIOSSA NÄHDÄÄN,
ON KUITENKIN VAIN PINTARAAPAIKU
TODELLISUUDESTA

ON SIIS MUISTETTAVA, ETTÄ
POLIISI KÄYTTÄÄ TYÖAJASTAAN
SUUREN OSAN ESIMERKIKSI
ERILAISTEN ASIOIDEN
KIRJAAMISEEN.

pahtumat ja havainnot rikosilmoitukseen. Lisäksi kentällä työskentelevät poliisit suorittavat aktiivisesti hälytystehtäviinsä liittyviä kuulusteluja. Jos henkilö viedään päihtymyksen tai rikos epäilyn vuoksi säilöön, nämäkin asiat on kirjattava huolellisesti ylös. Erilaiset taltioinnit rikospaikoilta tai havainnot kolaripaikoilta on aina kirjattava poliisin tietojärjestelmiin. Jos henkilö jää kiinni rattijuopumuksesta, saattavat toimenpiteet siitä hetkestä, jolloin auto ensimmäisen kerran pysäytetään ja kuljettaja puhallutetaan, siihen hetkeen, jolloin partio on jälleen vapaa uusiin tehtäviin, viedä todellisuudessa useita tunteja yksittäisen partion työajasta.

Poliisit-sarjassa muutamassa minuutissa esitetty patkä esimerkiksi aseis- tautuneen henkilön kiinniottamisesta saattaa vaikuttaa nopealta ja helpolta tehtävältä, johon poliisit ”hyppäävät lennosta mukaan” ja josta he lähtevät heti uusiin seikkailuihin. Todellisuudessa tällainen tehtävä voi kestää tuntikausia ja vaatia poliisien venymistä ääri rajoilleen, sekä henkisesti että fyysisesti. Tehtävien hoitamisen taustalla on lähtökohtaisesti tarkat nuotit, joiden mukaan edetään. Tehtävän jälkiselvittelyihin sekä huoltotoimenpiteisiin saattaa mennä tunteja ennen kuin partio on valmis vastaanottamaan uusia työtehtäviä.

Sarjassa jäävät näkemättä myös lukuisat kotirauhan piiriin kohdistuvat tehtävät eli erilaiset kotihälytystehtävät.

SARJASSA JÄÄVÄT
NÄKEMÄTTÄ MYÖS
LUKUISAT KOTIRAUHAN
PIIRIIN KOHDISTUVAT
TEHTÄVÄT ELI
ERILAISET
KOTIHÄLYTYSTEHTÄVÄT.

Niitä voivat olla esimerkiksi perheväkivaltaan liittyvät tehtävät tai niin sanotut metelikeikat, joissa kovaääniset bileet käydään hiljentämässä. Poliisit-sarjassa nämä tehtävät saatetaan sanallisesti aukaista katsojille muutamalla lauseella, mutta todellinen poliisityö, joka tehtävän hoitamiseksi tehdään,

jää näkemättä. Kotihälytystehtävillä yksi poliisin tärkeimmistä työkaluista tilanteen hoitamiseksi on verbaalinen valmius. Ahtaat tilat ja aggressiiviset ihmiset tuovat oman lisänsä kotihälytystehtävien hoitamiseen. Puhetaidot sekä ihmisten ja erilaisten tilanteiden ”lukutaidot” kehittyvät kokemuksen myötä. Niiden harjoittelu aloitetaan jo opiskeluaikana. Työharjoittelun aikana nuoret poliisit pääsevät mukaan tehtäville ja jossain vaiheessa on myös heidän vuoronsa toimia puhujan roolissa.

Koska Poliisit-televisiosarjassa on kyse nimenomaan valvonta- ja hälytystehtäviä hoitavien poliisien todellisen työn seuraamisesta, poliisityön monet muut osa-alueet jäävät näkemättä. Täytyy muistaa, että poliisiorganisaatiossa suuntautumismahdollisuuksia on monia. Perinteisen kenttätönnön lisäksi esimerkiksi rikostorjunta- ja rikostutkintatehtävät tarjoavat monipuolisen tehtäväkentän poliisityön suorittamiseen. Tutkintapuolella on monenlaisia suuntautumismahdollisuuksia perustutkinnasta aina vaativaan tutkintaan saakka. Tutkinnan puolella työskentelevien poliisien työtehtäviin kuuluvat

muun muassa tekninen ja taktinen tutkinta, kuulustelut ja erilaiset rikospaikkakäynnit.

Poliisilaitoksilla on myös erilaisia erityistoimintojen yksiköjä, kuten esimerkiksi liikenneyksikkö, koirapoliisi, ratsupoliisi tai vaikkapa valmiusyksikkö. Nykypäivänä korostuu myös nettipoliisitoiminta ja viestintäpuolen osaaminen on arvossaan. Myös ennalta estävään toimintaan panostetaan entistä vahvemmin. Osaajia tarvitaan siis monipuolisesti kaikissa organisaation tehtävissä, ja jokaiselle löytyy varmasti itseään kiinnostava työtehtävä. Osa poliiseista hakeutuu työskentelemään myös esimerkiksi Poliisiammattikorkeakouluun erilaisiin opetustehtäviin.

Poliisityön tehtäväkenttä on kokonaisuudessaan hyvin laaja ja jokainen työn osa-alue tukee toinen toistaan. Työkierrot poliisilaitoksen sisällä mahdollistavatkin kokemuksen kerryttämisen erilaisista työtehtävistä. Oman ammattitaidon ylläpitäminen ja kehittäminen perusopiskelujen jälkeen on mielestäni erittäin tärkeää, ja työkierrot ovatkin yksi parhaimmista keinoista oppia uusia asioita tukemaan omaa perustyötä, oli se sitten missä yksikössä tahansa.

* * *

Tutkimuskysymyksenä opinnäytetyösi oli, onko Poliisit-sarjan tuomalla julkisuudella ollut enemmän positiivisia vai negatiivisia vaikutuksia sarjassa esiintyneiden henkilöiden työstä suoriutumiseen ja henkilöiden siviilielämän haasteisiin. Lisäksi halusin selvittää motiiveja sarjaan mukaan lähtemiseen ja kokemuksia itse työn tekemisestä kuvaajien läsnä

KOSKA POLIISIT-
TELEVISIOSARJASSA ON KYSE
NIMENOMAAN VALVONTA- JA
HÄLYTYSTEHTÄVIÄ HOITAVIEN
POLIISIEN TODELLISEN TYÖN
SEURAAMISESTA, POLIISITYÖN
MONET MUUT OSA-ALUEET JÄÄVÄT
NÄKEMÄTTÄ.

ollessa. Pohdin lisäksi kokemuksien vaikutuksia tuleviin tv-poliiseihin ja heidän motiiveihin-
sa lähteä mukaan sarjan tekemiseen. Tutkimusmenetelmänä käytin kvantitatiivista tutkimusmenetelmää laatimalla sarjassa kahdeksalla ensimmäisellä tuotantokaudella esiintyneelle 68 poliisille kyselytutkimuksen Webropol-sovellusta käyttäen. Tavoitin sähköpostitse lopulta 63 henkilöä ja vastauksia kyselyyni sain yhteensä 41 kappaletta. Vastausprosentiksi muodostui näin ollen 65 %.

Kyselytutkimuksesta saamieni tulosten avulla tein raportin, jossa analysoin kysymyksiä ja niihin saamiani vastauksia. Webropol-kyselyn tekeminen sarjassa esiintyneille poliiseille oli sopivin keino tutkimukseeni, koska sen avulla sain kattavan määrän vastauksia ja niiden perusteella pystyin analysoimaan riittävän tarkasti saatuja tuloksia. Kyselytavan avulla pystyin takaamaan myös vastaajien anonymiteetin.

Käytin tutkimuksessani myös kvantitatiivista tutkimusmenetelmää sarjan tuotannon eli Aito Median edustajan haastattelussa, jossa selvitin, mitä kaikkea sarjan tekemisessä tulee ottaa huomioon ja miten tuotanto valmentaa poliiseja sarjan myötä tulevaan julkisuuteen. Haastattelin lisäksi kahta uutta poliisia, jotka esiintyivät ensimmäistä kertaa sarjassa sarjan yhdeksännellä tuotantokaudella alku-

vuodesta 2017. Selvitin haastattelussa heidän motiivejaan sarjaan mukaan lähtemiseen ja heidän ajatuksiaan sarjan mukana tulevasta julkisuudesta sekä sen vaikutuksista heidän elämäänsä.

Laatimassani kyselyssä oli yhteensä 17 kysymystä, joista muuttamat ensimmäiset liittyivät yleisiin asioihin, kuten vastaajien virka-
kaikeen, virka-asemaan

ja sukupuoleen. Mielenkiintoisimmat vastaukset sain kuitenkin avoimiin kysymyksiin, joihin kaikki saivat vastata vapaamuotoisesti ilman valmiiksi annettuja vastausvaihtoehtoja.

Kysyin aluksi poliiseilta, miksi he olivat lähteneet mukaan Poliisitarjaan. Suurin osa poliiseista kertoi syiksi sarjaan mukaan lähtemisessä oman mielenkiintonsa asiaa kohtaan. Esimiehen tai partiokaverin pyyntö oli motivoinut yli puolta kyselyyn vastanneista. Lisäksi itsensä haastaminen, uusien kokemuksien hakeminen ja vaihtelun saaminen arkityöhön olivat olleet motivaatiotekijöinä sarjaan mukaan lähtemisessä. Osa poliiseista halusi myös nähdä, miten sarjan kuvaaminen toimii käytännössä ja miten siihen suhtaudutaan. Lisäksi muutama poliisi halusi antaa osansa organisaation tunnettavuuden parantamiseen ja poliisin hyvän imagon luomiseen.

Kameroiden kanssa työskentelystä poliiseilla oli pääasiassa hyviä kokemuksia. Noin puolet vastaajista oli jännittänyt ensimmäisiä kuvauskertoja, mutta kameroihin oli tottunut no-

LISÄKSI ITSENSÄ
HAASTAMINEN, UUSIEN
KOKEMUKSIEN HAKEMINEN
JA VAIHTELUN
SAAMINEN ARKITYÖHÖN
OLIVAT OLLEET
MOTIVAATIOTEKIJÖINÄ
SARJAAN MUKAAN
LÄHTEMISESSÄ.

peasti ja jännitys oli kaikkoon kuvausten edetessä. Noin kolmannes sanoi, etteivät kamerat olleet vaikuttaneet omaan työskentelyyn millään tavalla. Osa kertoi tehneensä asiat kuten aina ennenkin ja jättäneensä julkaisemiskelpoisen materiaalin arvioimisen tuotantoyhtiölle sekä Poliisihallitukselle, joka käy materiaalin tarkasti läpi ennen sen julkaisemista. Osa poliiseista kertoi kiinnittäneensä enemmän huomiota omaan kielenkäyttöönsä kameran edessä. Osa kertoi, että tehtävän jälkipuinti partiokaverin kanssa oli hankalampaa kameroiden takia. Poliisit olivat kiinnittäneet huomiota myös laintulkintoihin jonkin verran enemmän, mutta suurin osa oli tehnyt asiat kuten ennenkin. Myös kuvaajat olivat olleet pääasiassa turvassa, vain muutaman kohdalla kuvaajiin oli kohdistunut väkivallan uhkaa tai muuta häiriköintiä. Nämäkin tilanteet oli saatu nopeasti poliisin hallintaan niin, ettei todellisia vaaratilanteita ollut päässyt syntymään.

* * *

Kaikki 41 kyselyyn vastannutta poliisia kertoivat, että sarjan ja uusintojen pyörimisen aikaan heidät tunnistettiin sekä töissä että vapaa-ajalla. Osalla sarjassa esiintyneistä henkilöistä televisiolähetyksestä oli aikaa jo useita vuosia ja tunnistaminen oli vähentynyt ajan myötä. Uusintojen tullessa ruutuun tunnistamiset taas lisääntyivät. Poliisit kertoivat tullessaan tunnistetuksi kaikenlaisissa tilanteissa, kuten lenkillä, kaupassa, ravintoloissa, uimahalleissa ja ulkomaanmatkoilla. Yksi poliisi kertoi tullessaan tunnistetuksi jopa synnytyssalissa. Poliiseille oli tultu suoraan juttelemaan tai heiltä oli kysytty,

KAIKKI 41 KYSELYYN VASTANNUTTA
POLIISIA KERTOIVAT, ETTÄ SARJAN
JA UUSINTOJEN PYÖRIMISEN AIKAAN
HEIDÄT TUNNISTETTIIN SEKÄ
TÖISSÄ ETTÄ VAPAA-AJALLA.

olivatko he esiintyneet kyseisessä sarjassa. Lisäksi selän takana oli supateltu, kun heidät oli tunnistettu siviilissä. Muutama vastaaja kertoi lisäksi, että esimerkiksi kaupan- teko autokaupassa tai muussa kaupassa oli ollut helpompaa, kun asiakas oli tunnistettu luotettavaksi tv-poliisiksi. Poliiseja oli myös lähestytty vastakkaisen sukupuolen taholta ns. lähemmän tutustumisen merkeissä.

Poliisien mukaan sarjan tuoma julkisuus vaikutti heidän käyttäytymiseensä niin töissä kuin vapaa-ajallakin. Ihmisten kanssa oli oltava valmiimpi keskustelemaan enemmän, koska tunnistamisen ja tv-julkisuuden myötä ihmiset lähestyivät poliiseja rohkeammin ja tulivat keskustelemaan sekä poliisin työstä että itse televisiosarjasta. Poliisit kertoivat joutuneensa miettimään tarkemmin omaa ravintolakäyttäytymistään ja kielenkäyttöään. Kovin humalassakaan ei poliisien mukaan sopinut esiintyä julkisilla paikoilla, jos omai tv-poliisistatuksen.

Poliisit kertoivat, että julkisuuden myötä asiakastilanteet ja tehtävien hoitaminen töissä oli helpottunut. Kun tehtävää meni hoitamaan ”tuttu poliisi”, asioiden selvittely tuli helpommaksi. Muutaman henkilön kohdalla sarjan myötä tullut julkisuus oli avannut ovia myös muihin uusiin työmahdollisuuksiin, kuten esimerkiksi esiintymisiin muissa tv-formaateissa tai radiohaastatteluissa. Lisäksi eräs vastaaja epäili julkisuuden siivittäneen

hänet äänivyöryyn kunnallisvaaleissa. Yksi kertoi tulleen valituksi vuoden kaupunkilaiseksi omassa kaupungissaan. Poliisit kertoivat myös, että heidän työnhakunsa oli helpottunut ja uudet työtajoukset olivat lisääntyneet. Lisäksi muutaman vastaajan seuraelämä oli

POLIISIT KERTOIVAT
JOUTUNEENSA MIETTIMÄÄN
TÄRKEMMIN OMAA
RÄVINTOLAKÄYTTÄYTYMISTÄÄN
JA KIELENKÄYTTÖÄÄN.

vilkastunut sarjan tuoman julkisuuden myötä. Toisaalta muutaman poliisin mukaan julkisuuden positiiviset vaikutukset eivät olleet tavoittaneet heitä.

Vajaa puolet poliiseista oli sitä mieltä, että he eivät olleet saaneet sarjan tuoman julkisuuden myötä minkäänlaisia negatiivisia kokemuksia. Osa poliiseista kuitenkin kertoi, että heitä oli häiriköity vapaa-ajalla. Häiriköintiin oli sisällynyt rikosilmoituksia, tapouhkauksia, omaisuuden rikkomista, negatiivista huutelua, lähestymiskielon rikkomisia ja vainoamista. Noin puolet poliiseista oli sitä mieltä, että heidät oli tunnistettu kyllästymiseen asti kaduilla. Osan kohdalla ihmiset olivat lähestyneet ikävän tuttavallisesti jopa heidän perheenjäseniään. Näille vastaajille anonymiteetin menetys ja ihmisten jatkuva tuijottelu olivat olleet sarjan kautta tulleen julkisuuden ikävä seuraus. Vaikka tuijottelu ei olisi häirinyt vastaajaa itseään, heidän perheenjäsenensä olivat kokeneet tuijottelun kiusallisena. Yksi vastaaja koki myös, että lasten vanhempana hänen tekemisiään katsottiin aiemmin tarkemmin. Jatkuvan seurannan alaisena olemisen vuoksi esimerkiksi lasten kasvatus ja esimerkiksi heidän

torumisensa julkisella paikalla oli tuonut mukanaan negatiivista tuijottelua.

Lähes puolet poliiseista oli kokenut sarjan myötä tulleen julkisuuden pelkääntään positiivisena asiana. Puolet oli sitä mieltä, että kokemukset julkisuudesta olivat olleet enemmän positiivisia kuin negatiivisia. Vajaa viidennes poliiseista koki julkisuuden tuoneen yhtä paljon positiivisia kuin negatiivisia kokemuksia.

Puolet poliiseista ilmoitti kyselyssä, että ei lähtisi uudelleen Poliisit-sarjan kuvauksiin. Neljäsosa voisi harkita lähtemistä, ja toinen neljäsosa olisi varmuudella valmiita lähtemään mukaan uudelleen mukaan.

Viimeisenä kysymyksenä tutkimuksessa pyysin tv-poliiseja kertomaan, minkälaisia terveisiä he haluaisivat lähettää tuleville tv-poliiseille tai mahdollista tv-poliisiuraa harkitseville. Vastaustila oli avoin ja vastauksia tuli paljon. Johdopäätöksenä saamistani vastauksista totesin, että henkilöiden, jotka harkitsevat sarjaan mukaan lähtemistä, kannattaa miettiä omat motiivinsa julkisuutta kohtaan monelta kannalta. On tiedostettava, että julkisuus voi tuoda tullessaan niin positiivisia kuin negatiivisiakin asioita. Julkisuus ja omien kasvojen tunnettavuus saattavat sulkea pois joitakin työmahdollisuuksia organisaation sisällä tulevaisuudessa, mutta se saattaa myös aukaista ovia uusiin ja hienoihin tilaisuuksiin, joita muuten ei saisi kokea.

Tärkeää on kuitenkin olla oma itsensä, avoin uudelle sekä rehti ja reipas kaikessa mihin ryhtyy. Näillä eväillä pääsee pitkälle. Vaikka kaikkeen ikävään ei itse voikaan vaikuttaa, viime kädessä se, miten julkisuutta käsittelee ja miten sitä itse haluaa hyödyntää, on suurelta osin jokaisen ihmisen omassa vallassa.

KUN TEHTÄVÄÄ MENI HOITAMAAN
"TUTTU POLIISI", ASIOIDEN
SELVITTELY TULI HELPOMMAKSI.

NOIN PUOLET POLIISEISTA OLI
SITÄ MIELTÄ, ETTÄ HEIDÄT OLI
TUNNISTETTU KYLLÄSTYMISEEN ASTI
KADUILLA.

JULKISUUS JA OMIEN KASVOJEN
TUNNETTAVUUS SAATTAVAT SULKEA
POIS JOITAKIN TYÖMAHDOLLISUUKSIA
ORGANISAATION SISÄLLÄ
TULEVAISUUDESSA, MUTTA SE
SAATTAA MYÖS AUKAISTA
OVIA UUSIIN JA HIENOIHIN
TILAISUUKSIIN, JOITA MUUTEN EI
SAISI KOKEA.

* * *

Nostan hattua niille, jotka uskaltavat heittäytyä televisiosarjaan, mutta toisaalta ymmärrän myös niitä, jotka eivät lähtisi siihen mistään hinnasta mukaan. Poliisin työ on loppujen lopuksi työ muiden joukossa ja siihen voi suhtautua monella tapaa. Toisille työ on intohimo ja toiset käyvät töissä ainoastaan saadakseen leivän pöytään; suurimmalla osalla suhtautumistapa lienee jossain näiden välissä.

Oman itsensä kehittäminen ja haastaminen on joka tapauksessa tärkeää nykypäivän jatkuvasti kehittyvässä ja muuttuvassa työelämässä. Se on lähestulkoon välttämätöntä myös oman motivaation säilyttämisen kannalta. Edellytyksenä itsensä haastamiselle on aina rohkeus heittäytyä uusiin asioihin. Sen vuoksi poliisin ammatissaakin on hyvä, että ihmisille tarjotaan mahdollisuuksia kehittyä – esimerkiksi tv-työn kautta. Oman toimintansa asettaminen niin suuren julkisen huomion alle vaatii rohkeutta.

Julkisuus voi tuoda tullessaan hienoja mahdollisuuksia ja uusia kokemuksia. Jo pelkästään televisiosarjan kuvaaminen ja kuvattavana oleminen tuovat poliisin arkeen uusia ulottuvuuksia. Avoimuus ja rohkeus heittäytyä mukaan uusiin kokemuksiin ja itsensä asettaminen kaiken kansan arvioitavaksi on erittäin kunnioitettavaa ja kertoo ihmisestä paljon. Täytyy kui-

tenkin muistaa, että jokaisella kolikolla on kääntöpuolensa ja joskus julkisuudesta voi seurata myös ikäviä asioita.

Tosin poliisin työssä ei vaadita tv-poliisistatusta, jotta joutuisi häiriköinnin, vainoamisen tai uhkailun kohteeksi, koska sitä voi tapahtua muutenkin. Kyse voi olla silkasta sattumasta tai huonosta onnesta.

Poliisin työ on julkinen ammatti, jossa oman toiminnan julkinen tarkastelu on vain

hyväksyttävä. Tietynlainen julkisuus seuraa joka tapauksessa jokaista poliisin työtä tekevää, varsinkin jos työskentelee ja asuu pienellä paikkakunnalla. Poliisi leimautuu poliisiksi myös siviiliyhteisössä, ja poliisiksi tunnetun kaikkea toimintaa tarkastellaan ammatin kautta.

Nämä poliisit, jotka ovat valmiita nousemaan erityiseen julkisuuteen televisiosarjan välityksellä, ovat hyvin arvokkaita henkilöitä myös poliisiorganisaation markkinoinnin ja julkisuuskuvan kannalta. Vaikka on selvää, etteivät televisiosarjan valokeilassa seikkailevat poliisit anna poliisityöstä kaikenkattavaa kuvaa, sarja on tuonut organisaation viestintään ja rekrytointiin hyvin arvokkaan lisän. Monet nuoret ovat rohkaistuneet hakeutumaan poliisityön pariin katsottuaan sarjaa.

On hienoa, että nykypäivänä kansalaiset saavat kosketuksen poliisin työhön reality-televisiosarjan ja sosiaalisen median välityksellä. Silloin kun

TOSIN POLIISIN
TYÖSSÄ EI VAADITA
TV-POLIISISTATUSTA,
JOTTA JOUTUISI
HÄIRIKÖINNIN,
VAINOAMISEN TAI
UHKAILUN KOHTEEKSI,
KOSKA SITÄ VOI
TAPAHTUA MUUTENKIN.

itse hakeuduin alalle, televisiossa pyöri ainoastaan Poliisi-TV ja sosiaalisen median vaikutus oli olematon. Siihen aikaan mielikuvat poliisin työstä jäivät helposti kapeammiksi kuin nykypäivänä.

Poliisin työssä kokee ja näkee sellaisia asioita, joita ei osaisi kuvitella olevan olemassakaan. On hieno tunne, kun poliisimäijä lipuu yksinäisenä kaupungin hiljaisella kadulla vilkkaan yövuoron jälkeen, kun viimeisimmätkin juhlijat ovat menneet nukkumaan ja aurinko tekee nousuaan. Parhaimmillaan työssä saa auttaa ihmisiä ja tuoda heidän elämäänsä iloa. Ja synkimmälläkin murheen hetkellä on hyvä muistaa, että kyllä se aamu sieltä aina tulee, ennemmin tai myöhemmin.

LUE LISÄÄ

- Määttä, Ida: Tv-poliisien kokemuksia julkisuudesta. Opinnäytetyö. Poliisiammattikorkeakoulu 2016. Luettavissa: <http://www.theseus.fi/handle/10024/117589>

POLIISIN TYÖ ON JULKINEN
AMMATTI, JOSSA OMAN TOIMINNAN
JULKINEN TARKASTELU ON VAIN
HYVÄKSYTTÄVÄ.

SILLOIN KUN ITSE HAKEUDUIN
ALALLE, TELEVISIOSSA PYÖRI
AINOASTAAN POLIISI-TV JA
SOSIAALISEN MEDIAN VAIKUTUS OLI
OLEMATON.

POLIISI KOHTAA, KUULUSTELEE, KIRJOITTAÄ – PSYKOLOGINEN NÄKÖKULMA

MARKKU NYMAN TYÖSKENTELEE POLIISIAMMATTIKORKEAKOULUSSA HENKILÖARVIOITA TEKEVÄNÄ PSYKOLOGINA.

KOULUTUKSELTAAN NYMAN ON YHTEISKUNTATIETEIDEN MAISTERI JA PSYKOLOGIAN MAISTERI. HÄN ON TOIMINUT PSYKOLOGINA JA TUTKIJANA LÄHES 20 VUOTTA, SIITÄ VALTAOSAN HENKILÖARVIOINNIN JA ALAAN KYTKETTYVIEN KEHITTÄMIS-, OHJAUS- JA KOULUTUSTEHTÄVIEN PARISSA. NYMAN MYÖS VALMENTAA, PITÄÄ VASTAANOTTOA JA TEKEE VAIKUTTAVUUSTUTKIMUSTA.

ARTIKKELI ON KIRJOITETTU VUONNA 2013.

”Ihmisten välille voi syntyä erootista värinää riippumatta lainkaan siitä, tavoitteleeko kumpikaan uutta kumppania vai ei. Värinä, jota toisissa kohtaamisissa on enemmän, toisissa vähemmän, on erootisesti virittäytyneiden tilanteiden akku, psykologisen vuorovaikutuksen lähde. Kehon kieli saattaa paljastaa värinässä tapahtuvia muutoksia, peiteltyä tai täysin avoimesti esitettyä kiinnostusta.

Samalla tavalla toimivien lainalaisuuksien päälle rakentaa myös hyvät kuulustelijat vuorovaikutuksen lähtökohdan. Myös kuulustelijan ja kuulusteltavan välillä on aina värinää, jännitettä, jota ainakin kuulustelun alkuvaiheessa molemmat osapuolet pyrkivät kaikin tavoin peittämään.

Kuulustelijat kyllä tiedostavat, että he pyrkivät lukemaan kuulusteltavan käyttäytymisestä merkkejä jostakin heikosta kohdasta. Kun he sellaista havaitsevat, he pyrkivät selvittämään, mihin heikko kohta voisi mahdollisesti liittyä. Syynä voi olla huono omatunto, valehtelemisestä kiinnijäämisen pelko tai jonkun vaatiman valheellisen todistajalausannon antaminen. Melkein aina kysymys on valehtelemiseen liittyvistä tekijöistä.

KUN ISOLLA KENGÄLLÄ ASTUU,

JÄÄ ISO JÄLKI

Usein kuulustelijat kuitenkin unohtavat, että myös kuulusteltava saattaa pyrkiä löytämään kuulustelijan käyttäytymisestä sellaisen heikon kohdan, jota voisi käyttää omien tarkoituksperiensä saavuttamiseksi. Erityisen taitavia tässä ovat kokeneet koviin rikosten tekijät, talousrikolliset ja seksuaalirikoksia tehneet.

Kuulustelija on voinut tehdä huonosti kotiläksynsä. Hän ei esimerkiksi ole selvittänyt itselleen kunnolla, mitä tutkittavassa asiassa on siihen mennessä käynyt ilmi, vaan tulee kuulusteluun ylimielisenä ja korskeana ja antaa samalla tilaa ylpeydelle käydä lankeemuksen edellä. Ylimielinen ja virkavaltainen käyttäytyminen antaa aina kuulusteltavalle mahdollisuuksia käyttää sitä hyväkseen. Silloin kuulustelija ei pysty enää hallitsemaan tilannetta, vaan kuulustelun johto siirtyy kuulusteltavalle. Tilanteen niin vaatiessa kuulusteltava voi alkaa näytellä loukkaantunutta, voi osoittaa, ettei koe minkäänlaista luottamusta kuulustelijaan, joka ei kuuntele eikä yritäkään ymmärtää, tai voi uhata ottavansa yhteyttä asianajajaan tai kanteluviranomaiseen.

Mitä tarkempi psykologinen silmä kuulustelijalla on, sitä paremmat mahdollisuudet hänellä on päästä hyvään lopputulokseen. Herkällä tuntumalla on helpompaa säilyttää keskusteluyhteys bankalassakin tilanteessa, ja se mahdollistaa kuulustelijalle kuulustelun henkisen hallinnan. Siitä lähtökohdasta voi alkaa pelata shakkia, piilotella todellisia tarkoituksiaan, sitoa kuulusteltavaa yksittäisten havaintojen verkkoon

ja lopulta ajaa hänet tilanteeseen, jossa ei ainakaan ole olemassa enää vastasiirtojen mahdollisuutta. Kuulustelutilanteessa ei aina tarvita mattia, hyvin rakennettu ja taitoitunut siirtoketju osoittaa totunden.”

Lehtori Mikeko Ylikangas

Tässä artikkelissa pohditaan ajattelun, kielen, vuorovaikutuksen ja kirjoittamisen yhteyksiä poliisi-työssä psykologisesta näkökulmasta. Artikkelin kirjoittaja on saanut useilta henkilöiltä tukea tekstin taustatyötä

tehdessään. Keskustelut arjen poliisi-työtä tekevien tai tehneiden, syyttäjänä toimineiden ja Poliisiammattikorkeakoulun opettajien kanssa ovat valottaneet laajaa aihepiiriä monipuolisesti. Erityiset

kiitokset kuuluvat 35 vuotta poliisina toimineelle lehtori Mikko Ylikankaalle, joka myös muussa yhteistyössä on johdattanut kirjoittajaa tutkivan ajattelun, ihmisten kohtaamisen ja ymmärtämisen, puhuttamisen ja kuulustelun maailmaan pitkän KRP-tutkijauransa ja kuulustelutaidon opettajakokemuksensa pohjalta.

Kirjoittaja vastaa yksin tekstissä esitetyistä näkemyksistä, valituista painotuksista ja mahdollisista virheistä. Tarkastelukulmien valikoitumiseen vaikuttanee työskentely ja tutkimustyö sekä turvallisuusalalla – puolustusvoimissa ja poliisissa – että ammatinvalin-

MITÄ TARKEMPI
PSYKOLOGINEN SILMÄ
KUULUSTELIJALLA
ON, SITÄ PAREMMAT
MAHDOLLISUUDET HÄNELLÄ
ON PÄÄSTÄ HYVÄÄN
LOPPUTULOKSEEN.

nan, mielenterveystyön ja vankeinhoidon aloilla. Artikkelissa raportoidut empiiriset tutkimustulokset perustuvat kirjoittajan omassa perustyössään Poliisiammattikorkeakoulun opiskelijavalinnoissa tekemään, kunkin hakukerran arviointia ja toisaalta prosessin ja menetelmien kehittämistä tukevaan tutkimukseen.

On selvää, että näin laajaa teemakokonaaisuutta ei voi tyhjentää laajoissa oppikirjoissakaan, saati lyhyessä artikkelissa. Kirjallisuuskatsauksen tehtyään tämän kirjoittaja toteaa, että ajattelun, kielen, vuorovaikutuksen ja poliisitekstien tuottamisen teemakenttä saattaisi kaivata suomenkielistä oppikirjaa, jos kohta muillakaan opetuksen pääkielillä ei tälle risteysalueelle osuvaa teosta tahdo hakemalla löytyä. Toki esimerkiksi kuulusteluteknisiä ja valheenpaljastukseen painottuvia teoksia löytyy viljaltikin, samoin poliisitekstien tuottamiseen opastavia teoksia.

Tässä artikkelissa luodaan ensin katsojaan siihen, minkälaiset psykologiset ominaisuudet keskimäärin luonnehtivat valintakokeen kirjoitustehtävissä menestyneitä poliisikoulutukseen päätyneitä hakijoita – tulevia poliisitekstien tuottajia, kuulustelijoita ja rikostutkijoita. Sen jälkeen tarkastellaan joitakin poliisityön ja erityisesti rikostutkinnan alueita, jotka ovat psykologisessa katsannossa kiinnostavia – ihmisten kanssakäymistä, tiedonhankintaa, ajattelua ja poliisityön keskeisen kirjallisen tuotteen, esitutkintapöytäkirjan, sisällöntuotantoa.

Aluksi on lyhyesti valotettava lukijalle kirjoittajan tieteenfilosofista mieltymystä, joka vaikuttaa kirjoittajan valitsemiin nä-

ARTIKKELISSA RAPORTOIDUT
EMPIIRISET TUTKIMUSTULOKSET
PERUSTUVAT KIRJOITTAJAN
OMASSA PERUSTYÖSSÄÄN
POLIISIAMMATTIKORKEAKOULUN
OPISKELIJAVALINNOISSA TEKEMÄÄN,
KUNKIN HAKUKERRAN ARVIOINTIA
JA TOISAALTA PROSESSIN JA
MENETELMIEN KEHITTÄMISTÄ
TUKEVAAN TUTKIMUKSEEN.

kökulmiin ja aiheiden käsittelytapaan.

Psykologia tieteenalana asettuu vielä neurotieteiden merkityksen hyvin voimakkaasti vahvistuttuakin luonnon-tieteiden ja yhteiskuntatieteiden väli-alueelle, osaksi psykologiatieteen monihaaraisen perinteen ja monipuolistuvi-
en tutkimusalueiden ja näistä seuraavan menetelmäkirjavuuden vuoksi. Kirjoit-
tajan ajattelun filosofisen kehyyksen muodostavat instrumentalismi ja (realistinen) pragmatismi. Nämä lähesty-
mistavat sallivat psykologisen arvioin-
nin metatason tarkasteluissa empi-
risen näytön hyödyntämisen käsit-
teitä määriteltäessä ja perusteltaessa. Pragmatistinen ote nostaa ideoiden, aja-
tusten, mallien ja teorioiden puolustet-
tavuuden kriteereiksi niiden käytännön
toimivuuden tai hyödyllisyyden sekä
empiirisessä koettelussa saadun tuen.
Tällöin suhde tietoon, käsitteisiin, mal-
leihin ja menetelmiin on instrumenta-
listinen: käytännön tuloksia ja myönteisi-
ä muutoksia tuottavia, ongelmanrat-
kaisua helpottavia ja toisaalta ihmisten
välistä ymmärrystä lisääviä menettely-
tapoja tulee suosia.

* * *

*"Ensin on opittava tuntemaan itsensä ennen
kuin voi kehittyä hyväksi kuulustelijaksi."*

Mikko Ylikangas

Tässä osassa tarkastellaan empiiristen
arviointitulosten pohjalta niitä psyko-
logisia ominaisuuksia, jotka tukevat
poliisikirjoittajan työssä menestymis-
tä. Poliisiammattikorkeakoulun poliisi
AMK -koulutuksen valintakokeessa
arvioidaan hakijoiden lähtövalmiuksia
kehittyä kirjoittajana poliisityössä vaa-
dittavalla tavalla. Valintakokeessa on
kaksi kirjoitustehtävää, jotka erityisesti
mittaavat näitä valmiuksia: tiivistelmä
ja essee. Tiivistelmätehtävässä (vuo-
desta 2016 lähtien
osana psykologisia
testejä) hakija saa
koetilaisuudessa lu-
ettavakseen artikke-
lin, johon hänen on
ensin lyhyessä ajassa
perehdyttävä ja jos-
ta hänen on sen jäl-
keen muistinvarai-

sesti laadittava tiivistelmä. Esseetehtäväs-
sä hakija laatii annetusta aiheesta
esseen hyödyntäen tehtävänannossa
mainittuja valintakoekirjan – eli tämän
parhailaan lukemasi artikkelikokoel-
man – artikkeleja ja niiden lisäksi yhtä
koetilaisuudessa jaettavaa kirjoitusta.

Näiden kirjoitustehtävien arvi-
ointi ja pisteytys ovat rakentuneet
ja rakentuvat jatkossakin käytännön
kirjoitustyössä keskeisiksi tiedetyil-
le vaatimuksille. Valintakoeaineiston
analyysin pohjalta voidaan todeta, että
koetehtävät nostavat esiin laajemmin-
kin suotuisia kehittymisvalmiuksia
ajatellen kaikkea poliisityötä. Vaikka
poliisin toimintaympäristössä ja tehtä-
vissä tapahtuu muutoksia, on ilmeistä,

VALINTAKOEAINIESTON
ANALYYSIN POHJALTA
VOIDAAN TODETA, ETTÄ
KOETEHTÄVÄT NOSTAVAT ESIIN
LAAJEMMIKIN SUOTUISIA
KEHITYMISVALMIUKSIA
AJATELLEN KAIKKEA
POLIISITYÖTÄ.

että nykyisenkaltaiset hakijan valmiudet ja ominaisuudet tukevat myös jatkossa menestymistä valintakokeissa, koulutuksessa ja edelleen poliisityössä.

Poliisin työssään käyttämän kielen repertuaarin kokonaisuudesta voinee aluksi todeta, että poliisityössä käytännön puheen variointi on hyvin laajaa johtuen tehtävien luonteesta, käsillä olevista tilanteista ja selvitettävistä tapahtumista ja erityisesti näihin kytkeytyvistä ihmisistä, heidän rooleistaan ja toiminnastaan. On vaikeata löytää työtehtävää tai ammattialaa – jätettäessä näyttelijän ja kielenopettajan työ tarkastelun ulkopuolelle – joka edellyttäisi ammattilaiselta yhtä laajaa puheen varianttien, tyylilajien ja äänenkäytön hyödyntämistä. Alustava puhuttaminen lienee tavallisin puheen laji, jolla poliisi lähestyy selvitettävissä ja tutkittavissa tilanteissa tai tapahtumissa osallisia ihmisiä. Jo kyky lähestyä ja puhuttaa hyvin erilaisia ihmisiä eri tilanteissa edellyttää poliisilta aitoa yleistä kiinnostusta ihmisiin ja psykologista ymmärrystä ihmisen toiminnasta. Erityisemmin on hyötyä sosiaalisesta rohkeudesta ja kontaktin ottamisen kyvystä, kuunteluvalmiudesta ja tietenkin tilanneherkkyydestä ja joustavuudesta – pelisilmästä. Kielellinen kyvykkyyks sinänsä on hyödyksi. Myös halu kehittää mainittuja valmiuksia on tarpeen, vaikka poliisin työ itsessäänkin on omiaan vahvistamaan kaikkia näitä vuorovaikutuksen taitoja.

Kun tarkastellaan valintakokeen kirjoitustehtävissä yleensä parhaiten menestynyttä ryhmää, todetaan, että naiset ovat miehiä useammin sijoittuneet kärkipäähän. Tämä hyvin tunnettu kielelli-

ON VAIKEATA LÖYTÄÄ
TYÖTEHTÄVÄÄ TAI AMMATTIALAA
- JÄTETTÄESSÄ NÄYTTELIJÄN JA
KIELENOPETTAJAN TYÖ TARKASTELUN
ULKOPUOLELLE - JOKA EDELLYTTÄISI
AMMATTILAISelta YHTÄ LAAJAA
PUHEEN VARIANTTIEN, TYYLILAJIEN
JA ÄÄNENKÄYTÖN HYÖDYNTÄMISTÄ.

seen kyvykkyyteen liittyvä seikka on linjassa muualla tehdyn tutkimuksen kanssa. Psykologisin menetelmin mitattu kielellinen kyvykkyys on hakijoiden kirjoitustehtävistä saamien pisteiden vaihtelua selittävästi tekijöistä ymmärrettävästi vahvin. Valintakokeessa odotetaan, että hakija kykenee tuottamaan johdonmukaisia esityksiä hyödyntäen annettuja materiaaleja ja että hakija käsittelee aihettaan loogisesti. Psykologisissa päättelykykyä ja johdonmukaisuutta mittaavissa tehtävissä paremmin menestyneet ovat niin ikään keskimääräistä

vahvemmin edustetut myös kirjoitustehtävissä parhaan viidenneksen ryhmässä.

Ilmaisun selkeys ja tiedon käyttöä helpottavan rakenteen hyödyntäminen lienevät yleisesti toivottavia kirjoittajan perushyveitä. Psykologisen arvion näkökulmasta selkeät, mutta ajattelussaan ja ilmaisussaan joustavat kirjoittajat, jotka eivät ole tarpeettoman kaavamaisia, ovat menestyneet poliisikirjoittamisen perusvalmiuksia mittaavissa valintakokeen kirjoitustehtävissä keskimääräistä paremmin. Sen sijaan impulsiivisuus ja psykologisessa arvioinnissa esiin tuleva paisuttelu, liioittelu ja siten mahdollisesti myös kehittymätön minäkuva ovat johtaneet kes-

kimääräistä useammin vastaajan päättämiseen kirjoitustehtävien arvioinnissa alimman viidenneksen ryhmään. Samalla tavalla todennäköisyyteen päätyä alimpaan viidennekseen on vaikuttanut psykologisissa tehtävissä esiin tuleva sepittelytaipumus ja suhteellisesti katsoen kohonnut puitaamattomuus yleisistä normeista. Hylättyihin kirjoitustehtävien kokonaissuorituksiin on hylätyillä hakijoilla liittynyt psykologisessa arvioinnissa todettu kielellisten ja päättelyvalmiuksien suhteellisesti matala taso,

samoin kuin impulsiivisuus, liioittelu ja sepittelytaipumus. Samalla on syytä huomata, että myös liian kaavamainen ja jäykkä toimintatapa on ollut epäsuotuisa kirjoitustehtävissä menestymistä ajatellen.

Tiivistelmätehtävä simuloi muodoltaan käytännön poliisikirjoittamista ja mittaa tehokasta käytännöllistä kirjoittamista aikapaineessa. Ei olekaan yllätys, että tiivistelmätehtävässä varsinkin kielellisesti kyvykkäät, paineensietokyvyltään ja käytännön operatiiviselta muistiltaan vahvat hakijat ovat saaneet korkeimpia pisteitä.

Valintakokeen analyysiin perustuvat psykologiset havainnot voidaan tiivistää seuraavasti: sikäli kuin valintako-

PSYKOLOGISEN ARVION
NÄKÖKULMASTA SELKEÄT,
MUTTA AJATTELUSSAAN
JA ILMAISUSSAAN
JOUSTAVAT
KIRJOITTAJAT,
JOTKA EIVÄT OLE
TARPEETTOMAN
KAAVAMAISIA,
OVAT MENESTYNEET
POLIISIKIRJOITAMISEN
PERUSVALMIUKSIA
MITTAAVISSA
VALINTAKOKEEN
KIRJOITUSTEHTÄVISSÄ
KESKIMÄÄRÄISTÄ
PAREMMIN.

keen kirjoitustehtävät todella ennustavat hakijan kykyjä ja kehittyisvalmiuksia poliisikirjoittajana, hyväksi poliisikirjoittajaksi tuleminen kannalta on hyödyksi, jos hakijalla on vahvuuksinaan myös

- itsetuntemusta ja riittävä kehittyisvalmius ja -nöyryys
- sopivasti kielellistä lahjakkuutta ja päättelyvalmiuksia
- riittävä paineensietokyky ja emotionaalinen tasapainoisuus
- riittävä kyky muistaa ja raportoida tarkasti havaitsemaansa
- suunnitelmallisuutta ja pyrkimystä selkeyteen toiminnassa
- kurinalainen suhtautuminen sääntöihin ja normeihin ilman kaavaista jäykkyyttä vuorovaikutuksessa ja ilmaisussa.

On hyvä huomata, että edellä tarkastellut, kirjoitustehtävissä keskimääräistä parempaan menestymiseen liittyvät psykologiset ominaisuudet nostavat va-linta-kokeessa menestymisen mahdollisuuksia jo ennen kuin varsinaista psykologista kokonaisarviota on tehty tai psykologisia soveltuvuus-pisteitä on annettu. Näemme, että monet kaikessa poliisityössä tärkeät yksilön ominaisuudet saadaan esiin tehokkaasti jo pelkästään taiten laaditun, selkeää ja loogista tekstin tuottamista aikapaineessa edellyttävän kirjoitustehtävän avulla.

* * *

”Perusilmoitukseen kirjoitetaan pelkästään objektiivisesti havaitut asiat – epävarmoja ha-

EI OLEKAAN YLLÄTYS, ETTÄ
TIIVISTELMÄTEHTÄVÄSSÄ VARSINKIN
KIELELLISESTI KYVYKKÄÄT,
PÄINEENSIE TOKYVYL TÄÄN JA
KÄYTÄNNÖN OPERATIIVISELTA
MUISTILTAAN VAHVAT HAKIJAT OVAT
SAANEET KORKEIMPIÄ PISTEITÄ.

NÄEMME, ETTÄ MONET KAIKESSA
POLIISITYÖSSÄ TÄRKEÄT YKSILÖN
OMINAISUUDET SAADAAN ESIIN
TEHOKKAASTI JO PELKÄSTÄÄN
TAITEN LAADITUN, SELKEÄÄ JA
LOGISTA TEKSTIN TUOTTAMISTA
AIKAPINEESSA EDELLYTTÄVÄN
KIRJOITUSTEHTÄVÄN AVULLA.

*vaintoja ei kirjata varmoina eikä havainto-
aukkoja täydennetä!”*

Mikko Ylikangas

Poliisin tehtävä on selvittää tutkittavaksi määrittänyt tai otettua tapahtumaa mahdollisimman objektiivisesti. Ensipartion poliisit joutuvat – usein vielä suuren työ- ja aikapaineen keskellä, seuraavien tehtävien jo odottaessa – kirjaamaan tapahtuma- tai rikospaikalla kaikki olennaiset tiedot muistiin sekä tuottamaan välittömästi tai usein vasta kiiressen työvuoronsa päätteeksi perusilmoituksen tapahtumasta. Ilmoituksen tulee vastata tapahtumia ja olosuhteita koskeviin kysymyksiin täsmällisesti, objektiivisesti ja luotettavasti. Perusilmoituksesta tulee selvittää, mitä, missä ja milloin on tehty tai tapahtunut sekä kuka on tehnyt, miten, millä ja miksi, sikäli kuin nämä asiat ovat ilmoitusta kirjattaessa tiedossa. Ilmoituksesta tulee selvittää myös, ketkä kaikki henkilöt ovat olleet osallisina, todistajina tai mahdollisesti vielä jäsentymättömissä rooleissa (aina ei ole aluksi lainkaan selvää, kuka esimerkiksi on epäillyn rikoksen uhri, kuka taas epäilty tai silminnäkijä).

Ilmoitukset voidaan luokitella R- ja S-ilmoituksiin. Seuraavassa käsitellään lähinnä R-ilmoituksia eli rikosilmoituksia. Poliisi kirjaa lisäksi S-ilmoituksia eli sekalaisilmoituksia tapahtumista, joihin ei epäillä liittyvän rikosta.

Ilmoituksen kirjaaminen on oikeusvarmuuden kannalta ensisijaisen tärkeä, myöhemmille ratkaisuille perustan muodostava tehtävä. Tämän tehtävän suorittaminen vaatii yksittäiseltä poliisilta päivittäisessä työssä luotettavuutta, objektiivisuutta, puolueettomuutta, täsmälli-

ILMOITUKSEN
KIRJAAMINEN ON
OIKEUSVARMUUDEN
KANNALTA ENSISIJAISEN
TÄRKEÄ, MYÖHEMMILLE
RATKAISUILLE PERUSTAN
MUODOSTAVA TEHTÄVÄ.

suystta, huolellisuutta ja kurinalaisuutta sekä tehokkuutta ja paineensietokykyä tilanteissa, jotka voivat olla hyvin monella tavalla kuormittavia. Poliisin rikos- tai tapahtumapaikalla keräämä tieto muodostaa perustan kaikille toimenpiteille ja asiakirjoille, joita poliisi tuottaa asian esitutkintaa, syyteharjontaa ja mahdollista oikeuskäsittelyä varten.

”Kentällä” toimivien poliisien onkin tärkeää tiedostaa, kuinka olennainen heidän panoksensa on rikostutkinnan kokonaisuuden kannalta. Varsinainen rikostutkinta lähtee usein liikkeelle juuri ensipartion kirjaaman rikosilmoituksen pohjalta. Kuulustelujen ja usein myös teknisen tutkinnan tulosten avulla tutkinnassa pyritään sitten etsimään lisää ja tarkempia vastauksia kysymyksiin mitä, missä, milloin, kuka, miten, millä ja miksi.

Rikostutkijalla tulisi olla työtä ohjaava, tutkinnan edetessä täydentyvä ja tarkentuva teoria tai hypoteesi siitä, mitä on tapahtunut. Tämä on erittäin olennaista varsinkin laajoissa jutuissa, ja tutkinnan lopullista laajuutta ei voi

useinkaan etukäteen tietää. Usein kuva tapahtumista muodostuu rikoksen uhrin, asianomistajan, tekemästä rikosilmoituksesta (jonka ilmoitusta vastaanottanut poliisi on kirjannut) tai asianomistajan varsinaisesta kuulustelusta. Talousrikkoksissa saattaa myös olla käytettävänä vero- tai erityistilintarkastuskertomuksia. Pienemmissä rikosjutuissa on helpompi saada kuva tapahtumista, varsinkin jos epäilystä rikoksesta on saatu varmoja silminnäkijähavaintoja tai tekijä on tunnustanut. Jos tutkittava asia käsittää useita eri tekoja, joihin liittyy useita eri henkilöitä tai jopa useita liikeyrityksiä, saattaa tutkijan ajattelua, kartalla pysymistä, helpottaa merkittävien päivämäärien ja tapahtumien asettaminen aikajanalle, kronologiseen järjestykseen sitä mukaa, kun asioita selviää tai niistä saadaan näyttöä. Näin rakentuu tutkintasuunnitelma. Myös työtä ohjaavat hypoteesit ja kysymysmerkit voivat olla tällä aikajanalla. Esitutkintapöytäkirjan tiivistelmää, johdantoa, kirjoitettaessa voidaan sitten hyödyntää valmistusta, luotettavan näytön varaan rakennettua ja tutkinnan aikana täydennettyä tutkintasuunnitelmaa.

Tutkinnan valmistelu ja toteuttaminen vaatii tutkijalta samanaikaisesti täsmällisyyttä ja luovaa joustavaa ajattelua. Tutkijan on muistettava koko ajan työssään, että tutkinnan lopputuote, esitutkintapöytäkirja, on syyteharkinnassa käytettävä luotettaviin faktoihin ja tietoihin perustuva oikeusvarmuuden takaava asiakirja eikä mikään dekkarikertomus.

* * *

TUTKINNAN VALMISTELU JA
TOTEUTTAMINEN VAATII
TUTKIJALTA SAMANAIKaisesti
TÄSMÄLLISYYTTÄ JA LUOVAA
JOUSTAVAA AJATTELUA.

"Kun kohtaat ihmisiä, mukauta oma käytäytymisesi sen mukaiseksi, mitä vuorovaikutuksesta haluat saada."

Mikko Ylikangas

Tässä jaksossa pohditaan varsin yleisellä tasolla joitakin kuulustelun taktiikkaan ja siten myös sosiaalipsykologiaan liittyviä ilmiöitä. Tutkijan mieli liikkuu intuitiivisen luovuuden ja kriittisen täsmällisyyden välillä: Täsmällisyyttä ja kurinalaista kriittisyyttä vaaditaan epäiltyä tekoa vastaan ja sen puolesta saadun näytön huomiomisessa ja kirjaamisessa. Luovuutta ja kykyä hyödyntää joustavasti opitua ja koettua sekä laajaa intuitiivistaakin ymmärrystä ihmisen toiminnasta vaaditaan tuotettaessa hypoteeseja ja tutkimuskysymyksiä. Rikostapausten yhteydessä nämä klassiset peruskysymykset ovat: kuka ja miksi.

Jos tutkija on sitoutunut vain yhteen teoriaan tapahtumasta, voivat epäluotettavat silminnäkijalausunnat heikentää oikeus-varmuutta olennaisesti tai johtaa esitutkinnan liian varhaiseen lopettamiseen. Silminnäkijäpsykologiasta tiedämme, että monet tavalliset ihmiset, jotka eivät yleensä joudu poliisin kanssa tekemisiin, kokevat poliisin sellaiseksi auktoriteetiksi, että olettavat suoraan poliisin kiinni ottaman henkilön todennäköiseksi syylliseksi. Osin samoista syistä ihminen saattaa

hävetä mahdollista kyvyttömyyttään muistaa varmasti näin tärkeiksi todettuja asioita ja saattaa siksi antaa todellista muistikuvaansa varmemman lausunnon.

Yleisesti tiedetään, että silminnäkijöiden aistihavainnotkin voivat olla hyvin epäluotettavia esimerkiksi valaistuksen tai tapahtuman traumatisoivan äkillisyyden ja yllätyksellisuuden vuoksi tai silminnäkijän näkökyvyn, muun toimintakyvyn liittyvän seikan tai

päihtyneisyyden vuoksi. Tiedetyt psyykkiset ominaisuudet, tilat ja toimintakyvyn puutteet voivat lisätä alttiutta yleensä sosiaalisille vaikutuksille ja kuulustelijan tahattomillekin suggestioille ja voivat tehdä joistakin henkilöistä epäluotettavia todistajia ja kuulusteltavia. Joskus epäillyn tunteva silminnäkijä voi haluta kostaa epäillylle tai suojella toista, tekijäksi tietämäänsä ihmistä. Nämä ja monet muut tutkintaa vaikeuttavat seikat korostavat tutkijan kriittisyydelle, huolellisuudelle, puolueettomuudelle ja pitkäjännitteisyydelle asettuvia vaatimuksia. Tutkijan työ vaatii erityisten psyykkisten vahvuuksien ohella kaikessa poliisitoiminnassa välttämätöntä perusasennetta: pyrkimystä oikeamielisyteen, rehellisyyteen ja totuuden palvelemiseen.

Yleisen kanssakäymisen hyviä sääntöjä on kyetä joustavasti mukautu-

TUTKIJAN TYÖ
VAATII ERITYISTEN
PSYKKISTEN
VAHVUUKSIEN
OHELLA KAIKESSA
POLIISITOIMINNASSA
VÄLTÄMÄTÖNTÄ
PERUSASENNETTA:
PYRKIMYSTÄ
OIKEAMIELISYYTEEN,
REHELLISYYTEEN
JA TOTUUDEN
PALVELEMISEEN.

maan erilaisiin vuorovaikutustilanteisiin ja huomioimaan keskustelukumppani yksilönä. Toisaalta kaikkea sosiaalista toimintaa ohjaavat paljolti näkymättömät yhteisön säännöt ja normit. Vuorovaikutustilanteissa näitä ovat muiden muassa niin sanotut skeemat ja skriptit.

Skeemat ovat yksilön havaintojen, tulkintojen, päätösten ja tekojen ketjuja tai kehiä. Sosiaalisessa toiminnassa skeema on havaitsemisen, tulkinnan ja ymmärtämisen malli ihmisen mielessä. Se jäsentää havaittua informaatiota ja vaikuttaa päätöksentekoon ja toiminnanohjaukseen. Toisaalta skeema on lähtöisin siitä sosiaalisesta toiminnasta, jossa yksilö on osallisena. Se on opittu yleistys, joka tuo ennustettavuutta ja mielekkyyttä yksilön kokemukseen.

Skriptit ovat eräänlaisia käsikirjoituksia sille, miten tietty sosiaalinen tilanne etenee. Kaikki institutionalisoitunut sosiaalinen toiminta, tavaksi tullut ja muiden ihmisten, yhteiskunnan – ääritapauksissa juuri oikeuslaitoksen ja poliisin – meissä ylläpitämä normatiivinen, sopiva käyttäytyminen voitaisiin yleisellä tasolla purkaa tilanteiden ja tapahtumien käsikirjoituksiksi, skripteiksi. Kuitenkaan yksilöllistä, luovaa vaihtelua ja etenkin kansainvälistyvässä todellisuudessa kasvavaa kulttuurista toiminnan kirjoa ei voi unohtaa. Skripti onkin analyttinen käsite, ei kenenkään sosiaalisen toimijan taskussa oleva ohje käyttäytymiselle, joskin ulkomaanmatkalle, toiseen kulttuuriin matkatessamme saatamme näitä opiskella hyvin tietoisesti erilaisista oppaista. On selvää, että skeemat, skriptit ja niiden vaikutus käyttäytymiseen eivät ole

YKSILÖN - KUTEN SILMINNÄKIJÄN
TAI MYÖS POLIISIN -
ITSESTÄÄNSELVYYTENÄ PITÄMÄT
SKRIPTIT VOIVAT TÄYDENTÄÄ
MUISTIAUKKOJA.

riippumattomia yksilön muista ominaisuuksista, motiiveista, arvoista ja asenteista.

Yksilön – kuten silminnäkijän tai myös poliisin – itsestäänselvyytenä pitämät skriptit voivat täydentää muistiaukkoja. Todistaja saattaa loogistaa näkemäänsä eli täydentää todellisten havaintojen jättämiä koettuja aukkoja. Eri tavoin omaksutut tai arvojen ja asenteiden mukaiset skeemat saattavat aiheuttaa tiedostamatonta tahatonta painetta tulkita tapahtumia todenvastaisesti ja johtaa päätökseen lausua tapahtumista enemmän kuin on havaittu. Näitä havainnon ja ajattelun peruskäsitteitä hyödyntävät juonet yllätyksellisine käänteineen ovat tuttuja dekkareista. Agatha Christien suosion on arveltu liittyneen erityiseen taitoon rakentaa yllätyksellisiä, sosiaalisten olettamusten vastaisia juonirakennelmia hyödyntäen kuitenkin pientä loogisesti motiivin omaavien epäiltyjen joukkoa. Samoin esimerkiksi Matti Yrjänä Joensuun juonirakennelmissä ratkaisu tulee lukijalle usein laatikon, tavallisten sosiaalisten kognitioiden piiriin, ulkopuolelta, vaikka oikean päättelyn mahdollistavat vihjeet ovat lukijan saatavilla tarinan edetessä reilusti dekkarin hengessä.

”Kuulustelijan on luotettava itseensä samalla kun on kaikin tavoin vältettävä louk-

kaamasta kuulusteltavaa ihmisenä, mikä päättäisi kuulustelun ja vaikeuttaisi tapahtumien selvittämistä.”

Mikko Ylikangas

Poliisin esitutkintatyö tähtää tapahtumien selvittämiseen sekä niiden kirjaamiseen tai muuhun taltiointiin luotettavalla tavalla. Tämä edellyttää, että tutkittavista tapahtumista jotakin tietävät puhuvat ja antavat tietoa, vaikka toisaalta rikostutkinnassa voidaan yhä

POLIISIN ON
KUITENKIN SAATAVA
HYVIN ERILAISET
JA TUTKITTAVIIN
TAPAHTUMIIN NÄHDEN
ERI ASEMISSA OLEVAT
IHMISET PUHUMAAN.

enemmän hyödyntää CSI-tyyppisistä tv-sarjoistakin tuttuja teknisiä menetelmiä. Poliisin on kuitenkin saatava hyvin erilaiset ja tutkittaviin tapahtumiin nähden eri asemissa olevat ihmiset puhumaan. Tätä voi tapahtua niin epävirall-

isemmassa, haastatteluluontoisemmassa puhuttamisessa kuin varsinaisessa kuulustelussakin, jossa noudatettavat muotomääräykset on Suomessa kirjattu esitutkintalakiin. Siinä määrätään muun muassa kuulusteltavan kohtelusta:

Kuulusteltavaa on kohdeltava rauhallisesti ja asiallisesti. Tunnustuksen tai määrättyyn suuntaan johtavan lausuman saamiseksi kuulusteltavalta ei saa käyttää tietoisesti vääriä ilmoituksia, lupauksia tai uskotteluja erityisistä eduista, uuvuttamista, uhkausta, pakkoa taikka muita kuulusteltavan ratkaisu-

vapauteen, tahdonvoimaan, muistiin tai arvostelukykyyn vaikuttavia sopimattomia keinoja tai menettelytapoja.

Kuulustelun saa toimittaa kello 22:n ja 7:n välisenä aikana ainoastaan, jos:

- 1) kuulusteltava sitä pyytää;
- 2) asia tutkitaan suppeassa esitutkinnaissa, johon kuulusteltava on 6 luvun 3 §:n mukaan velvollinen heti jäämään tai saapumaan; tai
- 3) kuulustelua ei voida lykätä rikoksen selvittämistä vaarantamatta.

Kuulusteltavalle on annettava tilaisuus säännölliseen ateriointiin ja riittävään lepoon.

Ihmisten haastattelemisessa ja tiukkoja muotomääräyksiä noudattavassa kuulustelussa on tietysti paljon yhteistä, mutta toisaalta niiden välillä on myös selviä eroja. Eroja voidaan havaita muun muassa kysymyksissä, ajoituksessa ja teemojen painotuksissa. Kuulustelutekniikkaa käsittelevässä englanninkielisessä kirjallisuudessa esimerkiksi korostetaan, että siinä missä haastattelussa mahdollisesti ollaan hyvin joustavia ja huomioidaan haastatellun persoonallisuus, niin varsinkin akkusatoriselle (kielellisesti, non-verbaalisesti tai implikoidusti syyllistäviä tai kyseenalaistavia sisältöjä tai menetelmiä sisältävälle) kuulustelulle on ominaista tiedon hankinta suurempien tai suljettujen kysymysten avulla tai hyödyntämällä vähintään suostuttelua, vihjeitä tai vihjailemista.

Puhuttaessaan ja kuulustellessaan asianosaisia poliisin tulee kyetä luomaan olosuhteet, joissa tiedonhankinnan tar-

JO PELKÄSTÄÄN KUULUSTELUN
ONNISTUMISEN KANNALTA
KESKEISEN EDELLYTYKSEN,
TOIMIVAN KeskusteluYHTEYDEN,
AIKAANSÄÄMINEN VAAITII PALJON:
KUULUSTELIJAN TULEE OLLA AIDOSTI
KIINNOSTUNUT ERILAISISTA
IHMISTÄ JA HALUKAS
YMMÄRTÄMÄÄN TODELLISUUTTA
KUULUSTELTAVAN NÄKÖKULMASTA.

koitus tulee palveluksi. Puhuttamisen ja kuulustelemisen onnistuminen edellyttää, että poliisi kykenee luomaan tiedon välittämiseksi otollisen keskusteluyhteyden. Tässä yhteydessä näkee englanninkielisessä kirjallisuudessa usein käytetävän huonosti suomen kielelle kääntyvää termiä ”rapport” viittaamaan laajaan käsitteeseen, joka sisältää ajatuksen molemminpuolisesta luottamuksesta ja kunnioituksesta vuorovaikutuksen mahdollistajana. On selvää, että tällaista suhdetta ei voi syntyä, mikäli kuulustelija ei pyri ymmärtämään kuulusteltavaa. Kuulustelijoista kehittyikin työssään usein myös todellisia yleispsykologeja.

Jo pelkästään kuulustelun onnistumisen kannalta keskeisen edellytyksen, toimivan keskusteluyhteyden, aikaansaaminen vaatii paljon: kuulustelijan tulee olla aidosti kiinnostunut erilaisista ihmisistä ja halukas ymmärtämään todellisuutta kuulusteltavan näkökulmasta. Näiden valmiuksien saavuttaminen vaatii yhtäältä persoonallista joustavuutta ja toisaalta pitkäjännitteisyyttä kuunnella sekä kykyä pitää ammattimaisesti henkilökohtaiset tunteet erillään tutkittavista asioista. Tämä on psykologian näkökulmasta ehkä suurin poliisityön yksilölle asettama – joidenkin mielestä jopa kohtuuton – vaatimus. Onkin tärkeätä, että poliisiorganisaatio voi mahdollistaa henkilöstön hyvinvoinnin ja jaksamisen hyvän johtamisen,

työnohjauksen ja muiden menettelyjen avulla.

POLIISIKSI PÄÄTTYKIN
HENKILÖITÄ, JOIDEN
LUONTAINEN KYKY
KESTÄÄ ERILAISIA
STRESSITEKIJÖITÄ ON
VAHVA.

Lähtökohtaisesti poliisiin tulee sietää stressiä ja erityisesti eri tavoin kohdattua sosiaalista monimuotoisuutta sekä sosiaalista painetta. Paine voi korostua nimenomaan

kuulustelutilanteessa, joka on muutenkin monin tavoin herkkä ja kriittinen erityisesti kuulusteltavalta tavoiteltua tietoa ajatellen. Poliisiksi päätyikin henkilöitä, joiden luontainen kyky kestää erilaisia stressitekijöitä on vahva. Hyvin tavallisesti poliisit ovat ulospäin suuntautuneita, ihmisistä ja monipuolisesta tekemisestä kiinnostuneita sekä ominaisuuksiltaan niin sanotusti prososiaalisia: auttamiseen ja muiden tukemiseen valmiita. Näitä valmiuksia arvioidaan monin tavoin jo koulutusvalintojen yhteydessä.

Edellä todettua hyvää stressinsietokykyä ei tule kuulustelijantyötä ajatellen tulkita väärin. Kysymys ei ole virkamiesmäisyydestä tai kovuudesta, joka estää vuorovaikutuksessa mikro-tason informaation hyödyntämisen. Jos kuulusteltava ei reagoi kuulustelijan puheeseen tai alkavassa vuorovaikutuksessa syntyviin reaktioihin, ei vuorovaikutusta ja informaation siirtymistä todellisuudessa edes tapahdu, ainakaan siinä mielessä, mikä on optimaalista kuulustelutapahtumalle. Joissakin poliisitehtävissä, eräissä operatiivisissa tilanteissa, kovuudestakin voi olla hyötyä, mutta kuulustelutilan-

teissa tarvitaan mieluummin pelisilmää ja herkkyyttä – havainnoinnin ja reaktioiden aistimisen merkityksessä.

Ei-kielellinen, kehollinen tai tilan käyttöön liittyvä sekä puolikielellinen – mm. intonaatiota, sanapainoa ja tauotusta koskeva – viestintä sisältää informaatiota, joka siirtyy pääosin tiedostamatta, mutta vaikuttaa silti näkyvään, tekoina ja sananvalintoina ilmenevään käyttäytymisemme. Kuulustelijat kehittyvät tällaisen tiedon tietoisessa hyödyntämisessä, ja myös tiedostamattaan. Jonkinlainen pieni osuus väestöstä on niin sanottuja luontaisia neroja tai ”velhoja” (wizards) tällä alueella. Tutkimusten mukaan peitet toimintaan ja ihmisten tarkkailuun erikoistuneet poliisit ovat erityisen taitavia elekielen tulkinnassa ja hyödyntämisessä. Niin ikään tietyt temperamentaaliset tai persoonalliset taipumukset näyttävät otollisena ajatellen tätä viestinnän aluetta osana kuulustelijana kehittymistä. Näitä valmiuksia ovat sellainen emotionaalinen herkkyyks, joka ei heikennä toimintakykyä, sekä laajasti ymmärretty joustavuus ajattelussa ja toiminnassa.

* * *

”Kuulustelijan on ymmärrettävä kuulusteltavaa – hyväksyä ei tarvitse.”

Mikko Ylikangas

Kuulustelijana kehittymiselle otollista on kyky mukauttaa oma käyttäytyminen kulloisenkin vuorovaikutuskumppanin mukaan – osa laajempaa joustavuutta tämäkin. Samoin kyky ymmärtää ihmi-

TUTKIMUSTEN MUKAAN
PEITETOIMINTAAN JA IHMISTEN
TARKKAILUUN ERIKOISTUNEET
POLIISIT OVAT ERITYISEN
TAITAVIA ELEKIELEN TULKINNASSA
JA HYÖDYNTÄMISESSÄ.

KUITENKIN MYÖS KUULUSTELIJAAN
PÄTEVÄT SAMAT YLEISET
VUOROVAIKUTUKSEN LÄINÄLAISUUDET
KUIN KUULUSTELTAVAANKIN.

siä sosiaalis-kulttuuris-psykologisina olentoina. Vaikuttaisi siltä, että ei-kielellistä viestintää onnistuneesti hyödyntävät ihmiset ovat voimakkaan tietoisia ympäristöstään ja saattavat keskimääräistä enemmän reaaliaikaisesti mallintaa kulloistakin sosiaalista toimintaympäristöään toimintansa pohjaksi. Nämä henkilöt ovat luonnostaan tietoisempia kanssakäymisen ja sosiaalisten tilanteiden hienovireisistä vaikuttimista. Tällainen piirre liitetään usein sisäänpäin suuntautumiseen, introversioon, joten ei ole yllättävää, että myös keskittymistä ja pitkäjännitteisyyttä vaativaan tutkijan ja kuulustelijan työhön saattaa päätyä edellä mainittuja luontaisia ominaisuuksiaan hyödyntäviä introvertteja keskimääräistä useammin.

Taitava kuulustelija osaa hyödyntää kielellisiä, puolikielellisiä ja ei-kielellisiä taitoja omassa viestinnässään kuulustelutilanteessa. Kuitenkin myös kuulustelijaan pätevät samat yleiset vuorovaikutuksen lainalaisuudet kuin kuulusteltavaankin. Tämä tarkoittaa, että kuulustelussa aivan yllätyksenä tuleva informaatio ja kuulusteltavan yllättävät reaktiot heijastuvat kuulustelijaan ja voivat myös horjuttaa varsinkin huonosti valmistautuneen kuulustelijan asemaa kuulustelutilanteen johtajana. Tästä syystä on hyödyllistä, että kuulustelijalla on mahdollisimman paljon pätevää tietoa niin tutkittavasta tapahtumasta kuin kuulusteltavasta henkilöstä. Tätä tietoa toki

JOIDENKIN NÄKEMYSTEN
MUKAAN VALKOISILTA
ON NAPATTU MUUTAMA
NAPPULA POIS JO ENNEN
PELIN ALKUA.

kuulustelussakin tavoitellaan, mutta mitä merkittävämpi kuulustelu on kysymyksessä, sitä paremmin kuulustelijan on valmistauduttava kuulusteluun. Tässä voi tukea osaltaan edellä mainitun aikajanahan hyödyntäminen ja yleisemmin se, että kuulustelija on muodostanut muun tiedon varassa käsityksen siitä, mitä on tapahtunut ennen huomion kohteena olevaa tutkittavaa tapahtumaa tai tapahtumasarjaa ja mitä sen jälkeen. Myös tässä valmistelutyössä kuulustelijaa tukee kokemuksenkin myötä lisääntyvä ymmärrys siitä, kuinka ihmiset tavallisesti eri tilanteissa toimivat ja millaisia yleensä ovat sosiaalisten tilanteiden skriptit, käsikirjoitukset. Toisaalta kuulustelijan tulisi hankkia kuulusteltavasta henkilöstä taustatietoa mahdollisimman paljon, tässäkin sitä enemmän ja perusteellisemmin, mitä merkittävämmästä asiasta ja kuulustelu-kohtaamisesta on kysymys.

Syytön kuulusteltava reagoi tavallisesti – ja täysin ”psyko-logisesti” ymmärrettävästi – myönteisesti siihen, että hänet mahdollisesti ensimmäistä kertaa tapaava poliisi tietää hänestä paljon asioita ja tämän vuoksi oikeasti ymmärtää kuulusteltavaa. Vastaavasti on kuulustelutaktisesti merkityksellistä, ja tässäkin arkiajattelun pohjalta ymmärrettävää, että oikeasti syyllinen kuulusteltava voi yllättyä huomatesaan, kuinka paljon hänestä tiedetään jo ennen varsinaista kuulustelua. Tä-

hän lähtökohtaan – faktuaaliseen syyllisyyteen ja syyttömyyteen – palautuvat ne kuulustelussa esiin tulevat tiedonlähteet, joita taitava ja hyvin valmistautunut kuulustelija voi hyödyntää.

* * *

”Kuulustelu on kuin shakkiottelu, jossa usean pelin myötä tavoitteeseen pyritään pienin askelin, laskemalla etukäteen mahdollisimman pitkälle sitä, mitä kuulusteltava tulee mihinkin kysymykseen vastaamaan.”

Mikko Ylikangas

Mikko Ylikankaan mainio rinnastus kuulustelun ja shakkipelin välillä ilmentää osuvasti erilaisia lähestymistapoja kuulustelukohtaamiseen. Kuten shakissa, myös kuulustelussa persoonallinen tyyli ja kyky varioida sitä ovat merkityksellisiä kohdattaessa erilaisia ihmisiä. Toisaalta molempia toimintoja säätelevät hyvin tarkat säännöt. Epäillyn asemaa määrittelevä uudistunut lainsäädäntö, joka takaa myös epäillyn oikeudet, on määritellyt – metaforisessa mielessä – ”pelivälineiden” funktioita ja mahdollisia ”siirtoja” uudelleen merkittävällä tavalla. Joidenkin näkemysten mukaan valkoisilta on napattu muutama nappula pois jo ennen pelin alkua. Tämä asettaa tulevaisuuden rikostutkijoille ja kuulustelijoille entistäkin suuremmat vaatimukset hallita erilaisia lähestymistapoja ja kuulustelustrategioita, omaa persoonallista tyyliä unohtamatta.

Edelleen shakinpelaajatkin tutustuvat tulevan vastustajan tyyliin ja pelihistoriaan,

KUULUSTELIJANKIN ON
SIIS KYETTÄVÄ MENEMÄÄN
VUOROAIKUTUKSESSA NIIN SYVÄLLE,
ETTÄ ILMAN STRATEGISESTI
TÄRKEÄN TIEDON LUOVUTTAMISTA
VOI SAADA VUOROAIKUTUKSESTA
ASIAN SELVITTÄMISTÄ EDISTÄVÄÄ
TIETOA.

mikä antaa mahdollisuuden ennakoida tulevaa ja vähentää yllätysten mahdollisuutta. Shakin alkupeli rinnastuu vuorovaikutuksen alkuun, jossa paljolti määräytyy se suunta, johon peli lähtee rakentumaan, sekä ne roolit, jotka osapuolet omalla persoonallaan lunastavat tai ansaitsevat. Keskipelissä – joka voi tutkinnassa tarkoittaa jopa useita kymmeniä kuulusteluja – rakennetaan osin uhrauksia tekemällä hyökkäys- tai puolustusasemat pelin ratkaisulle. Kuulustelijankin on siis kyettävä menemään vuorovaikutuksessa niin syvälle, että ilman strategisesti tärkeän tiedon luovuttamista voi saada vuorovaikutuksesta asian selvittämistä edistävää tietoa. Loppupelissä tai viimeisissä kuulusteluissa kuulustelija – jota ei tule nähdä aggressiivisena hyökkääjänä etenkin sikäli kuin valmistelut, siis tiedustelu ja taustatyö, on tehty huolella ja keskipeli pelattu viisaasti – käyttää kuulustelussa ja muilla tavoin hankittua tietoa ja näyttöä rakentaen loogisen ja pätevän päätelypolun, johon kuulusteltavan tulisi voida vastata tai kyetä antamaan oma looginen ratkaisunsa.

Kuten taitava shakkimestari useita siirtoja ennen pelin loppua voi tietää, miten peli tulee loogisesti etenemään ja päättymään, myös taitava kuulustelija käyttää tällä tavoin omassa loppupelissään keskipelissä luotuja edellytyksiä, kuulustelun aikana tuotettuja tietoja ja usein myös muilla keinoin hankittua näyttöä suunnitteleman- sa loogisen ja ajallisen järjestyksen mukaan. Samoin kuin shakkipelissä, myös kuulustelussa tunteiden hallin-

nan menettäminen, provosoituminen tai loukkaantuminen, puolin tai toisin, heikentää mahdollisuuksia onnistua. Kuulustelijan on tunnettava itsensä, oltava valmis kehittymään ihmisenä ja ammattilaisena. Samoin olisi osattava varautua myös siihen, että poliisi ja oikeus eivät aina tosielämässä voita.

Tämän ristiriidan kanssa selviytyminen on yksi keskeinen, työn mielekkääksi kokemisen ja hyvinvoinnin kannalta merkityksellinen tekijä kaikessa poliisiyössä, myös tutkijan ja kuulustelijan tehtävissä. Poliisi näkee ja kokee työssään yhteiskunnan ja ihmisyyden kaikki puolet. Poliisitehtäviin päätyy erittäin motivoituneita, sitoutuneita ihmisiä, jotka haluavat edistää arjen turvallisuutta, palvella oikeutta, auttaa työssään ihmisiä ja yhteiskuntaa. Vahva sitoutuminen työn päämääriin voi aiheuttaa myös ymmärrettävää kyynistymistä, varsinkin jos nähdään, että on jääty yksin vailla riittäviä välineitä puolustamaan näitä arvoja. Poliisin työhön väistämättä kuuluvien monien kuormitustekijöiden purkamisessa ja käsittelyssä kielelliset valmiudet ja vuorovaikutustaidot ovat eduksi. Kyky keskustella ja sanallistaa kokemuksia on myös poliisin oman hyvinvoinnin ja työkykyisyyden edellytys.

LÄHTEILLE

- Ekman, Paul. *Telling lies: Clues to Deceit in the Marketplace, Politics, and Marriage*, W.W.Norton New York, 2009.

- Ellonen Erkki, Eija Karstinen & Veli-Eino Nykänen: Kuulustelutaktiikka. Poliisin oppikirjasarja 1/96. Sisäasiainministeriö, poliisi-osasto. Helsinki.
- Esitutkintalaki 22.7.2011/805. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110805>
- Holmes, Warren D. Criminal Interrogation: A Modern Format for Interrogating Criminal Suspects Based on the Intellectual Approach, Springfield, Illinois, 2002.
- Pihlström, Sami. Structuring the World: The Issue of Realism and the Nature of Ontological Problems in Classical and Contemporary Pragmatism, Acta Philosophica Fennica 59, Helsinki, 1996.
- Pihlström, Sami. Pragmatism and Philosophical Anthropology: Understanding Our Human Life in a Human World, Peter Lang, New York, 1998.
- Vesterbacka, Marko & Maija Pajarinen: ”Avoim mieli ja rikas kartta. Rikosylikonstaapeli Juhani Huotarin näkökulmia kuulustelutaitoon. Kirjoitelman lähdeaineisto 2011–2013 / Poliisin perustutkintokoulutuksen valintakoe.” Warelia 2010. PDF-tiedosto ladattavissa osoitteessa http://vesterbacka.net/warelia/avoin_mieli_ja_rikas_kartta.pdf.

TOMMI PARTANEN

SUOMALAINEN MELLAKKA

TOMMI PARTANEN ON SUOJELU-
POLIISIN TURVALLISUUS- JA ALUE-
YKSIKÖN PÄÄANALYYTIKKO.

PARTANEN VALMISTUI POLIISIKSI
VUONNA 2000. POLIISIURANSA
VIISI ENSIMMÄISTÄ VUOTTA HÄN
TYÖSKENTELI HÄMEENLINNAN
POLIISILAITOKSESSA KENTÄLLÄ,
TUTKINNASSA JA ALUEPOLIISISSA.
SUOJELUPOLIISISSA HÄN TOIMI
ALUKSI ETSIVÄNÄ. PARTANEN
ON TOISELTA KOULUTUKSELTAAN
VALTIOTIETEIDEN MAISTERI JA
SOSIAALIPSYKOLOGI.

ARTIKKELI ON KIRJOITETTU
VUONNA 2015.

Tampere, 6.12.2013 klo 17.50.
Mielenosoittajajoukko lähes-
tyy poliisin pystyttämää eris-
tysaitaa Sorsapuistossa. Taustalla nä-
kyvässä Tampere-talossa juhlietaan
Suomen itsenäisyyttä tasavallan pre-
sidentin johdolla. Muutamat mie-
lenosoittajat yrittävät kaataa aidan.
Aidan takana päivystäviä JOUHA-
poliiseja¹ heitellään pulloilla ja heitä
kohti ammutaan ilotulitteita. Ratsu-
poliisit paimentavat mielenosoittajia
ja yrittävät estää heitä pääsemästä
eristetylle alueelle. Mielenosoittajat
hakkaavat aitaa jääkiekkomailoilla.
Poliisihevoset ja niiden selässä par-
tioivat konstaapelit saavat lyönneistä
oman osansa. Jossakin taustalla auton
ikkuna helähtää rikki. Seuraan mella-
kointia lähietäisyydeltä ja mietin, että
toistaiseksi ei ole tapahtunut mitään
yllättävää. Juuri näin tämän ennakoi-
tiin menevän. Mutta miksi ihmeessä
Tampereella mellakoidaan joulukui-
sena iltana? Ja mitä Suojelupoliisin

¹ JOUHA = Joulukojenhallinta. Pubekielessä käytetään
usein nimitystä mellakapolisi.

KUN ISOLLA KENGÄLLÄ ASTUU,
JÄÄ ISO JÄLKI

analyttikko tekee paikan päällä tarkkailemassa tilannetta?

* * *

Suojelupoliisi (Supo) on monelle kansalaiselle melko vieras organisaatio. Virasto on julkisessa viestinnässään hyvin pidättyväinen; lausuntoja ajankohtaisista asioista annetaan harvakseltaan ja niiden sisältö on usein niukka. Tämä johtuu Suojelupoliisin ydintointi-alueiden luonteesta. Menestyksenkäs terrorismin, laittoman tiedustelun (vakoilun) ja demokratian vastaisen ääriliikeshinnän torjunta edellyttävät toimimista pitkälti kullisseissa. Tiedustelutietoja ja niistä jalostettavia salaisia tiedusteluanalyyskejä jaetaan harkiten vain niitä tarvitseville tahoille. Salainen onkin Suojelupoliisille edelleen leimallinen piirre, vaikka avoimuus on saanut selvästi enemmän jalansijaa 2000-luvulla. Viraston toiminnasta on saatavilla aiempaa enemmän tietoa esimerkiksi Suojelupoliisin nettisivuilta ja julkisista katsauksista.²

Terrorismintorjunta on tärkein prioriteetti lähes kaikissa EU-maiden turvallisuuspalveluissa, myös Suojelupoliisissa. Kansainvälisen terrorismin uhka nousee Suomessa otsikoihin erityisesti silloin, kun jossakin muussa Euroopan maassa tapahtuu

terrori-isku. Suomeen terrorismi ei ole vielä ulottunut konkreettisen iskun muodossa³. Kansainväliseen terrorismiin liittyviä uhkia ennalta estetään Suojelupoliisissa Terrorismin torjunnan yksikössä⁴.

Toinen keskeinen Suojelupoliisin tehtävä on Suomeen kohdistuvan vakoilun paljastaminen. Merkittäviä vakoilutapauksia tulee ilmi melko harvakseltaan. Ehkä viimeisimpänä runsaasti mediajulkisuutta-kin saaneena tapauksena muistetaan vuonna 2013 paljastunut ulkoasiainministeriöön kohdistunut verkkovakoilu⁵. Vakoilua paljastavaa toimintaa hoitaa Vastatiedusteluyksikkö, aiemmalta nimeltään

Vastavakoiluyksikkö⁶.

Kolmas operatiivinen yksikkömme, Turvallisuus- ja alueyksikkö, vastaa valtion sisäiseen turvallisuuteen ja valtionjohtoon kohdistuvien uhkien torjunnasta sekä turvallisuusselvitysten tekemisestä⁷. Itse työskentelen Turvallisuus- ja alueyksikössä kotimaisen ääriliikeshinnän analyttikkona. Valtion sisäisen turvallisuuden sektorilla tilanne on Suomessa tällä hetkellä Suojelupoliisin näkökulmasta tarkasteltuna rauhallinen. Järjestäytyneet ääriliikkeet eivät uhkaa Suomen

SEURAAAN MELLAKOINTIA
LÄHIETÄISYYDELTA
JA MIETIN, ETTA
TOISTAISEKSI EI OLE
TAPAHTUNUT MITAAN
YLLATTAVAA. JUURI NAIN
TAMAN ENNAKOITIIN
MENEVAN.

² Suojelupoliisin esite; Suojelupoliisin vuosikertomus 2014.

³ Kullberg, A. (2011). *Suomi, Terrorismi, Supo*.

⁴ Suojelupoliisin ohjesääntö.

⁵ Suojelupoliisin tiedotteet (2.7.2014).

⁶ Suojelupoliisin ohjesääntö.

⁷ Suojelupoliisin ohjesääntö.

yhteiskuntajärjestystä. Suurimman uhkan muodostavat yksittäiset radikalisoituneet henkilöt, jotka saattavat tehdä laajamittaisen väkivallanteon.⁸

* * *

Analyytikon toimenkuva Suojelupoliisissa on kiteytettävissä seuraavasti: Dekkarit – eli etsivät ja ylietsivät – hankkivat tiedustelutietoa, joka päättyy analyytikolle. Analyytikon tehtävänä on koota yksittäisistä tiedustelutiedon palasista kokonaisuus tai asettaa ne jo aiemmin koottuun kokonaisuvaan sitä täydentäen. Tiedustelutiedon hankinta ja analyysi ovat osa turvallisuustiedustelun sykliä, jonka lopputuotteena syntyy erilaisia analyytikon kirjoittamia raportteja, kuten tilannekatsauksia ja uhka-arvioita. Nämä lopputuotteet päätyvät useimmiten valtion ylimmälle poliittiselle johdolle tai muille poliisiyksiköille päätöksenteon ja toiminnan ohjaamisen tueksi. Ne ohjaavat osaltaan myös Suojelupoliisin omaa toimintaa; analysoitu tieto voi suunnata tiedustelua uuteen suuntaan ja muuttaa toiminnan painopisteitä.

Yksi tiedustelusykli pyörähti omalla kohdallani käyntiin vuoden 2013 jälkimmäisellä puoliskolla, kun havaittiin viitteitä itsenäisyyspäivän radikaalin anarkistisen mielenosoituksen comebackista. Vuosituhannen alussa järjestetyt, melakoinnin värittämät Kuokkavierasjuhlat olivat hiipuneet lähes olemattomiin vuoden 2003 jälkeen; maailmanlaajuisen globalisaatiokriittisen liikehdinnän inspi-

MENESTYKSEKÄS TERRORISMIN,
LAITTOMAN TIEDUSTELUN (VAKOILUN)
JA DEMOKRATIAN VASTAISEN
ÄÄRILIIKEHDINNÄN TORJUNTA
EDELLYTTÄVÄT TOIMIMISTA
PITKÄLTI KULISSEISSA.

JÄRJESTÄYTYNEET ÄÄRILIIKKEET
EIVÄT UHKAA SUOMEN
YHTEISKUNTAJÄRJESTYSTÄ.
SUURIMMAN UHKAN MUODOSTAVAT
YKSITTÄISET RADIKALISOITUNEET
HENKILÖT, JOTKA SAATTAVAT
TEHDÄ LAAJAMITTAISEN
VÄKIVALLANTEON.

⁸ Sisäministeriö. *Väkivaltaisen ekstremismin tilannekatsaus 2/2014.*

roima tapahtuma oli tullut elinkaarensa päähän. Vuosien 2004–2012 itsenäisyyspäivinä ei nähty käytännössä minkäänlaista radikaalia joukkoliikkeitä Kuokkavierasjuhlien hengessä.

Vuonna 2013 ajankohta oli jälleen otollinen tämän anarkistisen protestin paluulle. Uudelleenelvytyksen mahdollistivat edellisestä radikaalista itsenäisyyspäivän mielenosoituksesta kulunut riittävän pitkä aika sekä tasavallan presidentin itsenäisyyspäivän vastaanoton siirtyminen Helsingistä Tampereelle. Kymmenessä vuodessa anarkistiselle pelikentälle oli ehtinyt tulla uutta nuorta sukupolvea, jolla riitti intoa protestiperinteen elvyttämiseksi – varsinkin täysin uudella areenalla. Presidentinlinnaa ympäröivät kadut Helsingissä vaihtuivat Tampere-talon puistikoksi Tampereella. Tapahtuma sai esikuvaansa mukailevan nimenkin: Kiakkovierasjuhlat.

Suojelupoliisin tehtävänä tämänkaltaisiin protestiluonteisiin poliittisiin joukkotapahtumiin varautumisessa on uhka-arvion laadinta. Sen pohjalta poliisi pyrkii valmistautumaan tilanteeseen mahdollisimman tarkoituksenmukaisella tavalla. Uhka-arvio vaikuttaa poliisin tilanneorganisaation resursoinnin ja lähtökohtaisen toimintataktiikan määrittämiseen. Koska tulevaisuutta paljastavaa kristallipalloa ei löydy Suojelupoliisistakaan, on tyydyt-

tävä toiseksi parhaaseen vaihtoehtoon – analyysiin.

* * *

Muutamit Suojelupoliisin dekkarit alkoivat siis kerätä tietoa useista eri lähteistä tulevaan mielenosoitukseen liittyen. Tietojen karttuessa tapahtuman suuntaviivat ja sen muodostamat uhkat alkoivat hahmottua. Odotettavissa ei ollut täysin rauhanomainen mielipiteenilmaus, vaan sanomaa korostettaisiin laittomin keinoin. Tätä johtopäätöstä tukivat useat tiedustelutiedot tai pikemminkin niiden muodostama kokonaisuus.

Lähtökohtaisen viitekehyksen mielenosoitukselle loi siis Kuokkavierasjuhlat. Koska Kiakkovierasjuhlat oli tavallaan sen jatkumoa, tapahtuman arvioitiin noudattelevan esikuvansa mallia. Jonkinasteista mellakointia oli odotettavissa.

Mielenosoituksen järjestävä taho – löyhä yhteenliittymä anarkisteja ja muita samanhenkisiä äärivasemistolaisia aktivisteja – suunnitteli tapahtuman raamit: ajankohdan, alkamispaikan, oheisohjelman ja kulkuun alustavan reitin. Järjestäjätaho oli sellainen, jolta saattoi jo lähtökohtaisesti odottaa normaalia radikaalimpaa toimintaa. Anarkistien mielenosoitukset poikkeavat täysin perinteisten kansalaisjärjestöjen mielenilmauksis-

ta. Kansalaisjärjestöt eivät syyllisty laittomuuksiin, mutta mellakointia ihannoiville anarkisteille lainvastaiset toimintamallit vaikuttavat olevan jopa itseisarvo.

Mainonta on maltillisen ja jopa laiskan mielenosoituskulttuurin Suomessa tärkeää, jotta ihmiset saadaan kiinnostumaan tapahtumasta ja saapumaan paikalle. Kiakkovierasjuhlien mainonnassa hyödynnettiin tehokkaasti internetiä ja sosiaalista mediaa; tieto välittyi blogien, Twitterin, Facebookin ja useiden keskustelupalstojen kautta. Myös valtamedia antoi vetoapua markkinointiin, kun tulevaa mielenosoitusta ruodittiin sanomalehdissä ja tv-ohjelmissa. Tapahtuman mainonta indikoi mielenosoituksen konfliktihakuista luonnetta. Retoriikka ja kuvakieli loivat – joko suoria tai epäsuoria – mielleyhtymiä mellakointiin. Ne antoivat ymmärtää, että tarkoituksena ei ollut ainoastaan tuoda esiin tyytymättömyyttä vaan myös alleviivata sitä mellakoinnin keinoin. Mahdollisuus mellakointiin houkutteli paikalle henkilöitä, joille itse mielenosoittamisella tai sen poliittisella sanomalla ei ollut juurikaan merkitystä.

Kiakkovierasjuhlia ei markkinoitu pelkkänä mielenilmauksena. Kyse oli myös bileistä. Musiikilla ja leikkimielisellä oheishjelmalla paikalle houkuteltiin aktivistipiirien ulkopuolista, poliittisesti valveutumaton nuorisoa viettämään perjantai-iltaa. Enemmän tai vähemmän päihtyneen nuorison osallistumisen tämänkaltaiseen muutaman sadan hengen protestihenkilöseen tapahtumaan arvioitiin osaltaan lisäävän häiriökäyttäytymisen riskiä.

Mielenosoittajille annettiin ennen tapahtumaa myös toimintaohjeita poliisiin

UHKA-ARVIO VAIKUTTAA
POLIISIN TILANNEORGANISAATION
RESURSOINNIN JA LÄHTÖKOHTAISEN
TOIMINTATAKTIIKAN
MÄÄRITTÄMISEEN.

. TAPAHTUMAN MAINONTA
INDIKOI MIELENOSOITUKSEN
KONFLIKTIHAKUISTA LUONNETTA.

varalle. Tapahtuman organisaattorit olivat järjestäneet puhelinpalvelun, josta oli mahdollista saada juridista neuvontaa, mikäli joutuisi poliisin kiinniottamaksi. Rauhanomaisiksi tarkoitetuissa mielenilmauksissa tällaiselle varautumiselle ei ole tarvetta.

Edellä mainitut, pelkästään avoimista lähteistä saadut tiedot viittasivat jo siihen, että mielenosoituksessa oli odotettavissa levoittomuuksia. Tätä näkemystä tukivat vielä muista (salaisista) lähteistä ja muilla (salaisilla) tiedonhankintamenetelmillä kerätyt tiedot. Uhka-analyysin johtopäätös oli, että tapahtuman jo ennakolta radikaalin luonteen vuoksi mellakointi oli väistämätöntä. Käytännössä tämän arvioitiin merkitsevän kiinteistöihin ja ajoneuvoihin kohdistuvia vahingontekoa sekä poliisiin kohdistuvaa väkivaltaa lähinnä pullojen heittelyn ja fyysisen vastarinnan muodossa. Mielenosoittajien ennakoitiin myös yrittävän päästä poliisin eristämälle alueelle lähemmäksi juhlapaikkaa, mutta sitä ei turvallisuusjärjestelyiden vuoksi pidetty käytännössä mahdollisena. Siinä pelissä mielenosoittajille oli tarjolla vain hopeamitaleita.

Itse matkustin tapahtumapäivänä Tampereelle hankkimaan tietoa jälkianalyysiä varten. Koska odotettavis-

sa oli mellakointia, tapahtumaa pitäisi analysoida myös jälkikäteen. Tiedonhankintamenetelmänä oli tarkkaileva havainnointi tai passiivinen osallistuva havainnointi. Käytännössä tämä tarkoitti sitä, että seurasin mielenosoitusta ja sen tapahtumia lähietäisyydeltä osallistumatta aktiivisesti tapahtumien kulkuun.

Mielenosoittajajoukon lähtiessä liikkeelle Tammelanorilta useat osallistujat olivat naamioituneet. Oli kommandopipoja, huiveja kasvojen edessä ja Timo Jutila -naamareita. Naamioituminen vaikeuttaa henkilön tunnistamista ja vähentää kiinnijäämisriskiä, mikäli henkilö syyllistyy rikokseen. Siksi tällainen anonymiteetti voi laskea laittomaan toimintaan osallistumisen kynnystä.

Laitonta toimintaa alkoikin esiintyä hyvin pian. Ensimmäisen kohdalle tulleen pankin ikkunat yritettiin rikkoa jääkiekkomailoilla. Kadulle pysäköityjä ajoneuvoja vahingoitettiin. Tapahtuman radikaali luonne konkretisoitui; tarkoituksena ei ollut vain marssia ja huutaa iskulauseita vaan myös mellakoida.

Kuten artikkelin alussa kerrottiin, mellakointi jatkui Sorsapuistossa poliisin eristämän alueen läheisyydessä. Yksikään mielenosoittaja ei joutunut vielä tässä vaiheessa poliisin kiinniottamaksi, mikä saattoi rohkaista joitakin sivustaseuraajia osallistumaan riehumiseen. Mielenosoittajia

oli 200–300 ja tapahtumaa seuraamaan saapuneita sivullisia lähes yhtä paljon. Mielenosoittajista selkeä vähemmistö, ehkä kymmenesosa, osallistui mellakointiin. Passiivisemmat osallistujat kuitenkin osaltaan mahdollistivat mellakoinnin; he antoivat toiminnalle hiljaisen hyväksyntänsä ja muodostivat suuren ihmisjoukon, joka antoi mellakoijille suojaa.

Sorsapuistosta mielenosoittajajoukon matka jatkui keskustan läpi Kirkkopuistoon. Kulkueen aikana rikottiin ikkunoita, vahingoitettiin ajoneuvoja ja hakattiin valvontakameroita rikki. Kirkkopuistossa vietetyn tauon jälkeen alkoi toinen näytös. Jo hieman supistunut mielenosoittajajoukko marssi pääkatua pitkin takaisin Sorsapuistoon, ja sama meno jatkui: vahingontekoja, poliisiin kohdistuvaa väkivaltaa, mellakointia. Tässä vaiheessa poliisi alkoi kuitenkin suorittaa kiinniottoja. Osa mellakoijista joutui putkaan, ja loput mielenosoittajat hajaantuivat paikalta. Mielenosoitus päättyi ja mellakointi loppui. Samalla päättyi minun työvuoroni.

Itsenäisyyspäivän illan tapahtumat Tampereella nousivat luonnollisesti median otsikoihin seuraavana päivänä. Poliisi järjesti suorana televisioidun tiedotustilaisuuden, jossa myös Suojelupoliisin uhka-arvion sisältö käytiin läpi⁹. Median päähuomio keskittyi mellakointiin, väkivaltaisuuksiin ja vahingontekoihin. Mielenosoittajien varsinainen sanoma – yhteiskunnallisen eriarvoisuuden kritiikki – jäi sivuosaan. Suurelle yleisölle tapahtuma näyttäytyi lähinnä päihtyneen nuorison edesvastuuttomana riehumisena. Mielen-

TIEDONHANKINTAMENETELMÄNÄ
OLI TARKKAILEVA HAVAINNOINTI
TAI PASSIIVINEN OSALLISTUVA
HAVAINNOINTI.

PASSIIVISEMMAT OSALLISTUJAT
KUITENKIN OSALTAAN
MAHDOLLISTIVAT MELLAKOINNIN; HE
ANTOIVAT TOIMINNALLE HILJÄISEN
HYVÄKSYNTÄNSÄ JA MUODOSTIVAT
SUUREN IHMISSJOUKON, JOKA ANTOI
MELLAKOIJILLE SUOJAA.

TAMPEREEN MIELENOSOITUS OLI
HYVIN TYYPILLINEN "SUOMALAINEN
MELLAKKA".

⁹ YLE Areena. Poliisin tiedotustilaisuus Tampereen mellakoista. 7.12.2013.

osoittajien viesti saatettiinkin yleisesti tulkita Radio Suomipopin hovimuu- sikko Ilkan kuvaamalla tavalla: ”Kun kalja on lämmintä, maassa on lunta, siihenkin syyppää on yhteiskunta”¹⁰.

* * *

Tampereen mielenosoitus oli hyvin tyypillinen ”suomalainen mellakka”. Se oli etukäteen suunniteltu, bilehenkinen mielenosoitus, johon oli luotu jo ennakkoon aggressiivinen ja konfliktihakuinen ilmapiiri. Ensimmäiset laittomuuksiin syyllistyneet henkilöt määrittivät ja venyttivät tapahtuman normeja ja käyttäytymismalleja; he käynnistivät mellakoinnin ja konkretisoivat tapahtuman radikaalin luonteen. Tämän jälkeen kuka tahansa halukas ja uskalias saattoi noudattaa heidän esimerkkiään. Toiminta muuttui pitkälti itseohjautuvaksi. Kun mielenosoitus oli päättynyt, loppui myös mellakointi. Se ei jatkunut yön yli eikä levinnyt uusille alueille. Mellakointi rajoittui sekä ajallisesti että paikallisesti mielenosoitukseen, oli osa sitä. Juridisesti tapahtumaa voisi periaatteessa pitää mellakkana ja joidenkin osallistujien toiminnasta voi puhua mellakointina. Yhteiskuntatieteellisesti näkökulmasta tarkasteltuna mellakka on kuitenkin liioitteleva termi.

Kyseessä oli vain mielenosoitus, jossa ilmeni väkivaltaista käyttäytymistä.¹¹

Kiakkovierasjuhlat on hyvin kuvaava esimerkki suomalaisesta radikaalista äärivasemmistolaisesta joukkoliikehdinnästä. Juuri tuollaista se on ”pahimmillaan”. Liikehdintä muodostaa ennakoitavissa olevan ja rajoittuneen uhkan, mutta se ei merkittävässä määrin vaaranna suomalaista yhteiskuntaa tai Suomessa asuvien ihmisten turvallisuutta.

* * *

Tässä artikkelissa on käsitelty yhtä Suojelupoliisin toimialaan ja minun toimenkuvaani liittyvää ilmiötä, anarkistista radikaaliliikehdintää, yhden konkreettisen tapahtuman kautta. Anarkistisen radikaaliliikehdinnän muodostamat uhkat ovat kuitenkin suhteellisen vähäisiä. Vakavampia ja yhteiskunnalle

VAKAVAMPIA JA
YHTEISKUNNALLE
HAITALLISEMPIA UHKIA
VOIVAT AIHEUTTAA
KANSAINVÄLINEN
TAI KOTOPERÄINEN
TERRORISMI, MUU
LAAJAMITTAINEN
VÄKIVALTA JA VAKOILU.

haitallisempia uhkia voivat aiheuttaa kansainvälinen tai kotoperäinen terrorismi, muu laajamittainen väkivalta ja vakoilu.

Tehtäväkenttämme Suojelupoliisissa on siis varsin monipuolinen ja tarvitsemme monenlaisia osaajia ja persoonia turvaamaan demokraattista yhteiskuntajärjestelmäämme. Suojelupoliisi

¹¹ Sisäministeriö. *Väkivaltaisen ekstremismin tilannekatsaus 1/2014*; Helkama, K., Myllyniemi R. & Liebkind, K. (2004) *Johdatus Sosiaalipsykologiaan. Joukkokäyttäytyminen*, s. 325–338.

¹⁰ *Radio Suomipop. Aamulypsy 9.12.2013.*

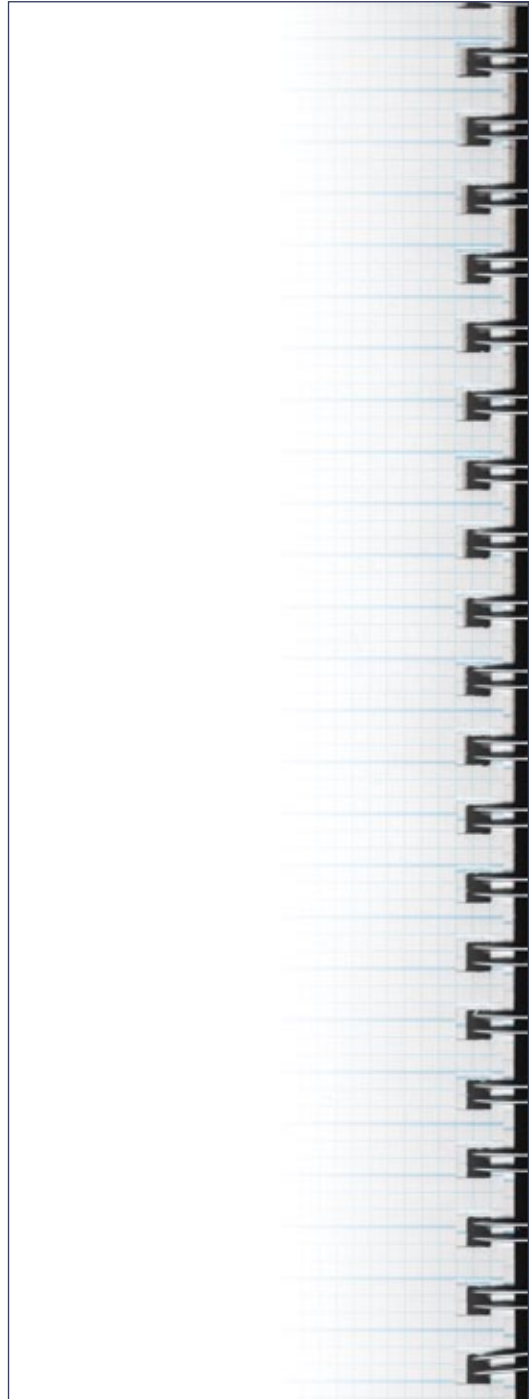
voikin tarjota mielenkiintoisen ja haasteellisen työn juuri sinulle.

LÄHTEITÄ

- Helkama, K., Myllyniemi R. & Liebkind, K. (2004) Johdatus Sosiaalipsykologiaan. Joukkokäyttäytyminen (s. 325–338). Helsinki: Edita.
- Kullberg, A. (toim.) (2011). Suomi, terrorismi, Supo – Koira joka ei haukkunut. Miksi ja miten Suomi on välttynyt terroristisen toiminnan leviämiseltä? Helsinki: WSOY.
- RadioSuomipop (tuottaja) (9.12. 2013). Hovimuusikko Ilkka. Kiakkovieraaksi itään. Aamulypsy [radio-ohjelma]. Helsinki: Nelonen Media. Kuunneltavissa osoitteessa <http://www.ruutu.fi/video/898209>.
- Suojelupoliisi. Suojelupoliisin esite. Haettu osoitteesta http://www.poliisi.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/intermin/embeds/poliisiwwwstructure/14566_2011_Supo-Suomi_esite.pdf?704e07a6a665d288.
- Suojelupoliisi. Suojelupoliisin ohjesääntö. Haettu osoitteesta http://www.poliisi.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/intermin/embeds/poliisiwwwstructure/14188_20140101_Supon_ohjesaanto.pdf?fcc2efa5a665d288.
- Suojelupoliisi. Suojelupoliisin vuosikertomus 2014. Haettu

osoitteesta http://www.poliisi.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/intermin/embeds/poliisiwwwstructure/27356_2014_Supo_Vuosikertomus_web.pdf?ccb714a6a665d2882.

- YLE Areena (tuottaja) (7.12.2013). Poliisin tiedotustilaisuus Tampereen mellakoista [televisiolähetys]. Helsinki: Yleisradio. Katsottavissa osoitteessa <http://areena.yle.fi/1-2102885>.

POLIISI

A man with glasses, wearing a dark cap, a maroon scarf, a brown blazer, and dark trousers, stands smiling in front of a red brick wall. To his right is a dark metal plaque with embossed text. The plaque reads "VALTION POLIISIKOULU" and "v. 1919-1961".

VALTION
POLIISIKOULU
v. 1919-1961

MIKKO PORVALI

ARVOVALINTA AIKAKAUDESTA RIIPPUMATTA

RIKOSKOMISARIO MIKKO PORVALI VALMISTUI POLIISIKSI VUONNA 2004 JA OIKEUSTIETEEN MAISTERIKSI VUONNA 2010. HÄN TYÖSKENTELEE TUTKINNANJOHTAJANA SISÄ-SUOMEN POLIISILAITOKSELLA.

PORVALI ON ERIKOISTUNUT RIKOSTUTKINTAAN SEKÄ JULKAISSUT USEITA TEOKSIA POLIISITOIMEN JA SOTILASTIEDUSTELUN HISTORIASTA. VUOSINA 2015–2017 HÄN ON OSALLISTUNUT POLIISIN STRATEGISEN JOHTAMISEN KOULUTUSOHJELMAAN EXECUTIVE MBA IN POLICING.

Maailmassa on parikymmentä maata, joilla ei ole omaa armeijaa, mutta ei ainuttakaan maata ilman omaa poliisia. Euroopan maista Islannilla, Andorralla ja Liechtensteinilla on toimivaltaiset ja operatiiviset poliisivoimat, vaikka niillä ei ole asevoimia. Sama koskee Monacoa ja Vatikaania, joiden sotilailta on vain seremoniaalisia ja henkivartiointiin liittyviä tehtäviä. Jopa Tyynenmeren keskellä sijaitsevalla Pitcairnin saarella on kaksi pysyvää Kansainyhteisön poliisivirkaa, vaikka saarella asuu vain viitisenkymmentä 1700-luvun merirosvojen jälkeläistä.

Valtiot tarvitsevat poliisihallinnon ensisijaisesti käytännöllisen tarpeen vuoksi, mutta itsenäisen poliisivoiman olemassaolo on myös symbolisesti tärkeä suvereniteetin tunnus. Jos jollain hallinnolla ei ole kykyä valvoa omien lakiansa noudattamista, käy nopeasti kyseenalaiseksi, onko kyseessä ylipäänsä itsenäinen valtio. Laillisuuden valvontaa on vaikea delegoida uskottavasti eteenpäin jollekin

KUN ISOLLA KENGÄLLÄ ASTUU,

JÄÄ ISO JÄLKI

toiselle. Niinpä poliisiorganisaatiota ylläpitävä valtio kuin lausuu julki: ”Me vastaamme lakiemme valvomisesta, rikosten tutkimisesta sekä yleisen järjestyksen säilymisestä alueellamme – yksin me, eikä kukaan muu.”

Siksi poliisin ammattia harkitsevan on hyvä ymmärtää, ettei kyse ole pelkästä ammatinvalinnasta. Poliisin sitoutuminen maansa hallintoon on oleellisesti syvempi side kuin tavanomainen työsuhde ja syvempi kuin useimmat muut virkasuhteet. Poliisi sitoutuu työskentelemään isänmaansa hyödyksi ja lähimmäistensä parhaaksi kaikissa olosuhteissa. Työn luonteen vuoksi jokainen poliisi joutunee urallaan asettamaan henkilökohtaisen turvallisuutensa ainakin jossain määrin alttiiksi virkatehtäviensä suorittamiseksi.

Niinpä poliisiksi hakeutuminen on arvovalinta. Jokaisen yksittäisen poliisin on jaettava ne arvot ja päämäärät, joita hänen valtionsa hallinto edustaa. Samalla poliisi sitoutuu peruuttamattomasti valtionsa kohtaloon. Ne maat, joiden hallinto on sortunut tai joissa järjestys on romahtanut, ovat tyypillisesti muuttuneet hengenvaarallisiksi poliiseilleen – usein siitä riippumatta, kuinka oikeutettua tai korkeatasoista hallintoa he ovat harjoittaneet.

Kun arabikevääksi kutsuttu ilmiö muutamia vuosia sitten käynnisti pakolaistulvan Eurooppaan, ei ollut sattumaa, että monet tulijoista olivat toimineet lähtömaassaan poliiseina. Ottamatta kantaa siihen, tulisiko heil-

le myöntää turvapaikkaa Euroopasta tai Suomesta vai ei, kotiseudulta väistämisen voidaan todeta olleen heille ainoa mahdollinen vaihtoehto, kun valta päättyi terroristijärjestyksen käsiin.

Arabikevät voi kuulostaa kaukaiselta, mutta vain neljä sukupolvea sitten

Suomessa ei ollut hyvä toimia poliisina. Sisällissodan kuohunnassa murhattiin sotatoimien ulkopuolella muutamassa kuukaudessa kuutisenkymmentä poliisia. Parikymmentä teloitettiin sodan jälkeen. Itsenäistymiskehityksen aikana ja nuoren tasavallan ensimmäisinä vuosina (1914–1922) on laskettu surmatun vähintään 138 poliisia, ja luku tiedetään puutteelliseksi.

Kaikki punaisina tai valkoisina surmansa saaneet virkamiehet eivät valinneet puoltaan itse, vaan ympäristö tulkitsi heidät jompaankumpaan leiriin. Vaikeinta oli epäilemättä niillä, jotka pyrkivät ylläpitämään laillista järjestystä ja turvallisuutta yhteiskunnallisista jakolinjoista välittämättä. Puolueetonkin virkamies saattoi joutua toisen osapuolen kirjoihin, jos vallalla oleva osapuoli ryhtyi vainoamaan häntä hänen tehtävänsä tähden. Näin tapahtui myös ensimmäiselle suomalaiselle poliisioppilaitokselle, Saksanniemen Ratsupoliisikoululle.

Suomen senaatti perusti syksyllä 1917, selvästi ennen sisällissotaa, ratsupoliisikoulun porvoolaiseen Saksanniemen kartanoon. Koska olot olivat käyneet levottomiksi, Helsingin lähelle haluttiin joukko, joka tarvitta-

JOKAISEN YKSITTÄISEN
POLIISIN ON JAETTAVA NE
ARVOT JA PÄÄMÄÄRÄT, JOITA
HÄNEN VALTIONSÄ HALLINTO
EDUSTAA.

essa kykenisi sammuttamaan sekasorron pääkaupungissa. Sisällissodan osapuolet eivät olleet vielä muotoutuneet, ja koulun perustamisessa kiinnitettiin erityistä huomiota puolueettomuuteen. Perustamisasiakirjan mukaan koulun tuli turvata maan oikeusjärjestys kaikkia uhkia vastaan, nousivatpa ne miltä suunnalta tahansa.

Levottomuuksien laajetessa puolueettomuus ei kuitenkaan kelvannut kaikille. Punaisen osapuolen lehdistö ei hyväksynyt laillisen hallinnon perustamaa järjestyspoliisia, vaan omaksui poliisikokelaista nimityksen ”ratsastava lahtarikaarti”. Sekavissa oloissa tämä johti siihen, että Helsingin punakaarti hyökkäsi Saksanniemen Ratsupoliisikoululle marraskuussa 1917. Syntyi laukaustenvaihto, jossa kaksi poliisikoululaista kuoli ja kaksi haavoittui. Tämä oli ensimmäisiä aseellisia yhteenottoja Suomessa ennen sisällissotaa. Koulun opettajat ja oppilaiden pääjoukko onnistuivat pakenemaan. He ratsastivat punaisten hallinnassa olleen Etelä-Suomen halki pienissä ryhmissä ja päätyivät Pohjanmaalle, joka oli valkoisten tukialuetta.

Saksanniemen Ratsupoliisikoulu koottiin uudelleen Lappajärvellä, mistä se siirtyi Seinäjoelle. Maa suistui pian sotaan. Helsingin punakaarti vangitsi Saksanniemen koulusta aloitteen tehneen kansanedustajan ja ampui hänet Töölönlahden rannalla. Puolueettomaksi perustetun poliisikoulun oppilaille ei enää ollut epäselvää, kummalle puolelle rintamalinjaa he tässä sodassa kuulusivat. Saksanniemen poliisikoulun oppilaita käytettiin runkona, kun valkoiselle osapuolelle koottiin sen parhaiten varustettu ja koulutettu joukko, Uudenmaan Rakuunarykmentti.

SISÄLLISSODAN KUOHUNNASSA
MURHATTIIN SOTATOIMIEN
ULKOPUOLELLA MUUTAMASSA
KUUKAUDESSA KUUTISENKYMMENTÄ
POLIISIA.

Poliisitoiminnan perusedellytys on kansalaisten luottamus. Länsimaissa mitataan säännöllisesti väestön luottamusta yhteiskunnan eri instituutioihin, myös poliisiin.¹ Näissä tutkimuksissa on ollut leimallista, että suomalaiset luottavat poliisiin enemmän kuin vaikkapa koulutusjärjestelmään, puolustusvoimiin, terveydenhuoltoon, oikeuslaitokseen, Yhdistyneisiin kansakuntiin tai ammattiliittoihin. Esimerkiksi eduskunnan, puolueiden, lehdistön tai Euroopan unionin luottamusluvut ovat pohjamudissa verrattuna poliisiin.²

Kansalaisten korkea luottamus poliisiin ei ole itsestäänselvyys. Päinvastoin: se on pitkän ja järjestelmällisen työn tulos – ja ansaittava joka päivä. Suomalaisten poliisiluottamuksen kohtaminen kansainvälisesti poikkeuksellisen korkealle tasolle ei olisi ollut mahdollista ilman itsenäisyyden ensimmäisten vuosikymmenten nopeaa elintason nousua sekä merkittävää yhdenvertaisuuskehitystä. Jokainen suomalaisen poliisin kanssa asioiva ihminen voi luottaa poliisin toimivan tasapuolisesti sekä perus- ja ihmisoikeuksia kunnioittaen. Yksittäisen poliisimiehen tärkein tehtävä on kohdata arkityössään kukin asiakas näiden periaatteiden mukaisesti.

POLIISITOIMINNAN
PERUSEDELLYTYKSI
ON KANSALAISTEN
LUOTTAMUS.

Jos haluat arvioida omaa kykyäsi toimia poliisina, kuvittele itsesi pöydän ääreen toisen ihmisen kanssa. Henkilö edessäsi voi olla välinpitämätön, järkyttynyt, murheellinen, humalassa, krapulassa, uhmakas, hätäntynyt, katuvainen, itkuinen tai avoimen halveksuva. Hän voi olla mies tai nainen, suomalainen tai ulkomaalainen, nuori tai vanha, dementoitunut vanhus tai alle kouluikäinen lapsi. Hän

voi vihata poliiseja koko sydäimestään – tai sinä saatat olla ainoa ihminen, johon hän luottaa. Hänellä ei ehkä ole sukupuolta tai hän kuuluu muuhun sukupuolivähemmistöön.

Teillä ei välttämättä ole yhteistä kieltä. Hänellä voi olla kehityshäiriö tai mielenterveyden sairaus. Hän saattaa olla rikoksen uhri, todistaja, rikoksesta epäilty tai onnettomuuteen joutuneen läheinen. Hän saattaa käsittää koko maailman toisin ja uskoa tyystin erilaisiin asioihin kuin sinä. Yhtä kaikki, hän on sinun vastuullasi. Saatat saada apua tulkilta, lastensuojelulta tai muulta sosiaalitoimelta, mutta sinun on kyettävä toimimaan tämän henkilön kanssa, ja sinä vastaat hänen asiallisuudesta ja yhdenvertaisesta kohtelustaan.

Poliisi, joka aloitti työnsä itsenäistyneessä Suomessa, ei nauttinut koko kansan luottamusta. Ei sinne päinäkään. Sisällissodan jäljiltä maassa oli voittajien poliisi: nuhteettomuuden ja hyvän yleiskunnan ohella poliisin ammattiin hakeutuvilta edellytettiin suojeluskunnan puoltavaa lausuntoa. Maaseudulla suojeluskunnat olivat samalla poliisireservi. Järjestön puoleen

¹ Mittaamisesta ja kyselytutkimuksista katso esim. *European Value Study*: <http://www.europeanvaluesstudy.eu/>

² Käytettävissä olevat luvut on mitattu ennen Helsingin huumepoliisin tapausta tai poliisien keskustelupalstoista käytyä rasismikeskustelua.

käännyttiin järjestyksenpidossa, mikäli omat miehet eivät riittäneet.

Poliisin luottamusta söi lisäksi kieltolaki, joka oli voimassa aina vuoteen 1932 asti. Alkoholin myynnin ja valmistamisen kieltänyt laki aiheutti rikollisuutta enemmän kuin hillitsi. Kansa ei hyväksynyt kieltolakia, eivätkä sitä hyväksyneet monet poliisitkaan. Tämä horjutti poliisin uskottavuutta, sillä suhtautuminen lain valvomiseen vaihteli. Alkoholikauppa siirtyi nopeasti ulkomailta johdettujen salakuljetusorganisaatioiden käsiin. Osa virkamiehistä kamppaili johdonmukaisesti salakuljetusta vastaan, mutta monet sulkiivat salakuljetukselta silmänsä tai jopa lähtivät trokareiden kelkkaan.

Poliisin heikko kannatus näkyi esimerkiksi alttiudessa väkivaltaan poliisia kohtaan. Sotavuosia lukuun ottamatta kieltolain kausi oli poliisille itsenäisyyden aikana kaikkein vaarallisin: kolmessatoista vuodessa surmattiin neljäkymmentä poliisimiestä. Varsin monet heistä saivat surmansa kieltolain valvontaan liittyneissä tehtävissä.

Poliiseja yritettiin motivoida kieltolain valvontaan jopa rahapalkkioin. Vaasan läänin maaherra palautti koko summan sisäministeriöön. Liitteenä oli lohdu-ton kirje, jossa hän ilmoitti, ettei koko läänistä löydy yhtään niin rehellistä poliisia, jolle palkkion voisi osoittaa.

Myös rajavartijoille oli luvattu alkoholitakavarikoista tulospalkkiot. Isoisäni työskenteli kieltolain aikana rajavartijana Terijoella, Suomenlahden rannikolla. Kun pirtulasteja tavattiin, pienipalkkaisen rajavartijan oli huomattavasti kannattavampaa haudata pari kullannarvoista kanisteria rantahiekkaan kuin lunastaa niistä mitätöntä tulospalkkiota. On sel-

POLIISI, JOKA ALOITTI TYÖNSÄ
ITSENÄISTYNEESSÄ SUOMESSA,
EI NAUTTINUT KOKO KANSAN
LUOTTAMUSTA.

vää, ettei tällainen nostanut virkakunnan arvostusta. Parikymppisten rajavartioiden puolustukseksi voi sanoa, ettei muita vaihtoehtoja juuri ollut: seudulla vallitsi ankara pulakausi, suoranainen nälänhätä.

Yhteiskunnallinen tilanne ja poliisin asema muuttuivat merkittävästi 1930-luvun alkuvuosina. Kieltolaista luopuminen paransi selvästi kansan ja esivallan välejä helpottaen poliisin asemaa näiden keskellä. Toinen ratkaiseva askel Suomen poliisin aseman kehittämisessä oli poliisin suhtautuminen äärioikeiston nousuun, viime kädessä Mäntsälän kapinaan.

Mäntsälän kapinaksi kutsutaan Ohkolan työväentalolta alkanutta tapahumasarjaa, jossa poliisin kannalta oli kyse kansalaisoikeuksien turvaamisesta. Poliittinen oikeisto halusi estää poliittisen vasemmiston puhetilaisuuden, jonka poliisi puolestaan päätti turvata. Oikeiston edustajat eivät hyväksyneet poliisin toimintaa, vaan keskeyttivät puhetilaisuuden ja avasivat tulen työväentaloa kohti.

Samaan aikaan maassa tutkittiin äärioikeiston tekemiä kyydityksiä, eivätkä tutkimukset miellyttäneet kaikkia: kyydityksiä tutkineita poliiseja häirittiin ja pyrittiin laittamaan viralta, kyyditysten todistajia ja asianomistajia puolestaan uhkailtiin hiljaiseksi. Poliisin toiminnasta levitettiin vääriä tietoja, ja tunnolliset poliisit pyrittiin leimaamaan kommunisteiksi. Laillisuutta puolustaneet poliisit saivat kuulla, että maassa vallitsi lapualaisten

vuonna 1930 julistama ”Lapuan laki”: sen mukaan oikeiston tekojen muodollisella laillisuudella ei ollut merkitystä, sillä kansan tahto olisi kirjoitettujen lakien yläpuolella.

Mäntsälässä syntynyt tilanne johti sekavaan kapinaan, jonka presidentti Svinhufvud onnistui tukahduttamaan päättäväisin toimin. Epäilemättä monien poliisien mielipiteet olivat kaikesta huolimatta enemmän oikealla kuin vasemmalla, olihan heidät valittu pitkälti tällä perusteella. Silti poliisi osoitti olevansa koko kansan poliisi: laillisuuden puolella ja mielivaltaa vastaan.

* * *

Kansalaisten luottamus on myös poliisin paras suoja. Paraskaan panssariauto tai luotiliivi ei ehkäise poliisiin kohdistuvaa väkivaltaa yhtä tehokkaasti kuin arvostus, jota julkishallinto ja poliisi nauttivat kansan silmissä. Poliisi voi tehdä luottamuksensa eteen paljon, mutta yleinen lainkuullisuus ja luottamus julkishallintoon raken-

netaan pitkälti muutoin kuin poliisin toimenpitein. Se luodaan perheissä, kouluissa, tiedotusvälineissä, terveydenhuollossa ja arjen elämässä kaikissa muodoissaan.

Kun Neuvostoliitto 1930-luvun lopussa hyökkäsi Suomeen, hyökkääjä odotti kohtaavansa kansan, joka olisi sisällissodan jäljiltä syvästi jakautunut. Toisin kävi. Suomi oli kehittynyt kahdessa vuosikymmenessä yhteiskun-

POLIITTINEN
OIKEISTO HALUSI
ESTÄÄ POLIITTISEN
VASEMMISTON
PUHETILAISUUDEN, JONKA
POLIISI PUOLESTAAN
PÄÄTTI TURVATA.

naksi, jossa kaikilla kansanosilla oli jotain menetettävää ja siten jotain puolustettavaa. Sisällissodan hävinnyt osapuoli oli ollut muodostamassa maahan hallitusta jo vuonna 1926, vain kahdeksan vuotta sodan jälkeen. Kansan luottamus viranomaisiin, poliisiin ja puolustuslaitokseen, oli kasvanut samassa suhteessa. Hyökkääjä kohtasi kansan, joka piti kiinni yhteisistä arvoistaan ja puolustautui yhtenäisenä.

Toinen maailmansota oli Suomen poliisille ankara koettelemus. Sotavuosina 1939–1944 Suomessa sai surmansa noin 170 poliisimiestä. Heistä viitisenkymmentä surmattiin poliisivirassa kotirintamalla ja noin 120 kaatui puolustusvoimien palveluksessa. Tavanomaisten poliisitehtävien lisäksi poliiseja kuoli väestönsuojelutyössä asuinkeksusten pommituksissa, desanttien ja metsäkaartilaisten kiinnitoissa sekä sotavankien surmaamana.

Sotien jälkeen poliittinen todellisuus Suomessa muuttui ratkaisevasti. Uhka laillisia oloja vastaan ei noussut enää oikealta, vaan vasemmalta. Jos sisällissodan jälkeen poliisiksi hakeutuilta oli edellytetty suojeluskuntajärjestön jäsenyyttä, nyt poliisista irtisanottiin henkilöitä, joilla oli ollut liian läheiset välit suojeluskuntiin. Suojelupoliisia edeltäneen turvallisuuspoliisi Valpon henkilökunta vaihdettiin kokonaan, ja uusi johto nimettiin Suomen kommunistisen puolueen piiristä. Äärivasemmiston vallankaappauksen uhka oli ilmeinen, ja lähtökohdat kapinalle olisivat olleet huomattavasti paremmat kuin äärioikeistolla Mäntsälässä toistakymmentä vuotta aiemmin.

Vasemmiston painostus poliisia kohtaan näyttäytyi mellakkoina erilaisten lakkojen yhteydessä. Lakkojen tarkoituk-

POLIISIN TOIMINNASTA
LEVITETTIIN VÄÄRIÄ TIETOJA, JA
TUNNOLLISET POLIISIT PYRITTIIN
LEIMAAMAAN KOMMUNISTEIKSI.

KANSALAISTEN LUOTTAMUS ON MYÖS
POLIISIN PARAS SUOJA.

HYÖKKÄÄJÄ KOHTASI KANSAN,
JOKA PITI KIINNI YHTEISISTÄ
ARVOISTAAN JA PUOLUSTAUTUI
YHTENÄISENÄ.

VASEMMISTON PAINOSTUS POLIISIA
KOHTAAN NÄYTTÄYTYI MELLAKKOINA
ERILAISTEN LAKKOJEN YHTEYDESSÄ.

sena oli ajaa suomalainen yhteiskunta kriisiin ja osoittaa kommunistien joukkovoimaan perustunutta järjestövaltaa. Yhteiskunnan kannalta vakavin ja tunnelmaltaan kirein oli vuoden 1956 yleislakko, mutta poliisin ja lakkolaisten välillä kriittisimmäksi muodostui Kemiyhtiön lakko Kemissä loppukesällä 1949. Tämä ns. Kemien kapina ei ollut niinkään ammattiliittojen intressissä, vaan Suomen Kommunistisen Puolueen

agitoima mellakka. Asianhaaroista voi päätellä, että väkijoukon suoranainen tarkoitus oli päätyä väkivaltaiseen yhteenottoon poliisin kanssa.

Lakkolaisten mellakkakulkuksen alkuperäinen päämäärä oli hyökätä seitsemänkymmenen työmiehen kimppuun, jotka purkivat Kemijoesa olevaa tukkisumaa. Selvitystyö oli tehtävä ennen syksyä, sillä tukkien talvehtiminen Kemijokivarressa olisi kevättulvien koittaessa merkinnyt tukkien riistäytymistä jäiden mukana merelle. Tällöin Kemijoen suupato olisi vahingoittunut, mikä puolestaan olisi johtanut huomattavan osan Kemien kaupungista jäämiseen tulvavesien alle. Tästä syystä sekä mellakan suunnitteluun viittaavien tiedustelutietojen vuoksi tukkityömaan suojaksi oli asetettu poliisivartio.

Kun työmaata lähestyvä väkijoukko kohtasi poliisit, joukko ei noudattanut pysähtymiskäskyä, vaan kävi poliisien päälle. Poliisi yritti aluksi pysäyttää etenevän väkijoukon patukoimalla,

mutta lakkolaisten suuren väkimäärän vuoksi tämä havaittiin pian tehottomaksi. Lakkolaisten joukko ylti pian rynnäkköön, jota tuettiin kivittämällä ja ampumalla. Nyt poliisit ottivat

turvakseen konepistoolit, joilla ammuttiin sarjatulta ilmaan. Tämä riitti pysäyttämään väkijoukon, joka pakeni tulosuuntaansa.

Joukkopaon aikana kaksi lakkolaista sai surmansa. Toinen heistä oli piiloutunut

lakkolaisten kuorma-auton alle, kun auton omistaja lähti ajamaan autoaan turvaan. Toinen kuolonuhri löytyi yhteenottoaikalta selkään ammuttuna. Tapaus tutkittiin perin pohjin, eikä mikään viitannut siihen, että lakkolainen olisi kuollut poliisin ampumana: poliiseilla ei esimerkiksi ollut surmanluodin kaliiperiin sopivia aseita. Paremminkin vaikutti siltä, että vainajaan oli osunut lakkolaisten ampuma luoti, joka oli tarkoitettu poliiseille. Tutkinnan tuloksista huolimatta ääriivasemmisto syytti poliiseja pitkään molempien mielenosoittajien kuolemasta.

Niin ristiriitaiselta kuin se kuulostaakin, eräänä poliisin onnistumisen kriteerinä voidaan pitää toiminnasta virinnee arvon arvon jakaumaa. Niin kauan kuin arvostelua kumpuaa eri reunoilta tasaisesti, työ lienee mennyt melko kohdalleen. Suoraselkäinen poliisimies saa valitettavasti tottua siihen, että häntä pyritään leimamaan milloin mihinkin leiriin – siitä

MYÖS OMISSA

VIRKATOIMISSA OLENI
SÄÄNUT VUOROINI KUULLA
TOIMINEENI MILLOIN
VASEMMISTON, MILLOIN
OIKEISTON JA MILLOIN
JONKIN MUUN RYHMÄN
ASIALLA.

riippuen, kummanko ääripään kanssa kulloinkin asioidaan. Hyvä esimerkki tästä on Helsingin poliisin ratsuosaston komentaja, komisario Sainio, jota yliopilaat haukkuivat vuoden 1945 mielenosoituksissaan kommunistiksi ja työväki Arabian lakkojen aikana vuonna 1948 natsiksi. Myös omissa virkatoimissa olen saanut vuoroin kuulla toimineeni milloin vasemmiston, milloin oikeiston ja milloin jonkin muun ryhmän asialla. Syytökset rasismista, silmätikuksi ottamisesta tai muusta syrjinnästä ovat olleet verraten yleisiä.

Rakentavaan ja perusteltuun palautteeseen tulee tietenkin reagoida, ja omaa toimintaa pitää kyetä arvioimaan kriittisesti. Silti kärkevin arvostelu kumpuaa tyyppillisesti ääripäistä, joiden kantoihin kannattaa suhtautua varauksella. Äänekkäimmät äärilaidat saavat mediassa ja internetissä usein suurimman palstatilan, mutta näiden kantojen väliin jää suuri enemmistö, jolla on harkintakykyä, suhteellisuudentajua ja malttia. Vuodet poliisina, rauhanurvaajana ja historianantokijana ovat vakuuttaneet siitä, että juuri nämä piirteet ovat usein kaikkein suurinta isänmaallisuutta. Oman kansansa suurimpia ystäviä eivät tyyppillisesti ole he, jotka huutavat olevansa sitä eniten, vaan he, jotka noudattavat malttia, kohtuutta ja tervettä harkintaa.

Suomalainen äärioikeisto perusteli kyydityksiä ja poliittista väkivaltaa 1930-luvun alussa sillä, että he toimivat poliisin tukena, koska viranomaiset eivät kyenneet toteuttamaan tehtävänsä. Samaa henkeä oli vuoden 2015 turvapaikanhakijoiden aallon aikana kaduille ilmestyneissä katupartioissa, jotka esittäytyivät ns. Odinin sotureina. Niin kyydittäjien

ÄNEKKÄIMMÄT ÄÄRILAI DAT
SAAVAT MEDIASSA JA
INTERNETISSÄ USEIN
SUURIMMAN PALSTATILAN,
MUTTA NÄIDEN KANTOJEN
VÄLIIN JÄÄ SUURI ENEMMISTÖ,
JOLLA ON HARKINTAKYKYÄ,
SUHTEELLISUUDENTAJUA JA
MÄLTTIÄ.

kuin katupartioidenkin väite oli väärä: poliisi ei kummankaan apua kaivannut, vaan molemmista ilmiöistä oli kansalisten turvallisuudelle paremminkin haittaa. Yhtä valheellisia olivat äärivasemmiston väitteet siitä, että poliisi olisi surmannut Kemin lakkolaisia. Tämä valhe ikuistettiin kahakan paikalle pystytettyyn muistomerkkiin sekä 1970-lukulaisen poliittisen laululiikkeen sanoituksiin.

Maanosamme kehitys kulkee pariaikaa suuntaan, jossa yhteiskunnallinen kuohunta tulevaisuuden Euroopassa todennäköisemmin yleistyy kuin laantuu. Kuten kolaripaikalla kovimmin huutava on harvoin pahimmin vahingoittunut, yhteiskunnassa kovimmin huutava on harvoin eniten oikeassa. Tämä pätee niin uusnatsiin ja anarkistiin kuin minkä tahansa yksisilmäisen maailmankatsomuksen kannattajaan. Mellakka-aitaa potkiva mielenosoittaja on vahva näky iltapäivälehdessä, mutta ilmiön todellinen merkitys tiivistyy lähinnä siihen, että vapaassa yhteiskunnassa sekin sallitaan tiettyyn määrään. Mitä asiaa potkija milloin kannattikin, hän on kannattamalleen asialle demokraattisessa yhteiskunnassa perin huonoa mainosta, eikä sille ainakaan hyödyksi.

Kaksi suomalaista valtionpäämiestä on pukenut tämän kokemustensa valossa hyvin sanoiksi ja opiksi meille suomalaisille jälkipolville:

NIIN KYYPITTÄJEN
KUIN KATUPARTIOIDENKIN
VÄITE OLI VÄÄRÄ:
POLIISI EI KUMMANKAAN
APUA KAIVANNUT, VÄÄN
MOLEMMISTA ILMIÖISTÄ
OLI KANSALAISTEN
TURVALLISUUDELLE
PAREMMINKIN HAITTAA.

Pahimmat vabollisemme ovat omassa keskuudessamme ne, jotka itsekkäistä syistä ovat valmiit ubraamaan kansakunnan elinedut, ja ne, jotka jatkuvasti ja toistuvasti julistavat totuutena sitä, minkä tietävät valheeksi. – Risto Ryti taiteilija Lennart Segerstrålelle syksyllä 1944.

Se opetus, minkä ennen kaikkea haluaisin painaa tulevien sukupolvien tietoisuuteen, on tämä: Eripuraisuus omassa riveissä iskee tuhoisammin kuin vibamiehen miekka. – C.G.E. Mannerheim muistelmissaan 1950-luvulla.

* * *

Poliisina toimimisessa on kyse lojaaliudesta. Yhtenä sanana se kuulostaa helpolta vaatimukselta, mutta työelämän todellisuudessa lojaalius on eräs monitahoisimmista kysymyksistä. Suomalaisen poliisin tulee olla lojaali ainakin valtiolleen, kansalaisille ja työyhteisölleen sekä ylipäänsä täyttää rehellisyyden ja suoruuden vaatimukset.

Todellinen lojaalius ei ole kenenkään sokeaa seuraamista, eikä varsinkaan kenenkään itsetarkoituksellista miellyttämistä. Yllättävän usein aito lojaalius on ikävien asioiden sanomista ääneen. Poliisin tulee kyetä tähän. Se edellyttää itsenäistä ajattelua, päätäväisyyttä sekä kykyä esittää asiansa tilanteeseen sopivalla tavalla. Usein se edellyttää myös henkilökohtaista rohkeutta.

Lievimmillään ikävien asioiden sanominen ääneen on sitä, mikä kuulijan kannalta on lähinnä ilonpilaamista – vaikkapa sen ilmoittamista pariskunnalle, että toinen heistä lähtee nyt kotiin ja toinen lähtee loppuyöksi putkaan. Mutta viesti voi olla myös paljon ikävämpi, sellainen, joka muuttaa kuulijansa loppuelämän. Poliisi joutuu kertomaan vanhemmille, että heidän lapsensa on kuollut. Tai lapselle, että äiti on kuollut ja isä lähtee nyt poliisin mukaan. Tai pyramidipeliin sijoittaneelle, että häntä on huijattu ja hänen elinikäiset säästönsä ovat vaihtuneet miljoonaveloiksi.

Lausuttava asia voi olla myös sellainen, jota omat rivit eivät haluaisi kuulla. Asia voi liittyä työyhteisön toimivuuteen, hankalasti lähestyttävään turvallisuushkaan jolta halutaan sulkea silmät tai jonkun työtoverin epäasialliseen käytökseen, pahimmillaan rikoksiin. Suomalaisessa yhteiskunnassa on lukuisia esimerkkejä siitä, kuinka vaikeaa ikävä asia on lausua ääneen. Jatkosodassa kesän 1944 suurhyökkäys yllätti sodanjohdon, koska ylimmille esimiehille ei ollut uskallettu kertoa huolestuttavia tiedustelutietoja. Kun kuusi maajoukkuehiihtäjää kärähti kerralla dopingista ja päävalmentaja tunnusti dopingin käytön, Hiihtoliiton puheenjohtaja halusi korostaa sanaa ”epäily”. Monen työntekijän alkoholismia on hyssytelty hautaan saakka välittämisen nimissä sen sijaan, että hänet olisi ohjattu hoitoon.

Poliisiorganisaation epäkohdista vaikeudesta kutsutaan siniseksi muuriksi (*the blue wall of silence*). Niin ensiarvoista kuin ammatillinen yhteishenki onkin, vaikeneminen edustaa väärää lojaaliutta. Sinisestä muurista on kyse silloin, kun peitellään

POLIISINA TOIMIMISESSÄ ON KYSE
LOJAALIUDESTA.

YLLÄTTÄVÄN USEIN AITO LOJAALIUS
ON IKÄVIEN ASIOIDEN SANOMISTA
ÄÄNEEN

NIIN ENSIARVOISTA KUIN
AMMATILLINEN YHTEISHENKI ONKIN,
VAIKENEMINEN EDUSTAA VÄÄRÄÄ
LOJAALIUTTA.

omia tai virkaveljien epäonnistumisia, rikkeitä tai huonoa organisaatiokulttuuria. Henkilöt, jotka tarttuvat epäasialliseen, epäeettiseen tai laittomaan käytökseen ilmoittamalla asiasta esimiehilleen tai julkaisemalla niitä koskevia tietoja, ovat puuttujia (*whistleblowers*). Useimmat ja merkittävimmät maailmassa esiin tulleet väärinkäytöspaokset – liittyivätpä ne korruptioon, vakoiluun tai muuhun epäasialliseen käytökseen – ovat tulleet esille juuri sisäisten puuttujien ansiosta, eivät niinkään ulkoisen valvonnan tuloksena. Siksi organisaatiosta kertoo paljon se, kuinka puuttujiin suhtaudutaan: pidetäänkö heitä oman pesän likaajina vai palkitaanko heitä epäkohtien nostamisesta esiin.

Majoituin keväällä 2007 lyhytkursilla Poliisiammattikorkeakoululla, kun asuntolan saunan lauteille nousi pari minulle ja kurssitovereilleni tuntematonta rikostutkijaa. Keskustelu soljui ja sivusi eräästä huumejutusta hiljan annettua tuomiota. Tällöin eräs saunojista tuhahti, kuinka Suomen pahin huumerikollinen on Helsingin huume poliisin päällikkö. Naurahdin huomautukselle ja kuittasin sen mielessäni nousuhumalaisen huonona huumorina – mutta lausujan tovereiden ilmeistä huomasin, ettei tokaisua ollut tarkoitettu vitsiksi.

Poikkeuksellisuutensa vuoksi väite jäi jonnekin takaraivoon ja nousi uudelleen mieleen syksyllä 2013, kun Helsingin huume poliisin päällikkö pidätettiin. Asiasta nousi luonnollisesti

vilkas julkinen keskustelu, joka oli alkuvaiheessa niin sekavaa ja sirpaleista, ettei siitä voinut muodostaa perusteltua mielipidettä suuntaan tai toiseen. Päätin olla seuraamatta aiheen

uutisointia, kunnes syyttäjän haastehakemus tulisi julkiseksi, jolloin uutiset perustuisivat parempiin lähteisiin.

Kun haastehakemuksen päivä koitti,

olin virkamatkalla ja ostin nipun päivän sanomalehtiä. Luin pitkän juna matkan aikana kaikki haalimani lehdet ja jatkoin lukemista verkossa. Ammatikunnan sisältä katsoen johtopäätös oli nopeasti selvä. Päätysivätpä eri oikeusasteet asiassa aikanaan millaiseen päätökseen tahansa, uutisista näki heti mitä oli tapahtunut: Yksi meistä oli pettänyt porukan ja vaihtanut puolta. Tahallisesti, täydellisesti ja suunnitelmallisesti. Sen pahemmin työnantajansa, työyhteisöään sekä poliisitoiminnan ihanteita ja päämääriä ei voisi pettää.

Avasin artikkelin toisensa jälkeen toivoen, että edes jonkin lehden sivuilta tulisi esiin jonkinlainen selittävä seikka. Että esitettyjen tapahtumien taustalla olisi jokin hyväksyttävissä oleva poliisitoiminnallinen näkökohta. Mitään sellaista ei kuitenkaan tullut esiin: ei silloin eikä myöhemminkään.

Kirjoitan tästä siksi, että olin kuvitelut sinisen muurin liittyvän pääasiassa muihin yhteiskuntiin kuin Suomeen. Kuitenkin se, että joku jo keväällä 2007 tiesi maan keskeisen huume poliisin rikoksista – jopa niin, että vielä tokaisi

TÄLLÖIN ERÄS SAUNOJISTA
TUHAHTI, KUINKA SUOMEN
PAHIN HUUMERIKOLLINEN ON
HELSINGIN HUUMEPOLIISIN
PÄÄLLIKKÖ.

sen nuorempien kollegoiden seurassa ääneen – osoittaa, että myös Suomessa on jonkinlainen sininen muuri, tahallisesti tai tahattomasti syntynyt. Ilman vaikenemisen muuria ei voine kestää kuutta ja puolta vuotta, että tällainen tieto johtaa perusteelliseen tutkintaan.

Vaikka Helsingin huume poliisiin päällikön ympärille rakentunut rikosvyyhti vaikuttaa poliisin maineeseen pitkään, organisaation ja koko poliisikunnan tulee ottaa siitä myös kaikki mahdollinen hyöty. Ensinnäkin tapaus on osoitus poliisiin kyvystä ja tahdosta puuttua korrupioon – todiste siitä, että Suomessa poliisi kykenee tutkimaan myös poliisin rikoksia. Toisekseen tapaus antaa hallinnolle mahdollisuuden huolehtia siitä, että puuttujat noteerataan ja heitä rohkaistaan toimimaan oikean asian puolesta. Hyvä alku olisi se, että Helsingin huume poliisin asian paljastaneille toimittajille myönnettäisiin vaikkapa poliisin ansioristi.

Lisäksi Suomen poliisin tai Helsingin poliisilaitoksen ei tule hävetä siksi, että näin on päässyt tapahtumaan. Asiassa on ikävä kyllä seurattu kansainvälistä trendiä. Vastaavia oikeudenkäyntejä on käyty huume yksiköiden poliiseja vastaan monissa maissa, myös muissa Pohjoismaissa. Britanniassa tutkija James Morton julkaisi aiheesta synkähkön tutkimuksen jo vuonna 1993 (*Bent Coppers*), ja Graeme McLagan samannimisen tutkimuksen kymmenen vuotta myöhemmin. Molemmat kirjat johtivat lukuisten poliisimiesten uranvaihtoon. Mortonin koko 1900-luvun käsittänyt tutkimus kirjasi etusivun motokseen filosofi George Santayanan lauseen:

Those who cannot remember the past are condemned to repeat it.

KUITENKIN SE, ETTÄ JOKU JO KEVÄÄLLÄ 2007 TIESI MAAN KESKEISEN HUUMEPOLIISIN RIKOKSISTA - JOPA NIIN, ETTÄ VIELÄ TOKÄISI SEN NUOREMPIEN KOLLEGOIDEN SEURASSA ÄÄNEEN - OSOITTA A, ETTÄ MYÖS SUOMESSA ON JONKINLAINEN SININEN MUURI, TAHALLISESTI TAI TAHATTOMASTI SYNTYNYT.

VAIKKA HELSINGIN HUUMEPOLIISIN PÄÄLLIKÖN YMPÄRILLE RAKENTUNUT RIKOSVYYHTI VAIKUTTAA POLIISIN MAINEESEEN PITKÄÄN, ORGANISAAATION JA KOKO POLIISIKUNNAN TULEE OTTAA SIITÄ MYÖS KAIKKI MAHDOLLINEN HYÖTY.

Historiallisessa ja kansainvälisessä katsannossa ei ole poikkeuksellista, että itsenäisen Suomen ensimmäiseen vuosisataan mahtuu joitakuita rikolliselle tielle päätyneitä poliiseja: paremminkin erikoista olisi, ellei tällaista olisi käynyt lainkaan ilmi. Liioin Suomen poliisi ei ole menettänyt mainettaan tai uskottavuuttaan. Ne menetetään vasta, ellei tapauksen käynnistämänä käydä poliisissa perusteellista arvokeskustelua ja ryhdytä sen edellyttämiin toimenpiteisiin.

* * *

Olen palvellut poliisissa viitisentoista vuotta, mutta elänyt poliisiyhteisössä syntymästäni alkaen, keväästä 1980. Perhetaustasta huolimatta ammatinvalintani on monien sattumien summa: ei lapsuudesta asti kaavailtu toiveammatti, vaan kiinnostava vaihtoehto muiden joukossa. Pienellä paikakunnalla poliisien perheet tosin miellettiin valtion kalustoon. Esimerkiksi eräs opettajani kutsui minua harvoin omalla nimelläni, vaan murahti vastausvuoroni koittaessa: ”Jaha, ja sitten nimismiehen poika.”

Kun mainitsen syntyneeni ”poliisiyhteisöön”, sanavalinta on tarkoituksellinen. Vaikka viranhoitoon liittyvät asiat tulee pitää tinkimättä työpaikan piirissä, poliisiyhteisö on laajempi kuin pelkkä työyhteisö. Näin on, koska poliisiammatilla on vääjäämättä

vaikutuksia myös läheisiin. Vuosien mittaan he kuulevat väistämättä asioita, joita heidän ei tarvitsisi kuulla. Lähipiiri joutuu sietämään poliisiaan myös niinä muutamina päivinä, jotka tämä on työtehtäviensä jäljiltä järkyttynyt, pettynyt tai muuten poissaolevan oloinen. He törmäävät kumppaninsa tai vanhempansa ammattiin monissa tilanteissa: joutuvat järjestelemään juhlapyyhiään ja nopeasti improvisoituja lasten hoitotarpeita tai päätyvät erilaisen kiusanteon kohteiksi.

Poliisiin perheessä kasvaneena koen asialliseksi muistuttaa, että poliisille hänen ammattinsa on oma valinta – lähipiirille niinkään ei. Heidän on paremminkin vain tultava toimeen perheensä poliisin ammatinvalinnan kanssa. Kouluvuosina minut vedettiin mukaan moneen tappeluun, joiden syy oli isän virkatoimissa. En voinut tilanteille mitään, vaan istuin niistä samat jälkistunnot kuin niiden aloittajtkin. Omien virkavuosien mittaan

LÄHIPIIRI JOUTUU
SIETÄMÄÄN POLIISIÄÄN
MYÖS NIINÄ MUUTAMINA
PÄIVINÄ, JOTKA TÄMÄ ON
TYÖTEHTÄVIENSÄ JÄLJILTÄ
JÄRKYTTYNYT, PETTYNYT
TAI MUUTEN POISSAOLEVAN
OLOINEN.

erilaisia uhkauksia on mennyt paljon toisesta korvasta sisään ja toisesta ulos, mutta kipeimmin ovat osuneet ne, joissa uhkaus on kohdistunut läheiseen. Tässä suhteessa maailma on muuttunut paljon: jos 1980-luvulla näitä asioita hoidettiin tappeluina ala-asteen takapihalla, 2010-luvun kiusanteko voi saada mitä mielikuvituksellisimpia muotoja. Sitä ei kannata pelätä etukäteen, mutta virkamiehen ja hänen lähipiirinsä on hyvä tiedostaa

tämäkin piirre.

Perhetaustan myötä olen nähnyt läheltä poliisihallinnon valtaisan muutoksen, joka käynnistyi 1990-luvun puolivälissä. Suuressa kuvassa kyse oli siitä, ettei valtionhallintoon ollut kohdistunut kovin suuria muutospaineita toisen maailmansodan jälkeen, vaikka läänijako periytyi venäjänvallan ajalta ja paikallispoliisin nimismiesjärjestelmä peräti ruotsinvaltan ajalta saakka. Uusiutumisen pakkoa ei ollut, sillä sodanjälkeiset jälleenrakennuksen vuosikymmenet ja hyvinvointiyhteiskunnan rakentuminen olivat suomalaiselle yhteiskunnalle tasaista kasvun aikaa aina 1990-luvun alkuvuosiin asti. Tuolloin puhjennut talouslama pakotti julkishallinnon karsimaan palveluitaan, mikä merkitsi poliisin palveluverkoston voimakasta karsimista seuraavien vuosikymmenten aikana.

Poliisin muutos alkoi nimismiespiirien Suomesta, jossa useimmassa kunnassa oli oma poliisiasemansa. Poliisit tunsivat piirinsä asukkaat, ja asukkaat tunsivat poliisinsa. Tuolloin paikallispoliisin yksiköitä oli Suomessa 212 kappaletta – nyt niitä on yksitoista. Suuressa osassa Suomea poliisitoimintaa johdetaan toisesta maakunnasta. Samalla paikallistuntemukseen perustunut luottamusside kansan ja esivallan välillä on monin paikoin katkenut.

Silti kehitys on ollut voittopuolisesti positiivista. Viestitoiminnan ja johtamisen tekniset sovellukset ovat terävöittäneet toimintaa sekä parantaneet työturvallisuutta. Nykyinen poliisimies, olipa hän järjestyspoliisi tai rikostutkija, kantaa mukanaan enemmän elektroniikkaa ja viestiyhteyksiä kuin 1980-luvulla oli koko poliisiasemalla. Voimankäyttövälineistä

OMIEN VIRKAVUOSIEN MITTAAN
ERILÄISIÄ UHKAUKSIA ON MENNYT
PALJON TOISESTA KORYÄSTÄ
SISÄÄN JA TOISESTA ULOS, MUTTA
KIPEIMMIN OVAT OSUNEET NE,
JOISSA UHKAUS ON KOHDISTUNUT
LÄHEISEEN.

NYKYINEN POLIISIMIES, OLIPA
HÄN JÄRJESTYSPOLIISI TAI
RIKOSTUTKIJA, KANTAA MUKANAAN
ENEMMÄN ELEKTRONIIKKAA
JÄ VIESTIYHTEYKSIÄ KUIN
1980-LUVULLA OLI KOKO
POLIISIASEMALLA.

on tullut henkilökohtaisia, ja niiden koulutus, kantotavat ja käyttäminen ovat vakioituja. Vuosittaisten tasokokeiden ansiosta nykyisin seurataan jokaisen poliisin kykyä käyttää virka-asettaan.

Suurin muutos on ollut laadultaan henkinen. Aiempi linjaorganisaatio on muuttunut selvemmin asiantuntijaorganisaatioksi. Yhä useampi työntekijä niin järjestyspoliisissa kuin rikostutkinnassa erikoistuu johonkin. Yhä useammalla poliisilla on aiempi ammatti tai korkeatasoinen koulutus jo hänen hakeutuessaan alalle. Yhä useamman työntekijän esimies on yhä kauempana, joten vastuu lisääntyy. Samalla yhteiskunnan läpinäkyvyyden kehittyminen on kannustanut poliisia harkitsemaan ja kirjaamaan päätöstensä perusteet yhä paremmin, jotta ne kestävät laillisuusvalvonnan vaatimukset sekä kansalaisten ja tiedotusvälineiden arvostelun.

Oman urani aikana muutos on kiihtynyt entisestään. Keskeisiä kasvavia muutostrendejä ovat kansainvälisyys ja digitalisaatio. Verkon kautta leviävät ilmiöt, ajatukset ja toimintatavat eivät tunne valtioiden rajoja, vaan ovat kaikkialla siellä, missä verkon käyttäjätkin. Poliisin kannalta tämä tietää nopeita ja paljolti ennakoimattomia tilannekehityksiä. Tietoverkot mahdollistavat kokonaan uusia rikollisia tekoja ja lisäksi tukun uusia tekotapoja perinteisiin rikoksiin. Toisaalta digitalisaatio tarjoaa myös ennennäkemättömiä keinoja valvontaan, rikosten ehkäisemiseen ja niiden

tutkimiseen. Niinpä on yhä suuremmassa määrin lainsäätäjän valittavissa, kuinka paljon rikollisuutta sallitaan tai kuinka monet rikoksista halutaan selvittää. Teknisesti olisi mahdollista, että käytännössä kaikki yleisellä paikalla tehdyt rikokset voitaisiin selvittää. Kyse on pitkälti siitä, mihin kaikkeen tietoon viranomaisille annetaan pääsy valvontakameroiden, kasvontunnistusjärjestelmien, teletietojen, verkkovalvonnan ja ylipäänsä kansalaisten yksityisyyden suojan kannalta.

Kun lähdin Poliisikoulun penkiltä ensimmäisiin työvuoroihini vuonna 2002, Suomessa ei tunnettu kouluampumisia, vakavasti otettavia ääriliikkeitä tai todellista terroritekojen uhkaa. Ääriliikkeillä viitattiin kettuja vapautaneisiin teinityttöihin. Suomen ainoa uusnatsi tunnettiin nimeltä koko maassa. Elinaikanani uskonnollinen terrorismi ei ollut vaatinut ainuttakaan kuolonuhria Pohjoismaissa. Poliisiopinnoissa käytettiin erityistilanteista esimerkkinä auton räjähtämistä Mikkelin torilla – tämä oli tapahtunut ollessani kuusi-vuotias.

Yhteiskunnan, aatevirtausten ja tiedonvälityksen muutos on niin nopeaa, että seuraavien viidentoista vuoden aikana nähdään todennäköisesti paljon suurempia muutoksia kuin edellisten. Uudet koulutettavat poliisimiehet liittyvät ammatilliseen sukupolvien ketjuun, joka on vastannut sisäisestä turvallisuudesta sata vuotta itsenäisessä Suomessa ja toiset sata vuotta jo ennen itsenäisyyttä. Jokaisella suku-

AIEMPI LINJAORGANISAATIO
ON MUUTTUNUT SELVEMMIN
ASIAANTUNTIJAORGANISAATIOKSI.

polvella on ollut oman aikansa murheet, toisinaan helpommat, toisinaan ankarimmat, mutta paikka kansan ja esivallan välissä on pysynyt ennallaan. Kaikki ovat vuorollaan puineet samaa sarkaa: vanhemmilla on vastuu ottaa nuoret ammatikuntansa keskuuteen – ja nuoremmilla on vastuu olla parhaansa mukaan toistamatta samoja virheitä kuin edeltäjänsä.

Olen tulostanut eräästä perhealbumista työpöytäni ylälaatikkoon valokuvan, jossa poseeraa kuusi poliisimiestä joskus 1800-luvun lopulla: aikana ennen sortokausia ja Suomen suuriruhtinaskunnan venäläistämisyriityksiä. Kuva on säilynyt suvussa, koska kolme miehistä on Porvalaita. Muiden poseeraajien ilme on melko neutraali, mutta Aleksanteri Porvali tuijottaa kameraan viiksiensä takaa tiiviisti, pää kallellaan, kasvoillaan epäuskoisen huvittunut ilme.

Ehkä tuo suomalainen tsaarinvallan virkamies katsoo tulevaisuuteen. Siksi poimin kuvan tai kaivan sen tietokoneelta, kun kaikki on vastatulessa: kun oma pelisuunnitelma rakoilee, asianajajat vinoilevat, lehdistö painostaa, käräjäoikeus lepsuilee ja syyttäjät vaativat mahdottomia. Aina silloin vanha virkamies tuijottaa kuvan takarivistä pää kallellaan ja sanoo:

– Pää pystyyn nyt... Ei tässä kellään ole helppoa ollut. Meinaatsä nöösi oikeesti luovuttaa?

KUN LÄHDIN POLIISIKOULUN
PENKILTÄ ENSIMMÄISIIN
TYÖVUOROIHINI VUONNA 2002,
SUOMESSA EI TUNNETTU
KOULUAMPUMISIA, VAKAVASTI
OTETTAVIA ÄÄRILIIKKEITÄ TAI
TODELLISTA TERRORITEKOJEN
UHKAA.

Uudet koulutettavat
poliisimiehet liittyvät
ammattilliseen sukupolvien
ketjuun, joka on vastannut
sisäisestä turvallisudesta
sata vuotta itsenäisessä
Suomessa ja toiset sata vuotta
jo ennen itsenäisyyttä.

MIKKO PORVALIN TEOKSIA:

- Vakooajakoulu. Päämajan asia-
mieskoulutus jatkosodassa. Atena
2010.
- Operaatio Hokki. Päämajan vaiet-
tu kaukopartio. Atena 2011.
- Sinisen kuoleman kuva. Karelia
Noir I. Atena 2015.
- Veri ei vaikene. Atena 2016. Kare-
lia Noir II.

POLIISI

POLIISI

PAULIINA POTILA

POLIISIOPISKELIJASTA LAIN SOVELTAJAKSI

PAULIINA POTILA ON TYÖSKENNELLYT POLIISIAMMATTIKORKEAKOULUSSA RIKOS- JA PROSESSIOIKEUDEN LEHTORINA VUODESTA 2013 LÄHTIEN.

POTILA ON VALMISTUNUT OIKEUSTIETEEN MAISTERIKSI HELSINGIN YLIOPISTON OIKEUSTIETEELISESTÄ TIEDEKUNNASTA VUONNA 2007. HÄN AUSKULTOI VARATUOMARIKSI TAMPEREEN KÄRÄJÄOIKEUDESSA VUONNA 2009. ENNEN POLIISIAMMATTIKORKEAKOULUUN TULOAN POTILA TOIMI KIHHLAKUNNANSYÖTTÄJÄNÄ PIRKANMAAN SYÖTTÄJÄN-VIRASTOSSA JA JULKISENA OIKEUSAVUSTAJANA TAMPEREEN OIKEUSAPUTOIMISTOSSA.

"Lupaan parhaan kykyni ja taitoni mukaan käyttäytyä aina ja kaikissa tilanteissa poliisin arvolle sopivalla tavalla. Kunnioitan jokaisen ihmisarvoa ja oikeuksia. Käytän poliisin valtuuksiani lainsäätäjän tarkoittamalla tavalla. Noudatan esimiesteni käskyjä ja olen valmis kohtaamaan poliisin ammatin liittyvät vaarat. Toimin avoimesti ja sovinnollisuutta edistäen. Käyttäydyn rehdisti, auttavaisesti ja ammatillista yhteishenkeä vahvistaen. Olen oikeudenmukainen ja toimin koko työyhteisön parhaaksi. Tällä tavalla tahdon poliisina palvella."

Tämän poliisin eettisen valan antaa jokainen poliisiksi valmistuva. Valan tarkoituksena on saada poliisin ammattikunta entistäkin selvemmin tiedostamaan ja sisäistämään ne arvot ja hyvät toimintatavat, joita Suomessa poliisilta odotetaan. Eettisen valan sisältämät ohjeet eivät ole juridisesti sitovia normeja, vaan "ainoastaan" moraalisesti velvoittavia lausumia, jotka kuitenkin toivottavasti muistuttavat poliisimiehiä päätöksentekotilanteissa

KUN ISOLLA KENGÄLLÄ ASTUU,

JÄÄ ISO JÄLKI

noudatettavista periaatteista.

Vaikka ammattieettiset periaatteet, arvot ja strategiat ovat välttämättömiä oikeiden ja hyvien toimintatapojen edistämiseksi, ne voisivat valitettavasti olla monelle poliisimiehelle ilman velvoittavaa ja oikeuksia luovaa lakiperustaa pelkkää sanahelinää. Lain säännökset luovatkin perustan oikeastaan kaikelle poliisitoiminnalle – onneksi. Suomen perustuslain 1 luvun 2 §:n mukaan julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin ja kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia. Perustuslain 1 luvun 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Pohjimmiltaan kyse on yksilön suojasta valtiota vastaan.

Poliisi on merkittävän julkisen vallan käyttäjä, joka puuttuu kansalaisten perusoikeuksiin eri tavoin päivittäin. Perusoikeuksista voidaan puuttua muun muassa vapauteen ottamalla kiinni tai pidättämällä rikoksesta epäilty henkilö, fyysiseen koskemattomuuteen käyttämällä tarvittaessa voimakeinoja esimerkiksi kiinni otettavan vastustaessa kiinniotta väkivaltaa käyttämällä, omaisuuden suojaan takavarikoimalla vaikkapa epäillyltä tekijältä rikoksentekevälíneenä käytetty puukko tai kotirauhaan tekemällä rikoksesta epäillyn kotiin kotietsintä huumausaineen tai anastetun omaisuuden löytämiseksi. Jokaista tilannetta säätelíe laki ja erillinen toimivallan

luova säännös.

On syytä huomioida, että poliisimies ei voi edes tutkia kansalaisen takintakuja tai reppua ilman erillistä laintasoista toimivaltasäännöstä, joka nimenomaisesti oikeuttaisi tällaiseen toimienpiteeseen. Näitä rajustikin ihmisen perusoikeuksiin puuttumisen mahdollistavia toimivaltuuksia rajoit-

SUOMEN PERUSTUSLAIN
1 LUVUN 2 §:N MUKAAN
JULKISEN VALLAN
KÄYTÖN TULEE
PERUSTUA LAKIIN JA
KAIKESSA JULKISESSA
TOIMINNASSA ON
NOUDATETTAVA TARKOIN
LAKIA.

tavat ja samalla poliisin toimivallankäyttöä ohjaavat erinäiset laissa säädetty periaatteet. Poliisi saa poliisilain 1 luvun säännösten mukaan käyttää toimivaltuuksiaan vain siihen tarkoitukseen, mihin valtuudet on tarkoitettu (*tarkoitussidonnaisuuden periaate*).

Toimivaltuuksia ei saa laajentaa keinotekoisesti. Poliisi ei saa esimerkiksi käyttää toimivaltaansa tarkistaa ajoneuvon liikennekelpoisuus tai liikenneturvallisuus siten, että tosiasiallisesti tähtäimessä olisi paikanetsinnän suorittaminen moottoripyöräkerhon jäsenen ajoneuvon ilman pakkokeinolaissa säädettyjä paikanetsinnän edellytyksiä.

Poliisin on kunnioitettava perusoikeuksia ja ihmisoikeuksia. Toimivaltuuksia käyttäessään hänen on valittava perusteltavissa olevista vaihtoehdoista se, joka parhaiten edistää näiden oikeuksien toteutumista (*perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien kunnioittamisen periaate*). Poliisin on myös toimittava asiallisesti ja puolueettomasti (*puolueettomuusperiaate*) sekä yhdenvertaista kohtelua ja sovinnollisuutta

edistään (*yhdenvertaisuusperiaate*).

Poliisin tulee ensisijaisesti neuvoin, kehoituksin ja käskyin pyrkiä ylläpitämään yleistä järjestystä ja turvallisuutta. Käytettävien keinojen ja niiden aiheuttamien haittojen tulee olla järkevässä suhteessa tavoiteltuun päämäärään nähden (*subteellisuusperiaate*). Kenenkään oikeuksiin ei saa puuttua enempää eikä kenellekään saa aiheuttaa suurempaa vahinkoa tai haittaa kuin on välttämätöntä tehtävän suorittamiseksi (*vähimmän haitan periaate*).

Näin ollen järjestyksen ylläpidossa on tarkoin mietittävä käytettävissä olevaa keinovalikoimaa. Useinkaan ei ole edellytyksiä muiden voimankäyttövälineiden kuin "puhejudon" käyttämiseen. Hyvät vuorovaikutus- ja sosiaaliset taidot ovat siis välttämättömiä.

Poliisimiehellä on toimivaltuuksiaan käyttäessään oikeus kyllä yksittäistapauksessa antaa jokaista velvoittavia tarpeellisia käskyjä ja kieltoja, mutta myös oikeus luopua toimenpiteestä, jos sen loppuun suorittaminen voisi johtaa kohtuuttomaan lopputulokseen tavoiteltavaan päämäärään nähden (*tehtävästä luopuminen*). Esimerkiksi takaa-ajosta on syytä luopua, jos samalla liikenteessä tarpeettomasti vaarannetaan muiden tielläliikkujien turvallisuutta.

Ennen jokaista tehtyä toimenpidettä ja päätöstä on siis pohdittava niiden lainmukaisuutta, sillä poliisimies toimii virkamiehenä henkilökohtaisella virkavastuulla, eli vastaa virkatoimiensa lainmukaisuudesta (perustuslaki 10 luku 118 §). Virkavelvollisuuksien tuottamuksellisesta tai tahallisesta rikkomisesta voi poliisimiehelle seurata jopa rangaistusvastuu rikoslain 40 luvun 9 tai 10 §:n nojalla.

Ei kuitenkaan riitä, että poliisimies ky-

POLIISI ON MERKITTÄVÄN JULKISEN
VALLAN KÄYTTÄJÄ, JOKA PUUTTUU
KÄNSALAISTEN PERUSOIKEUKSIIN ERI
TAVOIN PÄIVITTÄIN.

kenee tehtävää suorittaessaan jossain määrin harkitsemaan toimenpiteensä lainmukaisuutta, vaan oman toiminnan lainmukaisuus täytyy myös pystyä perustelemaan – paitsi itselle myös tarvittaessa jälkikäteen toiminnan lainmukaisuutta kyseenalaistavalle taholle. Jokaisen poliisimiehen pitää pystyä työvuoronsa jälkeen vastaamaan kysymykseen, mihin toimivaltanormeihin kansalaisten oikeuksiin puuttuvat toimenpiteet ovat perustuneet.

* * *

Myös poliisi tekee virheitä, kuten syyttäjät ja tuomaritkin. Virheiltä ja virhearvioinneilta ei ole mahdollista kokonaan välttyä. Ensiarvoisen tärkeää kuitenkin on, että viranomaisten toimintaa voidaan arvioida avoimen kriittisesti ja laatua valvoa tarvittaessa ulkopuoleltakin käsin, myös median taholta. Hyvä veli -verkosto poliisiorganisaation sisällä ei voi eikä saa suojella lakia rikkovia tai virkatehtäviinsä välinpitämättömästi suhtautuvia asenteellisiä virkamiehiä.

Korruptiota, mielivallan käyttöä ja rikollisuutta on valitettavasti myös poliisihallinnossa. Yhtä esimerkkitapausta olemme saaneet seurata varsin läheltä. Tämä tarina huipentui 29. joulukuuta 2016 Helsingin käräjäoikeuden antamaan 983-sivuiseen tuomioon, jossa Helsingin poliisilaitoksen

huumeyksikön päällikkö Jari Aarnio katsottiin ns. "Pasilan mieheksi", jonka johdolla tuotiin Suomeen 791 kiloa hasista. Vuoden poliisiksi vuonna 1987 valittu Aarnio tuomittiin rikoksistaan 13 vuoden maksimirangaistukseen.

Jos joku katsoo, että poliisimies tai poliisihallinnon muu virkamies on virkatoimessaan menettellyt virheellisesti tai laiminlyönyt virkatehtävi-

ensä suorittamisen, hänen toimintansa on mahdollista saattaa tutkittavaksi rikosilmoituksella tai vaihtoehtoisesti hallintokantelulla. Hallintokantelu on vapaamuotoinen oikeussuojakeino. Se tehdään joko ylemmälle poliisiviranomaiselle tai ylimmälle laillisuusvalvojalle. Ylimpiä laillisuusvalvojia ovat eduskunnan oikeusasiamies ja valtioneuvoston oikeuskansleri (perustuslaki 9 luku 108 § ja 109 §). Oikeudelliselta luonteeltaan kantelu on valvontaviranomaiselle tehty ilmoitus epäilystä poliisin virheellisestä virkatoimesta tai virkatoimen laiminlyönnistä. Ylimmät laillisuusvalvojat valvovat, että virkamiehet noudattavat lakia ja täyttävät velvollisuutensa. Erityisen seurannan kohteena ovat perus- ja ihmisoikeuksien sekä hyvän hallinnon toteutuminen.

Kantelujen seurauksena ylimmät laillisuusvalvojat ovat useita kertoja joutuneet kiinnittämään huomiota poliisin lainvastaiseen menettelyyn. Eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen ratkaisussa dnro 1806/4/12 esi-

JOKAISEN

POLIISIMIEHEN PITÄÄ
PYSTYÄ TYÖVUORONSA
JÄLKEEN VASTAAMAAN
KYSYMYKSEEN, MIHIN
TOIMIVALTANORMEIHIN
KANSALAISTEN
OIKEUKSIIN PUUTTUVAT
TOIMENPITEET OVAT
PERUSTUNEET.

merkiksi katsottiin, että poliisipartiolla ei ollut lainmukaisia perusteita kamerapuhelimella kuvaamisen kieltämiseen eikä henkilöiden paikalta poistamiseen. Näin ollen oli perusteettomasti puututtu yksilön sananvapauteen, liikkumisvapauteen ja fyysiseen koskemattomuuteen. Tässä tapauksessa poliisipartio oli Lainvalvojav-tv-ohjelman kuvausten aikana kieltänyt kahta tuntemattomaksi jäänyttä ulkopuolista henkilöä kuvaamasta poliisin toimenpidettä ja määrännyt nämä henkilöt poistumaan paikalta. Henkilön poistattamisessa käytettiin tönimistä ja työntämistä. Tapahtumapaikkana oli jalkakäytävä yleisellä paikalla.

Tilanteessa partiolla oli virkatehtävä, joka liittyi siihen, että eräs taksimatkustaja oli poistunut taksista maksamatta. Poliisipartion antaman selvityksen mukaan he olivat kuvaamiseen puuttumalla pyrkineet suojaamaan virkatehtävän kohteena olleen henkilön yksityisyyttä. Koska nämä kaksi henkilöä olivat poliisipartion mukaan haitanneet virkatehtävän suorittamista, heitä käskettiin poistumaan paikalta. Koska molemmat henkilöt olivat poliisipartion mukaan ilmaisseet sanallisesti, etteivät aio käskyä noudattaa, ja olivat jääneet seisomaan paikalleen, heidät siirrettiin työntämällä pieni matka. Poliisipartio vetosi selvityksessään myös tilanteen uhkaavuuteen, koska tarpeetoman lähelle tv-kuvaajaa asettautuneen, kamerapuhelimella tilannetta kuvanneen henkilön aikomuksista ei voinut varmuudella tietää. Tilanteessa oli poliisimiesten mukaan syntynyt vaara, että kuvaajan huomattessa takanaan olevan henkilön kuvaaja olisi saattanut horjahtaa tai kaataa.

Perustuslaissa taatun sananvapauden

HYVÄ VELI -VERKOSTO
POLIISIORGANISAATION SISÄLLÄ
EI VOI EIKÄ SAA SUOJELLA LAKIA
RIKKOVIA TAI VIRKATEHTÄVIINSÄ
VÄLINSITÄMÄTTÖMÄSTI
SUHTAUTUVIA ASEENTEELLISIA
VIRKAMIEHIÄ.

KANTELUIJEN SEURAUKSENA
YLIMMÄT LAILLISUUSVALVOJAT
OVAT USEITA KERTOJA JOUTUNEET
KIINNITTÄMÄÄN HUOMIOTA POLIISIN
LAINVASTAISEEN MENETTELYYN.

piiriin kuuluu myös valo- ja videokuvaaminen. Rajanveto luvattoman ja sallitun kuvaamisen välillä on vakiintuneesti katsottu tehdyn rikoslain 24 luvun 6 §:n salakatselusäännöksessä. Julkisrauhan suojaamassa paikassa oleskelevan henkilön kuvaaminen täyttää salakatselusäännöksen tunnusmerkistön, jos kuvaaminen tapahtuu oikeudettomasti ja kuvaamisen kohteen yksityisyyttä loukaten. Rikoslain 24 luvun 3 §:n perusteella julkisrauhan suojaamia alueita ovat virastot, liikehuoneistot, toimistot, tuotantolaitokset, kokoustilat taikka muut vastaavat huoneistot tai rakennukset tai sellaisten rakennuksen aidatut pihalueet taikka kasarmialueet tai muut puolustusvoimien tai rajavartiolaitoksen käytössä olevat alueet, joilla liikuminen on asianomaisen viranomaisen päätöksellä kielletty. Kyseisen tv-ohjelman ja saadun selvityksen perusteella tapahtumapaikkana oli ollut katuun rajoittuva jalkakäytävä. Näin ollen kysymyksessä ei apulaisoikeusasiamiehen mukaan ollut rikoslaisessa tarkoitettu julkisrauhan suojaama paikka, jossa kuvaaminen olisi ollut kiellettyä. Kuvaamisen kieltämiselle yleisellä paikalla ei näin ollen ollut lainmukaisia perusteita.

Paikalta poistamiseen valtuuttava poliisilain 2 luvun 10 §:n¹ mukaan po-

liisimiehellä on rikoksilta ja häiriöiltä suojaamiseksi oikeus poistaa paikalta henkilö, jos hänen uhkaustensa tai muun käyttäytymisensä perusteella on perusteltua syytä olettaa tai hänen aikaisemman käyttäytymisensä perusteella on todennäköistä, että hän syyllistyisi henkeen, terveyteen, vapauteen, kotirauhaan tai omaisuuteen

ALUEEN ERISTÄMINEN
TOIMENPITEEN KOHTEEN
YKSITYISYYDEN SUOJAAMISEKSI
JA LAIN TARKOITTAMIN TAVOIN
OLISI EDellyTTÄNYT MYÖS TV-
KUVAAJAN POISTAMISTA ALUEELTA.

kohdistuvaan rikokseen taikka aiheuttaisi huomattavaa häiriötä tai välitöntä vaaraa yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle. Ohjelmasta tai selvityksistä ilmenneen perusteella

teella käsillä ei apulaisoikeusasiamiehen mukaan ollut tämänkaltainen poliisilain tarkoittama tilanne, joten poliisilla ei ollut toimivaltaa henkilöiden poistamiseen paikalta.

Apulaisoikeusasiamiehen käsityksen mukaan kysymykseen ei tullut myöskään poliisilain 2 luvun 8 §:ssä² säädetty paikan ja alueen eristäminen, vaikka selvityksissä oli vedottu rikoksesta epäillyn henkilön yksityisyyden suojaamiseen. Asiaa koskevan hallituksen esityksen (HE 57/1994 vp) mukaan yksityisyyden suoja on kyseisen säännöksen yhtenä perusteena: ”Poliisin toimenpiteiden luonne ja arkaluontoisiin seikkoihin kohdistuva tehtäväpiiri edellyttää monesti muulloinkin toimenpiteen kohteena olevan henkilön yksityisyyden suojaamista sivulisilta. – – Säännöksen eräs tarkoitus

¹ Vuonna 2014 voimaan tulleen poliisilain (22.7.2011/872) mukainen säännös.

² *Ibid.*

on turvata hienotunteisuusperiaatteen ja vähimmän haitan periaatteen toteutumisen.”

Alueen eristäminen toimenpiteen kohteeseen yksityisyyden suojaamiseksi ja lain tarkoitamin tavoin olisi edellyttänyt myös TV-kuvaajan poistamista alueelta. Kun näin ei ollut tapahtunut, ei kysymyksessä näyttänyt olleen lain tarkoittama eristämisenkään. Näin ollen tilanteessa ei apulaisoikeusasiamiehen mukaan ollut lainmukaisia edellytyksiä kysymyksessä olleiden kahden henkilön poistamiselle paikalta. Tapahtumatallenteen perusteella poliisilla ei ollut tapahtumahetkellä myöskään perusteita ryhtyä fyysisiin toimenpiteisiin henkilöiden poistamiseksi paikalta.

Edellä kuvatut virheet poliisin toiminnassa eivät johtaneet varsinaiseen rikostutkintaan. Jos poliisimiehen epäillään tehneen rikoksen virkatehtävän suorittamisen yhteydessä, esimerkiksi häntä epäillään pahoinpitelyrikoksesta liiallisten ja tarpeettomien voimakeinojen käytön vuoksi, tutkintaa ei esitutkintalain 2 luvun 4 §:n mukaan johda poliisivirassa oleva tutkinnanjohtaja vaan syyttäjä. Poliisin tekemäksi epäillyn rikoksen esitutkinta toimitetaan tällöin myös aina muussa kuin rikoksesta epäillyn poliisimiehen toimipaikan yksikössä.

Näillä erityisillä tutkintajärjestelyillä pyritään siihen, ettei luottamus esitutkinnan puolueettomuuteen missään olosuhteissa vaarannu. Poliisin toiminnan tulee näissä erikoistapauksissakin täyttää laissa sille asetetut edellytykset ja velvoitteet. Poliisin on toimittava asiallisesti ja puolueettomasti, eikä esitutkintaan saa osallistua esteellinen virkamies (esitutkintalaki 2 luku 7 §).

* * *

POLIISIN TEKEMÄKSI EPÄILLYN
RIKOKSEN ESITUTKINTA
TOIMITETAAN TÄLLÖIN MYÖS AINA
MUUSSA KUIN RIKOKSESTA EPÄILLYN
POLIISIMIEHEN TOIMIPAIKAN
YKSIKÖSSÄ.

Edellä kuvattua taustaa vasten on ymmärrettävää, että poliisin on hallittava varsin laajasti oikeudellista tietoa. *Oikeusjärjestys* koostuu säännöksistä, käsitteistä ja periaatteista. Oikeudelliset käsitteet kuuluvat poliisin ammattisanoon ja *oikeusnormit* ovat puolestaan poliisin keskeisiä työvälineitä. Oikeusnormeilla tarkoitetaan oikeusjärjestykseen kuuluvia sääntöjä ja periaatteita, jotka oikeuttavat taikka velvoittavat yksittäiset oikeussubjektit ja viranomaiset käyttäytymään taikka toimimaan tietyllä tavalla. Pakottavia oikeudellisia normeja tarvitaan yhteiskuntajärjestyksen ylläpitäjänä, ennalta ehkäisemään ja ratkaisemaan ristiriitoja sekä aikaansaamaan ennakoitavuutta ja luottamusta kaikkien yhteiskunnassa toimivien yksilöiden ja erilaisten yhteisöjen välisissä oikeudellisissa suhteissa.

Poliisin toiminnan normipohja keskeisine periaatteineen on määritelty laintasoisesti mm. poliisilaissa, esitutkintalaissa ja pakkokeinolaissa. Näihin ja moniin muihin säädöksiin poliisiopiskelija tutustuu tutkinnon aikana. Uudelle poliisiopiskelijalle voi tulla yllätyksenä, kuinka paljon juridiikan opiskelua tutkinto kokonaisuudessaan sisältääkään. Mutta on kai itsestään selvää, ettei työharjoitteluun ja tosielämän tilanteisiin merkittävää julkista valtaa käyttämään voi päästää henkilöä, joka ei tuntisi toimivaltaansa, vastuutaan ja velvollisuuksiaan.

Poliisiammattikorkeakoulussa varsi-

naisia oikeudellisia oppiaineita on neljä: rikosoikeus, rikosprosessioikeus, toimivaltajärjestelmä (poliisihallinto) ja yksityisoikeus. Nämä oikeustieteelliset oppiaineet ovat poliisitoiminnan kannalta keskeisiä. Kuitenkin myös suurin osa muistakin oppiaineista sisältää juridiikan opetusta. Esimerkiksi rikosstorkunnan opetus sisältää mm. esitutkintalain ja pakkokeinolain säännösten opettelua, voimankäytön opetus yhdistyy poliisilain ja rikoslain hätävarjelussäännösten opetukseen ja ajokoulutus puolestaan yhdistyy tieliikennelainsäädännön opetukseen.

Huolimatta siitä, että opetus toteutetaan useina erillisinä oppiaineina, ne ovat vahvasti sidoksissa toisiinsa. Esitutkintaa ei voi esimerkiksi toimittaa, jos ei hallitse rikosoikeuden ja rikosprosessioikeuden säännöksiä.

Rikosoikeus oikeusjärjestyksen osana käsittää rikosten ja niistä määrätävien seuraamusten sääntelyn. Keskeisin rikosoikeudellinen sääntely on sijoitettu rikoslakiin. Poliisin AMK-tutkinnossa rikosoikeuden opetus kohdistuu rikoslain yleiseen osaan eli 1–10 lukiuihin ja rikoslain erityiseen osaan eli 11–51 lukiuihin. Rikoslain yleisissä opeissa tutustutaan rikosoikeudellisen vastuun yleisiin edellytyksiin, vastuuvapausperusteisiin ja rikosoikeudelliseen seuraamusjärjes-

UUDELLE
POLIISIOPIKSELIJALLE
VOI TULLA
YLLÄTYKSENÄ, KUINKA
PALJON JURIDIIKAN
OPISKELUA TUTKINTO
KOKONAISUUDESSAAN
SISÄLTÄÄKÄÄN.

telmään. Yleiset opit luovat perustan kaikelle rikosoikeuden opetukselle: tällöin opiskelija oppii, milloin rikos jää yritykseksi, mitkä ovat yllyttäjän, avunantajan ja tekijäkumppanin väliset erot, milloin hätävarjeluun saa tukeutua jne. Rikoslain erityinen osa puolestaan pitää sisällään rikosten lajit ja tunnusmerkistöt, eli tällöin opiskellaan mm. henkeen ja terveyteen kohdistuvia rikoksia, omaisuuteen kohdistuvia rikoksia, huumausainerikoksia ja liikennetikoksia.

Rikosoikeuden opintojen aikana opiskelija tutustuu oikeudelliseen ratkaisutoimintaan ja oppii lain soveltamista sekä ratkaisujen perustelemista. Oikeudellista ratkaisutoimintaa eli oikeudellisten ongelmien tai tapausten ratkaisemista voidaan yksinkertaistetusti kuvata niin sanotun *subsumption* avulla. Tämä subsumptiopäätely rakentuu seuraavasti:

1. Kuvataan oikeusnormin (esimerkiksi lain) sisältämä oikeusohje (ylälause).
2. Kuvataan ongelmatilanteen tosiasiat (alalause).
3. Sovelletaan oikeusohjetta kyseiseen tapaukseen sijoittamalla alalauseen sisältämät tosiasiat ylälauseen tunnusmerkistöön, jolloin saadaan johtopäätös.

Jos esimerkiksi ylälauseena oleva oikeudellinen sääntö on rikoslain 21 luvun 1 §:n "Joka tappaa toisen, on tuomittava taposta vankeusrangaistukseen vähintään kahdeksaksi vuodeksi" ja alalauseessa tosiasiallisen tilanteen kuvaus "Maija Meikäläinen on lyönyt pikaistuksissaan puukolla aviomiestään kahdesti keskivartaloon, minkä seurauksena aviomies on seuraavana päivänä kuollut saamiinsa vammoihin", kulkisi oikeudellinen päätely seuraavasti: Maija Meikäläinen on tahallaan puukolla lyömällä aiheuttanut

KUITENKIN MYÖS SUURIN OSA
MUISTAKIN OPIAINEISTA SISÄLTÄÄ
JURIDIIKAN OPETUSTA.

RIKOSOIKEUDEN OPINTOJEN
AIKANA OPIKELIJA
TUTUSTUU OIKEUDELLEISEEN
RATKAISUTOIMINTAAN JA OPII
LAIN SOVELTAMISTA SEKÄ
RATKAISUJEN PERUSTELEMISTA.

aviomiehensä kuoleman eli tappanut tämän. Näin ollen voidaan todeta, että alalauseen faktat sijoittuvat yllä-lauseen alaisuuteen, ja voidaan siirtä johtopäätökseen eli todeta, että Meikäläinen on syyllistynyt tappoon ja hänet on tuomittava taposta vankeusrangaistukseen. Kyseessä ei ole murha (rikoslain 21 luvun 2 §), koska teko ei ole ollut suunnitelmallinen eikä tekotapa ole ollut murhan tunnusmerkistön edellyttämällä tavalla erityisen raaka tai julma.

Seuraavanlainen yksinkertainen subsumptiomallin käyttämistä edellyttävä tehtävä voisi odottaa poliisiopiskelijaa ensimmäisillä rikosoikeuden tunneilla:

Pena M. on viettänyt juhlatunnelmissa lanantai-illan ja jatkanut alkoholinhuuruista juhlintaansa vielä sunnuntainkin puolelle. Korjaussarja on vielä kesken, kun vaimo muistuttaa ruohonleikkausta ja muista tekemättömistä töistä jälleen kerran. Avioriidan välttämiseksi Pena päättää lähteä leikkaamaan pihanurmea uudenkarhealla päältä ajettavalla ruohonleikkurillaan. Ajo sjuu kohtalaisesti isommalla nurmialueella, mutta tienvierustan loiva rinne tuottaa tällä kertaa vaikeuksia ja ruohonleikkuri kellahuttaa kumoon Pena mukanaan. Molemmat jäävät makoi-lemaan tienposkeen. Näky kiinnittää hetken päästä kiinteistön ohi ajavan poliisipartion huomion ja poliisipartio

pysähtyy tienreunaan. Partion puhalluttaessa Penan hän puhalttaa alkometriin 1,1 promillea.

Anna tapauksesta perusteltu rikosoikeudellinen arvioksi.

VAIKKA SUURI
OSA ESIMERKIKSI
ESITUTKINNAN
AIKAISISTA
PÄÄTÖKSISTÄ KUULUUKIN
PÄÄLLYSTÖÖN KUULUVIEN
POLIISIMIESTEN
TEHTÄVIKSI, JOKAINEN
POLIISIMIES JOUTUU
TEKEMÄÄN TYÖVUORONSA
AIKANA KUITENKIN
USEITA ERILAISIA
PÄÄTÖKSIÄ.

Opiskelijan tulisi osata perustellusti vastata siihen, minkä rikoksen tunnusmerkistön Penan teko mahdollisesti täyttää, eli mikä rikosnimike tulisi kyseeseen. Aivan ensiksi opiskelijan tulisi keksiä verrata tehtävässä ilmoitettua tapahtumainkulkua rikoslain erityisestä osasta ilmeneviin rikosten tunnusmerkistöihin, eli toisin sanoen tarkistaa

rikoslaista, täyttääkö kyseinen Penan teko mahdollisesti rattijuopumusrikoksen tunnusmerkistön. Kyseinen tunnusmerkistö ilmenee rikoslain (20.12.2002/1198) 23 luvun 3 §:stä:

Joka kuljettaa moottorikäyttöistä ajoneuvoa tai raitiovaunua nautittuaan alkoholia niin, että hänen verensä alkoholipitoisuus ajon aikana tai sen jälkeen on vähintään 0,5 promillea tai että hänellä tällöin on vähintään 0,22 milligrammaa alkoholia litrassa uloshengitysilmaa, on tuomittava rattijuopumuksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

Jotta voisimme arvioida Penan menettelyä, on tiedettävä mitä tarkoitetaan tunnusmerkistössä ilmaistavalla kä-

sitteellä "moottorikäyttöinen ajoneuvo". Rikoslain 23 luvun 12 §:n määritelmäsäännöksen mukaan moottorikäyttöisellä ajoneuvolla tarkoitetaan konevoimalla kulkevaa ajoneuvoa; moottorikäyttöisiä ajoneuvoja ovat auto, mopo, moottoripyörä, moottorikäyttöinen kolmipyörä, kevyt ja raskas nelipyörä, traktori, moottorityökone ja maastoajoneuvo.

Näiden kahden säännöksen perusteella opiskelijan pitäisi päätyä lopputulokseen, että Penaa tulisi epäillä rattijuopumusrikoksesta. Pena on puhaltanut alkometriin yli 0,5 promillen, mutta alle 1,2 promillen lukeman (törkeän rattijuopumuksen promilleraja on rikoslain 23 luvun 4 §:n mukaan 1,2 promillea). Hän on myös kuljettanut alkoholin vaikutuksen alaisena moottorikäyttöistä ajoneuvoa, koska määritelmäsäännöksen mukaan konevoimalla kulkeva moottorityökone on moottorikäyttöinen ajoneuvo. Tämän oikeudellisen ratkaisutoiminnan (subsumption) tuloksena saamme Penalle esitutkintaan rikosnimikkeeksi rattijuopumusrikoksen.

Aikanaan esitutkinnan valmistuttua ja jutun siirryttyä syyteharkintaan syyttäjä vielä harkitsee, nostaako hän Penaa vastaan syytteen. Tuomioistuimen ratkaistavaksi jää taas se, onko Pena tuomittava syyttäjän syytteen perusteella teosta rangaistukseen.

Vaikka suuri osa esimerkiksi esitutkinnan aikaisista päätöksistä kuuluukin päällystön kuuluvien poliisimiesten tehtäviksi, jokainen poliisimies joutuu tekemään työvuoronsa aikana kuitenkin useita erilaisia päätöksiä. Kyse voi olla vaikkapa juuri rikosnimikkeen valinnasta rikosilmoitusta kirjattaessa. Erillistä kirjallista, perusteltua päätöstä esimer-

kiksi rikosnimikkeen valintaa koskien poliisimiehen ei tarvitse tehdä, mutta tällainenkin valinta olisi kuitenkin tarvittaessa kyettävä esimerkiksi rikoksesta epäillyn puolustukselle perustelemaan. Tätä oikeudellista ratkaisutoimintaa harjoitellaan poliisitutkinnon aikana.

* * *

Rikosprosessioikeuden oppiaineessa tutustutaan esitutkintaa, syyttäjätoimintaa ja tuomioistuinmenettelyä koskeviin säännöksiin. Rikosprosessioikeudessa keskitytään näihin menettelyllisiin säännöksiin ja perehdytään siihen, miten menetellen asia on ratkaistava. Rikosprosessia itseään voisi luonnehtia prosessiksi, jossa tutkitaan ja ratkaistaan rikosvastuun edellytysten täyttyminen ja määrätään rikokseen syyllistyneelle lainmukainen seuraamus, toisin sanoen rikosprosessi on olemassa aineellisen rikosoikeuden toteuttamiseksi.

Opintojen aikana perehdytään rikosprosessin eri vaiheisiin: esitutkintaan, syyteharkintaan, oikeudenkäyntiin, muutoksenhakuunsekärangaistuksen täytäntöönpanoon. Opiskelijalle muodostuu kuva poliisista esitutkintaviranomaisena esitutkinnan ollessa vasta rikosprosessin niin sanottu valmisteluvaihe.

On tärkeää huomata, että vaikka vir-

heitä on mahdollista tehdä missä vaiheessa vain ja pitkin prosessia, etenkin esitutkintavaiheessa tehtyjä virheitä on erittäin vaikeaa paikata enää myöhemmin prosessissa. Monilla poliisin toimenpiteillä – tai vastaavasti toimimatta jättämisillä – on suora vaikutuksensa rikosasian todisteluun ja todisteiden näyttöarvoon. Sitä kautta näillä poliisin esitutkintatoimenpiteillä on suora vaikutuksensa myös rikosasiassa annettavaan tuomioon.

Prosessioikeudellisia säännöksiä voi verrata pelisääntöihin ja rikosprosessia peliin: on ikävä pelata peliä, jonka sääntöjä ei osaa taikka ymmärrä. Varsinkin jos vastapuoli osaa säännöt ja soveltaa niitä joskus jopa häikäilemättä. Poliisin on tunnettava pelikenttensä, pelisäännöt ja ennakoitava vastapuolen siirrot.

Rikosprosessin säännökset tunteva poliisimies osaa suorittaa esitutkinnan lainmukaisesti, kertoa asianosaisille heidän oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan rikosprosessissa, rikosprosessin kulusta eri vaiheineen ja prosessiin liittyvistä menettelysäännöksistä. Hän osaa arvioida näyttöä ja sen riittävyttä. Hän ymmärtää oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin periaatteet ja noudattaa periaatetta ilmentäviä säännöksiä.

Rikoksesta epäillylle on esimerkiksi kerrottava hänen prosessuaalisista oikeuksistaan, muun muassa oikeudesta olla myötävaikuttamasta syyllisyytensä

ON TÄRKEÄÄ HUOMATA,
ETTÄ VAIKKA VIRHEITÄ
ON MAHDOLLISTA TEHDÄ
MISSÄ VAIHEESSA
VAIN JA PITKIN
PROSESSIA, ETENKIN
ESITUTKINTAVAIHEESSA
TEHTYJÄ VIRHEITÄ ON
ERITTÄIN VAIKEAA
PAIKATA ENÄÄ
MYÖHEMMIN PROSESSISSA.

selvittämiseen (*itsekriminointisuoja*) sekä oikeudesta avustajaan. Esitutkinnassa on kohdeltava häntä syyttömänä (*syyttömysolettama*) ja selvitettävä myös syyttömyyttä tukevia todisteita.

Jos poliisi ei noudata näitä pelin sääntöjä, vastapuoli voi "voittaa" pelin poliisin tehdessä oman maalin.

Rikosprosessioikeuden tentissä poliisiopiskelija voisi joutua pohtimaan seuraavanlaista tehtävää:

Pena on kutsuttu kuulusteltavaksi poliisilaitokselle aiemmin esillä olleen rattijuopumusepäilyn takia. Koska poliisipartio ei saanut Penaa suoraan ajosta kiinni vaan hänet tavattiin makoilemasta tienposkesta ruohonleikkurinsa vierestä, Pena keksi kertoa partiolle alustavassa puhutuksessa juoneensa alkoholia vasta ajon jälkeen. Partion puhuttaessa paikan päällä myös Penan vaimoa tämä kuitenkin kertoi Penan tissutelleen olutta jo aamusta asti. Rikoksesta epäiltynä poliisilaitoksella kuulusteltaessa Pena kiistää heti alkuun syyllistyneensä edelleenkään mihinkään rattijuopumukseen. Hän väittää jutun tutkijalle, että on, kyllästyttyään vaimonsa nalkuttamiseen ja ruohonleikkurin temppuiluun, ajon jälkeen tempaissut kertabeitolla naamariinsa puoli pulloa jaloviinaa. Vaimo puolestaan on Penan mukaan satuillut poliisipartiolle tarinoita ainoastaan kostomielessä.

Arvioi rikosasian näyttökysymyksiä todistelua koskevien säännösten ja periaatteiden näkökulmasta.

Opiskelijan tulisi kyetä vastaamaan tehtävänannon perusteella, mitä näyttöä juttuun olisi hankittavissa ja miten todistelua koskevat lain säännökset voivat vaikuttaa näyttöön ja näytön arviointiin

rikosprosessin myöhemmissäkin vaiheissa, syyteharkinnassa sekä oikeudenkäynnissä.

Ensinnäkin poliisiopiskelijan tulisi kyetä arvioimaan Penan kertomuksen ja muiden mahdollisten todisteiden näyttöarvoa ja näytön riittävyttä. Aiemmin kerrotun ja tiedossamme olevan tapahtumainkulun perusteella vaikuttaisi siltä, että Pena valehtelee kuulustelijalle. Tämä on kuitenkin hänen itsekriminointisuojaansa liittyvä oikeus, joten Penan mahdollinen valehtelu kuulusteluissa ei ole kriminalisoitua. Koska esitutkinna on voimassa syyttömysolettama ja poliisilla on velvollisuus etsiä myös syyttömyyttä tukevaa näyttöä, Penan kertomuksen uskottavuutta ja paikkansapitävyyttäkin on kuulusteluissa harkittava. Näyttötaakka rikosasiassa on syyttäjällä, joten Penalla ei ole rikosprosessissa velvollisuutta todistaa syyttömyyttään. Taitava kuulustelija voi kuitenkin hyödyntää olemassa olevaa näyttöä Penan kuulusteluissa. Tällainen hyödynnettävä todiste voisi Penan tapauksessa olla Penan veren alkoholipitoisuutta osoittava laboratoriolausunto.

Opiskelijan tulisi siis osata pohtia myös mahdollisen laboratoriolausunnon merkitystä näyttönä. Verikokein on mahdollista nimittäin osoittaa

Penan veren alkoholipitoisuus väitettyinä ajoaikana. Jos jutun tutkijan epäonneksi poliisipartio ei ole heti tapahtuman jälkeen kuitenkaan jostain syystä käyttänyt Penaa verikokeissa jälkinauttımismahdollisuuden pois-sulkemiseksi, näyttö rattijuopumusrikokseen syyllistymisestä voi jäädä aika heikoksi Penan kiistäessä rikoksen. Jos taas tarvittavat verinäytteet on otettu ja lausunto takaisinlaskennan osalta olisi selkeä, Penalta voitaisiin kysyä, miksi hänen verensä alkoholipitoisuus on ajohetkellä laboratoriolausunnon mukaan ollut yli rangaistavan rajan.

Jollei Pena keksi lennosta uskottavaa vastausta kysymykseen, hän saattaa turhautua, luovuttaa ja tunnustaa tekonsa kuulustelijalle.

Tunnustus on todisteena merkittävä, tosin esitutkinna tulee aina näytön riittävyttä arvioitaessa varautua siihen, että tunnustus saatetaan oikeudenkäynnissä vielä perua. Tämäkin on syytetyn oikeus. Tunnustuksen hyödynnettävyys oikeudenkäynnissä on lisäksi riippuvainen olosuhteista, joissa se on annettu. Jotta esitutkinna annettua tunnustusta voitaisiin hyödyntää näyttönä, on syytä huolehtia, että epäillyn oikeuksia ei ole esitutkinna loukattu: oikeuksista on kerrottava ennen kuulustelua epäillylle ja jo esitutkinna on turvattava oi-

JOTTA ESITUTKINNASSA ANNETTUA TUNNUSTUSTA VOITAISIN HYÖDYNTÄÄ NÄYTTÖNÄ, ON SYYTÄ HUOLEHTIA, ETTÄ EPÄILLYN OIKEUKSIA EI OLE ESITUTKINNASSA LOUKATTU: OIKEUKSISTA ON KERROTTAVA ENNEN KUULUSTELUA EPÄILLYLLE JA JO ESITUTKINNASSA ON TURVATTAVA OIKEUDENMUKAINEN OIKEUDENKÄYNTI (ESITUTKINTALAKI 4 LUKU 16 § JA 17 §, OIKEUDENKÄYMISKAARTI 17 LUKU 25 §).

keudenmukainen oikeudenkäynti (esitutkintalaki 4 luku 16 § ja 17 §, oikeudenkäymiskaari 17 luku 25 §).

Laboratoriolausunnon lisäksi opiskelijan on mietittävä myös muita mahdollisia todistuskeinoja. Kuulusteluihin todistajan asemassa voisi kutsua tapahtumapaikalla olleen poliisipartion jäsenen kertomaan siitä, mitä Pena on alustavissa puhutteluissa paikan päällä partiolle kertonut. Ehkä Pena on kertonut poliisimiehille juoneensa eri ajassa aivan eri määrän ja eri merkkistä alkoholia kuin poliisilaitoksella kuulusteltaessa. Tätä taustaa vasten Penan kertomus kuulusteluissa ei vaikuttaisi enää yhtä uskottavalta hänen kertomuksensa jatkuvasti muuttuessa. Poliisipartion jäsentä voidaan kuulla todistajana myös tehdyistä havainnoista. Mikäli poliisitodistaja on esimerkiksi havainnut ruohonleikkurin moottorin olleen vielä tulikuuma, voidaan ainakin päätellä, ettei ajosta ole kulunut kovin kauan aikaa. Näin ollen Penan mahdollinen väite esimerkiksi siitä, että ajosta olisi kulunut monta tuntia, ei olisi uskottava. Jos poliisipartio ei ole löytänyt väitettyä jaloviinapulloa lähimaastosta, ei liene uskottavaa, että ajon jälkeen sellaista olisi heti juotu. Jos sellainen löytyy esimerkiksi keittiöstä, miksi ihmeessä Pena olisi ensin vienyt pullon sisälle ja sitten palannut ruohonleikkurinsa viereen makoilemaan. Pena on mahdollista saada kuulusteluissa kiinni valehtelusta esittämällä hänelle kysymyksiä, joihin on vaikea vastata.

Myös Penan vaimoa olisi mahdollista kuulustella todistajan asemassa. Kuulustelijan tulisi kuitenkin ottaa huomioon, että Penan vaimolla on oikeus lähisuhteeseen vedoten kieltäytyä todistamasta (esitutkintalaki 7 luku 8 §, oikeudenkäy-

miskaari 17 luku 17 §). Tästä oikeudesta kuulustelijan tulee kertoa todistajalle ennen kuulustelua. Oikeudesta kuultuaan on hyvin mahdollista, ettei Penan vaimo halua kertoa enää mitään tapahtumista suojellakseen aviomiestään rangaistukselta. Läheisen oikeutta kieltäytyä todistamasta ei voi oikeudenkäynnissä kiertää millään tavalla (KKO 1995:96). Näin olen tässä asiassa ei vaimon kieltäytyttyä ole mahdollista käyttää todisteena oikeudenkäynnissä myöskään poliisitodistajan kertomaa siitä, miten vaimo on alustavassa puhuttelussa hänelle paikan päällä kertonut, että Pena oli ollut silmin nähden humalassa jo ennen ajoa. Todistelusäännökset huomioon ottaen Penan vaimon kertomus asiassa ei siis välttämättä ole sellaista näyttöä, jonka varaan jutun menestyminen kannattaa asettaa.

Edellä kuvatut rikosprosessioikeudessa opiskeltavat asiat osoittavat, miten paljon jokaisen poliisimiehen itse asiassa tuleekaan tietää rikosprosessista, todistelusta, näytön hankkimisesta ja näytön arvioinnista osatakseen suorittaa esitutinnan siten, että näyttö riittää Penan tuomitsemiseen. Tuomitsemiskynnys nimittäin edellyttää, että rikoksesta epäillyn syyllisyydestä ei jää varteenotettavaa epäilyä. Jos tällainen epäily jää ja asia jää epäselväksi,

syyte Penaa vastaan tulee tuomioistuimessa hylätä.

* * *

Toimivaltajärjestelmä oppiaineena keskittyy poliisin tehtäviin ja toimivaltuuksiin. Kaikki poliisin tehtävät

ja toimivaltuudet ilmenevät lainsäädännöstä, eikä esimerkiksi hallinnon sisäisin määräyksin ja ohjein ole mahdollista laajentaa tai supistaa poliisin tehtäviä ja toimivaltuuksia.

Poliisilain 1 luvun 1 §:n mukaan poliisin *tehtävänä* on oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen turvaaminen, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen sekä rikosten ennalta estäminen, paljastaminen, selvittäminen ja syyteharkintaan saattaminen. Poliisi toimii turvallisuuden ylläpitämiseksi yhteistyössä muiden viranomaisten sekä yhteisöjen ja asukkaiden kanssa ja huolehtii tehtäviinsä kuuluvasta kansainvälisestä yhteistyöstä. Poliisi suorittaa lisäksi lupahallintoon liittyvät ja muut sille laissa erikseen säädettyt tehtävät, tällaisia tehtäviä ovat muun muassa kuolemansyöntutkinta ja palonsyöntutkinta. Poliisi myös antaa jokaiselle tehtäväpiiriinsä kuuluvaa apua, eli antaa virka-apua tarvittaessa esimerkiksi lastensuojelun työntekijälle kotikäynneillä tai lapsen kireel-

EDellä KUVATUT
RIKOSPROSESSIOIKEudessa
OPISKELTAVAT ASIAT
OSOITTAVAT, MITEN PALJON
JOKAISEN POLIISIMIEHEN
ITSE ASIASSA TULEEKAAN
TIETÄÄ RIKOSPROSESSISTA,
TODISTELUSTA, NÄYTÖN
HANKKIMISESTA JA NÄYTÖN
ARVIOINNISTA OSATAKSEEN
SUORITTAÄ ESITUTKINNAN
SITEN, ETTÄ NÄYTTÖ RIITTÄÄ
PENAN TUOMITSEMISEEN.

lisen sijoituksen yhteydessä turvatakseen toisen viranomaisen lakiin perustuvien tehtävien hoitamisen. Poliisin tehtäviin kuuluu lisäksi muun muassa kadonneiden etsintä. Jos on perusteltua syytä olettaa henkilön kadonneen tai joutuneen onnettomuuden uhriksi, poliisiin on poliisilain mukaan ryhdyttävä tarpeellisiin toimenpiteisiin henkilön löytämiseksi.

Tehtäväsäännöksistä on syytä erottaa poliisin toimivallan perustavat *toimivaltasäännökset* eli toimivaltanormit. Keskeisin toimivaltanormisto on sijoitettu poliisilakiin ja pakkokeinolakiin sekä lukuisiin erityislakeihin. Kaiken toimivallan käytön pohjana on perustuslain 1 luvun 2 §, missä todetaan, että julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin. Toimivaltasäännökset antavat poliisille toimivallan toimia tietyllä tavalla tehtäviensä suorittamiseksi – esimerkiksi toimivallan tarkastaa reppu ja takintaskut. Tehtäväsäännökset (esimerkiksi edellä mainitun poliisilain 1 luvun 1 §:n mukainen tehtävä ylläpitää yleistä järjestystä ja turvallisuutta) eivät siihen vielä yksinään oikeuta, vaan repun ja takintaskujen tarkastamiseen tulee löytyä erillinen toimivaltasäännös, joka tällaiseen toimenpiteeseen oikeuttaa. Tällainen säännös olisi esimerkiksi poliisilain 2 luvun 12 § turvallisuustarkastuksesta.

Toimivaltajärjestelmäopetuksen tarkoituksena on perehdyttää opiskelija soveltamaan poliisilaissa ja muissa laeissa säädettyjä toimivaltanormeja yksittäistapaukseen. Laista ilmenevien toimivaltanormien lisäksi sovellettavaksi tulevat myös lakitasoiset periaatteet, jotka ohjaavat poliisimiehiä huomioimaan tapauksessa vaikuttavat erityispiirteet.

Seuraavanlainen poliisin tehtäviä ja toimivaltaa käsittelevä tapaus voisi tulla

KAIKEN TOIMIVALLAN KÄYTÖN
POHJANA ON PERUSTUSLAIN 1 LUVUN
2 §, MISSÄ TODETAAN, ETTÄ
JULKISEN VALLAN KÄYTÖN TULEE
PERUSTUA LAKIIN.

TOIMIVALTAJÄRJESTELMÄOPETUKSEN
TARKOITUKSENA ON PEREHDYTTÄÄ
OPISKELIJA SOVELTAMAAN
POLIISILAISISSA JA MUISSA LAEISSA
SÄÄDETTYJÄ TOIMIVALTANORMEJA
YKSITTÄISTAPAUKSEEN.

poliisipiskelijälle vastaan toimivaltajärjestelmän opinnoissa:

Pena on lähtenyt kaupungille viettämään vapaapäivää. Muiden ostosten lomassa Pena kävi hakemassa Alkosta pullon miestä vahvempaa ja päätti mennä keskustassa olevaan puistoon nauttimaan ostamansa pullon. Aika kului maisemia ja ohikulkijoita katsellessa ja pullo tyhjeni siinä sivussa. Penan aiemmin kokemat vastoinkäymiset nousivat humalan yltyessä pintaan ja Pena päätti purkaa harmitustaan muille puistossa oleville ihmisille. Pena huuteli ja haastoi riitaa ohikulkijoille ja teki näyttäviä potkuja ilmaan. Hieman kauempana tilannetta seurannut jäätelökioskin myyjä päätti, että nyt riittää, ja soitti hätäkeskukseen. Poliisipartio kurvasi paikalle pian puhelun jälkeen.

Kerro oikeudellinen arviiosi siitä, miten toimit ja mihin toiminta perustuu.

Penan tapauksessa opiskelijan tulisi huomata, että kysymys on poliisilain 1 luvun 1 §:ssä säädetystä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseen liittyvästä tehtävästä. Koska tapahtuma sattui yleisellä paikalla keskellä kaupunkia, tapaukseen voivat tulla sovellettavaksi myös järjestyksilain säännökset.

Tapaukseen soveltuu useita poliisilain toimivaltasäännöksiä. Ensinnäkin poliisilla on oikeus tarkastaa Penan henkilöllisyys poliisilain 2 luvun 1 §:n perusteella. Tämän jälkeen poliisipartion on tehtävä päätös siitä, poistetaanko Pena paikalta vai otetaanko hänet kiinni ja viedään poliisilaitokselle säilöön. Sovellettava pykälä on jo

aiemmin apulaisoikeusasiamiehenkin ratkaisussa mainittu toimivaltasäännös, eli poliisilain 2 luvun 10 § (Rikoksilta ja häiriöiltä suojaaminen):

Poliisimiehellä on oikeus poistaa paikalta henkilö, jos hänen uhkaustensa tai muun käyttäytymisensä perusteella on perusteltua syytä olettaa tai hänen aikaisemman käyttäytymisensä perusteella on todennäköistä, että hän syöllistyyi henkeen, terveyteen, vapauteen, kotirauhaan tai omaisuuteen kohdistuvaan rikokseen taikka aiheuttaisi huomattavaa häiriötä tai välitöntä vaaraa yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle.

Henkilö voidaan ottaa kiinni, jos paikalta poistaminen on todennäköisesti riittämätön toimenpide eikä rikosta voida muuten estää taikka häiriötä tai vaaraa muuten poistaa. Kiinni otettu voidaan pitää säilössä niin kauan kuin on todennäköistä, että hän syöllistyy 1 momentissa tarkoitettuun rikokseen taikka aiheuttaa häiriötä tai vaaraa, kuitenkin enintään 24 tuntia kiinniotamisesta.

Poliisimies voi suojella henkilöä tai vartioida paikkaa 1 momentissa tarkoitettun rikoksen estämiseksi tai keskeyttämiseksi.

Poliisipartion päätökseen vaikuttavat poliisilain 1 luvun periaatteet, joita ovat muun muassa suhteellisuusperiaate, vähimmän haitan periaate ja tarkoitussidonnaisuuden periaate. Periaatteet täydentävät toimivaltapykälää ja usein myös supistavat toimintavaihtoehtoja ohjaten lopullista toimintaa.

Mikäli poliisipartio tulee puhuttami-

sen jälkeen vakuuttuneeksi siitä, että Pena jatkaisi todennäköisesti rähinöintiä samalla paikalla tai jossain muualla, paikalta poistaminen olisi riittämätön toimenpide ja Pena otetaan kiinni. Mikäli Pena äityy pistämään poliisille hanttiin, poliisilla on oikeus käyttää poliisilain 2 luvun 17 §:n mukaisia voimakeinoja tehtävän suorittamiseen. Kiinnioton yhteydessä Penalle tehdään poliisilain 2 luvun 12 §:n mukainen turvallisuustarkastus.

Tapauksessa on pohjimmiltaan kyse perusoikeuksien turvaamisesta. Poliisi rajoittaa Penan perusoikeuksia ottamalla hänet kiinni, koska hän on käyttäytynyt yleisellä paikalla uhkaavasti ja aiheuttanut muille kansalaisille turvattomuuden tunnetta. Kiinniotto turvaa yleisen järjestyksen ja turvallisuuden säilymisen, jolloin muut ihmiset voivat nauttia perusoikeuksistaan, eli nauttia kaupungin palveluista turvallisessa ja häiriöttömässä ympäristössä.

* * *

Yksityisoikeus oppiaineena on tärkeä poliisiopiskelijalle tulevaa työtä ajatellen, koska tutkittavaan rikokseen liittyy usein seikkoja, jotka edellyttävät yksityis- eli siviilioikeudellisten säännösten tuntemusta. On vaikeaa tutkia esimerkiksi väärennetyn kiinteistön kauppakirjan, perinnönjakokirjan tai lahjakirjan avulla tehtyä petosrikosta ilman sopimus- ja velvoiteoikeuden tai esineoikeuden – eli yksityisoikeuteen kuuluvien oikeudenalojen – tuntemusta.

Rajanveto rikosasian ja riita-asian välillä voi myös olla vaikea hahmottaa ilman tutustumista yksityisoikeudellisiin säännöksiin. Ei ole sinänsä rikos olla velkaa,

RAJANVETO RIKOSASIAN JA
RIITA-ASIAN VÄLILLÄ VOI
MYÖS OLLA VAIKEA HAHMOTTAA
ILMAN TUTUSTUMISTA
YKSITYISOIKEUDELLISIIN
SÄÄNNÖKSIIN.

velan maksamatta jättäminen on ainoastaan sopimuksen rikkomista eli yksityisoikeudellinen riita-asia. Velan ottaminen toiselta maksukyvyttömyyden salaamalla ja ilman aikomustakaan maksaa sitä takaisin velkojalle täyttää kuitenkin tapauskohtaisesti petostrikoksen tunnusmerkistön. Näiden riita- ja rikosasioiden rajapintojen hahmottamiseksi ei riitä, että poliisiopiskelija opiskelee ainoastaan rikosoikeutta vaan tarvitaan myös riita-asioihin liittyvien säännösten tuntemusta.

Yksityisoikeudessa keskitytään yksityishenkilöiden välisiin suhteisiin ja opiskellaan sopimusoikeuden ohella muun muassa vahingonkorvausoikeutta. Poliisimiehen on osattava ohjeistaa rikoksen uhria vahingonkorvausten hakemisessa. On lisäksi mahdollista, että poliisimies itsekin joutuu työnsä vuoksi tilanteeseen, jossa joutuu joko korvausvelvolliseksi vahingon aiheuttajana tai korvausten hakijaksi vahingonkärsijänä, esimerkiksi saatuaan vammoja voimankäyttötilanteessa. Tällöin vahingonkorvausoikeuden tuntemus tulee tarpeeseen.

Myös edellä kuvattuihin oppimistehtäviin voisi liittyä yksityisoikeudellisia piirteitä. Mikäli Pena olisi päihytneenä ruohonleikkurillaan ajaessaan törmännyt naapurin postilaatikoon vaurioseurauksin, tapauksessa juttua tutkivan poliisimiehen tulisi ottaa huomioon Penan vahingonkorvausvastuu

asiassa sekä asianomistaja-naapurin omaisuusvahinkoja koskevat korvausvaatimukset. Jos taas mahdollisessa Penan kiinniottotilanteessa Pena olisi vastustanut poliisimiehiä väkivaltaa käyttämällä, jutun tutkinnassa tulisi huomioida tilanteessa vammoja saaneen poliisimiehen mahdolliset korvausvaatimukset kivusta ja särystä sekä tilapäisestä haitasta.

* * *

Juridiikan opiskelu edesauttaa niin sanotun oikeudellisen ajattelun kehittymistä. Oikeudellinen päättely ja ratkaisutoiminta on monivaiheinen ajatusprosessi, jossa oikeudellinen ongelma ratkaistaan soveltamalla lainsäädäntöä yksittäistapaukseen. Päättelyssä keskeisintä on osata soveltaa oikeuslähteitä sekä tunnistaa, milloin soveltajalla on lisäksi harkintavaltaa eli useita lainmukaisia ratkaisuvaihtoehtoja. Oikeudellista päättelyä voi ja tuleekin harjoitella. Se on taito, jonka kehittyminen vie pitkän aikaa ja vaatii oikeudellista tietopohjaa.

Oikeudellinen ratkaisutoiminta ja oikeustiede perustuvat oikeuslähteisiin ja niiden asianmukaiseen käyttöön. Oikeuslähde on juridisen päätöksenteon perustana viranomaisten – niin poliisin kuin syyttäjänkin – toiminnassa, tuomioistuimissa sekä oikeustieteellisessä tutkimuksessa. Tärkein

PÄÄTTELYSSÄ KESKEISINTÄ
ON OSATA SOVELTAA
OIKEUSLÄHTEITÄ SEKÄ
TUNNISTAA, MILLOIN
SOVELTAJALLA ON LISÄKSI
HARKINTAVALTAA ELI
USEITA LAINMUKAISIA
RATKAISUVAIHTOEHTOJA.

oikeuslähde on laki. Muita oikeuslähteitä ovat muun muassa lainsäätäjän tarkoitus, tuomioistuinten (etenkin ylimpien oikeusasteiden) oikeuskäytäntö ja oikeuskirjallisuus.

Lain soveltamisen ja tulkinnan lähtökohtana on lain säännöksen sanamuodon mukainen tulkinta. Aina ei pelkästään lain sanamuodon perusteella ole kuitenkaan selvää, mihin lopputulokseen sovellustilanteessa tulisi päätyä. Toisinaan lailla tietoisesti halutaan jättää soveltajalle harkinnanvaraa, jotta olisi mahdollista ratkaisutilanteessa ottaa huomioon joustavasti tilannekohtaisia olosuhteita rikollisuuden jatkuvasti muuttaessa muotoaan ja rikollisten keksiessä uusia tapoja toimia.

Lain sisällön ja sanamuotojen tulkinnassa on erityisen tärkeää hallita niin sanottu *oikeuslähdeoppi*. Oikeuslähdeoppi ohjaa oikeuslähteiden käyttöä. Oikeuslähdeopissa määritellään, mitä oikeuslähteitä on käytettävä tai on sallittua käyttää ja mikä on oikeuslähteiden painoarvo ja keskinäinen etusijajärjestys. Oikeuslähdeopin mukaan esimerkiksi alemman asteinen säädös ei saa olla ristiriidassa ylemmän asteisen säädöksen kanssa. Ristiriitatilanteessa esimerkiksi perustuslaki ylemmän asteisena säädöksenä näin ollen syrjäyttää laintulkinnassa tavallisen lain tai asetuksen tasoisen säädöksen. Kahden ratkaisuvaihtoehdon välillä valintatilanteessa taas tulee aina asettaa etusijalle perustuslain mukainen, perusoikeusmyönteinen ratkaisuvaihtoehto.

Jos lain sisältämä sanamuoto on tulkinnanvarainen, muut oikeuslähteet voivat tuoda selvyyttä ja tulkintaohjeita lain soveltajalle. Lainsäätäjän tarkoitus käy parhaiten esille lain valmisteluasiakirjoista

eli niin sanotuista lain esitöistä, kuten komiteanmietinnöistä, työryhmäraporteista, hallituksen esityksistä ja eduskunnan valiokuntamietinnöistä. Erityisesti oikeuskirjallisuudessa puolestaan systematisoidaan oikeutta sekä luodaan käsitteitä, teorioita ja oikeusperiaatteita. Oikeustieteellisessä tutkimuksessa myös otetaan kantaa siihen, mitä milläkin lain sanamuodolla tarkoitetaan.

Esimerkiksi rattijuopumusrikoksen tunnusmerkistössä sanamuoto "kuljettaa" ei ole niin ongelmaton lain soveltamisen kannalta kuin luulisi. Tarkoitetaanko kuljettamisella myös tilannetta, jossa henkilöauto ohjataan ratista käsin mutta auton vieressä kävelemällä? Tai tilannetta, jossa moottoripyörää talutetaan? Entä tuleeko moottorin olla käynnissä? Soveltuuko rattijuopumusrikoksen tunnusmerkistö myös tapauksiin, jossa ajoneuvo ei lainkaan liiku mutta moottori on käynnistetty? Entä tapauksiin, joissa matkustaja tarttuu ohjauspyörään tai vetää käsijarrusta? Vastaukset kysymyksiin löytyvät lain esitöistä, tuomioistuinten ratkaisukäytännöstä ja oikeuskirjallisuudessa esitetystä tulkintakannanotoista.

Oikeuslähteiden käytön hallinta on siis tärkeä työväline lakia sovellettaessa. Kuitenkin on tilanteita, joihin ei oikeuslähteidenkään avulla saada riittävästi tietoa, jotta tiedettäisiin

varmaksi, miten lakia tulisi juuri tässä tilanteessa soveltaa. Voidaan päätyä tilanteeseen, jossa on useita lain mukaan hyväksyttäviä ja perusteltavissa olevia ratkaisuvaihtoehtoja.

Yleisesti ajatellaan, että ennemminkin oikeustieteellisen koulutuksen saaneen syyttäjän ammattitaidon tärkeitä elementtejä ovat oikeuslähteiden hallinta ja oikeudellisten väitteiden ja näkemysten vakuuttava perustelu.

Kuitenkin myös poliisin tulee tuntea sovellettava lainsäädäntö, käyttää oikeuslähteitä oikein, hallita oikeudellista päättely- ja ratkaisutoimintaa sekä viranomaisena perustella vakuuttavasti päätöksensä.

Käytännön ratkaisutoimintaan liittyy erilaisia vaiheita.

Ensivaiheessa tulee hahmottaa, millainen oikeudellinen ongelma on kysymyksessä. Usein käsillä on konkreettinen tilanne, josta ei vielä tiedetä, mikä säännös tarkkaan ottaen soveltuisi tapaukseen tai voidaanko ongelmaa edes ratkaista oikeuden tai lakien avulla. Ratkaisutoiminta tässä alkuvaiheessa edellyttää eri oikeudenalojen rajapintojen hahmottamista esimerkiksi sen selvittämiseksi, onko kyseessä ylipäätään rikosasia vai onko kyseessä yksityisoikeudellinen riita-asia.

Seuraavaksi, jotta ratkaisutoiminnassa päästään eteenpäin, on yksilöitävä ja löydettävä soveltuvat säännökset. Tämäkin vaatii tiettyä osaamista. On

LAINSÄÄTÄJÄN TARKOITUS
KÄY PARHAITEN ESILLE LAIN
VALMISTELUASIAKIRJOISTA
ELI NIIN SANOTUISTA
LAIN ESITÖISTÄ, KUTEN
KOMITEANMIETINNÖISTÄ,
TYÖRYHMÄRAPORTEISTA,
HALLITUKSEN ESITYKSISTÄ
JA EDUSKUNNAN
VALIOKUNTAMIETINNÖISTÄ.

tiedettävä, mistä säädöksestä sovelletta-
vaa normia kannattaa etsiä. Säädetäänkö
asiasta kenties rikoslaissa vai tieliiken-
nelaissa? Löytyykö toimivaltasäännös
poliisilaista vai pakkokeinolaista? Tässä
säännösten yksilöinnissä ja löytämisessä
perustieto eri oikeudenaloista ja poliisin
tehtäviin ja toimivaltuuksiin läheisesti liit-
tyvien säädösten sisällöstä on avuksi.

Säännöksen löytymisen jälkeen sään-
nöstä sovelletaan käsillä olevaan tapauk-
seen. Selkeimmillään normeja voidaan
soveltaa edellä kuvatun subsumptiomal-
lin mukaisesti. Kun sovellettava normi
on sanamuodoltaan avoimempi ja sisäl-
tää enemmän harkintavallan mahdolli-
suutta, ei subsumptiomalli välttämättä
riitä yksinään kuvaamaan ratkaisutoimin-
taa. Säännökset voivat vaikuttaa toisiinsa,
esimerkiksi perustuslaki tai Euroopan
ihmisoikeussopimus voi soveltua tilan-
teeseen samanaikaisesti tavallisen lain
kanssa, mikä edellyttää vielä tietynlaista,
perusoikeusmyönteistä lain tulkintaa.
Myös muita kuin lakitasoisia oikeusläh-
teitä voi olla tarpeen hyödyntää lain tul-
kinnassa sovellettaessa säännöstä esimer-
kiksi yksittäiseen esitutkinnassa olevaan
rikosasiaan.

Lopuksi säännöksiä soveltamalla on
päädyttävä lainmukaiseen ratkaisuun ja
perusteltava se vakuuttavasti. Tuomarilla
ja virkamiehillä on ratkaisupakko, eivätkä
he voi jättää lainsäädännön vaikeatakaan
tulkintatilannetta ratkaisematta. Heidän
on siis valittava yksi lopputulos. Peruste-
luissa toki saa tuoda esiin vaihtoehtoiset
ratkaisutavat ja punnita niitä avoimesti
tehdyn ratkaisun suhteen. Virkamiesten
on perusteltava kaikki päätöksensä ja
ratkaisunsa. Päätöksen antaminen ilman
perusteluita on virkavirhe. Perusteluväl-

KUITENKIN MYÖS POLIISIN
TULEE TUNTEA SOVELLETTAVA
LAINSÄÄDÄNTÖ, KÄYTTÄÄ
OIKEUSLÄHTEITÄ OIKEIN, HALLITA
OIKEUDELLISTA PÄÄTTELY- JA
RATKAISUTOIMINTAA SEKÄ
VIRANOMAISENA PERUSTELLA
VAKUUTTAVASTI PÄÄTÖKSENSÄ.

VIRKAMIESTEN ON PERUSTELTAVA
KAIKKI PÄÄTÖKSENSÄ JA
RATKAISUNSA.

vollisuuden sisältöä voidaan tarkastella lainsäädännön vaatimusten valossa. Hallintolain 45 §:n mukaan viranomaisen on perusteltava päätöksensä, joka sisältää ratkaisun jonkun edusta, oikeudesta tai velvollisuudesta.

Oikeudellisella perustelulla tarkoitetaan sekä oikeuslähteisiin perustuvaa argumentointia että oikeudellisen ratkaisutoiminnan kuvaamista ja sen lopputuloksen perustelemista. Oikeudellista perustelevaa on, kun se perustuu oikeuslähteisiin ja kun siinä esitetään perustelut kannanottoja oikeudellisiin kysymyksiin. Perusteluiden avulla kuvataan päätöksenteon vaiheita ja sitä tapaa, jolla johtopäätöksiin on tultu, sekä oikeutetaan tehtyä johtopäätöstä. Perusteluilla voidaan avata useiden mahdollisten ratkaisuvaihtoehtojen välistä punnintaa. Perustelut myös mahdollistavat oikeudellisen ratkaisun arvioinnin.

Tyypillinen poliisin tekemä, perustelua edellyttävä päätös on esitutkinna toimittamatta jättämistä koskeva päätös. Esitutkintalain 3 luvun 3 §:n mukaan poliisin on toimitettava esitutkinta, kun sille tehdyn ilmoituksen perusteella tai muuten on syytä epäillä, että rikos on tehty. Asiassa on tehtävä kirjallinen päätös, mikäli poliisi ei sille tehdyn rikosilmoituksen perusteella aloitakaan esitutkintaa. Esitutkinna aloittaminen edellyttää siis "syytä epäillä rikosta" -kynnyksen ylittymistä. Poliisin on päätöksessään perusteltava, miksi esitutkintakynnys ei ole ky-

seisessä tapauksessa ylittynyt ja miksi esitutkintaa ei näin ollen aloiteta.

Seuraava ote tutkinnanjohtajan päätöksestä kuvastaa poliisin päivittäistä ratkaisutoimintaa ja oikeuslähteisiin perustuvaa argumentointia:

X ilmoitti, että Y ei ole toiminut, kuten heidän välillään ollut siviilioikeudellinen velkasuhdetta koskeva sopimuksensa olisi edellyttänyt. Y on jättänyt velkansa maksamatta. Tekemässään ilmoituksessa X tuo esiin seikkoja, jotka ovat puhtaasti yksityisoikeudellisia riitaasioita. Kyseistä velkasuhdetta koskevat erimielisyydet ovat sopimus- eivätkä rikosasioita.

Esitutkintalain 3 luvun 3 §:n mukaan esitutkinna suorittamisen yleisenä edellytyksenä on, että on syytä epäillä rikoksen tapahtuneen. Pelkkä väite rikoksen tapahtumisesta ei kuitenkaan yleensä vielä ylitä esitutkintakynnystä, vaan väitteen tueksi pitäisi esittää myös perusteltu syy. Tutkintakynnyksen ylittyminen edellyttää, että asiassa on saatavissa myös muuta, ulkopuolista selvitystä kuin tutkintapyyntöön tekijän oma käsitys rikosepäilystä (Apulaisoikeuskanslerin ratkaisu 604/1/1999).

Poliisi ei voi käyttää laissa säädettyä toimivaltaansa sellaisten asioiden tutkimiseen, jotka eivät kuulu sen laissa säädettyihin tehtäviin. Koska asiassa ei ilmoituksen ja esitetyn selvityksen perusteella ole syytä epäillä, että rikosta, esimerkiksi petosrikosta olisi tehty, asiassa ei toimiteta esitutkintaa.

TYYPILLINEN POLIISIN TEKEMÄ,
PERUSTELUJA EDELLYTTÄVÄ
PÄÄTÖS ON ESITUTKINNAN
TOIMITTAMATTA JÄTTÄMISTÄ
KOSKEVA PÄÄTÖS.

Myös aiemmin kuvattu apulaisoikeus-
asiamiehen ratkaisu ilmentää oikeudel-
lista ajattelua ja päätöksentekoa, jossa
päätöksiä ei vain tehdä, vaan ne on myös
perusteltava. Oikeudellisten ratkaisujen
perusteluilla on oikeuskirjallisuudessa
katsottu olevan monia eri tehtäviä. Pää-
töksen perustelut lisäävät luottamusta vi-
ranomaisen toimintaan ja mahdollistavat
ratkaisujen ulkoisen kontrolloitavuuden.
Viranomaisten päätösten perusteluiden
keskeinen tarkoitus on antaa kuva
päätöksenteon vaiheista ja mahdollistaa
päätöksistä tehtävät oikaisuvaatimukset
ja valitukset. Niillä on merkitystä myös
ratkaisijan oman itsekontrollin kannalta,
sillä perustelua kirjoittaessaan ratkaisija
joutuu pohtimaan päätöksensä oikeudel-
lista kestävyyttä.

Taito esittää oikeudellisia perusteluita
on oleellinen osa niin juristin kuin poliis-
sinkin perustaitoja. Poliisitutkintoa suo-
ritettaessa oikeudelliseen ratkaisutoimin-
taan liittyvät perustaidot ovat tärkeässä
asemassa. Taitojen hallintaa edellytetään
tenteissä, ja erityisesti tenttien sisältäessä
oikeustapauskysymyksiä on välttämätön-
tä, että opiskelija osaa laatia jäsentyneen,
oikeudellisesti oleellisiin kysymyksiin
keskittyvän ja perustellun vastauksen.

* * *

Oikeudellisten aineiden opetuksessa ja
poliisikoulutuksessa yleisestikin tähdä-
tään lopulta siihen, että poliisimies osaisi
työtehtävissään tehdä oikeita, lainmukai-
sia valintoja ja päätöksiä. Sellaisia valin-
toja, jotka turvaavat kansalaisten perusoikeuksia.
Sellaisia ratkaisuja, jotka kestävät
ulkopuolisen tarkastelun.

Mikä sitten on riittävä osaamisen taso?

TAITO ESITTÄÄ OIKEUDELLISIA
PERUSTELUITA ON OLEELLINEN OSA
NIIN JURISTIN KUIN POLIISINKIN
PERUSTAITOJA.

OIKEUDELLISTEN
AINEIDEN OPETUKSESSA
JÄ POLIISIKOULUTUKSESSA
YLEISESTIKIN TÄHDÄTÄÄN LOPULTA
SIIHEN, ETTÄ POLIISIMIES OS AISI
TYÖTEHTÄVISSÄÄN TEHDÄ OIKEITA,
LAINMUKAISIA VALINTOJA JA
PÄÄTÖKSIÄ.

Suomessa on kansainvälisesti vertailtuna poikkeuksellisen korkea luottamus poliisiin. Vuoden 2016 poliisibarometri-tutkimuksen mukaan 96 % vastaajista luottaa poliisiin melko paljon tai erittäin paljon. Näin ollen kansalaisten näkökulmasta katsottuna poliisin osaaminenkin kokonaisuudessaan on kaiketi riittävällä tasolla. Suuri osa tutkimuksessa haastatelluista henkilöistä katsoi, että poliisi toimi ammatitaitoisesti (81 %), käsitteli asian ripeästi (81 %) ja oli puolueeton haastateltua itseään ja hänen asiaansa kohtaan (81 %).

Heikoimmat arviot poliisi sai asiakkaidensa informoimisesta. Noin kolme neljäsosaa poliisibarometriin haastatelluista oli silti tämänkin asiakokonaisuuden kysymyksissä sitä mieltä, että poliisi antoi heille riittävästi tietoa (75 %) ja että poliisi selvitti heille heidän tilanteensa ja mahdollisuutensa asiassa (75 %). Tutkimuksen mukaan poliisi voisi joka tapauksessa pitää asiakkaitaan nykyistä paremmin informoituina ja sisäistää aiempaakin selvemmin oman roolinsa poliisitoiminnallisten prosessien ja rikosprosessin asiantuntijaviranomaisena.

Poliisilla on tutkimuksen mukaan työtä myös sisäisen valvonnan ja tarkastuksen asioissa, jotta kansalaiset voisivat olla varmoja siitä, että poliisissa ei ole sisäistä korruptiota eikä muutakaan epäeettistä toimintaa. Suomalaisista noin 41 % piti melko tai erittäin todennäköisenä, että poliisin

sisällä esiintyy korruptiota tai epäeettistä toimintaa. Tulos on lähes sama kuin vuonna 2014, mutta ero tätä aiempien vuosien tuloksiin on selvä. Vuosina 2007–2012 poliisin sisäistä korruptiota piti melko tai erittäin todennäköisenä vain noin 25–27 % vastaajista. Vuosina 2014–2016 vastaavat osuudet ovat olleet 41–42 %.

Mielipidemuutokseen ovat mahdollisesti vaikuttaneet muun muassa epäiltyjen rekisteriin, Suojelupoliisiin (Supo) ja näkyvimmin Jari Aarnioon liittyvät, julkisuudessa esillä olleet poliisia kos-

kettaneet kielteiset tapaukset.

Poliisibarometrin tulokset kokonaisuudessaan ovat myönteisiä, ja poliisi voi olla tuloksiin erittäin tyytyväinen. Mutta kuinka luotettavasti tutkimukseen vastaavat kansalaiset lopulta osaavat arvioida poliisin osaamista ja lainmukaista toimintaa? Osaako tavallinen kansalainen kyseenalaistaa poliisin toimivallan esimerkiksi silloin, kun poliisi pyytää päästä sisälle kansalaisen kotiin?³ Entä kuinka helposti kansalainen suostuu, kun poliisi pyytää kansalaista avaamaan reppunsa tai autonsa takakontin? Totteleeko lakia tuntematon maallikko ilman, että edes huomaa poliisin ylittävän toimivaltuuksiaan ja itse asiassa toimivan lainvastaisesti?

Kun kansalainen luottaa poliisiin,

³ Poliisihallituksen mukaan vuonna 2017 valepoliiseista tehtyjä ilmoituksia oli 30.5.2017 mennessä lähes 200 kappaletta (<http://yle.fi/uutiset/3-9638621>). Ilmiö saattaa olla yhteydessä siihen, että suomalaisten luotto poliisiin on vabva.

hän ei mahdollisesti osaa edes kyseenalaistaa tehtyjen toimenpiteiden lainvastaisuutta. Kun poliisi käskee tai kehottaa, suostutaan. Oikeuskirjallisuudessa on katsottu, että suostumus on pidättämistä lievempien pakkokeinojen, kuten kotietsinnän, ollessa kysymyksessä katsottava sinänsä lainvastaisen pakkokeinon oikeuttavaksi perusteeksi. Näin olisi erityisesti silloin, kun epäilty itse haluaa puhdistautua epäilyksistä. Ollakseen pätevä suostumuksen on kuitenkin oltava paitsi vapaaehtoinen myös annettu olosuhteissa, joissa suostuja on selvillä siitä, ettei hänellä ole laillista velvollisuutta alistua toimenpiteeseen.⁴ Myös apulaisoikeusasiamies on suhtautunut ratkaisuisaan suostumukseen pakkokeinon oikeuttamisperusteena hyvin varauksellisesti⁵. Poliisi ei saa käyttää virka-asemaansa ja kansalaisten luottamusta väärin tilanteissa, joissa kansalainen ei edes ymmärrä voivansa suostumuksen sijaan myös kieltäytyä.

Vaikka kansalaisten mielipiteitä ilmentävä poliisibarometri ei lie paras mahdollinen mittari poliisin osaamisen ja lainmukaisen toiminnan arvioimiseen, kansalaisten vahva luottamus poliisiin kertonee kuitenkin siitä, että kansalaisten näkökulmasta katsottuna systemaattisia ylilyöntejäkään ei ilmeisesti ole tapahtunut. Toisaalta niitä ei ehkä havaitsekaan, jos tavallisella kansalaisella ainoat kontaktit poliisiin ovat majjat kaduilla ja asiointi lupapalveluissa kerran viidessä vuodessa. Barometrin mukaan luottamus poliisiin on heikompi niillä kansalaisilla, jotka ovat olleet enemmän tekemisissä poliisin

POLIISI EI SAA KÄYTTÄÄ VIRKA-ASEMAANSA JA KANSALAISTEN LUOTTAMUSTA VÄÄRIN TILANTEISSA, JOISSA KANSALAINEN EI EDES YMMÄRRÄ VOIVANSA SUOSTUMUKSEN SIIJAAN MYÖS KIELTÄYTYÄ.

⁴ Helminen ym. 2014, s. 759–762.

⁵ Dnrot 591/4/02, 1562/4/03, 114/4/04 ja 1763/4/11.

kanssa, esimerkiksi asianomistajan (eli rikoksen uhrin) tai rikoksesta epäillyn asemassa.

Poliisibarometrin tulokset ovat saaneet näkyvyyttä mediassa ja tutkimuksen tuloksia on myös kritisoitu.

Esimerkiksi toimittaja Maria Pettersson tuo blogikirjoituksessaan "Luotin poliisiin mutta en luota enää" esiin varsin kriittisen suhtautumisensa poliisibarometrin tuloksiin. Onko niin, että ihmiset, jotka eivät poliisia juuri kohtaa, ylläpitävät poliisista liian ruusuista kuvaa, joka sitten alkaa hajota, mikäli ihan oikeasti joudutaan poliisiin kanssa tekemisiin?

Pettersson ennusti kirjoituksessaan luottamuksen poliisiin laskevan vuoden 2014 tuloksesta (92 %), mutta sen sijaan luottamus nousikin vuonna 2016 julkaistussa barometrissa 96 prosenttiin, huolimatta julkisuudessa käsitellyistä epäillyistä poliisirikoksista ja väärinkäytöksistä. Yleensä sanotaan, että luottamus ansaitaan hitaasti ja menetetään nopeasti. Poliisin kohdalla se ei ole totta: luottamus on säilynyt todella korkealla huolimatta siitä, että tilaisuuksia sen menettämiseen on ollut tarjolla enemmän kuin riittävästi. Ehkä kuitenkin metsä on nähtävä ja nähtykin puilta. Yksittäisten poliisimiesten töppäilyjen vuoksi ei ole kohtuullista tuomita kaikkia poliisimiehiä.

Kansalaisten erittäin vahva luot-

tamus poliisiin ei kerro esitutkinnan laadusta. Poliisibarometri ei siis vastaa lopulta siihen, kuinka laadukkaasti poliisi hoitaa yhden keskeisimmistä tehtävistään, rikosten selvittämisen ja syyteharkintaan saattamisen. Osaamista

esitutkinnan saralla on itse asiassa hankala arvioida, ellei ole kokemusta rikosasian myöhemmistä käsittelyvaiheista, syyteharkinnasta ja tuomioistuintyökentelystä. Näin ollen myös poliisin itsensäkin on vaikea arvioida esitutkinnan laatua. Esitutkinnan laatu-
puutteet ovat nähtävissä

selkeimmin syyttäjän työpöydällä. Ne herättelevät rikoksesta epäillyn asianajajan mielenkiinnon. Ne pilaavat pelin, joka piti voittaa.

Poliisiin ja poliisin ammattitaitoon kohdistuu valtavasti odotuksia maailman muuttuessa ja uusien turvallisuusuhkien ilmaantuessa. Poliisin toimintaympäristö muuttuu jatkuvasti, mikä edellyttää myös poliisiorganisaatiolta uudistumista ja adaptoitumista. Näyttäisi siltä, että joustamattomat toimintamallit ja jäykkä hallintokulttuuri eivät enää tuota laatua nopeasti muuttuvassa ja monimutkaistuvassa maailmassa.

Uuden menestysmallin tulisi perustua joustavuuteen, kykyyn sietää

PETTERSSON ENNUSTI
KIRJOITUKSESSAAN
LUOTTAMUKSEN POLIISIIN
LASKEVAN VUODEN 2014
TULOSESTA (92 %), MUTTA SEN
SIJAAN LUOTTAMUS NOUSIKIN
VUONNA 2016 JULKAISTUSSA
BAROMETRISSA 96 PROSENTTIIN,
HUOLIMATTA JULKISUUDESSA
KÄSITELLYISTÄ EPÄILLYISTÄ
POLIISIRIKOKSISTA JA
VÄÄRINKÄYTÖKSISTÄ.

muutoksia ja innovatiiviseen ajatteluun. Siirtyminen uuteen menestysmalliin edellyttää poliisihallinnolta itseltään avointa keskustelu- ja kokeilukulttuuria sekä terveen kriittistä suhtautumista omaan toimintaan ja olemassa oleviin varsin hierarkkisiin rakenteisiin ja käskyvaltasuhteisiin.

On tietenkin tilanteita, joissa tulee käyttäytyä vanhan puolisoilaallisen organisaation luonteisesti, tilanteita, joissa on vain toteltava esimiehen käskyä ja seistävä kilpien kanssa yhdessä rintamassa odotamassa tuota käskyä. Näin on toimittava yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi joukkojenhallintatilanteissa, esimerkiksi väkivaltaisiksi muuttuneissa mielenosoituksissa.

On kuitenkin myös enenevässä määrin tilanteita, jolloin täytyy voida vapaasti kyseenalaistaa mielipiteitä tai esittää kehittämissideoita, vaikka kauluspaidan olkapäällä ei olisikaan korkeampaa virka-arvoa osoittavaa kuviota. Näin tulee voida toimia esimerkiksi esitutkinnassa tutkintasuunnitelmaa tehtäessä, näytön hankkimistapoja mietittäessä, soveltuva rikosnimikettä harkittaessa ja vaikkapa kuulustelutaktiikkaa suunniteltaessa.

Uusilta poliisiopiskelijoilta odotetaan kykyä kriittiseen ajatteluun ja rakentavaan keskusteluun. Tavoiteltavan arvoinen asia nimittäin on uudenlainen organisaatio, jossa arvostetaan virka-arvosta püttaamatta kyvykkäitä, omilla aivoillaan ajattelevia, innovatiivisia asiantuntijoita. Poliisimiehiä, jotka osaavat työtehtävissään tehdä oikeita, lainmukaisia valintoja ja perusteltuja päätöksiä nopeasti muuttuvissa olosuhteissa.

* * *

POLIISIRÄOMETRI EI SIIS
VASTAA LOPULTA SIIHEN,
KUINKA LAADUKKAASTI
POLIISI HOITAA YHDEN
KESKEISIMMISTÄ TEHTÄVISTÄÄN,
RIKOSTEN SELVITTÄMISEN JA
SYYTEHÄRKINTAAN SAATTÄMISEN.

POLIISIN TOIMINTAYMPÄRISTÖ
MUUTTUU JÄTKUVÄSTI,
MIKÄ EDELLYTTÄÄ MYÖS
POLIISIORGANISÄÄTIOLTÄ
MUUTUSTUMISTÄ JA ADÄPTOITUMISTÄ.

Poliisin tehtävät ja toimivalta perustuvat lakiin. Mutta suojeleeko lukematon määrä lain säännöksiä kuitenkin loppujen lopuksi siltä, ettei poliisimies laiminlöisi virkavelvollisuuksiaan tai ettei hän toimisi jopa täysin tahallisesti virassaan lainvastaisesti Jari Aarnion tavoin?

Koulutuksella on tässä suhteessa oma tärkeä roolinsa. Mitä paremmin poliisi koulutautuu tehtäviinsä, sitä parempaa osaamista ja työn laatua on syytä odottaa. Jos koulutuksessa tai oppimisessa on puutteita, se näkyy väistämättä osaamisessa monella tapaa. Myös organisaatiokulttuuri ja syvään juurtuneet vanhat käytännöt ja asenteet vaikuttavat.

Lainsäädännöllä ja rangaistuksilla on yleisesti rikollisuutta ja vallan väärinkäyttöä estävää vaikutusta. Ne ohjaavat ihmisten käyttäytymistä ja valintoja, mutta viime kädessä keskeisessä asemassa on aina poliisimiehen oma moraalikäsitelmä, vahva lainvartijan ammatti-identiteetti sekä kokemus työn merkityksellisyydestä ja mielekkyydestä.

Poliisin eettinen vala oikeastaan kiteyttää kaiken. Oma valinta ja halu toimia poliisin eettisen valan mukaisesti ohjaavat viime kädessä poliisimiestä työtehtävissä ja päätöksenteossa. Jokaisen tulee tehdä itse valinta sen suhteen, millä tavalla tahtoo poliisina palvella.

LÄHTEILLE

- Aarnio, Aulis: *Laintulkinnan teoria. Yleisen oikeustieteen oppikirja*. WSOY 1989.
- Eduskunnan apulaisoikeusasiamies Dnrot 1806/4/12, 591/4/02, 1562/4/03, 114/4/04 ja 1763/4/11.
- Hallituksen esitys Eduskunnalle poliisilaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 224/2010 vp).
- Helminen, Klaus – Fredman, Markku – Kanerva, Janne – Tolvanen, Matti – Viitanen, Marko: *Esitutkinta ja pakkokeinot*. Talentum 2014.
- Maisalmi, Joel: ”Uutuuskirja Jari Aarniosta: Valvonta petti – näin poliisijohtajan huumebisneksestä tuli totta.” <https://www.aamulehti.fi/kotimaa/uutuuskirja-jari-aarniosta-valvonta-petti-nain-poliisijohtajan-huumebisneksesta-tuli-totta-24272167/>. Aamulehti 13.2.2017. Luettu 27.5.2017.
- Muttilainen, Vesa – Potila, Pauliina (toim.): *Poliisin toimintaympäristö*. Poliisiammattikorkeakoulun katsaus 2016.
- Pettersson, Maria: ”Luotin poliisiin mutta en luota enää.” <http://blogit.image.fi/avemaria/luotin-poliisiin-mutta-en-luota-enaa/>. Luettu 7.7.2017.
- Poliisi (AMK) opetussuunnitelma 2016–2017. Poliisiammattikorkeakoulu 2016.
- *Poliisibarometri 2016*. Kansalaisten käsitykset poliisin toiminnasta ja sisäisen turvallisuuden tilasta. Sisäministeriön julkaisu 27/2016.

- Poliisin eettinen vala. https://www.poliisi.fi/tietoa_poliisista/poliisin_eettinen_vala. Luettu 3.5.2017.
- Poliisiylijohtaja Mikko Paatero: Poliisin tilasta ja tulevaisuudesta. Poliisi 3.6.2015. https://www.poliisi.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/intermin/embeds/poliisiwwwstructure/30726_Poliisin_tilasta_ja_tulevaisuudesta_web.pdf?7808fbeb6c9dd288. Luettu 2.5.2017.
- *Puheenvuoroja poliisin ammattietiikasta*. Poliisin ylijohdon julkaisusarja 3/2008. https://www.poliisi.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/intermin/embeds/poliisiwwwstructure/14962_Puheenvuoroja_20poliisin_20ammattietiikasta.pdf?5308195f4d2ad288. Luettu 9.7.2017.
- Tuomela, Anni: *Oikeudenalat ja oikeudellisten ongelmien ratkaisu*. http://blogs.helsinki.fi/avoinjohdatusoik/oikeudenalat-ja-oikeudellisten-ongelmien-ratkaisu/#_ftnref2. Luettu 3.6.2017.
- Virolainen, Jyrki: ”Oikeuskirjallisuus oikeuslähteenä ja tuomion perusteluissa.” *Lakimies* 2012/1, s. 3–32.
- Virolainen, Jyrki – Martikainen, Petri: *Pro & contra: Tuomion perustelemisen keskeisiä kysymyksiä*. Talentum 2003.

OMA VALINTA JA HALU TOIMIA
POLIISIN EETTISEN VALAN
MUKAISESTI OHJAAVAT VIIME
KÄDESSÄ POLIISIMIESTÄ
TYÖTEHTÄVISSÄ JA
PÄÄTÖKSENTEOSSA.

ROOSA RENTOLA

KIELEN JÄLJILLÄ SYLTTYTEHTAALLE

ROOSA RENTOLA VALMISTUI POLIISIKSI VUONNA 2017. ENNEN POLIISIOPINTOJAAN HÄN ON OPISKELLUT JYVÄSKYLÄN YLIOPISTOSSA PÄÄAINEENAAN SUOMEN KIELTÄ JA VALMISTUNUT FILOSOFIAN MAISTERIKSI VUONNA 2015.

MAISTERINTUTKIELMASSAAN RENTOLA TARKASTELI DISKURSSI-ANALYYSIN KEINON RAP-ARTISTI CHEEKIN RAP-IMAGOA. POLIISI (AMK) -TUTKINNON OPINNÄYTETYÖSSÄÄN HÄN PEREHTYI FORENSISEEN LINGVISTIikkaan ELI KIELENTUTKIMUKSEN SUUNTAUKSEEN, JONKA TAVOITTEENA ON TUOTTA A TIE TOA ESITUTKINTA- JA TUOMIOISTUINPROSESSIA VARTEN. OPINNÄYTETYÖ ON ENSIMMÄINEN SUOMENKIELINEN TUTKIELMA AIHEESTA.

Poliisi hyödyntää esitutkinnassa paljon erilaisia tieteitä ja niihin perustuvia tutkintamenetelmiä.

Jokainen poliisiopiskelija opettelee opintojen aikana esimerkiksi taltioimaan sormenjälkiä, DNA-näytteitä ja jalkineenjälkiä rikospaikalta. Näytteet analysoidaan Keskusrikospoliisin Rikosteknisessä laboratoriossa, ja lausunto lähetetään rikostutkijalle liitettäväksi esitutkinta-aineistoon. Saatut tulokset luonnollisesti suuntaavat tutkintaa: jos esimerkiksi huumausainerikosepäilyn yhteydessä löydetty huumausaineeksi epäilty aine todetaan laboratoriossa perunajauhoksi, asiassa ei ole ainakaan kyseisen aineen osalta syytä epäillä rikosta. Toisaalta jos huumausaineet liittyvät kuolemantapaukseen ja niitä löydetään oikeuslääketieteellisen ruumiinavauksen yhteydessä vainajan elimistöstä, sitä kautta voidaan saada tietoa esimerkiksi jonkin muuntohuumeen esiintymisestä ja levinneisyydestä.

Joskus esitutkinnassa vaadittu ammattitaito on sellaista, ettei se kuulu

KUN ISOLLA KENGÄLLÄ ASTUU,

JÄÄ ISO JÄLKI

rikostutkijan tai poliisiorganisaation alaisuudessa työskentelevien ihmisten repertuaariin. Tällöin voi olla tarpeen kääntyä ulkopuolelta tulevien asiantuntijoiden puoleen. Esimerkiksi lääketieteen ammattilaiset ovat osallisena poliisin tutkimuksiin liittyvissä tehtävissä monin eri tavoin. Kun poliisi tekee kuolemansyyn selvittämiseen liittyvää tutkimusta, se määrää oikeuslääketieteellisen ruumiinavauksen tehtäväksi vainajalle. Tämän toimenpiteen suorittaa oikeuslääkäri, jonka päätöihin kyseiset tehtävät kuuluvat. Oikeushammaslääketieteen menetelmien avulla puolestaan voidaan esimerkiksi tunnistaa tuntemattomia vainajia.

Monet forensiset tieteet ja niiden tutkimusmenetelmät, kuten oikeuslääketiede, ovat vakiinnuttaneet asemansa. Osa aloista on vielä tuntemattomampia ja tekevät tuloaan. Yksi näistä on lingvistiikka eli kielentutkimus. Tutkimalla rikokseen liittyviä tekstejä ja niiden kieltä on maailmalla löydetty näyttöä monenlaisiin rikoksiin liittyen, kuten sarjamurhaaja Unabomberin tapauksessa Yhdysvalloissa. Hän oli Yhdysvaltain liittovaltion keskusrikospoliisille FBI:lle suoranainen suuroperaatio, joka kesti kaksi vuosikymmentä tutkintoineen, kiinniottoineen ja oikeuskäsittelyineen. Osoittautui, ettei Unabomber ollutkaan aivan tavallinen keskivertoihminen, mutta hänen kiinni jäämisensä ei perustu-

nut tavanomaisiin poliisin käyttämiin tutkintakeinoihin. Hänen asuntoonsa suoritettu kotietsintä taattiin liittotuomioistuimen antamalla kotietsintäluvalla, jonka peruste oli tiettävästi Yhdysvaltain historiassa ensimmäinen laatuaan.

Unabomberiksi nimetty henkilö aloitti pommien lähettämisen vuonna 1978. Kaksi ensimmäistä pommia lähetettiin Northwestern-yliopiston kampukselle Chicagoon, ja kolmannen oli tarkoitus pudottaa Chicagosta Washingtoniin matkalla ollut American Airlinesin lento 444. Tuo pommi ei kuitenkaan lauennut kunnolla. Koska pommien kohteina olivat olleet yliopisto (**un**iversity) ja lentoyhtiö (**air**line), lähettäjä alettiin kutsua ensin koodinimellä UNABOMB, ja myöhemmin se vakiintui Unabomberiksi. Kaiken kaikkiaan pommien uhreina kuoli kolme ja loukkaantui 24 ihmistä.

Unabomberin tapauksen parissa työskenteli yli 150 tutkijan, analyttikon ja muiden asiantuntijoiden joukko. Pommien osia tutkittiin tarkoin erilaisilla forensisilla menetelmillä, mutta tulokset eivät juuri hyödyttäneet lähettäjän löytämisessä. Pommit oli kasattu tarvikkeista, joita oli mahdollista hankkia lähes mistä tahansa. Myöskään uhrien taustojen tutkiminen ei tuottanut tuloksia, ja myöhemmin kävikin ilmi, että heidät oli valittu sattumanvaraisesti. Vuosien varrella FBI:llä oli monenlaisia teorioita tekijästä. Sekä mies- että

JOSKUS ESITUTKINNASSA VAADITTU
AMMATTITAITO ON SELLAISTA,
ETTEI SE KUULU RIKOSTUTKIJAN
TAI POLIISIORGANISAATION
ALAISUUDESSA TYÖSKENTELEVIEN
IHMISTEN REPERTUAARIIN.

naisepäilyjä tutkittiin, ja Unabomberin ammatiksi arveltiin muun muassa lentokonemekaanikkoa tai tieteilijää. Välillä uskottiin, että kyse olisi vallankumouksellisesta ryhmittymästä eikä yhden ihmisen aikaansaannoksista, kun sanomalehdille lähetetyissä kirjeissä tekijäksi nimettiin anarkistiryhmä FC, Freedom Club. Vuonna 1995 Unabomber teki kuitenkin uudenlaisen siirron, joka johti lopulta hänen uransa päättymiseen.

Useat yhdysvaltalaislehdet vastaanottivat 35 000-sanaisen manifestin ”Industrial Society and its Future” (suom. ”Teollinen yhteiskunta ja sen tulevaisuus”). Tekstissä arvosteltiin nykyajan yhteiskuntaa ja pohdittiin teknologian tuomia uhkia yksilö- ja yhteiskuntatasolla:

The industrial-technological system may survive or it may break down. If it survives, it MAY eventually achieve a low level of physical and psychological suffering, but only after passing through a long and very painful period of adjustment and only at the cost of permanently reducing human beings and many other living organisms to engineered products and mere cogs in the social machine.

Tekstin lähettäjä ilmoitti olevansa Unabomber ja esitti tarjouksen, että mikäli teksti julkaistaisiin, pommien lähettäminen loppuisi. FBI:n johtaja ja oikeusministeri myöntivät lopulta tekstin julkaisuun. Perusteena oli mahdollisuus, että joku lukijoista voisi tunnistaa kirjoittajan. Päätökseen oli vaikuttamassa FBI:n profiloija, James Fitzgerald, joka oli pyynnöstä liittynyt mukaan tutkijatiimiin. Hän arveli, että manifestin kieli, jota ei aiemmin ollut tutkittu, antaisi vastauksia tekijän henkilöllisyyttä koskeviin kysymyksiin.

TUTKIMALLA RIKOKSEEN LIITTYVIÄ
TEKSTEJÄ JA NIIDEN KIELTÄ ON
MAAILMALLA LÖYDETTY NÄYTTÖÄ
MONENLAISIIN RIKOKSIIN
LIITTYEN, KUTEN SÄRJÄMURHAAJA
UNABOMBERIN TAPAUKSESSA
YHDYSVALLOISSA.

UNABOMBERIN TAPAUKSEN PARISSA
TYÖSKENTELI YLI 150 TUTKIJAN,
ANALYYTIKON JA MUIDEN
ASiantuntijoiden joukko.

Washington Post ja New York Times julkaisivat manifestin, ja FBI sai tuhansilta ihmisiltä vihjeitä mahdollisesta kirjoittajasta. Yksi niistä herätti erityistä huomiota: David Kaczynski ilmoitti, että tekstissä käytetty kieli ja sananvalinnat toivat hänelle mieleen hänen veljensä, Theodoren. Erityisesti erikoinen ilmaus *cool-headed logician* oli kiinnittänyt hänen huomionsa. David Kaczynski tarjosi FBI:lle veljensä kirjoittamia kirjeitä ja dokumentteja tutkittavaksi, ja Fitzgerald teki tekstien kieltä vertailtuaan johtopäätöksen, että manifestin kirjoittaja oli lähes varmudella sama henkilö.

Theodore ”Ted” Kaczynskin taustoja selvitettiin, ja kävi ilmi, että hän oli syntynyt 1942 ja ollut jo lapsena poikkeuksellisen älykäs ja kyvykäs koulussa. Vain 16-vuotiaana hän oli aloittanut opinnot Harvardin yliopistossa, jatkanut opintoja Michiganin yliopistossa ja väitellyt matematiikan tohtoriksi. 25-vuotiaana hän oli päässyt apulaisprofessoriksi Kalifornian yliopistoon Berkeleyhyn. Kaksi Unabomberin pommeista oli lähetetty sinne. Kaczynski oli kuitenkin jättänyt työnsä ja muuttanut Salt Lake Cityn kautta lopulta vuonna 1971 Montanan osavaltioon, lähelle Lincolnin kylää. Veljekset olivat yhdessä rakentaneet alkeellisen, sähköttömän mökin, johon Ted oli asettunut asumaan. Hän ihannoit koskematonta luontoa ja

uskoi, että teknologian kehittyminen vaarantaisi koko ihmiskunnan tulevaisuuden. Hän kävi sotaa teknologian kehitystä vastaan ja koki, että pommien uhrin olivat oikeutettuja.

Kaczynskin mökille haettiin kotietsintä lupaa, jonka perusteena olivat paitsi Davidin tarjoamat taustatiedot myös Fitzgeraldin tekemän kielentutkimuksen tulokset. Ensimmäistä kertaa Yhdysvaltain historiassa tekstianalyysillä saatuja tuloksia esitettiin liittotuomioistuimessa todisteina. Oikeus arvioi näytön ja myönsi luvan kotietsinnän suorittamiseksi.

Keväällä 1996 tutkijat pidättivät Ted Kaczynskin ja suorittivat etsinnän hänen asunnolleen. Etsinnällä löytyi pommien osia, kymmeniä tuhansia sivuja käsinkirjoitettuja pommintekohjeita ja kuvauksia Unabomberin teoista, sekä yksi valmiiksi rakennettu, lähetystä odottanut pommi. Tekstien joukossa oli vuosikymmen aiemmin kirjoitettu lehtijuttu, joka käsitteli samoja aiheita kuin manifesti. Sen kieltä verrattiin manifestiin ja tutkimukset osoittivat, että tekstien sanasto, kieliopilliset piirteet ja sanaliitot sisälsivät merkittäviä yhtäläisyyksiä. FBI:n mukaan tekstit olivat saman kirjoittajan laatimia.

Kaczynskin puolustus yritti oikeudessa horjuttaa kielentutkimuksella saatujen todisteiden painoarvoa.

DAVID KACZYNSKI TARJOSI
FBI:ILLE VELJENSÄ
KIRJOITTAMIA KIRJEITÄ JA
DOKUMENTTEJA TUTKITTAVAKSI,
JA FITZGERALD TEKI TEKSTIEN
KIELTÄ VERTAILTUAAN
JOHTOPÄÄTÖKSEN, ETTÄ
MANIFESTIN KIRJOITTAJA OLI
LÄHES VARMUUDELLA SAMA HENKILÖ.

Puolustuksen hyödyntämän kielentutkijan mukaan yksittäisten sanojen esiintyminen ihmisen kielenkäytössä ei ole merkityksellistä, koska kuka tahansa voi käyttää koko kielen sanavarastosta mitä tahansa sanoja. Kielentutkija poimi manifestista yhteensä kaksitoista sanaa ja sanaliittoa, jotka hänen mukaansa voisivat esiintyä missä tahansa tekstissä ja siten osoittaisivat, ettei kirjoittajan tunnistamiseen kielen perusteella voi luottaa. Näitä ilmauksia olivat esimerkiksi *clearly*, *gotten*, *in practice* ja *moreover*. FBI suoritti sanoille internetissä hakuja, ja haettaessa yksittäisillä tai muutamilla mainituilla sanoilla hakutuloksia todella oli useita miljoonia. Kun haku rajattiin koskemaan kaikkia puolustuksen kritiikin kohteeksi nostamia esimerkkejä, tuloksena oli kuitenkin vain 69 hakutulosta, jotka kaikki osoittautuivat internetissä julkaistuiksi versioiksi manifestista. Tämä vesitti puolustuksen väitteen siitä, että sananvalinta olisi yksilön kielessä sattumanvaraista.

Monivaiheinen oikeudenkäynti päättyi lopulta siihen, että Kaczynski myönsi kaikki rikokset, joista häntä syytettiin, ja vuonna 1998 hänet tuomittiin elinkautiseen vankeusrangaistukseen, jota hän edelleen istuu Supermaxin vankilassa Coloradossa. James Fitzgeraldista tuli myöhemmin FBI:n toistaiseksi ainoa vakituisessa palveluksessa ollut forensinen lingvisti eli kielentutkija, ja Unabomberin tapaus oli hänen ensimmäisiään.

* * *

Maailmalla forensinen lingvistiikka on jo asemansa vakiinnuttanut, merkittävä kielentutkimuksen suuntaus. Aiheesta on julkaistu monipuolisesti tieteellistä kirjallisuutta.

ENSIMMÄISTÄ KERTAA
YHDYSVALTAIN HISTORIASSA
TEKSTIANALYYSILLA SAATUJA
TULOKSIA ESITETTIIN
LIITTOTUOMIOISTUIMESSA
TODISTEINA.

JAMES FITZGERALDISTA TULI
MYÖHEMMIN FBI:N TOISTAISEKSI
AINOA VAKITUISESSA
PALVELUKSESSA OLLUT FORENSINEN
LINGVISTI ELI KIELENTUTKIJAN, JA
UNABOMBERIN TAPAUS OLI HÄNEN
ENSIMMÄISIÄNSÄ.

lisuutta ja sitä opetetaan yliopistotalla. Oma kiinnostukseni forensista lingvistiikkaa kohtaan pohjaa poliisiopintojani edeltäneeseen elämäni. Olen lapsesta asti haaveillut poliisin ammattista, mutta kun vuonna 2007 kirjoitin ylioppilaaksi, en vielä täyttänyt silloisia kelpoisuusvaatimuksia enkä voinut hakea koulutukseen. Minulta puuttui vaadittu vuoden mittainen

työkokemus, ja B-luokan ajo-oikeuskin piti hankkia. Tein lukion jälkeen yhden talven töitä kotikaupunkini seurakunnan nuorisotoimistolla, joka oli ollut tärkeä yhteisö rippikoulun jälkeiset vuodet, ja arvelin tähtääväni poliisiksi. Työkokemuksen hankkimisen ohella aloin kuitenkin kokea kasvavaa painetta siitä, ettei väliavuotta voisi hyvällä omallatunnolla viettää tyhjän päällä, ilman minkäänlaista tietoa opiskelupaikasta. Vaikka lukioaikoina ensisijainen kiinnostuksenkohteeni olivat vieraat kielet, jonkin päänäpistön seurauksena laitoin hakupaperit Jyväskylän yliopistoon suomen kielen oppiaineeseen. Loppujen lopuksi syksyllä 2008 päädyin aloittamaan suomen kielen opinnot äidinkielenopettajalinjalla. Sivuaineina opiskelin kirjallisuutta, puheviestintää ja opettajan pedagogiset opinnot.

Kuusi ja puoli vuotta yliopistossa olivat merkittävää aikaa oman identiteetin muodostumisen ja analyttisen ajattelun kehittymisen kannalta. Mitä pidemmälle opinnoissa edetään, sitä enemmän opiskelijan tulee ottaa vas-

tuuta opinnoistaan ja kyetä tekemään itsenäisiä valintoja opintojen sisältöjen suhteen: Opiskelisinko ennemmin kotimaisen vai ulkomaisen kirjallisuuden kursseja? Kiinnostaisiko minua maahanmuuttajien opettaminen ja suomi toisena kieleinä -opetusharjoittelun suorittaminen? Mikä aihe kiinnostaa minua niin paljon, että olen valmis viettämään sen parissa ainakin vuoden päi-

vät ja kirjoittamaan siitä maisterintutkimuksen verran tieteellistä tekstiä?

Onnekseni koin heti ensimmäisestä opiskeluvuodesta lähtien, että yliopistoyhteisö oli minua varten, ja pääsin mukaan suomen kielen opiskelijoiden toimintaan ja tutustuin ystäviin, jotka ovat edelleen elämänsäni matkassa, vaikka tiemme ovat vieneet toistaiseksi eri suuntiin. Osa samaan aikaan kanssani opiskelleista vuosikurssikavereista on jo vakituisissa opettajan viroissa, mutta minä en luopunut poliisihaaveistani. Kun maisteriopinnot alkoivat olla loppusuoralla, täytin netissä Poliisiammattikorkeakoulun hakemuksen ja aloin valmistautua pääsykokeisiin. Luin systemaattisesti pääsykoemateriaalia läpi, kävin juoksulenkeillä ja kuntosalilla ja hankin todistuksen uimataidostani. Samaan aikaan tein loppuun gradua ja työskentelin täysipäiväisesti maahanmuuttajien suomen opettajana. Tuo vuosi oli työntäyteinen, mutta lopulta kaikki eteni suoraviivaisesti ja toiveideni mukaan, kun sain opiskelupaikan ensimmäisellä yrittämällä,

MAAILMALLA FORENSINEN
LINGVISTIikka ON JO
ASEMANSÄ VAKIINNUTTANUT,
MERKITTÄVÄ
KIELENTUTKIMUKSEN SUUNTAUS.

gradu valmistui ja pankkitilille kertyi rahaa opiskeluelämää varten. Viimeisen suomen kielen kurssin suoritin lopulta samalla kun aloittelin opintojani Tampereella.

En enää muista, mistä olen alun alkaen lapsena keksinyt, että haluaisin isona poliisiksi. Ennen poliisiopintojani en ole tuntenut poliisina työskenteleviä ihmisiä, eikä suvussani ole lainkaan ammatin sukurasitteita. Ensimmäistä kertaa tutustuin vähän enemmän organisaation toimintaan, kun yhdeksännellä luokalla koulussa menin työelämään tutustumisjaksolla kahdeksi viikoksi töihin silloiseen Savonlinnan kihlakunnan poliisilaitokseen. Kului kuitenkin vielä yli 10 vuotta, ennen kuin lopulta hakeuduin poliisin koulutukseen. Kiinnostus alaa kohtaan lienee pysynyt ainakin osaltaan yllä sen ansiosta, että poliisi on näkyvä ja kuuluva ammatti. Jo vuosia poliisin työtä on esitelty ahkerasti mediassa ja etenkin erilaisissa televisio-ohjelmissa, mutta koulutuksen aikana huomaa nopeasti, että siviileille näkyvä kenttätyö on vain yksi pieni osa koko tehtävien kirjoa.

Opiskeluaika muodostuu monenlaisista erilaisista teoriaopinnoista ja käytännön harjoitteista. Ensimmäisillä kursseilla perehdyimme poliisilakiin ja poliisin toimivaltaan, jotta ymmärtäisimme, mikä poliisin laissa määritelty tehtävä on ja millä perusteella poliisi saa tehdä toimenpiteitä. Vasta näiden perusteiden jälkeen on mahdollista siirtyä suorittamaan niitä toimia, joita poliisi stereotyyppisesti tekee: ajaa hälytysajoa, käyttää voimaa ja ottaa kiinni ihmisiä. Omat vahvuuteni opintojen aikana olivat luonnollisesti yliopistossa harjaantuneet tiedonhankinta- ja kirjoittamistaidot sekä opet-

OLEN LAPSESTA ASTI HAAVEILLUT
POLIISIN AMMATISTA, MUTTA
KUN VUONNA 2007 KIRJOITIN
YLIOPPILAAKSI, EN YIELÄ
TÄYTTÄNYT SILLOISIA
KELPOISUUSVAATIMUKSIA ENKÄ
VOINUT HAKEA KOULUTUKSEEN.

OSA SAMAAAN AIKAAN
KANSSANI OPISKELLEISTA
VUOSIKURSSIKAVEREISTA ON
JO VAKITUISISSA OPETTAJAN
VIROISSA, MUTTA MINÄ EN LUOPUNUT
POLIISIHAAVEISTANI.

JO VUOSIA POLIISIN TYÖTÄ ON
ESITELTY AHKERASTI MEDIASSA JA
ETENKIN ERILAISISSA TELEVISIO-
OHJELMISSA, MUTTA KOULUTUKSEN
AIKANA HUOMAA NOPEASTI, ETTÄ
SIVIILEILLE NÄKYVÄ KENTTÄTYÖ
ON VAIN YKSI PIENI OSA KOKO
TEHTÄVIEN KIRJOA.

tajamainen luotto omiin kykyihini: kuka tahansa voi oppia mitä tahansa, kunhan harjoittelee tarpeeksi ja tekee töitä oppimisensa eteen. Oppituntien ulkopuolista itsenäistä opiskeluaikaa tuli käytettyä tunti jos toinenkin ajo- harjoitteluradalla majan ratissa, ampumaradalla ja painitatomilla, kun uusia asioita piti omaksua rivakkaa tahtia. Koulun ulkopuoliseksi harrastukseksi riitti lähinnä liikunta, koska opiskelu tarjosi uusia aktiviteetteja riittämiin.

Kun poliisiopinnoissani tuli ajankohtaiseksi aloittaa oppinäytetyön tekeminen, minulle oli selvää, että halusin yhdistää jotenkin kielentutkimuksen ja poliisin työn. Poliisiviestinnän opettajat kannustivat tarttumaan aiheeseen nimeltä forensinen lingvistiikka, johon en ollut koskaan yliopistossa törmännyt. Aloitin tutkimussuunnitelman tekemisen ja perehdyin aiheeseeni, ja prosessin edetessä kiinnostuin siitä koko ajan enemmän. Työn toteuttaminen sinänsä ei ollut enää läheskään yhtä raskasta kuin gradun kirjoittaminen aikanaan. Tutkimuksen suunnittelu, lähteiden etsiminen ja tieteellinen kirjoittaminen olivat jo muotoutuneet luontevaksi osaksi työskentelytapojani.

Tieteellinen kirjoittaminen ja oppinäytetyö ei sitä paitsi ole mielestäni kovin kaukana poliisityöstä, vaan pikemminkin se opettaa juuri oleellisia

taitoja: kriittistä ajattelua, erilaisten lähteiden luotettavuuden punnitsemista, laajan tietomäärän hallintaa ja hyvän yleiskielen kirjoittamista. Näitä taitoja poliisi kuin poliisi tarvitsee päivittäisessä työssään. Poliisit kirjoittavat rikosilmoituksia, kuulustelukertomuksia, alustavia puhutte- luja, tutkintailmoituksia ja muita esitutkintapöytäkirjan osia, ja kukin näistä on oma tekstilajinsa. Opiskelijan on opintojen aikana opittava ymmärtämään, mikä on kunkin erilaisen tekstin merkitys ko-

konaisuuden osana. Tärkein tehtävä on tietenkin muistaa, että poliisi tuottaa tekstit syyttäjää ja tuomioistuinkäsittelyä varten, mutta siinä piileekin poliisin iso vastuu. Jos poliisi tuottaa huonon, vajavaisen pöytäkirja, koko juttu voi kaatua jo syyttäjän käsissä ennen kuin oikeuteen asti edes päästään. Toisaalta rikosilmoituksen kirja- uksen jälkeen juttu kulkee tavallisesti ainakin yhden tutkijan kautta ennen kuin se etenee edes syyteharkintaan asti. Jokaisen poliisin tulisi siis tiedos- ta, että tekemällä oman osuutensa asiassa hyvin hän helpottaa myös kollegojensa työtä.

* * *

Suomessa forensinen lingvistiikka on vielä melko vähän tunnettu kie- lentutkimuksen ala, eikä lingvistejä

OMAT VAHVUUTENI OPINTOJEN
AIKANA OLIVAT LUONNOLLISESTI
YLIOPISTOSSA HARJAANTUNEET
TIEDONHANKINTA- JA
KIRJOITTAMISTAITOT SEKÄ
OPETTAJAMAINEN LUOTTO OMIIN
KYKYIHINI: KUKA TAHÄNSÄ VOI
OPPIA MITÄ TAHÄNSÄ, KUNHAN
HARJOITTELEE TARPEEKSI JA
TEKEE TÖITÄ OPPIMISENSÄ
ETEEN.

työskentele poliisin palveluksessa. Sen sijaan tutkimukset hankitaan alihankintana Helsingin yliopiston kautta. Kotimaisten kielten keskuksen erityisasiantuntija, dosentti Ulla Tiililä on yksi forensista kielentutkimusta Suomessa tehneistä kielentutkijoista. Vuonna 2014 hän todisti oikeudessa tapauksessa, jossa Tiililän kielentutkimuksella hankkimat todisteet olivat lopulta tuomion kannalta avainasemassa.

Vuonna 2014 Pirkanmaan käräjäoikeudessa käsiteltiin törkeää petosrikossepäilyä. Syytettynä oli liikemies Carl J. Danhammer, entiseltä nimeltään Jouko Juvonen, jonka vaiheikkaaseen elämäntarinaa sisältyy niin erilaisia liiketoimia ja politiikkaa kuin seurapiirielämäkin, muun muassa lyhyeksi jäänyt avioliitto Anu Saagimin kanssa. Tällä kertaa Danhammerin bisnekset olivat johtaneet siihen, että hänen epäiltiin huijanneen satojatuhansia euroja rovaniemeläiseltä mieheltä, joka oli luottanut Danhammerin apuun liiketoimissaan ja menettänyt koko omaisuutensa.

Rovaniemeläismiehen ja Danhammerin ystävyuden alkumetreit sijoittuivat vaihtoehtoisesti joko Rovaniemelle, kuten Danhammer väitti, tai Espanjaan, kuten esitutkinnassa kuultu todistaja väitti, mutta joka tapauksessa he olivat alkaneet liikkua Rovaniemellä tiiviisti yhdessä. Danhammer lupasi auttaa miestä tämän liiketoimissa. Mies oli rakennuttanut Lappiin rivitaloasuntoja ja ryhtynyt myymään niihin lomaosakkeita. Hän olisi halunnut rakennusluvan lomakylän laajentamiseen, mutta sitä ei ollut myönnetty. Danhammer ryhtyi miehen asiainhoitajaksi ja alkoi järjestellä liiketoimia. Kaikki viestiliikenne kulki hänen kauttaan.

KUN POLIISTOPINNOISSANI TULI
AJANKOHTAISEKSI ALOITTA
OPINNÄYTETYÖN TEKEMINEN,
MINULLE OLI SELVÄÄ, ETTÄ
HALUSIN YHDISTÄÄ JOTENKIN
KIELENTUTKIMUKSEN JA POLIISIN
TYÖN.

TIETEELLINEN KIRJOITTAMINEN
JA OPINNÄYTETYÖ EI SITÄ
PAITSI OLE MIELESTÄNI KOVIN
KAUKANA POLIISITYÖSTÄ, VÄÄN
PIKEMMINKIN SE OPETTAA JUURI
OLEELLISIA TAITOJA: KRIITTISTÄ
AJATTELUA, ERILAISTEN LÄHTEIDEN
LUOTETTAVUUDEN PUNNITSEMISTA,
LAAJAN TIETOMÄÄRÄN HALLINTAA
JA HYVÄN YLEISKIELEN
KIRJOITAMISTA.

KOTIMAISTEN KIELTEN KESKUKSEN
ERITYISASIAANTUNTIJA, DOSENTTI
ULLA TIILILÄ ON YKSI FORENSISTA
KIELENTUTKIMUSTA SUOMESSA
TEHNEISTÄ KIELENTUTKIKOISTA.

Mies vastaanotti satoja fakseja, joiden lähettäjinä oli muun muassa työ- ja elinkeinoministeriön virkamiehiä. Allekirjoituksina oli esimerkiksi Topi, Maire, hallitusneuvos KG Peltola, Ystävä Savosta, kiinteistö- ja rakennusarkkitehti Eija K.

Jorppo ja Väyrynen. Fakseja oli salattu leimoilla, osassa oli merkintänä ”erittäin erittäin salainen”, eikä mies näyttänyt niitä kenellekään.

Tuttavilleen hän kuitenkin kertoi, että saisi paljon EU-rahaa, kun rakennuslupa ensin järjestyisi.

Mieheltä pyydettiin kirjeissä muun muassa mainoskuluihin, rakennuslupiin ja maanmittaukseen yhteensä satojatuhansia euroja. Hänelle luvattiin avustuksia EU:lta, Rovaniemen kaupungilta ja Kemijoki-yhtiöltä. Danhammer laskutti asioiden hoitamisesta myös tuhansia euroja, mutta väitti niiden sisältävän vain matka- ja edustuskuluja. Hänen mukaansa rahoja tarvittiin palkkioihin ja lahjuksiin. Mies siirsi rahoja tilille, joka oli Danhammerin vaimon Paulan nimissä. Välillä mies nosti pyydettyjä summia käteistä rahaa ja antoi ne kirjekuoressa Danhammerille. Tämä kertoi vievänsä ne suoraan virkamiehille. Rahan lisäksi virkamiehet tarvitsivat poronlihaa, jota vanhus osti useita kertoja vuodessa. Laskua lihoista kertyi lopulta yhteensä kymmenentuhatta euroa.

Kun vuonna 2010 miehen rahat alkoivat olla lopussa, Danhammer yritti saada hänen nimissään 25 000 euron pikalainan. Se ei onnistunut, ja kirjei-

den sävy alkoi muuttua uhkaavaksi. Rikostutkinnan ollessa jo käynnissä vuonna 2011 Danhammer yritti saada miehen allekirjoittamaan paperin, jonka mukaan mies luopuisi rikossyytteistä ja antaisi 60 000 euron lain-

nan. Miehen nimissä lähetettiin kirje syyttäjänvirastoon, jossa Danhammerin kiistettiin tehneen miestä kohtaan minikäänlaista rikosta.

Poliisi suoritti laajaa esitutkintaa ja löysi näyttöä, joka viittasi siihen, että Danhammer oli itse kaikkien miehelle tulleiden faksien takana. Faksien järjestysnumeroista pääteltiin, että ne oli lähetetty samalla laitteella. Kun Danhammer oli ulkomailla, mies ei saanut fakseja lainkaan. Danhammerilta takavarikoidulta muistitikulta poliisi löysi Mairen lähettämä viestin. Viestien ja niiden kielen tutkiminen vaati kuitenkin asiantuntija-apua, ja poliisi kääntyi Ulla Tiirilän puoleen. Tiirilän tekemän tutkimuksen aineistona oli yhteensä 101 tekstiä.

Kielentutkija voi kiinnittää huomionsa periaatteessa mihin tahansa tekstin tai kielen piirteeseen, ja siksi hänellä tulee olla paljon tietoa erilaisista kielen muodoista, kuten murteisista tai slangista ja toisaalta myös yleiskielen oikeinkirjoituksesta. Lisäksi esimerkiksi kielen sanaston, rakenteen ja kieliopin erikoisosaaminen voi olla hyödyllistä. Analyysin lähtökohta on, että kirjoittajasta ja kirjoitustilanteesta jää jälkiä tekstiin. Vaikka ihmisen olisi periaatteessa mahdollista käyttää kieltä lukuisin eri tavoin, yksilöllä on tapana

VIESTIEN JA NIIDEN KIELEN
TUTKIMINEN VAATI KUITENKIN
ASIAANTUNTIJA-APUA, JA
POLIISI KÄÄNTYI ULLA
TIIRILÄN PUOLEEN.

tehdä itselleen tyypillisiä valintoja. Näihin valintoihin vaikuttaa muun muassa ihmisen sukupuoli, ikä ja koulutustausta. Tiililän huomio kiinnittyi Danhammerin tapaukseen liittyvissä materiaaleissa kolmeen näkökulmaan: kieleen ja sananvalintoihin, tekstin sisältöön ja teksteissä ilmeneviin vuorovaikutussuhteisiin. Keran toistuva sana tai kielen ilmiö ei vielä ole analyysin kannalta merkitsevää, mutta toistuvat ilmiöt voivat olla. Oleellista on ymmärtää, että kielentutkimus ei tarjoa samankaltaista yksi yhteen -johtopäätöstä kuin esimerkiksi DNA-näytteiden analysointi. Kielentutkija ilmaisee tuloksensa todennäköisyysasteikolla, ja on tuomioistuimen vapaan todistusharkinnan varassa, mikä paino tutkimuksen tuloksille annetaan. Toisaalta on tärkeä ymmärtää, ettei ”DNA-hitti” eli henkilön DNA:n tunnistaminenkaan kerro vielä periaatteessa mitään henkilön syyllisyydestä tai syyttömyydestä. Kaikki näyttö on poliisin esitutkinnassa sidottava osaksi kokonaisuutta, eikä mikään yksittäinen tieteellinen menetelmin saatu näyttö välttämättä riitä tuomioon, vaikka sen tulos olisi kuinka varma tahansa.

Danhammerin poliisille lähettämiä sähköposteja Tiililä käytti vertailuaineistona. Niiden kielioppivirheet ja retoriikka olivat samanlaisia kuin rovaniemeläismiehen saamissa viesteissä. Teksteissä esiintyi toistuvasti *no-* ja *kuitenkin*-sanoilla alkavia lauseita. Teksteissä oli paljon yhdyssanavirheitä, yhden virkkeen mittaisia kappaleita ja niissä toistui erikoinen tapa merkitä sulkumerkin jälkeen välilyönti. Rovaniemeläismiehestä käytettiin erilaisia värikkäitä nimityksiä, kuten *paroni*, tai häntä puhuteltiin *Sir*-tittelillä. Vaikka viranomaiset eivät tavallisesti kirjoita minä-

ANALYYSIN LÄHTÖKOHTA ON,
ETTÄ KIRJOITTAJASTA JA
KIRJOITUSTILANTEESTA JÄÄ
JÄLKIÄ TEKSTIIN.

KAIKKI NÄYTTÖ ON POLIISIN
ESITUTKINNASSA SIDOTTAVA
OSAKSI KOKONAISUUTTA,
EIKÄ MIKÄÄN YKSITTÄINEN
TIETEELLISIN MENETELMIN SAATU
NÄYTTÖ VÄLTTÄMÄTTÄ RIITÄ
TUOMIOON, VAIKKA SEN TULOS OLISI
KUINKA VARMA TAHANSA.

muodossa, viesteissä viitattiin usein ensimmäisessä persoonassa kirjoittajaan. Teksteissä myös kiroiltiin paljon, vaikka sekään ei ole viranomaisten kielelle tyyppillistä.

Tiililän mukaan teksteistä syntyi kokonaisuus, jossa ainoa nimellä ja omilla yhteystiedoillaan esiintyvä ihminen oli Danhammer. Muut esiintyvät etu- tai lempinimellä, eikä teksteissä ollut heidän yhteystietojaan. Vuorovaikutus oli manipulatiivista, ja teksteissä puhuttiin voitelurahoista, lahjoista ja salaisista kirjekuorista. Tutkimuksensa pohjalta Tiililä esitti johtopäätöksen, että tekstit oli todennäköisesti kirjoittanut sama henkilö. Oli epätodennäköistä, että viranomaistehtävissä työskentelevistä, miehelle viestejä lähettäneistä henkilöistä kukaan ei tuntisi yleiskielen normeja tai hallinnon tekstilajeja. Poliisi oli jo aiemmin todennut, että teksteissä mainittujen ihmisten henkilöllisyyksiä ja työpaikkoja ei voitu vahvistaa. Työ- ja elinkeinoministeriössä ei ollut töissä hallitusneuvos KG Peltola eikä Eija K. Jorppoa. Myöskään Mairen työpaikkoja ERP rahoitus, EU rahastot toiminnat yrityksille ja toiminnille, EU:n laki- ja talousosasto ja ERAK-osasto ei ollut olemassa.

Tapausta käsiteltiin vuonna 2014 Pirkanmaan käräjäoikeudessa. Tiililä oli oikeudessa todistamassa lausunnostaan, ja syyttäjän mukaan tuomion kannalta ratkaisevaa oli juuri hänen tekemänsä tekstianalyysi. Danham-

mer tuomittiin vuoden ja kahdeksan kuukauden ehdolliseen vankeuteen, yhdyskuntapalveluun ja maksamaan korvauksia miltei 300 000 euroa. Hän kiisti syyllisyytensä ja valitti hovioikeuteen, joka teki asiassa ratkaisun

kesällä 2015. Hovi-oikeus lievensi tuomiota poistamalla yhdyskuntapalvelun, sillä Danhammer tunnusti teot.

TIILILÄ OLI OIKEUDESSA
TODISTAMASSA LAUSUNNOSTAAN,
JA SYYTTÄJÄN MUKAAN TUOMION
KANNALTA RATKAISEVAA OLI
JUURI HÄNEN TEKEMÄNSÄ
TEKSTIANALYYSI.

Unabomberin ja Danhammerin tapauksissa kielentutkimusta hyödynnettiin epäillyn tunnistamiseksi ja yhdistämiseksi tekoihin, mutta joskus kieli ja tekstit ovat tutkittavana olevan rikoksen tunnusmerkistön toteutumisen keskiössä. Muun muassa kunnianloukkaus, yksityiselämää loukkaavan tiedon levittäminen ja viestintärauhan rikkominen ovat rikoksia, joihin voi liittyä esimerkiksi viestien lähettämistä tai jonkin tekstin kirjoittamista ja laittamista julkisesti luettavaksi. Viimeksi kuluneina vuosina sosiaalinen media ja siellä esiintyvä vihapuhe ovat olleet laajan mediahuomion kohteena. Eri-laiset sosiaalisen median välineet antavat kenelle tahansa mahdollisuuden saada äänensä enemmän tai vähemmän kuuluviin, mutta samalla yksilön tulee muistaa vastuunsa omista sanomisistaan.

Vuonna 2010 tuolloinen Asikkalan kunnanvaltuutettu, eduskuntavaaliehdokas James Hirvisaari koetteli rangaistavuuden rajoja Uusi Suomi-sivustolla julkaisemallaan blogitek-

tillä. Tekstin otsikkona oli Kikkarapäälle kuoonon, ja siinä Hirvisaari väitti muslimimaahanmuuton tuovan Suomeen rasismia sekä ”kaupan päälle” esimerkiksi syrjintää, sietämätöntä ylimerclisyyttä ja huonoa käytöstä, vihaa, naisten alistamista, lasten silpomista, erilaista muuta väkivaltaa ja muita tapoja ja ilmiöitä, joita Hirvisaari kuvaili inhottaviksi ja umpikieroutuneiksi. Lisäksi Hirvisaari väitti, että ”islamissa vihan ja väkivallan kulttuuri on sisäänrakennettuna ja jatkuvasti voimassa pyhän sodan käsitteenä”.

Hirvisaarta epäiltiin kiihottamisesta kansanryhmää vastaan¹. Laki ehti kyseisen pykälän kohdalla muuttua vuonna 2011, mutta Hirvisaaren teon käsittelyssä sovellettiin koko oikeuskäsittelyn ajan vuonna 2008 säädettyä rikoslain kohtaa. Sen mukaan rangaistavaa oli levittää yleisön keskuuteen lausuntoja tai muita tiedonantoja, ”joissa uhataan, panetellaan tai solvataan jotakin kansallista, etnistä, rodullista tai uskonnollista ryhmää taikka niihin rinnastettavaa muuta kansanryhmää”. Rangaistusasteikkona teossa oli ja on edelleen sakosta kahteen vuotta vankeutta.

Syyttäjä esitti, että Hirvisaaren kirjoituksessa lausuttiin syrjivä ja yleistävä väite, että muslimit olisivat taipuvaisia väkivaltaisuuteen, muuhun rikollisuuteen ja jopa terrorismiin. Tämän vuoksi syyttäjä piti kirjoitusta kyseistä ihmisryhmää solvaavana, panettelevana ja heidän ihmisarvoaan loukkaavana. Lisäksi kirjoitus oli otsikkonsa vuoksi uhkaava, koska voima-toimet muslimeja kohtaan esitettiin siinä hyväksyttävänä.

Hirvisaari küsti syyttäjän esittämän te-

UNAROMBERIN JA DANHAMMERIN
TAPAUKSISSA KIELENTUTKIMUSTA
HYÖDYNNETTIIN EPÄILLYN
TUNNISTAMISEKSI JA
YHDISTÄMISEKSI TEKOOIHIN, MUTTA
JOSKUS KIELI JA TEKSTIT OVAT
TUTKITTAVANA OLEVAN RIKOKSEN
TUNNUSMERKISTÖN TOTEUTUMISEN
KESKIOSSÄ.

SEN MUKAAN RANGAISTAVAA
OLI LEVITTÄÄ YLEISÖN
KESKUUTEEN LAUSUNTOJA TAI
MUITA TIEDONANTOJA, ”JOISSA
UHATAAN, PANETELLAAN TAI
SOLVATAAN JOTAKIN KANSALLISTA,
ETNISTÄ, RODULLISTA TAI
USKONNOLLISTA RYHMÄÄ TAIKKA
NIIHIN RINNASTETTAVAA MUUTA
KANSANRYHMÄÄ”.

¹ Rikoslaki 11:10 §.

onkuvauksen ja syyllisyytensä rangaitavaan tekoon. Hän vetosi, että kyse oli ollut poliittisesta, sananvapauden rajoissa esitetystä mielipiteestä. Käräjäoikeus piti perusteluissaan keskeisenä seikkana juuri sananvapauden ja sen rajoittamisen välistä rajanvetoa. Oikeus punnitsi sitä, täyttikö teksti lainkohdassa mainitun rikoksen tunnusmerkistön kansanryhmän uhkaamisen, panettelun tai solvaamisen osalta.

Sananvapaus on turvattu Suomen perustuslaissa, Euroopan ihmisoikeussopimuksessa sekä YK:n ihmisoikeussopimuksessa. Se ei kuitenkaan ole rajoittamaton, vaikka sen keskiöön kuuluukin poliittinen sananvapaus, jota voidaan vain poikkeuksellisesti rajoittaa. Käräjäoikeus katsoi, että Hirvisaaren teksti oli poliittinen puheenvuoro hänen taustansa perusteella. Alkuperäisen blogitekstin ohella oikeuden mukaan kommentit, joita Hirvisaari oli saamiinsa vastauksiin kirjoittanut, sisältyivät tekstiin. Oikeuden mukaan Hirvisaaren tarkoitus ei ollut ollut solvata tai panetella kaikkia muslimeja. Tämä perustui huomiointiin, ettei tekstissä väitetty kaikkien muslimien aiheuttavan lieveilmiöitä eikä siinä vaadittu muslimien aseman muutosta Suomessa. Siinä ei myöskään väitetty lieveilmiöitä jo olevan Suomessa. Koska otsikko oli liittynyt julkisuudessa esiteltyyn

pahoinpitelytapaukseen, sitä ei voinut pitää uhkaavana vaan hyväksyttävänä blogitekstin tyyliin nähden ja huomion herättämisen kannalta perusteltuna. Oikeus lausui, että Hirvisaari olisi voinut valita ilmaisunsa toisin ja että

joku voi pitää tekstiä vastenmielisenä. Kuitenkin Hirvisaari pitäytyi sallitun liioittelun rajoissa, eikä siten käräjäoikeuden mukaan syyllistynyt rangaitavaan tekoon.

Syyttäjä valitti ratkaisusta Kouvolan hovioikeuteen ja vaati teosta edelleen rangaistusta. Vas-

tauksessaan Hirvisaari kiisti syyllistyneensä rikokseen ja kertoi, että oli luetellut tekstissä islamilaiseen maailmaan kuuluvia ilmiöitä, jotka ovat todellisia. Hän kiisti, että teksti olisi ollut alatyylinen tai vihapuhetta. Hänen tavoitteensa oli ollut herättää keskustelua ja tuoda esiin mahdollisia uhkakuvia. Hän kritisoi ihmisten sijaan ilmiötä, eikä teksti hänen mukaansa poikennut julkisessa keskustelussa esitetystä kirjoituksista.

Hovioikeudessa punnittiin samaa sananvapauden ja rikoksen tunnusmerkistön toteutumisen välistä rajaa kuin käräjäoikeudessa. Tulokannan kannalta keskeistä on, kuinka panettelu ja solvaaminen määritellään. Panettelussa on kyse perusteettomasta väitteestä, kun taas solvausta voi olla todenmukaisten väitteiden esittäminen loukkaamistarkoituksessa. Jos arvio

HOVIOIKEUDEN MUKAAN
TEKSTI OLI SISÄLLÖLTÄÄN
OMIAAN AIHEUTTAMAAN
SUVAITSEMATTOMUUTTA,
HALVEKSUNTAA JA JOPA
VIHAA MUSLIMEJA
KOHTAAN, JA HIRVISAAREN
KATSOTTIIN PANETELLEEN
JA SOLVANNEEN HEITÄ
RIKOKSEN TUNNUSMERKISTÖN
TARKOITTAMALLA TAVALLA.

kansanryhmästä ei ole asiallisesti esitetty ja jos sitä ei perustella asiasyillä, kyse voi olla kiihottamisrikoksesta. Oikeuden johtopäätöksissä määriteltiin Hirvisaaren teon tunnusmerkistön mukaisuutta ja teon tahallisuutta.

Hovioikeus oli samoilla linjoilla kuin käräjäoikeus siinä, että Hirvisaaren teksti oli poliittinen puheenvuoro ja sananvapaus kattaa oikeuden liioitteluun ja provokaatioon. Puolueet saavat esittää näkemyksiä maahanmuuton ongelmista siitäkkin huolimatta, että ne voivat loukata, järkyttää tai huolestuttaa. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen mukaan tärkeää on kuitenkin välttää suvaitsemattomuutta ruokkivia ilmauksia. Hovioikeus katsoi, että Hirvisaaren teksti oli yleistävää ja syrjivää. Tekstissä leimattiin koko kansanryhmä sen sijaan, että siinä olisi puhuttu vain ääriaineksesta. Hirvisaari perusteli tekstiään halulla ottaa kantaa keskusteluun, mutta kielteisiä seurauksia ei esitetty asialliseen sävyyn. Hovioikeuden mukaan teksti oli sisällöltään omiaan aiheuttamaan suvaitsemattomuutta, halveksuntaa ja jopa vihaa muslimeja kohtaan, ja Hirvisaaren katsottiin panetelleen ja solvanneen heitä rikoksen tunnusmerkistön tarkoittamalla tavalla. Oikeus toteutti, että Hirvisaaren oli täytynyt pitää todennäköisenä, ja siten ymmärtää, että kirjoitus toteutti edellä kuvatut rikoksen tunnusmerkistön seikat. Näin ollen teko oli tahallinen. Hirvisaari tuomittiin 25 päiväsakkoon, ja kun korkein oikeus kieltäytyi antamasta valituslupaa, tuomio jäi lainvoimaiseksi. Hirvisaaren tuomio ei ole jäänyt ainoaksi laatuaan: viimeksi kuluneina vuosina eri oikeusasteissa on useita kertoja punnittu sitä, missä sananvapauden rajat politiikassa menevät.

* * *

Poliisin koulutukseen kuuluu kymmenen kuukauden mittainen työharjoittelu, jonka itse suoritin Itä-Suomen poliisilaitoksessa Joensuun poliisiaseamalla. Harjoitteluajana työskennellään määräämällä nuoremman konstaapelin virassa ja tehdään ”oikeita poliisitoimia” kentällä, rikostutkinnassa, liikennesektorilla ja asiakaspalvelu- ja lupahallintotyössä. Kukin harjoittelija saa omat harjoitteluohjeet, jotka ovat kokeneita, ohjaustyöhön perehdytettyjä poliiseja, ja he myös arvioivat opiskelijan suoriutumista tehtävistään. Vaikka ohjaaja opastaa ja toimii tukena harjoittelun aikana, nuorempana konstaapelina toimitaan silti omalla virkavastuulla ja opetellaan itsenäistä päätöksentekoa ja eri tehtävien hoitamista. Harjoittelun aikana kirjasin rikosilmoituksia, otin kiinni rattijuoppoja, kuulustelin kymmeniä ihmisiä, otin kiinni etsintäkuulutettuja, kuljetin karanneita koiria koirahoitolaan talteen ja rauhoittelin juhlivia nuoria kerrostaloasunnoissa. Monen muun aloittelevan poliisin tavoin koin erityisen mieluisaksi kenttätöiden, jossa pääsee näkemään erilaisia ihmisiä ja tapahtumapaikkoja ja työ on hyvin konkreettista. Työtehtävien lisäksi erityisen kokemuksen kentällä vietetystä ajasta teki ohjaajani, joka jakoi minulle vuoroissa vietettyjen tuntien aikana

HARJOITTELUN
AIKANA KIRJASIN
RIKOSILMOITUKSIA, OTIN
KIINNI RATTIJUOPPOJA,
KUULUSTELIN KYMMENIÄ
IHMISIÄ, OTIN KIINNI
ETSINTÄKUULUTETTUJA,
KULJETIN KARANNEITA
KOIRIA KOIRAHOITOLAAN
TALTEEN JA
RAUHOITTELIN
JUHLIVIA NUORIA
KERROSTALOASUNNOISSA.

paitsi poliisi- myös elämäkokemustaan. Vaikka edustimme eri sukupuolta, sukupolvea ja taustamme olivat monelta osin erilaisia, työ yhdisti meitä ja välillä intoilimme keikoista toinen toisillemme. Parhaimmillaan koin, että harjoittelu vastasi juuri niitä unelmia, joita minulla on lapsesta asti poliisin työstä ollut.

Poliisi on paljon tekemisissä niin sanottujen ”tavallisten ihmisten” kanssa, ja monet tapahtuneista rikoksista saavat tilaa mediassa vain yhden tiedottavan pikku-uutisen verran. Silloin tällöin rikokset ja niiden osalliset ovat kuitenkin niin poikkeuksellisia, että ne saattavat päätyä vuosiksi tai jopa vuosikymmeniksi valtakunnallisen huomion kohteiksi. Harjoittelujaksoni aikana Joensuun iso tapaus oli mediassa sarjahukuttajaksi nimetyn Pekka Seppäsen käräjäoikeuskäsittely ja tuomio. Pohjois-Karjalan käräjäoikeus tuomitsi Seppäsen 14,5 vuodeksi vankeuteen kahdesta taposta, kolmesta tapon yrityksestä, törkeästä kuolemantuottamuksesta, alkoholirikoksesta, parituksesta ja pahoinpitelystä. Teot olivat tapahtuneet vuosien 2007–2014 aikana, ja kun oikeuskäsittelyn ja tuomion myötä julkisuuteen tuli tietoa tapahtumista ja rikosten uhreista, niistä kirjoitettiin laajoja artikkeleita ja Seppäseen liittyviä tapahtumia ruodittiin perusteellisesti. Seppäsen tapaus oli viikko-kausia esillä uutisissa, ja internetissä

pyöri jopa Seppäsestä tehtyjä meemejä. Seppäsen valitettua tuomiosta tapaus siirtyi hovioikeuden käsiteltäväksi ja nousi uudelleen mediahuomion kohteeksi. Itä-Suomen hovioikeus antoi lokakuussa 2017 asiassa välituomion, jossa määräsi Seppäsen mielentilatutkimukseen ja vaarallisuusarvioon.

Ulvilan surmaksi kutsuttu henkirikos on ollut tapaus, jonka käännteitä on seurattu mediassa vuodesta 2006 lähtien. Tuolloin joulukuussa ulvilalainen Jukka S. Lahti surmattiin kotonaan puukottamalla. Hänen vaimonsa Anneli Auer oli teon aikaan kotona. Auer soitti teosta hätäkeskukseen ja kertoi, että taloon oli tullut sisään isokokoinen, tukevahko tummiin pukeutunut mies, ja tämä oli puukottanut Lahden kuoliaaksi. Kun poliisi ja ensihoito pääsivät paikalle, Lahti oli jo menehtynyt. Poliisilla oli käsissään ruumis, loukkaantunut puoliso Auer sekä perheen neljä lasta, jotka selvisivät tilanteesta vammoitta.

Poliisin tutkimusten lähtökohta oli, että taloon oli tunkeutunut perheelle tuntematon mieshenkilö. Lahti oli työskennellyt henkilöstöpsykologina porilaisessa yrityksessä, jossa hänen tehtävänsä oli ollut tukea henkilöstöä irtisanomisiin liittyvissä asioissa. Lahti oli saanut uhkauksia, ja motiiviksi arveltiin kosta. Näyttöä tunkeutujasta oli kuitenkin vähän, vain muutamia jalanjälkiä, tekokuituja ja DNA-jälki, joka lopulta vuosien päästä paljastui Rikosteknisen laboratorion työntekijän ja Lahden DNA:n sekoitteeksi. Keskeiseksi näytöksi ja vuosien tutkinnan kohteeksi nousi hätäkeskuspuhelu, jonka taustalla kuului Lahden huutoja, muttei juuri viitteitä ulkopuolisesta tekijästä.

Vuonna 2009 poliisi pidätti Anne-

VAIKKA EDUSTIMME ERI SUKUPUOLTA,
SUKUPOLVEA JA TAUSTAMME OLIVAT
MONELTA OSIN ERILAISIA, TYÖ
YHDISTI MEITÄ JA VÄLILLÄ
INTOILIMME KEIKOISTA TOINEN
TOISILLEMME.

AUER SOITTI TEOSTA
HÄTÄKESKUKSEEN JA KERTOI,
ETTÄ TALOON OLI TULLUT SISÄÄN
ISOKOKOINEN, TUKEVAHKO TUMMIIN
PUKEUTUNUT MIES, JA TÄMÄ OLI
PUUKOTTANUT LAHDEN KUOLIAAKSI.

li Auerin epäiltynä teosta, ja vuonna 2010 hänet tuomittiin murhasta Satakunnan käräjäoikeudessa. Auer valitti tuomiosta Vaasan hovioikeuteen, ja kesällä 2011 hovioikeus totesi hänet syyttömäksi. Syyttäjä haki valituslupaa korkeimmalta oikeudelta, mutta lokakuussa 2012 korkein oikeus palautti surman Satakunnan käräjäoikeuteen. Perusteluna oli tarve käsitellä laajasti uusi näyttö, joka perustui Auerin veljen kuvamiin Auerin ja lasten haastatteluihin. Joulukuussa 2013 Satakunnan käräjäoikeus totesi Auerin syylliseksi murhaan. Auer valitti jälleen hovioikeuteen, ja tammikuussa 2015 hovioikeus vapautti hänet äänestyspäätöksellä. Kun korkein oikeus ilmoitti saman vuoden lopussa hylkäävänsä kaikki valituslupahakemukset, hovioikeuden tuomio jäi voimaan. Ulvilan surma on siis toistaiseksi jäänyt pimeäksi, selvittämättömäksi henkirikokseksi.

Keskusrikospoliisin äänitutkija Tuija Niemi tutki hätäkeskuspuhelia lukuisia kertoja vuosien varrella, laati siitä useita litteraatteja ja todisti toistuvasti oikeudessa lausunnoistaan. Hän analysoi sekä puhelun keskustelun sisältöä ja kulkua että nauhoitteelta kuuluvia muita ääniä, kuten askelia. Tällaista tutkimusta kutsutaan forensiseksi fonetiikaksi. Kun lingvistiikan tutkimus keskittyy kieleen ja sen sisältöihin, fonetiikka tutkii akustista puhetta ja ääniä ylipäänsä, myös muita kuin ihmisen tuottamia. Tarvittaessa

fonetiikan ja lingvistiikan tutkimusmetodeja voidaan myös yhdistää, ja äänen lisäksi esimerkiksi henkilön tunnistamiseksi voidaan tutkia myös hänen kielensä sisältöä.

KESKEISEKSI NÄYTÖKSI JA
VUOSIEN TUTKINNAN KOHTEEKSI
NOUSI HÄTÄKESKUSPUHELU,
JONKA TAUSTALLA KUULUI
LAHDEN HUUTOJA, MUTTEI JUURI
VIITTEITÄ ULKOPUOLISESTA
TEKIJÄSTÄ.

Hätäkeskusnauhoituksen tutkimuksessa nousi esiin monenlaisia seikkoja, joita puitiin laajasti esitutkinnassa ja oikeudessa. Vuonna 2010 Niemen mukaan nauhoitteelta oli kuultavissa kaksitavuinen sana, jonka loppuosa oli

todennäköisesti *nole*, mutta alkuosasta ei voinut sanoa varmoja tulkintoja. Samaan aikaan puhelussa kuului Lahden tuskainen rääkäisy. Auerin puolustus huomautti, että nauhoitteessa oli tulkinnanvaraisuuksia ja kohdassa saattoi kuulla myös sanat *älä kuole*. Vuonna 2011 Auerin puolustus teetätti puhelusta uuden analyysin, ja äänitysstudio Finnvoxin toimitusjohtaja Risto Hemmi todisti, että hänen mukaansa nauhoitteelta kuului vieras ihmisääni, joka saattoi kuulua ulkopuoliselle tekijälle. Vuonna 2012 lisätutkinta-aineiston myötä nousi esiin Auerin itsensä alun perin kuulusteluissa esiin nostama mahdollisuus, että hän olisi nauhoittanut surman äänet aikaisemmin ja soittanut ne puhelun aikana nauhalta.

Vuonna 2013 Niemi piti oikeudessa todennäköisenä, että Lahti oli kuollessaan puhelun alkaessa. Hänen mielestään nauhoitteelta ei kuulunut ulkopuolisen puhetta eikä kamppailun tai ikkunasta poistumisen ääniä. Lisäksi Niemi huomautti, että hänen mieles-

tään oli erikoista, ettei tappaja vahingoittanut muita eikä Auer ollut huolissaan lasten turvallisuudesta. Lapset, lukuun ottamatta yhtä, joka puhui myös puhelun aikana hätäkeskuspäivystäjän kanssa, olivat hiljaa huoneissaan, mikä oli Niemen mukaan poikkeavaa. Lisäksi nauhoitteella kuuluvien äänten voimakkuus vaihteli hänen mukaansa puhelun aikana huomattavasti. Tuomion kokonaisarviossa Vaasan hovioikeus vuonna 2015 totesi, että hätäkeskuspuhelun analyysin tulokset sekä tukivat syytettä että todistivat sitä vastaan, sillä monet tarkastelun kohteena olleet seikat puhelun analyysissa jäivät lopulta epäselviksi ja vaille yksiselitteistä tulkintaa.

Hätäkeskuspuhelut ovat erityislaatuista tutkimusmateriaalia, sillä niissä puhuu usein henkilö, joka on joutunut äkilliseen hätätilanteeseen. Ulvilan surman puhelu on hätäkeskuspuheluksi erityisen poikkeuksellinen, sillä äänten perusteella Lahti kuolee puhelun aikana. Nauhoitteesta saatavan teknisen näytön ja akustisen puheen tutkimuksen ohella hätäkeskuspuheluista on mahdollista tehdä myös sisältöön kohdistuvaa kielentutkimusta. Hätäkeskuspuheluiden aitouden tutkimus on yksi forensisen lingvistiikan suuntaus, ja siihen liittyy soittajan puheen sisältöjen analysointi. Maailmalla tunnettu forensinen kielentutkija John Olsson tarjoaa teoksessaan ”Forensic linguistics. An Introduction to Language, Crime and the Law” (2004) karkean mallin siitä, minkälaisia piirteitä aidoista hätäkeskuspuheluista tavallisesti löytyy. Hänen mukaansa kolme keskeistä tutkimuskohdetta ovat puhelun osatekijät, soittajan asenne ja foneettisen tuotoksen piirteet.

Ensinnäkin puhelun osatekijöiden suh-

KESKUSRIKOSPOLIISIN
ÄÄNITUTKIJAJA TUIJA NIEMI TUTKI
HÄTÄKESKUSPUHELUA LUKUJSTIA
KERTOJAJA VUOSIEN VÄRRELLÄ, LAATI
SIITÄ USEITA LITTERAATTEJAJA
TODISTI TOISTUVASTI OIKEUDESSA
LAUSUNNOISTAAN.

TUOMION KOKONÄISÄRVIOSSA
VAASAN HOVIOIKEUS VUONNA 2015
TOTESI, ETTÄ HÄTÄKESKUSPUHELUN
ANALYYSIN TULOKSET SEKÄ TUKIVAT
SYYTETTÄ ETTÄ TODISTIVAT
SITÄ VASTAAN, SILLÄ MONET
TARKASTELUN KOHTEENA OLLEET
SEIKAT PUHELUN ANALYYSISSA
JÄIVÄT LOPULTA EPÄSELVIKSI
JAJA VÄILLE YKSISELITTEISTÄ
TULKINTAA.

HÄTÄKESKUSPUHELUIDEN AITouden
TUTKIMUS ON YKSI FORENSISEN
LINGVISTIIKAN SUUNTAUS, JAJA
SIIHEN LIITTYY SOITTAJAN PUHEEN
SISÄLTÖJEN ANALYSOINTI.

teen tutkijan huomio voi kiinnittyä siihen, minkälaista tietoa soittaja antaa tilanteesta. Keskeisiä ovat erityisesti vastaukset kysymyksiin *missä* ja *mitä*. Oleellisia ovat myös tiedot *kuka*, *miksi*, *milloin* ja *kuinka*. Tarkoitus ei ole, että hätäkeskuspäivystäjän tulisi esittää kysymykset tällaisenaan soittajalle, vaan nämä ovat kielentutkijaa auttavia kysymyksiä analyysin tekoa varten.

Antaako soittaja vastauksia näihin kysymyksiin puhelun aikana? Merkitystä ei ole silläkään, missä järjestyksessä soittaja kuvailee tapahtumia, kunhan hän antaa tietoa täsmällisesti. Tiedon antamisen yhteydessä aidon puhelun piirteisiin kuuluu, että soittaja ilmaisee suhteensa puhelun aiheeseen. Soittaja voi esimerkiksi kertoa olevansa itse uhri tai potentiaalinen uhri, rikoksen kohteena olevan omaisuuden omistaja tai jopa tilanteeseen sattunut ohikulkiija. Oleellista on, että aidossa puhelussa suhteen laatu tulee ilmi hätäkeskuspäivystäjälle.

Toisekseen tutkija voi tarkastella soittajan asennetta. Aidossa puhelussa soittaja on sitoutunut antamaan tapaukseen liittyviä lisätietoja ja hän on halukas yhteistyöhön hätäkeskuspäivystäjän kanssa. Soittaja vastaa kysymyksiin tarkasti ja perusteellisesti. Hän ei aiheuta konfliktia eikä vastakkainasettelutilannetta hätäkeskuspäivystäjän kanssa, ei edes silloin, jos päivystäjä kyseenalaistaa puhelun aitouden keskustelun aikana. Soittaja ja päivystäjä käyvät keskustelua yhtei-

sen tavoitteen, avun saamisen, vuoksi, mutta auktoriteettiasema on silti päivystäjällä. On soittajan etu, että hän on halukas yhteistyöhön.

Kolmanneksena tutkija voi tarkastella puhelun lausumien foneettisia piirteitä eli akustista puhetta. Aidossa puhelussa on tyypillistä, että päivystäjän ja soittajan lausumat, ”puheenvuorot”, ovat osittain päällekkäisiä, eli soittaja

TIEDON ANTAMISEN
YHTEYDESSÄ AIDON PUHELUN
PIIRTEISIIN KUULUU, ETTÄ
SOITTAJÄ ILMAISEE SUHTEENSA
PUHELUN AIHEESEEN.

vastaa päivystäjän kysymykseen ennen kuin tämä on edes ehtinyt esittää sitä loppuun asti. Tämä kertoo soittajan halukkuudesta vastata hänelle esitettyihin kysymyksiin. Tyypillistä on myös, että soittaja painottaa tärkeitä kohtia antamassaan informaatioissa ja tämä kuuluu hänen puheessaan. Mikäli kysymyksiin vastaaminen on hidasta tai soittaja jättää kokonaan vastaamatta, tämä voi viitata soittajan antamien tietojen valheellisuuteen. Samalla on huomioitava kuitenkin, että joskus puhelun aikana kuuluvuus voi olla huono ja reagointi kysymyksiin voi siksi olla hidasta. Mikäli puhelussa on kuitenkin kokonaisuudessaan vähän lausumien päällekkäisyyttä, se voi kieliiä soittajan haluttomuudesta yhteistyöhön. Aidoissa puheluissa on myös tyypillistä, ettei soittajan äänenkorkeus nouse virkkeiden lopussa muutoin kuin silloin, mikäli päivystäjä pyytää häntä toistamaan tai tarkentamaan sanomaansa tai jos levottomuuteen on jokin muu, välitön syy.

Olssonin esittämä tutkimusmalli pohjaa perusteelliseen analyysiin sii-

tä, minkälaisia aidot hätäkeskuspuhelut tavallisesti ovat. Joskus kielentutkimusta voidaan tehdä niin, että yksittäistä todistetta verrataan laajaan, jo analysoituun ja tunnettuun aineistoon. Tällöin tutkijan on tunnettava käyttämänsä vertailuaineisto ja sen piirteet hyvin.

Opinnäytetyössäni esittelemäni tapaukset osoittavat, että forensinen lingvistiikka antaa laajat mahdollisuudet rikostutkintaa varten, kunhan niistä vain ollaan tietoisia, ja tulevaisuudessa alalla on mahdollisuus kehittyä edelleen muiden forensisten tieteiden tavoin. Siksi rikostutkijankin olisi hyvä tuntee ainakin yleisellä tasolla, mistä kielentutkimuksessa on kyse ja milloin kieliasiantuntijan osaamisen hyödyntämiselle voi olla tarvetta.

Kun jälkikäteen tarkastelen miltei vuosikymmenen mittaista opintopolkuani, voin todeta, että kahden ammatin opiskelu putkeen on vaatinut paljon aikaa, rahaa, sitoutumista ja vähän naiivia uskoa siihen, että unelmiensa toteuttaminen kannattaa.

Monitieteinen yliopistoyhteisö ja virkamiehiä kouluttava Polamk ovat olleet kaksi hyvin erilaista opiskeluympäristöä, mutta koen, että omanlainen taustani oli minulle hyöty ja vahvuus poliisiopintojeni aikana. Erityisesti opinnäytetyön tekeminen oli kokonaisuutena työläs mutta mielekäs prosessi, jossa sain yhdistää kahden alan ammattitaitoani ja tuoda jotakin uutta poliisiin työhön liittyvään tutkimuskenttään.

Toivon ja haluan uskoa, että tuleva työurani tuo samaan tapaan eteeni mahdollisuuksia kehittyä sekä kielentutkijana että poliisina.

ÄIDOSSA PUHELUSSA SOITTAJA ON SITOUTUNUT ANTAMAAN TAPAUKSEEN LIITTYVIÄ LISÄTIETOJA JA HÄN ON HALUKAS YHTEISTYÖHÖN HÄTÄKESKUSPÄIVYSTÄJÄN KANSSA.

ÄIDOSSA PUHELUSSA ON TYYPILLISTÄ, ETTÄ PÄIVYSTÄJÄN JA SOITTAJAN LAUSUMAT, "PUHEENVUOROT", OVAT OSITTAIN PÄÄLLEKKÄISIÄ, ELI SOITTAJA VASTAA PÄIVYSTÄJÄN KYSYMYKSEEN ENNEN KUIN TÄMÄ ON EDES EHTINYT ESITTÄÄ SITÄ LOPPUUN ASTI.

OPINNÄYTETYÖSSÄNI ESITTELEMÄNI TAPAUKSET OSOITTAVAT, ETTÄ FORENSINEN LINGVISTIIKKA ANTAA LAAJAT MAHDOLLISUUDET RIKOSTUTKINTAA VARTEN, KUNHAN NIISTÄ VAIN OLLAAN TIETOISIA, JA TULEVAISUUDESSA ALALLA ON MAHDOLLISUUS KEHITTYÄ EDELLEEN MUIDEN FORENSISTEN TIETEIDEN TAVOIN.

KUN JÄLKIKÄTEEN TARKASTELEN MILTEI VUOSIKYMMENEN MITTAISTA OPINTOPOLKUANI, VOIN TODETA, ETTÄ KAHDEN AMMATIN OPISKELU PUTKEEN ON VAATINUT PALJON AIKAA, RAHAA, SITOUTUMISTA JA VÄHÄN NAIIVIA USKOA SIIHEN, ETTÄ UNELMIEN TOTEUTTAMINEN KANNATTAA.

LÄHTEILLE

- Coulthard, Malcolm: ”Author identification, idiolect and linguistic uniqueness.” *Applied Linguistics* 25, 2004:4, 431–447.
- FBI: ”The Unabomber.” 24.4.2008. Luettavissa: https://www.fbi.gov/news/stories/2008/april/unabomber_042408. Luettu 27.6.2016.
- FC [Theodore Kaczynski]: ”Industrial Society and Its Future.” *Washington Post* 1995. Luettavissa: <https://www.washingtonpost.com/wp-srv/national/longterm/unabomber/manifesto.text.htm>. Luettu 19.7.2017. (Suom. Teollinen yhteiskunta ja sen tulevaisuus. Savukeidas 2005.)
- Hitt, Jack: ”Words on trial.” *The New Yorker* 23.7.2012. Luettavissa: <https://www.newyorker.com/magazine/2012/07/23/words-on-trial>. Luettu 28.10.2016.
- Järvinen, Elina & Rämö, Aurora: ”Isäntä.” *Suomen Kuvalehti* 11/2017. Luettavissa: <https://suomenkuvalehti.fi/jutut/kotimaa/ensin-kuoli-nainen-kohtainen-kolmas-nain-sarjahukuttaja-kylvi-pelkoa-ymparilleen/>. Luettu 23.6.2017.
- Kouvolaan hovioikeus: ”Kiihottaminen kansanryhmää vastaan.” Antopäivä 12.12.2011. Luettavissa: <http://www.finlex.fi/fi/oikeus/ho/2012/kouho20121146?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=kiihottaminen%20kansanryhm%C3%A4%C3%A4>. Luettu 22.5.2017.
- Mäkinen, Rami: ”Ulvilan surma: ’U-O-L-E’ kuunneltiin neljästi.” *Iltta-Sanomat* 2010. Luettavissa: <http://www.is.fi/kotimaa/art-2000000099271.html>. Luettu 19.6.2017.
- Olsson, John: *Forensic linguistics: An Introduction to Language, Crime and the Law*. Continuum, 2004.
- Pernu, Ilkka: ”Levoton prinssi.” *Long Play* 22. E-kirja. Long Play Media Oy 2014.
- Rentola, Roosa: *Forensinen lingvistiikka. Kielentutkimuksen hyödyntäminen esitutkinnassa ja tuomioistuimessa*. Poliisi (AMK) -tutkinto. Opinnäytetyö. Poliiammattikorkeakoulu 2017.
- Salmi-Tolonen Tarja: ”Forensista lingvistiikkaa – kielentutkimuksen juridisia sovelluksia.” *Teoksessa: Kielen ja oikeuden kohtaamisia*. Foley, Richard (toim.). Talentum 2008. S. 375–393.
- Silfverberg, Anu: ”Kirosanat kiinnittivät huomion – kielentutkija auttoi poliisia ratkaisemaan petoksen.” *Helsingin Sanomat* 19.7.2015. Luettavissa: <http://www.hs.fi/sunnuntai/a1437102362230>. Luettu 16.1.2016.
- Tiililä, Ulla: ”Verbaaliset sormenjäljet – kielentutkimus huijausten ja rikosten tutkinnassa.”

Kielikello 2014:4. Luettavissa: <http://www.kielikello.fi/index.php?mid=2&pid=11&aid=2753>.
Luettu 16.1.2016.

- Tuuri, Johanna: ”Uuden hätäpuheluversion tehnyt: Yksi ihmisiä kuulostaa vieraalta.” MTV 2011. Luettavissa: <https://www.mtv.fi/uutiset/rikos/artikkeli/uuden-hatapuheluversion-tehnyt-yksi-ihmisaani-kuulostaa-vieraalta/2058496>. Luettu 19.6.2017.
- Tuuri, Johanna: ”Syyttäjä: Anneli Auer kiinnostunut äänistä – hätäpuhelun taustalla nauhoite?” MTV 2012. Luettavissa: <https://www.mtv.fi/uutiset/rikos/artikkeli/syyttaja-anneli-auer-kiinnostunut-aanista-hatapuhelun-taustalla-nauhoite/2048218>. Luettu 19.6.2017.
- Vaasan hovioikeus: ”Ulvilan surma.” Antopäivä 19.2.2015. Luettavissa: <https://oikeus.fi/hovioikeudet/vaasanhovioikeus/fi/index/hovioikeusratkaisut/hovioikeusratkaisut/1424270535081.html>. Luettu 18.6.2017.
- Vahvanen, Pekka: ”’Sinun, Ted.’ – näin Pekka Jyväskylästä päätyi kirjeenvaihtoon sarjamurhaajan kanssa.” Kuukausiliite 7.3.2015. Luettavissa: <http://www.hs.fi/kuukausiliite/a1425532429048>. Luettu 10.6.2016.
- Yle: ”Seitsemän kuollut sarjahukkuttajan kiinteistöillä – Tällainen on miehen 15-vuotinen rikoshistoria.” Yle Uutiset 19.1.2017. Luettavissa: <https://yle.fi/uutiset/3-9409717>. Luettu 23.6.2017.

POLIISI

TIINA TUULASVAARA-KALEVA

KUN PUHE EI RIITÄ

TIINA TUULASVAARA-KALEVA ON POLIISIMUSEON INTENDENTTI JA VASTANNUT MUSEON NÄYTTELYISTÄ. HÄN ON TYÖSKENNELLYT POLIISIMUSEOSSA SEN PERUSTAMIS-
VUODESTA 2004 LÄHTIEN. ENNEN SITÄ HÄN ON TOIMINUT TYÖVÄEN KESKUSMUSEOSSA JA TAMPEREEN MUSEOKESKUS VAPRIIKISSA.

TUULASVAARA-KALEVA OPETTAA POLIISIOPISKELIJOILLE POLIISIN HISTORIAA JA KÄY LUENNOIMASSA AIHEESTA MYÖS MUUALLA.

ARTIKKELI ON KIRJOITETTU VUONNA 2015.

”Teidän, pojat, on esiinnyttävä kadulla sellaisella ryhdikkyydellä, korskeudella ja sotilasmaisuudella, että tuo roskakansa teitä pelkää.” Johtajan ohje Venäjän autonomisen Suomen suuruhtinaskunnan poliisikoulussa kesällä 1906 johti poliisien lakkoon pääkaupungissa Helsingissä. Maassa elettiin poliittisesti levotonta aikaa, ja poliisikokelaat kuuluivat ohjeen kehotukseksi toimia omaa suomalaista kansaa vastaan.

Poliisikoulun johtajan sanat kuvaavat hyvin tuon aikakauden niin kutsuttua luonnonoikeusajattelua. Sen mukaan ihmiset perustivat valtion suojautuakseen toisiltaan ja samalla luovuttivat kaikki oikeutensa ylimmäle hallitsijalle, jonka velvollisuus oli ylläpitää rauhaa. Hallitsija jakoi säädöksillä valtaa virkamiehilleen parhaaksi katsomallaan tavalla. Poliisivaltuudet perustuivat Suomessa 1800-luvulla itse- ja yksinvaltiaan keisarin tahtoon, joka antoi poliiseille oikeuden käyttää väkivaltaa työtehtävissään. Kansalai-

KUN ISOLLA KENGÄLLÄ ASTUU,

JÄÄ ISO JÄLKI

sen velvollisuus oli vain alistua siihen.

Fyysinen väkivalta oli kiinteästi osa yhteiskuntaa vielä 1900-luvun alussa. Rauhanrikkojat tuomittiin usein häpeä- ja raipparangaistuksiin. Nimismiehet saattoivat käyttää ruumiillista kuritusta sekä kuulusteluissa että järjestyksen ylläpidossa. Pohjanmaalla kerrottiin vallesmannien panneen monesti ”kipeän kovaa vastaan”. Kamarikuulusteluissa nimismiehet ottivat ”tunnustuksia irti” piiskalla, joka oli punottu nahasta ja mes-sinkilangasta. Selkään-sä saivat keskellä päivää myös tavalliset kyläläiset, jotka vallesmannin mielestä olivat maantiellä hänen tientukkonaan. Saaristossa nimismies antoi pikkurikkeisiin syyllistyneille kovakou-raista kuritusta pampulla, jotta vähäpätöisiä asioita ei tarvinnut ”turhaan” viedä oikeuskäsittelyyn mantereelle. Ajatus kansalaisen oikeushyvästä ja ruumiillisesta koskemattomuudesta erosi nykyisestä.

Paikallinen poliisi ei Suomessa Venäjän tsaarin eli keisarin mielestä pystynyt pitämään kansalaisia riittävässä kurissa ja nuhteessa. Niinpä hän lähetti eri puolille maata, Tornioista Turkuun ja Viipurista Joensuuhun, kasakoita eli keisarin erikoisratsujoukkoja. Kasakoita tuli maahan heti Suomen sodan alussa 1808 ja he jäivät tänne vartiotehtäviin, valvomaan väestöä ja auttamaan paikallista poliisia erikoistehtävissä. He toimivat nopeina isku-

joukkoina väestöä vastaan esivallan näkökulmasta uhkaavissa tilanteissa. Suurin osa heistä oli Donin kasakoita, taitavia ratsastajia ja aseiden käyttäjiä, joiden palvelusaika kesti noin 25 vuotta. Kasakat eivät ymmärtäneet suomen kieltä, ja heidän toimintatapaansa poikkesi paikallispoliisin tavoista vieläkin väkivaltaisempaan suuntaan. Suomalaiset pelkäsivät ja vihasivatkin heitä. Isommille poliisilaitoksille palkattiin omia ratsupoliiseja 1880-luvulta alkaen, sillä kasakoiden käyttöä haluttiin nyt vähentää. Helsingin poliisilaitos ryhtyi 1900-luvun alussa pitämään konstaapeleille itsepuolustuskurseja sekä vaatimaan poliisiksi pyrkiviltä nyt hyvää fyysistä kuntoa ja vähintään 183 senttimetrin pituutta.

Venäjäistämispoliitiikan vastustus alkoi Suomessa 1800–1900-luvun taitteessa. Samalla haave itsenäisestä valtiosta heräsi ja suomalaiset ryhtyivät vastustamaan esivaltaa. Kasakat laukkasivat keskelle mieltään osoittavia ihmisiä kolmemetriset peitset ojossa ja hajottivat väenkokoukset sapelein ja solmuruoskin. Ensimmäisen maailmansodan alla kasakoiden määrä Suomessa kaksinkertaistettiin.

Venäjän maaliskuun 1917 vallankumouksen jälkeen suomalaiset sanoivat irti kaikki viroissa olleet poliisit, niin kutsutut ”tsaarin kätyrit”. Järjestyksen luisuminen pois esivallan käsistä oli

POLIISIVALTUUDET
PERUSTUIVAT SUOMESSA
1800-LUVULLA ITSE-
JA YKSINVALTIAAN
KEISARIN TAHTOON,
JOKA ANTOI
POLIISEILLE OIKEUDEN
KÄYTTÄÄ VÄKIVALTAA
TYÖTEHTÄVISSÄÄN.

alkanut. Poliisien tilalle otettiin kansanmilitsejä, ”omia hyviä miehiä”, joilla ei kuitenkaan ollut minkäänlaista osaamista esimerkiksi joukkojen hallintaan. Levottomuus ja turvattomuus lisääntyivät. Kesällä 1917 maahan iski myös nälänhätä. Eri kansalaisryhmittymät perustivat turvakseen omia suojeluskuntiaan. Lopulta oltiin tilanteessa, jossa maassa oli vastakkain kaksi suurta järjestyskaarti, puna- ja valkokaarti. Yksi Euroopan verisimmistä sisällissodista käytiin itsenäisessä Suomessa 27.1.–15.5.1918.

* * *

Sisällissodan jälkeen Suomen poliittinen ilmapiiri pysyi kireänä ja kansa oli kahuttia jakautunut. Sodan voittanut valkoinen osapuoli rekrytoi poliisit itselleen uskollisista oikeistolaisista suojeluskunnista, joihin taas työläiset eivät voineet luottaa. Lainkuuliaisuus väheni myös epäonnistuneen ja kansan oikeustajua koetelleen alkoholin kieltolain myötä. Väkivaltarikoksia oli maassa runsaasti. Myös poliiseja kuoli tuolloin virantoimituksessa enemmän kuin koskaan ennen ja jälkeen.

Hallitusmuodossa 1919 presidentillä oli valta antaa poliisille oikeuksia voimakeinoihin. Poliisiasetuksessa 1925 annettiin oikeus ”tarvittaviin voimakeinoihin”. Mitä ne olivat, sitä ei kuitenkaan erikseen määritelty. Rikoslain 1932 mukaan voimakeinojen tuli olla ”puolusteltavia”.

Kommunistinen puolue oli maassa lailla kielletty, joten sen agitaattorit toimivat ”maan alta”. Aktivistit äärioikealla sitä vastoin näkivät tasavaltaisen Suomen liian vasemmistolaisena. He ryhtyivät

ÄJATUS KANSALAISEN
OIKEUSHYVÄSTÄ JA RUUMIILLISESTA
KOSKEMATTOMUUDESTA EROSI
NYKYISESTÄ.

LOPULTA OLTIIIN TILANTEESSA,
JOSSA MAASSA OLI VASTAKKAIN
KAKSI SUURTA JÄRJESTYSKAARTIA,
PUNA- JA VALKOKAARTI.

MYÖS POLIISEJA KUOLI TUOLLOIN
VIRANTOIMITUKSESSA ENEMMÄN KUIN
KOSKAAN ENNEN JA JÄLKEEN.

POLIISIASETUKSESSA 1925
ANNETTIIN OIKEUS ”TÄRVITTAVIIN
VOIMAKEINOIHIN”. MITÄ NE OLIVAT,
SITÄ EI KUITENKAAN ERIKSEEN
MÄÄRITELTY.

painostamaan demokraattisesti vaaleilla valittuja päättäjiä väkivaltaisilla vapaudenriistoilla, kyydityksillä eli muilutuksilla. Liian vasemmistolaisiksi katsottuja henkilöitä siepattiin, pahoinpideltiin, kyydittiin toiselle paikakunnalle tai aina Suomen itärajalta ja pakotettiin kävelemään rajan yli. Muilutuksissa kuoli kolme henkilöä.

Maan hallitus katsoi nyt tarvitsevansa laillisuuden turvaksi valtakunnallisesti toimivan, sotilaallisesti koulutetun ja erikoisvarustellun ”Poliisinyrkin”, jonka oli määrä muun muassa laittaa ”lapualaisterrori” kuriin. Helsingissä alkoi syksyllä 1930 Liikkuvan Poliisikomennuskunnan (LPK) kolme kuukautta kestävä koulutus, josta ei hiiskuttu ulkopuolisille. LPK:n miesvahvuus oli ensin 50 poliisia. Oppiaineina oli eri säädösten ja yleisen poliisiopin lisäksi mm. jalkaväkiharjoituksia, poliisitaktiikkaa (kuten ryhmän käyttäminen rauhallista tai kapinoivaa yleisöä vastaan) sekä kaasusekoulutusta. Fyysistä kuntoa kehitettiin voimistelulla ja uinnilla, itsepuolustusta, kuljetustekniikkaa ja hengenpelastustakin harjoiteltiin. Komennuskunnalla oli myös erikoiskoulutettu konekivääriryhmä ja venäläiset Maxim-konekiväärit. Tehtäviä riitti, miehistöä oli Mäntsälän kapinan 1932 jälkeen jo yli 300.

Ohjekirjassa ”Poliisin menettelystä yleisen järjestyksen ja rauhan säilyttämiseksi” säädettiin vuonna 1928 mm.

seuraavaa:

”Tehtävissä, jotka voidaan suorittaa vain puhtaalla hyökkäystoiminnalla, kuuluvat raskaat aseet – erikoisvau-
nut konekivääreineen, konepistoolit – etuvoimiin, muissa tapauksissa tulee tämä kysymykseen vain hyvin harvoin.”

”Tästä huolimatta tulee poliisin pyrkimyksenä olla suoriutua tehtävästään asevoimaa käyttämättä. Myöskään ei poliisijohtaja saa unohtaa, että kapinallisten pyrkimyksenä on saada poliisi ampumaan ensimmäisen laukauksen taikka saada syyttää poliisia sen ampumisesta. Poliisimiesten, varsinkin johtajan, tulee kaikissa tilanteissa pysyä järkähtämättömän rauhallisina. Heillä ei saa olla hermoja lainkaan.”

Järjestyspoliisin koulutus työhön oli sen sijaan vähäistä. Harjoitus- ja palveluskäsikirja vuodelta 1930 ohjeisti:

”Patukka on kumista valmistettu lyömäase, johon poliisi voi, milloin

VÄHÄINEN KOULUTUS
SAATTOI JOHTAA
TRAAGISIIN
LOPPUTULOKSIIN JA
POLIISISURMIÄKIN
TAPAHTUI PALJON.

lain asettamat edellytykset ruumiillisiin pakkokeinoihin ryhtymisestä ovat olemassa, turvautua, ellei hänen toimivaltuuksiansa rajoissa antamiaan käs-
kyjä tahi kieltoja nou-

dateta – on hänen viimeiseen saakka vältettävä ampuma-aseen käyttöä ja koetettava selvittää tilanteesta lievemällä menettelyllä ja että lyömäaseen, patukan vauriot ovat säännöllisesti vähemmät kuin ampuma-aseen vauriot.”

Vähäinen koulutus saattoi johtaa

traagisiin lopputuloksiin ja poliisiturmia-kin tapahtui paljon. Ylikonstaapeli Anton Lundqvist ammuttiin toukokuussa 1931. Kaksi tunnettua ”huligaania ja viinatrokaria” olivat jo kauan kylväneet kauhua Pohjois-Pirkkalan Lamminkylässä (nykyistä Tamperetta). Illalla 12.5.1931 hälytettiin miesten rähinöintiä rauhoittamaan kylän konstaapeli Vihtori Maakala, joka takavarikoi miehiltä Mauser-pistoolin ja vei sen kotiinsa. Miehet jatkoivat juopotelua ja lähtivät puoliltaöin pelottelemaan kyläläisiä muun muassa särkien talojen ikkunoita. Yhdeltä yöllä eräs talollinen pakeni häiriköitä juosten Maakalan kotiin.

”Huligaanit” seurasivat perässä, tunkeutuivat asuntoon ja vaativat pistooliaan takaisin. Syntyneessä tappelussa Maakalaa lyötiin kirveellä päähän. Hän onnistui pakenemaan vaimonsa avulla ja lähti hakemaan lisäapua Epilän poliisiasemalta. Paluumatkalla heihin liittyi myös Pispalan poliiseja. Maakalan kodissa poliiseja kohtasi nyt kauhea näky. Konstaapelin 24-vuotias vaimo makasi päähän ammuttuna verilammikossa pienen tyttären itkessä vieressä. Poliisit lähtivät murhaajien perään ja kiinniottotilanteessa Ylöjärvellä heidän välilleen syttyi tulitaistelu. Ylikonstaapeli Anton Lundqvist (49 vuotta) sai osuman ja kuoli Tampereen sairaalassa 14.5.1931. Häntä suremaan jäi vaimo ja kaksi kouluikäistä lasta.

Lehdistö kirjoitti tapauksesta runsaasti ja yksityiskohtaisesti. Helsingin Sanomissa uutisoitiin ”erittäin suurta raakuutta osoittaneesta veriteosta” ja Aamulehti ”mieliä kuohuttavasta, törkeästä kostosta, joka raakuudessaan haki vertaistaan”.

POLIISILAITOSTEN ASEKIRJO
OLI LAAJA JA SEKALAINEN
ITSENÄISYYDEN ALUSSA.

Tampereella järjestettiin asian tiimoilta kansalaiskokous, missä vaadittiin kuolemanrangaistuksen palauttamista myös rauhanajan Suomeen.

Poliisilaitosten asekirjo oli laaja ja sekalainen itsenäisyyden alussa. Pui-set patukat muuttuivat kumisiksi 1920-luvun lopulla ja niin kutsutut puukkopistimet kuuluivat konstaapelin virkapukuun vielä vuonna 1946. Käsiasaina olivat revolverit tai Browning-, Walther- ja Parabellum-pistoolit. Ampuma-ase pidettiin piilossa housun taskussa. Kaasu-aseet tulivat käyttöön 1930-luvulla. Kuopiossa 27 järjestyspoliisia osti itselleen työaseeksi Perplex-kaasupistoolin, koska se oli ”kaupungin sakilaisissa herättänyt sellaista kauhua, etteivät he – enää rupea vihaamaansa poliisia ahdistamaan”.

* * *

Toinen maailmansota ja siitä Suomessa jatku-neet niin kutsutut vaaran vuodet 1939–1948 toivat poliisille uusia haasteita. Tavallinen rikoskonstaapeli saatettiin yhtäkkiä määrätä erittäin vaaralliseen tehtävään, johon nykyään lähetettäisiin vain erikoiskoulutuksen saaneet poliisin valmiusryhmät. Näin kävi esimerkiksi Tampereen poliisilaitoksen tarkastuskonstaapeli, rikosetsivä Otto Suoniemelle lokakuussa 1942.

Sodanvastustajien etsintä työllisti jatkosodan aikana Valpon eli Valtiol-lisen poliisin Tampereen osastoa, joka otti avukseen myös kaupungin poliiseja. Autonhuoltaja Pellervo Takatalo (28 vuotta) oli kaupungissa maanalaisten kommunistien nuoriso-vastaava. Hän soti talvisodassa Summassa, mutta ei hyväksynyt Suomen liittoutumista fasisisen Saksan kanssa. Hän ryhtyi jatkosodan alkaessa kokoamaan työläisnuorista sodan vastarintaryhmää suorittamaan erilaisia sabotaaseja. Tampereella ja ympäristössä tehtiin yhteensä 21 tihutyötä 23.8.1941–23.10.1942. Armeijan autoja, ratakiskoja, junia ja muunta-jia räjäyteltiin, Ratinan voimalaitos ja Takon kattohuopatehdaskin saivat omat osuutensa. Valpon etsivät pidät-tivät Takatalon, mutta hän onnistui pakenemaan tammikuussa 1942. Lo-kakuussa etsivät saivat varman tiedon hänen piilopaikastaan.

TAVALLINEN
RIKOSKONSTAAPELI
SAATETTIIN YHTÄKKIÄ
MÄÄRÄTÄ ERITTÄIN
VAARALLISEEN
TEHTÄVÄÄN,
JOHON NYKYÄÄN
LÄHETETTÄISIIN VAIN
ERIKOISKOULUTUKSEN
SAANEET POLIISIN
VALMIUSRYHMÄT.

Poliisitutkimusten pöytäkirjojen mukaan Otto Suoniemelle (41 vuotta) tuli määräys 31.10.1942 klo 12.30 lähteä Lamminpähän viiden muun Tampe-reen poliisin ja kahden Valpon etsivän kanssa. Suomi-konepistooli käskettiin ottamaan mukaan. Automatkal-la kerrottiin, että talon

kellariin rakennetussa korsussa piilek-si etsintäkuulutettu Takatalo. Paikan päällä oli talon rouva, joka ei omien

sanojensa mukaan tiennyt mitään Takatalosta tai kellarin korsusta. Lopulta hän kuitenkin suostui avaamaan poliiseille kellarin oven, minkä jälkeen hän pyörtyi. Rouva kannettiin vuoteeseen ja paikalle kutsuttiin lääkäri.

Kellarin perunalaarista löytyi luukku, josta johti portaat mustalle ovelle. Poliisit käskyttivät: ”Tulkaa ulos tai heitämme käsikranaatin.” Ei vastausta. Poliisit ampuivat ovea ja korsusta ammuttiin takaisin kaksi laukausta. Poliisit vetäytyivät sivummalle oven suuaukolta, Suoniemi konepistooleineen paremmalle ampu-maetäisyydelle. Pian korsusta heitettiin kaksi käsikranaattia, tila täyttyi savusta, hengittäminen ja näkeminen oli vaikeaa ja paineaallon takia Suoniemen aseesta irtosi lipas. Kun korsusta lensi kolmas kранаatti, Suoniemen konepistooli putosi lattialle ja hän paiskautui taaksepäin saaden siruja päähänsä. Ovelta hyökkäsi etsivää kohden mies käsissään Nagan-revolverit, joilla ampui Suoniemeä koh-ti. Miesten kamppaillessa etsivään osui kaikkiaan viisi laukausta. Painiottelussa etsivä sai lopulta riistettyä miehen käsistä revolverit ja vyötäisiltä puukon, jolla iski tätä olkavarteen. Mies antautui, Suoniemi talutti hänet ulos kellarista. Takatalo oli pidätetty.

Molemmat miehet loukkaantuivat va-kavasti. Heidät kiidätettiin Tampereen Hatanpään sairaalaan suoraan kuolevien osastolle samaan huoneeseen. Etsivä kui-tenkin toipui ja palasi töihin poliisilaitok-selle jo tammikuussa 1943. Ensimmäiset poliisin ansioristit jaettiin marraskuussa 1942. Otto Suoniemelle se luovutettiin erikoistunnuksin. Pellervo Takatalokin

SODANVASTUSTAJIEN ETSINTÄ
TYÖLLISTI JATKOSODAN AIKANA
VALPON ELI VALTIOLLISEN POLIISIN
TAMPEREEN OSASTOA, JOKA
OTTI AVUKSEEN MYÖS KAUPUNGIN
POLIISEJA.

selvisi hengissä. Sodan jälkeen hän kritikoi jyrkkäsanaisesti poliisin ja häntä hoitaneiden lääkärin ammattietikkaa sekä vaati poliisiin välitöntä puhdistamista vääränlaisesta väestä. Valtiollinen poliisi muuttui niin kutsutuksi Punaiseksi Valpoksi (1945–1948) ja Takatalo värvättiin sen etsiväksi.

* * *

Kommunistisesta puolueesta tuli laillinen toisen maailmansodan jälkeen vuonna 1944. Työläiset ajoivat nyt etujaan usein lakoilla 1940-luvun lopulta alkaen. Kommunistit ja sosialidemokraatit kävivät ammattiyhdistysliikkeessä kiivasta valtaistelua. Toiset lakoista johtivat väkivaltaisiin yhteenottoihin ”korpilakkolaisten”, ”rikkureiden” ja poliisiin välillä. Poliisinkin tapa hoitaa levottomuuksia nojasi pitkälti kovaan voimaan, nopeaan pampujen, konepistoolien ja kyynelkaasun käyttöön tai käytön uhkaan. Poliisi käski, kansa totteli ja tottelemattomat laitettiin kuriin väkiväkityksellä.

Helsingissä Arabian tehtailla alkoi 27.9.1948 lakko, jota ay-liikkeen sosialidemokraatit pitivät laittomana ”korpilakkona”. Lakkolaiset ottivat tehtaan portilla yhteen työhön pyrkivien ”rikkureiden” kanssa. Poliisi määrättiin paikalle takaamaan järjestys ja työläisten pääsy töihin. Päiviä jatkuneiden kahakoiden jälkeen poliisin otteet

kovenivat. Aamulla 21.10. portille tuli noin 150 mielenosoittajaa estämään ”rikkureiden” työt. He eivät totelleet ratsupoliisien pysähtymiskäskyä. Poliisi alkoi pamputtaa pitkillä patukoillaan ja lyödä ratsupiiskoilla sekä lopulta pidätti useita ihmisiä. Sama toistui seuraavina päivinä. Väkijoukko ryhtyi 24.10. heittelemään poliiseja kivillä ja yksi ratsupoliiseista loukkaantui kahakassa vakavasti päähän.

Päätöksen poliisin voimankäytöstä oli tehnyt Suomen hallitus ja presidentti, jotka halusivat murtaa lakon. Poliisien toiminnasta vastannut sisäasiainministeri Aarre Simonen sai lempinimen ”Sapeli-Simonen”, koska eräässä lehtikirjoituksessa poliisin väitettiin hyökänneen väkijoukon kimppuun ”paljastetuin sapelein”. Lehtikuvis- sa poliisin ratsupiiska näytti miekalta, joka oli tosiasiaa jäänyt poliisilta pois työkäytöstä jo 1930-luvulla.

Sosiaaliministeriö vaati Kemian tehtaan 260 puunkäsittelijän urakkapalkkoja alennettaviksi. Työläiset ryhtyivät lakkoon kesällä 1949. Lakko laajeni pian koko yhtiöön, Kemijoen tukkien erottelutyömaalle sekä Kemian satamaan. Maan hallitus julisti tukkien erottelutyömaan lakosta vapaaksi ja sisäasiainministeri Simonen määräsi poliisit turvaamaan sen työrauhaa. Paikallinen palkkakiista muuttui näin poliittiseksi ja päämääräksi lakkolaisille tuli nyt maan hallituksen kaataminen.

POLIISINKIN TAPA
HOITAA LEVOTTOMUUKSIA
NOJASI PITKÄLTI
KOVAAN VOIMAAN,
NOPEAAN PAMPPUJEN,
KONEPISTOOLIIEN JA
KYYNELKAASUN KÄYTTÖÖN
TAI KÄYTÖN UHKAAN.

Kemiin saapui 60 poliisia, joilla pamppujen ja pistoolien lisäksi oli varusteinaan kyynelkaasua ja viisi konepistoolia.

”Veritorstaina” 18.8.1949 lähti noin 3000 lakkolaista häätämään ”rikkureita” työmaalta kommunistien ohjeiden mukaan. Kulkuetta vastassa olleet poliisit käskyttivät joukkoa pysähtymään. Alkuosa väestä pysähtyi, mutta takana tulleet jatkoivat marssiaan eteenpäin. Väkijoukon painaessa päälle poliisi alkoi pamputtaa sumeilematta sekä ampui varoituslaukauksia ilmaan. Tilanne riistäytyi hallinnasta. Poliisia kohti heiteltiin kiviä ja ammuttiin haulikolla. Kaksi lakkolaista kuoli, toinen ruhjoutui kuorma-auton alle ja toiseen osui luoti. Myöhemmin oikeusistunnossa näytettiin toteen, että kyseessä oli ollut harhalaukaus, joka ei ollut lähtöisin poliisin aseesta. Mellakassa vakavia vammoja sai 7 lakkolaista ja 3 poliisia, lievemmin loukkaantui useita kymmeniä, heistä noin 20 poliisia. Tapahuneesta syytettiin myöhemmin 127 lakkolaista, heistä 63 tuomittiin kapinasta. Seuraava hallitus armahti tuomitut.

Sadattuhannet suomalaiset lähtivät yleislakkoon 1.3.1956. Samana päivänä alkoi Urho Kekkosen ensimmäinen presidenttikausi. Syy lakkoon oli työntajan kieltäytyminen SAK:n vaatimasta tuntipalkkojen yleiskorotuksesta. Hintasäänöstely oli Suomessa juuri loppunut ja elintarvikkeiden hinnat nousivat nopeasti. Lakon piti sujua ilman järjestyshäiriötä SAK:n ohjauksessa, mutta mellakointi alkoi jo heti sen alussa. Väenkokouksissa esiintyi kiihotusta aktiiviseen, väkivaltaiseenkin joukkoliikehdintään, eikä valmiiksi kiihtyneille lakkolaisille aina edes

VÄKIJOUKON PAINAESSA PÄÄLLE
POLIISI ALKOI PAMPUTTAA
SUMEILEMATTI SEKÄ AMPUI
VAROITUSLAUKAUKSIA ILMAAN.

yllykkeitä tarvittu. Sisäasiainministerin etukäteisohjeiden mukaan poliisin oli huolehdittava järjestyksen säilymisestä, turvattava sallittu liikenne ja es-tettava työssäkäyvien häirintä, mutta muuten oli vain tarkkailtava tilannetta päältä.

Kaupungeissa lakkolaiset lähtivät suurin joukoin kaduille ja es-tivät väkivalloin lakon ulkopuolella olevia liikennöitsijöitä ajamasta omia linja-autojaan ja taksejaan. Huoltoasemilla käytiin ”bensasotaa” polttoaineen myynnin estämiseksi. Työnantajat tulkitsivat pienetkin häiriöt kapinoinniksi. Välikäteen joutunut poliisi ei saanut mitään ohjeita, miten mellakoihin sai tai piti puuttua. Kun poliisi sitten puuttui rähinöintiin, tilanne muuttui heidän ja lakkolaisten väliseksi vastakkainasetteluksi. Koska yleisohjeita ei ollut, poliisin toiminta vaihteli eri puolilla maata. Paikoin he katsoivat rähinöitä vain tyynesti päältä. Osassa suuria kaupunkeja ei siedetty pienintäkään järjestyshäiriöitä; ratsupoliisi laukkasi kansanjoukkoon, konepistoolit otettiin esille ja niitä kannettiin etupuolella valmiusasennossa. Tämä taas provosoi lakkolaisia ja mielet kiihtyivät entisestään. Lakkolaiset yrittivät vuorostaan saada poliisit hermostumaan, käyttäytymään epäasiallisesti tai lain vastaisesti. Poliisia ärsytettiin nyt ”tuijotus-kampanjoilla”

OSASSA SUURIA
KAUPUNKEJA
EI SIEDETTY
PIENINTÄKÄÄN
JÄRJESTYSHÄIRIÖITÄ;
RATSUPOLIISI LAUKKASI
KANSANJOUKKOON,
KONEPISTOOLIT
OTETTIIN ESILLE JA
NIITÄ KANNETTIIN
ETUPOLELLA
VALMIUSASENNOSSA.

ja kehotuksilla ”vetää liikkuvat taakse” eli virittämään ampuma-aseensa. Heitä heiteltiin kivillä, haloilla ja kaikella irtoavalla. Lopulta väen ärsyyntymiseen ja rähinöintiin riitti pelkkä poliisin läsnäolo. Pidätyksiä tehtiin paljon. Poliisin ja lakkolaisten välinen tilanne

pysyi kireänä lakon loppuun asti.

Mellakoissa loukkaantui noin 60 poliisia. Koko maan la-mauttaneen kolmiviikkoisen lakon aikana ei onneksi kukaan kuollut eikä isoja omaisuusvahinkoja kärsitty. Jälkeenpäin pääministeri otti vastuun poliisin toiminnasta: ”Lakkolaisten taholta on väitetty, että poliisi

on esiintynyt liian karskisti, toisten taholta on syytetty poliisia liian lievista otteista. Totuus on nähtävästi se, että poliisi on esiintynyt sillä tavalla kuin tilanne on vaatinut.” Sen katsottiin vielä tuolloin vaatineen poliisilta kovaa voimankäyttöä ja joustamattomuutta-kin, mikä haittasi heidän ja työläisten välejä pitkään. Poliisien ammattiliitto erosi SAK:sta lakon jälkeen.

Nuorten ”yhden asian liikkeisiin” sekoittui 1960-luvulla paljon kulttuur- ja yhteiskuntaradikalismia. Mielenosoitukset muuttuivat toisinaan levottomiksi. Heinä-elokuussa 1962 De-

mokraattinen Nuorison Maailmanliitto järjesti Helsinkiin rauhanfestivaalin Neuvostoliiton tukemana. Yhdysvallat ja Iso-Britannia järjestivät sille vastafestivaalit. Alkaneet mellakat poliisi lopetti käyttäen pamppuja ja ratsupoliiseja, ja ensimmäistä kertaa isoon väkijoukkoon suunnattiin kyynelkaasua. Pidätettyjä oli yli 80 ja vankeuteen tuomittiin 22 mellakoitsijaa. Vietnamin sodan ja Tshekkoslovakian miehityksen vastaisissa mielenilmauksissa 1966–1968 esiintyi aktiivista ja passiivista vastarintaa poliisia kohtaan. Toisin kuin monissa muissa maissa, Suomessa ei esiintynyt varsinaista katuradikalismia tai -väkivaltaa. Iranin šaahin vastaiset mielenilmaukset Helsingissä kesällä 1970 jäivät kansalaisten mieliin kovaotteisten pidätysten takia. Käsirysy ja pamputus alkoivat, kun poliisi työnsi mielenosoittajia pois näille luvatululta alueelta. Poliisin toimista kanneltiin oikeusasiamiehelle, ja Helsingin poliisikomentaja joutui lähtemään tapauksen jälkeen eläkkeelle.

Kansalaisaktivismi muuttui 1970-luvulla. Ympäristöliikkeet eivät enää marssineet kaduilla vaan valtasivat esimerkiksi tyhjiä taloja. Luonnonsuojeluliike teki tehokkaasti passiivista vastarintaa ensimmäistä kertaa Kojjärvellä keväällä 1979. Maanomistajat halusivat kuivattaa matalan runsaslintuisen järven, jonka luonnonsuojelijat halusivat rauhoittaa. Ratkaisu vesioikeudesta viivästyti ja maanomistajat ryhtyivät ilman oikeuden päätöstä syventämään järven laskuojia vedenpinnan alentamiseksi. Luonnonsuojelijat alkoivat vastatoimiin ja rakensivat omin luvuin paikalle padon. Maanomistajat toivat paikalle puskutraktoreita

POLIISIA ÄRSYTETTIIN NYT
”TUIJOTUS-KAMPANJOILLA” JA
KEHOTUKSILLA ”VETÄÄ LIIKKUVAT
TAAKSE” ELI VIRITTÄMÄÄN
AMPUMA-ASENSA. HEITÄ
HEITELTIIN KIVILLÄ, HALOILLA JA
KAIKELLA IRTOAVALLA.

KANSALAISAKTIVISMI MUUTTUI
1970-LUVULLA. YMPÄRISTÖLIIKKEET
EIVÄT ENÄÄ MARSSINEET KADUILLA
VAAN VALTASIVAT ESIMERKIKSI
TYHJIÄ TALOJA.

tarkoituksenaan kaataa padot. Nyt luonnonsuojelijat köyttivät itsensä traktoreihin ja poliisien tehtäväksi tuli koneisiin kahliutuneiden mielenosoittajien irrottaminen ja paikalta pois kantaaminen.

Tämän tyypisissä suhteellisen rauhallisissa joukkotapahtumissa poliisikin rajoitti voimankäytön mahdollisimman vähiin. Sitä vastoin nuorison viikonloppuräihinöihin ja jengitappeluihin jouduttiin puuttumaan voimakeinoin. Oulussa 1990 koulujen alkamista edeltävänä ”kristalliyönä” nuoriso riehui ja rikkoi näyteikkunoita ja tilanne riistäytyi poliisin hallinnasta. Vakavia järjestyshäiriöitä oli myös mielenilmauksissa Irakin lähetystön edessä 1991 ja niin kutsuttuna Murrostorstaina 1993 Eduskuntatalon edessä.

Ulkomailta tuli esimerkkejä vakavasta joukkoväkivallasta isoissa tapahtumissa. Poliisi kehitti ensin hiljaisuudessa Suomeen mellakka-poliisia (MELPO). Nimi muutettiin pian JOUHA-poliisiksi (joukkojen hallinta), koska sen katsottiin vastaavan paremmin toiminnan laatua maassamme. JOUHA-joukot varautuivat 1990-luvulla isoihin kansainvälisiin kokouksiin, urheilukisoihin ja erilaisiin mielenilmauksiin muun muassa ydinvoimaloita ja turkishuuto-kauppoja vastaan. Itsenäisyyspäivien protestit alkoivat Presidentinlinnan

edustalla vuonna 1996. Tampereella niin kutsutuilla Mustavihreillä päivillä syntyi myös yhteenottoja poliisin ja nuorison välille tammikuussa 1998. Maataloustuottajien keskusliitto järjesti vuonna 1999 suurmielenosoituksen Helsingissä EU:n tukipolitiikkaa vastaan. Mielenosoitukseen osallistui noin 8 000 henkilöä, joista osa varustautui marssille kirveillä, ve-

JOUHA-JOUKOT
VARAUTUIVAT
1990-LUVULLA ISOIHIN
KANSAINVÄLISIIN
KOKOUKSIIN,
URHEILUKISOIHIN
JA ERILAIISIIN
MIELENILMAUKSIIN MUUN
MUASSA YDINVOIMALOITA
JA TURKISHUUTO-
KAUPPOJA
VASTAAN.

sureilla ja pesäpallomailoilla. Vakuuttavuutta vaatimuksille haettiin nyt kepinnokkaan lävistetyillä lehmän ja lampaan päillä. Tilanne oli hankala ja se oli riistäytyä pois poliisin hallinnasta, kun EU-päätäjät pitivät kokousta Helsingin messuhallilla. Poliisi oli tuonut kokouspaikan eteen aitauksen, jota mielenosoittajat alkoivat repiä. He syyttivät paikalle nuotion ja yrittivät tunkeutua väkipakolla kokousalueelle. Poliisi sai viimein joukon pysähtymään.

ASEM-kokouksen (Aasian ja Euroopan päämiesten huippukokous) yhteydessä 9.9.2006 JOUHA-joukot eristivät Helsingissä kokousta vastustaneet mielenosoittajat taidemuseo Kiasman eteen. Osalla väkijoukosta oli poliisin etukäteistietojen mukaan tavoitteena aiheuttaa yleistä epäjärjestyä ja tehdä rikoksia marssilla. Levoton huliganismi nosti päätään myös 2000-luvun loppupuolelta kansainvälisissä jalkapallo-otteluissa Helsin-

gissä. Väkivaltainen anarkismi näkyi jälleen itsenäisyyspäivän mielenilmauksessa Tampereella 2013, jolloin myös poliisihevoset ratsastivat joukkoa hallitsemaan.

Tänä päivänä poliisi varautuu joukkojenhallinta- eli JOUHA-toiminnassa yleistä järjestystä ja turvallisuutta vaarantavaan joukkokäyttäytymiseen. JOUHA-poliisit saavat erikoiskoulutuksen myös kriisien, luonnonkatastrofien ja valtakunnallisten suuronnettomuuksien varalle. Järjestelmällinen kehitys- ja koulutustyö alkoi jo vuonna 1991. JOUHA-joukkueita on nyt koko maassa, ja suurissa tapahtumissa toimitaan valtakunnallisesti. Perus- ja jatkokurssien lisäksi JOUHA-poliisit harjoittelevat omissa ryhmissään, muutoin he tekevät tavallisia poliisin töitä.

Suomen poliisi pyrkii nykyään voimankäytön minimointiin ja rauhanomaiseen yhteistyöhön myös levottoman väkijoukon kanssa. Voimaa voidaan näyttää, mutta sitä ei aina tarvitse käyttää. JOUHA-joukkue tulee paikalle turvatakseen kokoontumis- ja ilmaisuvapauden ja tapahtuman häiriöttömän kulun sekä minimoidakseen haitat niin ympäristölle kuin tapahtumallekin. Erikoiseksi JOUHA-toiminnan tekee erityisvarustus, -koulutus ja -organisaatio sekä kurinalainen ryhmätoiminta. JOUHA-poliiseilla on oltava hyvä fyysinen kunto sekä rauhallisuutta ja huumorintajua toimia paineen ja provosoinnin alla.

* * *

Maailma eli 1960-luvulla poliittisesti niin kutsutussa kylmässä sodassa. Eurooppaa

VÄKIVALTAINEN ANARKISMI NÄKYI
JÄLLEEN ITSENÄISYYSPÄIVÄN
MIELENILMAUKSESSA TAMPEREELLA
2013, JOLLOIN MYÖS
POLIISIHEVOSET RATSASTIVAT
JOUKKOJA HALLITSEMAAN.

SUOMEN POLIISI PYRKII NYKYÄÄN
VOIMANKÄYTÖN MINIMOINTIIN JA
RAUHANOMAISEEN YHTEISTYÖHÖN
MYÖS LEVOTTOMAN VÄKIJOUKON
KANSSA

ETYK-KOKOUSTEN SÄÄMINEN
EPELITYTTI KUITENKIN
TURVALLISUUSTASON NOSTOA MAASSA

järisytti terrorismi pommi-iskuineen ja lentokonekaappauksineen. Suomen presidentti Urho Kekkonen havitteli Euroopan yhteistä turvallisuuskokousta Helsinkiin, johon tulisivat päättäjät sekä idästä että lännestä. Etyk-kokousten saaminen edellytti kuitenkin turvallisuustason nostoa maassa. Sisäasiainministeriö perusti erityisturva-osaston keväällä 1972 Helsingin poliisilaitoksen Liikenne- poliisiosastoon. Osaston johtajaksi komennettiin ylikomisario Johan Rinne ja joukkueiden johtajiksi määrättiin kolme komisariota. Miesvahvuus joukkueissa oli 15 poliisia. Toiminta oli erittäin salaista, siitä ei saanut kertoa edes toisille poliiseille.

Erikoisryhmien nimet maailmalta viittaavat monasti vahvoihin eläimiin, tiikeriin, kobraan jne. Rinne pohti osaston nimeä, kun ryhmä oli menossa linja-autolla tauolle vuoden 1973 Etykin ulkoministerien kokouspaikalta. Yksi miehistä lausui ”Tunte mattoman sotilaan” Hietasta lainaten Vänrikki Stoolin Viapori-runoa: ”Valmistauttuka poja kualema kori, uskonno ja isänmaan pualest. Taas Suomen karhu elämöi, se nost kämmentäns ja löi.” Osaston nimeksi tuli Karhu.

Valmiusyksikön toiminta poikkeaa normaalista poliisitoiminnasta, vaikka siinäkin on Suomessa omaksuttu lievimmän keinon periaate. Vaarallisen tilanteen ratkaiseminen mahdollisimman vähin vaurioin vaatii osin

VAARALLISEN TILANTEEN
RATKAISEMINEN
MAHDOLLISIMMAN
VÄHIN VAURIOIN
VAATII OSIN SALAISIA
TOIMINTATAPOJA JA
TEKNIIKOITA.

salaisia toimintatapoja ja -tekniikoita. Karhun alkuvaiheissa tiedon saanti erikoistoiminnasta ja varusteista oli vaikeaa. Työtä vaati luottamuksellisten välien luonti muun muassa Keski-Eurooppaan, ja sinne päästiinkin kilpailemaan ja oppia hakemaan jo 1970-luvulla.

Hyvin sujuneiden Etyk-kokousten ja rauhallisen alun jälkeen Karhun taitoja testattiin vuoden 1977 Aeroflotin ja vuoden 1978 Oulun lentokonekaappausten yhteydessä.

Karhusta sai puhua julkisesti vasta vuonna 1983. Sen tehtäviä tuolla vuosikymmenellä olivat muun muassa Opec-kokousten ja tärkeiden valtiovierailujen turvaamistehtävät, yleisurheilun MM-kisat sekä ”kovi-en konnien” kiinnitotot. Kesän 1986 Jakomäki-Mikkeli-pankkiryöstö ja -panttivankikaappaus oli Karhulle raskas. Helsingin Jakomäen pankkiryöstöstä liikkuvaksi päässyt tilanne päättyi noin 12 tunnin jälkeen Mikkelin torille 9.8. kello yhdeltä yöllä. Siellä kaappari lopulta räjäytti pakoauton, itsensä ja yhden panttivangeista, kaksi panttivangeista oli hetkeä aikaisemmin saatu turvaan. Karhun poliiseista useat saivat vammoja räjähdysainepanoksen sirpaleista ja paineaallostaa. Kaksi lähinnä kaapparin autoa ollutta Karhu-miestä, Kari Tulikoura ja Jussi Makkula, loukkaantuivat räjähdyksessä hengenvaarallisesti. Tapahtuma toi esille puutteita poliisin käskyvalta-

suhteissa ja poliisin johtamisjärjestelmää ryhdyttiin kehittämään valtakunnallisesti.

Valmiusyksikön koulutusta lisättiin 1990-luvulla. Mediajulkisuutta saaneita tehtäviä Karhulla olivat muun muassa rikollisten moottoripyöräjengien reviiritaistelut sekä kolme ihmistä tappaneen varusmiehen ansiokas jäljestäminen Kotkassa. Karhu oli myös yhtenä toimintaryhmänä isossa poliisioperaatiossa Lahdessa, jossa palkkamurhasta tuomittua, panttivankeja ottanutta vankikarkuria piirrettiin 15.–17.3.1994. Samana vuonna Kirkkonummen Hirsalassa ihmisten henkeä uhannut mies linnoittautui 30.11. saarella olevaan vuokrahuvilaan. Taitavana ampujana hän tulitti satoja laukauksia kohti poliisia. Kyynelkaasuun mies ei reagoinut. Liki kolme vuorokautta kestänyt piiritystilanne päättyi poliisin voimankäyttöön ja miehen kuolemaan. Tästä käynnistyi pitkä oikeusprosessi miestä ampuneita Karhu-miehiä vastaan. Vasta vuonna 2007 Euroopan ihmisoikeustuomioistuimien totesi, että poliisin aseenkäyttö tilanteessa oli ollut oikeutettua.

Karhun kansainvälinen tietojen ja taitojen vaihto ja yhteiset harjoitukset lisääntyivät 2000-luvulla. Aseistautuneiden rikollisten kiinniottojen lisäksi mukaan tulivat nyt pankkiautomaattiryöstäjien pidätykset Pyhäjoella sekä rahankuljetusryöstöjen estot Liedossa ja myöhemmin Loimaalla. Vuonna 2009 Karhu osallistui nuoren naisen vapauttamiseen panttivankeudesta Turussa. Vaativiin työtehtäviin kuuluivat myös useita uhreja vaatineet kouluampumiset Jokelassa ja Kauhajoella.

Valmiusyksikkö tekee tänään Suo-

KARHUUN VALITTAVILTA
EDELLYTETÄÄN POLIISIN
PERUSKOULUTUKSEN, TYÖKOKEMUKSEN
JA KOVAN FYYSISEN KUNNON LISÄKSI
HYVÄÄ STRESSINSIETOA.

MAANLAAJUINEN TOIMINTAMALLI
POLIISIN NIIN KUTSUTUIHIN
VAATIVIIN TILANTEISIIN
KEHITTYI KARHUN PERUSTAMISEN
JÄLKEEN VÄHITELLEN

messä tiivistä viranomaisyhteistyötä tehostaakseen toimintaansa ja osaa- mistaan. Vaativissa tilanteissa Karhu toimii tilannejohtajan alaisuudessa mutta suunnittelee ja toteuttaa toimintansa itse, oman johtajan alaisuudessa. Karhuun valittavilta edellytetään poliisin peruskoulutuksen, työkokemuksen ja kovan fyysisen kunnan lisäksi hyvää stressinsietoa. Koulutuksen edetessä vasta lopullisesti selviää, kenen fyysiset ja psyykkiset voimat riittävät vaativaan työhön. Sujuva ryhmätyö on välttämätöntä, jotta vaativa tilanne saadaan ratkaistua mahdollisemman lievin vahingoin ja vammoin.

Maanlaajuinen toimintamalli poliisin niin kutsuttuihin vaativiin tilanteisiin kehittyi Karhun perustamisen jälkeen vähitellen. Ensimmäinen paikallinen valmiusryhmä perustettiin Ouluun (Valo-79), sitten Hämeenlinnaan ja Raumalle (1980), Vaasaan (1983), Tuusulaan (1986) sekä Joensuuhun (Pohjois-Karjalan hälytysyksikkö). Aseellisista ryöstöistä ja kaappauksista saatujen kokemusten pohjalta uusittiin poliisin ohjeita vaarallisissa tilanteissa. Valmiusryhmiä tuli jo useammalle poliisilaitokselle 1990-luvulla. Tapani Rinteen ”Poliisitaktiikka”-kirjasta (1993) alkoi voimankäytön ja kenttätoiminnan koulutuksen järjes-

telmällinen kehitystyö. Voimankäytön lainsäädäntö uudistui 1990-luvun lopulta alkaen.

TYYPILLISIÄ TEHTÄVIÄ
KARHULLE JA VATI-
RYHMILLE OVAT
PIIRITYSTILANTEET
JA ASEISTAUTUNEIDEN,
VAARALLISTEN
HENKILÖIDEN
KIINNIOTOT.

VATI-ryhmä hoitaa vaativat tilanteet ja tekee alkutoimet, jos valtakunnallinen valmiusyksikkö Karhu saapuu paikalle, sekä avustaa sitä. Ryhmät kouluttavat poliisilaitoksilla miehistölle

voimankäyttöä ja sen taktiikkaa. Muutoin VATI-poliisit hoitavat tavallisia hälytystehtäviä. Ryhmään hakeutuminen on vapaaehtoista, mutta koulutuksen pääsyaatimukset ovat tiukat kuten Karhu-ryhmässäkin. Karsintakokeissa mitataan aseenkäsittelyä, ampumataitoa ja fyysistä suorituskyykyä (motoriikka, koordinaatio, lihaskestävyys, kamppailu- ja kestävyysosio). Haastattelut ja soveltuvuusarvioinnit testaavat ryhmään pyrkivän poliisin tilannetajua, päättelykykyä ja stressinhallintaa. Valmiusyksikkö Karhu osallistuu VATI-ryhmien koulutukseen. Perus- ja jatkokurssien lisäksi ryhmät harjoittelevat itsenäisesti omalla paikkakunnallaan vahvistetun koulutus suunnitelman mukaa. Tällöin harjoitellaan myös alueellisiin uhkakuviin liittyviä erityistilanteita. Kansainvälisessäkin kilpailussa hyvin menestyneen Oulun VATI-ryhmän mukaan maailmalla ollaan erittäin kiinnostuneita Suomen poliisien osaamisesta muun muassa metsätilanteissa.

Karhuryhmä lähti kehittämään, varsinaisen operatiivisen toiminnan

lisäksi, jo 1970-luvun lopulta alkaen vaativissa tilanteissa toimivia varusteita aina kengistä turvavälineisiin. Henkilökoh- taisten erityisvarusteiden lisäksi Karhu- ja VATI-poliiseilla on ryhmäkohtaisia varusteita, joissa huomioidaan alueelliset erityistarpeet. Ryhmillä on ensiapu-, suo- ja- ja maastouttamisvälineitä, valaisimia, pimeätoiminnan laitteita sekä toimintaan soveltuvia ajoneuvoja. Poliisikoirat ohjaa- jineen saavat oman erikoiskoulutuksensa vaarallisiin tilanteisiin. Tyypillisiä tehtäviä Karhulle ja VATI-ryhmille ovat piiritys- tilanteet ja aseistautuneiden, vaarallisten henkilöiden kiinniotot.

VATI-tilanteessa paikalla on tarvitta- essa taktisen ensihoidon ja poliisin tak- tisen neuvottelun ryhmät sekä muita erikoiskoulutettuja ryhmiä kuten TE- PO-poliiseja (terroripommi / tekninen pommivalmius). Taktisella ensihoidolla varmistetaan nopea lääkärin apu vaaralli- sissa erityistilanteissa. Toiminta aloitettiin Karhu-ryhmässä jo 1970-luvulla. Tänään kansalaisten perusoikeudet, lait ja poliisin periaatteet korostavat lievimpien keino- jen käyttöä myös vaarallisissa ja vaativissa tilanteissa. Poliisin taktisen neuvottelun päämäärä on pysäyttää ristiriitatilanne puhumalla ja ratkaista se ilman voiman- käyttöä. Sisäasiainministeriön poliisiasa- sto aloitti taktisen neuvottelun koulutuk- sen Poliisiopistolla Espoon Otaniemessä 1970-luvun lopulla, jolloin opettajina oli- vat opiston poliisitaktiikan ja psykologian opettajat. Tänä päivänä Suomessa yli 90 prosenttia poliisin vaarallisista tilanteista ratkeaa poliisin puheella.

Poliisin TEPO-toimintakin juontaa juurensa Suomen isännöimiin Etyk-ko-

TÄNÄ PÄIVÄNÄ SUOMESSA
YLI 90 PROSENTTIA POLIISIN
VAARALLISISTA TILANTEISTA
RATKEAA POLIISIN PUHEELLA.

kouksiin 1970-luvulla. Ensimmäiset ”pommikoirat” ohjaajineen koulutettiin Poliisikoiralaitoksella Hämeenlinnassa jo vuonna 1972 räjähdysaineiden etsintään. Tietoa salaiseen toimintaan haettiin opintomatkoilla muun muassa

Saksasta ja Yhdysvalloista. Puolustusvoimien raivauskursseilla elokuussa 1974 koulutettiin ensimmäiset poliisit kirjepommien ja sotilasräjähdeiden käsittelyyn. Etyk-kokoukseen 1975 koottiin osasto POMO, johon komennettiin Helsingin poliisilaitokselta 12 raivaajakurssin käynnyttä poliisia, 3 pommikoiraa ohjaajineen sekä viikon pikakoulutuksella 15 täydennysmiestä. Toiminnasta vastannut rikosteknisen tutkinnan päällikkö, ylikomisario Pentti Holm raportoi Etykin kokouspaikkojen turvallisuustarkastuksista myöhemmin: ”Et-sinnän tarkkuutta kuvannee mm. se, että Tasavallan Presidentin Linnassa löydettiin kukkapurkin mullasta alle millin suuruisia - ilmeisesti jonkun vieraan sormuksesta pudonneita - timantteja.”

POMO lakkautettiin Etykin jälkeen. Lukuisten pommihälytysten ja turvallisuustarkastuspyyntöjen vuoksi toimintaa jatkettiin vapaaehtoispuolelta. Pommiterrorin torjuntakurssin suunnittelutyöryhmä, TEPO-työryhmä, laati vuonna 1980 esityksen koulutuksen tavoitteista ja alustavat tunti-ohjelmat. Vuosina 1980–82 pidettiin kolme peruskurssia. Ensimmäisellä

koulutettiin Helsingin poliiseja ja kahdella seuraavalla koko valtakunnan kattava paikallisverkosto. Alussa varustuksena TEPO-poliiseilla oli vain peltikypärä, räjäyttäjälaukku ja ”säänmukainen varustus”.

Työturvallisuus parani 1980–90-luvuilla, kun työvälineiksi Helsinkiin hankittiin röntgenlaite, pommipuku ja pommibotti.

TEPO-koulutus kehittyi voimakkaasti 2000-luvulla. Koulutus on jatkuvaa ja säännöllistä, jotta poliisit pysyvät mukana alan kehityksessä ja osaavat vastata myös uusiin uhkakuviin. Tavallisia tehtäviä ovat räjähdeiden haltuunotot kotietsintöjen, takavarikkojen ja räjähdekeräysten yhteydessä sekä räjähdekuljetusten ja työmaiden valvonta. Omatekosiakin ”pommeja” löytyy, usein ne ovat yksinkertaisia eikä niihin liity erityistä dramatiikkaa. Räjähteitä löytyy myös ammatti- ja taparikollisten hallusta. Räjähteistä innostuneet mielenterveyshäiriöistä kärsivät ihmiset ovat oma riskiryhmänsä. Tänäpänsä kansainvälinen terrorismi luo vakavia uhkakuvia ja tuo jatkuvasti uusia haasteita TEPO-toimintaan.

TEPO-koulutus alkaa räjähteiden peruskäsittelystä ja etenee pommien rakentamisen kautta niistä lähtevän uhkamaailman tuntemiseen. Hyvän TEPO-poliisin ominaisuuksiksi katsotaan muun muassa rauhallisuus, päätöksentekokyky, oma-aloitteisuus ja ryhmätyökyky. Hyvä fyysinen kun-

ALUSSA VARUSTUKSENA
TEPO-POLIISEILLA
OLI VAIN PELTIKYPÄRÄ,
RÄJÄYTTÄJÄLAUKKU JA
”SÄÄNMUKAINEN VARUSTUS”.

to on välttämättömyys, sillä varusteet ja työvälineet ovat painavia.

* * *

Poliisi on Suomessa kantanut ampumasetta koko itsenäisyyden ajan. Lakia, miten poliisin tuli fyysistä voimaa käyttää, ei ensin ollut. Oikeutuksen fyysiseen voimankäyttöön katsottiin lähtevän poliisityön luonteesta. Rikoslaki 1932 puhui ”tarpeellisesta väkivallasta”, jos joku väkivallalla uhaten vastusti poliisia virkatehtävässä. Poliisin velvollisuuksista, oikeuksista ja tehtävistä säädettiin ensimmäisen kerran poliisilaissa 1966 ja oikeudesta turvautua fyysiseen voimaan säädettiin vasta rikoslain uudistuksessa vuonna 1969. ”Väkivalta” korvattiin nyt sanalla ”voimankäyttö”, koska sillä haluttiin korostaa teon luvallisuutta virkatehtävässä erotukseksi laittomasta väkivallasta. Aseenkäytön rajoja pohdittiin poliisissa jo 1970-luvulla, mutta vasta Mikkelin panttivankidraama sysäsi lainsäädäntöä eteenpäin. Aseenkäyttöohjeella vuodelta 1989 haluttiin vähentää poliisin ampumaseen käyttöä työtehtävissä ja siinä onnistuttiin. Tästä lähtien poliisin voimankäytön säätelyä on edelleen täsmennetty ja säännöllisesti uudistettu.

Nykyinen poliisilaki antaa oikeuden käyttää tilanteeseen nähden tarpeellista voimaa virkatyössä vastarinnan murtamiseksi, henkilön paikalta poistamiseksi, kiinniotossa, vapautensa menettäneen pakenemisen estämiseksi, esteen poistamiseksi sekä välittömästi uhkaavan rikoksen ja muun vaarallisen teon tai tapahtuman estämiseksi. Poliisin voimankäytön

HYVÄN TEPO-POLIISIN
OMINAISUUKSIKSI KATSOTAAN
MUUN MUASSA RAUHALLISUUS,
PÄÄTÖKSENTEKOKYKY, OMA-
ALOITTEISUUS JA RYHMÄTYÖKYKY.

POLIISIN VELVOLLISUUKSISTA,
OIKEUKSISTA JA TEHTÄVISTÄ
SÄÄDETTIIN ENSIMMÄISEN
KERRAN POLIISILAISIA 1966 JA
OIKEUDESTA TURVAUTUA FYYSISEEN
VOIMAAN SÄÄDETTIIN VASTA
RIKOSLAIN UUDISTUKSESSA VUONNA
1969.

POLIISIN VOIMANKÄYTÖN
PUOLUSTETTAVUUS ARVIOIDAAN
JÄLKEENPÄIN HUOMIOIDEN MUUN
MUASSA TEHTÄVÄN TÄRKEYS,
KIIREELLISYYS, VASTARINNAN
VAARALLISUUS JA OLEMASSA OLEVAT
VOIMAVARAT.

VOIMANKÄYTTÖ ON SALLITTUA
KAIKISSA POLIISITEHTÄVISSÄ.
KEINOJEN TULEE KUITENKIN
AINA OLLA TARPEELLISIA JA
PUOLUSTETTAVIA.

puolustettavuus arvioidaan jälkeensä huomioiden muun muassa tehtävän tärkeys, kiireellisyys, vastarinnan vaarallisuus ja olemassa olevat voimavarat. Poliisilla on oikeus käyttää sekä fyysistä voimaa (muun muassa maahan vienti) että voimankäytön välineitä: patukoita, etälamauttimia, kaasusumuttimia ja ampuma-aseita.

Poliisikoiria lasketaan myös voimavälineeksi. Koirat saapuivat ensimmäisen kerran Helsingin poliisilaitokselle jo vuonna 1909. Niitä koulutettiin alussa etenkin etsintätehtäviin, mutta nopeasti myös niiden suojele- ja vartiointivälikäytäntöjä ryhdyttiin käyttämään hyväksi järjestyspoliisin tehtävissä esimerkiksi satamissa. Koirapartio rauhoittaa leikkimielisen tilanteen usein jo pelkällä näyttyäytymisellä. Kiinni poliisikoiraa saa käydä vain ohjaajansa käskystä. Erikoisryhmillä Karhulla, VATI-, JOUHA- ja TEPO-ryhmillä on omat vaatitilanteisiin erikoiskoulutetut poliisikoiransa.

Voimankäytössä poliisi noudattaa vähimmän haitan periaatetta. Jos tehtävä ei ole kiireellinen, asunnon lukkoa ei murreta, vaan sinne hankitaan avain, jolla mennään sisään ovia rikkomatta. Kun poliisi menee rauhoittamaan baaritappelia, mietitään tarkkaan, miten tilanne saadaan hallintaan vaarantamatta samalla sivullisten turvallisuutta. Tehokkain, toimivin ja lievin keino voisi olla nyt fyysinen voi-

POLIISI AMPUU VAIN
PYSÄYTTÄÄKSEEN
TOIMINNAN, JOSTA ON
VÄLITÖN JA VAKAVA
VAARA TOISEN HENGELLE
TAI TERVEYDELLE, JA
MIKÄLI LIEVEMPÄÄ
KEINOÄ EI VOI
KÄYTTÄÄ.

mankäyttö, eikä esimerkiksi tehokas OC-sumutin, joka samalla altistaisi kaikki suljetussa tilassa olevat sumuttimen kirvelyä ja kipua aiheuttavalle kapsaisiinille.

Voimankäyttö on sallittua kaikissa poliisitehtävissä. Keinojen tulee kuitenkin aina olla tarpeellisia ja puolustettavia. Tavallisimpia tehtäviä, missä voi-

maa käytetään, ovat erilaiset poliisin hälytystehtävät, mutta sitä saatetaan joutua käyttämään myös rikollisen kiinniotossa. Poliisilla, kuten kaikilla muillakin ihmisillä, on oikeus puolustaa itseään hätävarjelusäännösten nojalla. Ampuma-asetta vähemmän vaaralliset voimavälineet kehittyivät 1990-luvulta alkaen. CS-kyynelkaasusumutin vaihtui nyt OC-sumuttimeksi, jonka sumu ei levinnyt yhtä laajalle ja säästi paremmin sivulliset kyynelkaasun haitoilta. Jäykkä muovipatukka vaihtui teleskooppipatukaksi, jota oli helppo kuljettaa mukana. Etälamauttimet tulivat poliisille koekäyttöön syksyllä 2004.

Poliisi ampuu vain pysäyttääkseen toiminnan, josta on välitön ja vakava vaara toisen hengelle tai terveydelle, ja mikäli lievempää keinoa ei voi käyttää. Järjestyspoliisin järjestelmällinen aseenkäyttökoulutus kehittyi 1990-luvulla. Sitä ennen koulutus oli enemmän vain ammuntaharjoittelua. Virassa olleet poliisit kävivät vuosittain niin kutsutuissa massa-ammunnoissa,

joista tuloksena oli vain tieto, että osaa ampua tai ei osaa ampua. Henkilökoh-
taisina virka-aseina oli monenmoisia
aseita erilaisista pistooleista revolverei-
hin. Aseistusta ryhdyttiin yhdenmukais-
tamaan 1990-luvulla ja hankinnat keski-
tettiin Poliisin tekniikkakeskukseen, jossa
aseet myös huollettiin. Nykyisin poliisin
aseenkäyttökoulutus sisältää ammunnan
lisäksi asetekniikan ja voimankäytön toi-
mintavaltuuksien koulutusta. Vuosittain
poliisit käyvät testaattamassa osaamisen-
sa tasokokeissa. Näin poliisin ase-
n käytöstä on tullut turvallisempaa ja toiminta-
varmempaa. Asehankinnat kilpailutetaan
tänä päivänä Poliisihallituksen toimesta.
Poliisin ampuma-aseen käyttö on vä-
hentynyt viimeisen 20 vuoden aikana, ja
esimerkiksi pakenevaa autoa ei enää saa
pysäyttää ampuma-aseella.

Virkavaatetus liittyy poliisin voimaväli-
neiden ja virka-aseen kantotapaan. Yksi-
osainen kenttähaalari tuli ensin käyttöön
valmiusyksikkö Karhulle ja poliisikoiran
ohjaajille 1970-luvulla. Järjestyspoliisi sai
haalarit vähitellen 1990-luvulta alkaen,
mutta sen käyttö jakoi mielipiteitä. Osa
ei pitänyt haalaria valtion virkamiehelle
sopivana – sitä pidettiin aluksi ”salaa”
yövuorossa. Poliisilla oli ”rähinäremmi”
jo 1930-luvulla, mutta siinä kannettiin
vain patukkaa, ase pidettiin vielä visus-
ti piilossa. 1990-luvulla poliisit alkoivat
hankkia ensin omalla kustannuksellaan
varustevoitita henkilökohtaisia voiman-
käyttövälineitään varten. Toiset poliisit
nimittelivät heitä toisinaan ”joulukuu-
siksi”, mutta kansalaisilta sen sijaan tuli
myönteistä palautetta ja ihailuakin ”kun-
non” varusteista. Varustevoitita ryhdyttiin

POLIISIN AMPUMA-ASEEN KÄYTTÖ
ON VÄHENTYNYT VIIMEISEN 20
VUODEN AIKANA, JA ESIMERKIKSI
PAKENEVAA AUTOA EI ENÄÄ SAA
PYSÄYTTÄÄ AMPUMA-ASEELLA.

MATERIAALIEN KEHITTYESSÄ
SUOJAVARUSTEET OVAT
KEVENTYNEET JA SUOJAUSTEHO ON
KÄSVÄNUT. SILTI KENTTÄTYÖSSÄ
OLEVAN JÄRJESTYSPOLIISIN
NORMAALI VARUSTUS
SUOJALIIVEINEEN, KENKINEEN JA
VARUSTEVÖINEEN PAINAA EDELLEEN
NOIN 10 KILOA.

nyt kehittämään poliisin työhön paremmin sopivaksi.

Karhulla oli suojausvälineitä vaarallisia tilanteita varten jo 1970-luvulla. Työsuojelellisesti 1990-luku oli monipuolista edistysaikaa. Poliisin henkilökohtaiset, haalarin alla pidettävät kevyet suojaliivit kehitettiin Suomessa poliisin yhteistyönä Kuopion aluetyöterveysaseman ja vaatesuunnittelija-opiskelijan kanssa. Pakolliseksi poliisin kenttätööhön Sari-suojaaliivit saatiin vuonna 1994. Raskas suojaliivi korvasi partioautoissa mukana kulkeneen poliisin vanhan, jopa 17 kiloa painaneen suojaliivin vuonna 1995. Materiaalien kehittyessä suojarusteet ovat keventyneet ja suojausteho on kasvanut. Silti kenttätöyssä olevan järjestyspoliisin normaali varustus suojaliiveineen, kenkineen ja varustevöineen painaa edelleen noin 10 kiloa. Suomen poliisi on tehnyt myös erikoisvarusteiden kehitystyötä. Aseellista uhkaa vastaan partioautoihin saatiin 1990-luvulla yhdeksän kiloa painavat Tapsa-kilvet. Erikoisryhmien poliisit joutuivat omalta osaltaan miettimään myös varusteiden toimivuutta ja suojaavuutta maamme kylmissä olosuhteissa.

Poliisin fyysinen työturvallisuus on lisääntynyt parantuneen voimankäytönkoulutuksen ja kehittyneiden varusteiden myötä. Mutta poliisit kokevat työssään myös henkisesti traumaattisia asioita. Pitkään ajateltiin, että

henkisesti kuormittavista tapauksista tullut stressi piti poliisin kestää omin neuvoin. Poliisien ”vertaistuki” eli tullelle partiokaverille puhuminen oli ainoa hyvä keino purkaa mieltä painavia asioita, eikä sen merkitys ole mihinkään kadonnut nykyäänkään. Enemmän poliisin psyykkiseen jaksamiseen kiinnitettiin huomiota vasta matkustaja-autolautta M/S Estonian haaksirikon pitkään jatkuneiden ja henkisesti raskaiden työtehtävien jälkeen vuonna 1994. Turun poliisilaitoksella aloitettiin jälkihoidon järjestelmä, jossa edetään vaiheittain. Esimerkiksi yllättäen vaarallisen tilanteen kentällä kohdannut järjestyspoliisi osallistuu heti työvuoron päätteeksi purkukeskusteluun.

. ESIMERKIKSI
YLLÄTTÄEN VAARALLISEN
TILANTEEN
KENTÄLLÄ KOHDANNUT
JÄRJESTYSPOLIISI
OSALLISTUU HETI
TYÖVUORON PÄÄTTEEKSI
PURKUKESKUSTELUUN.

Sitä johtaa toinen poliisi ja siihen osallistuminen on pakollista, ennen ei kotiin päästä. Myöhemmät jatkotimet ovat vapaaehtoisia.

Poliisiväkivallalla tarkoitetaan julkisuudessa yleensä poliisin liiallista voimankäyttöä. Se on Suomessa tänä päivänä virkarikos, josta tuomitaan teon vakavuuden mukaan. Pahoinpitelyepäilyksissä syyte on usein virkavelvollisuuden rikkominen ja pahoinpitely. Virkarikosepäilyt tutkii aina toisen paikkakunnan poliisi erityisessä, normaalista esitutkimenettelystä poikkeavassa poliisirikosasioiden tutkimenetellyssä. Tutkintaa johtaa erikseen määrätty, poliisin organisaation

ulkopuolinen syyttäjä.

Poliisista tehtiin vuosina 2007–2012 kaikkiaan 536 virkarikosilmoitusta, eli noin 90 tapausta vuodessa. Niiden aiheina oli voimankäyttö, kiinniotettujen säilytys, esitutkinnan virhe, liikennevahinko tai poliisirekisterin väärinkäyttö. Poliisilta edellytetään nuhteettomuutta myös vapaa-aikana. Vuonna 2012 poliisin vapaa-aikaan kohdistuneita ilmoituksia tuli 267, joista valtaosa (65,4 prosenttia) oli liikenerikosepäilyjä.

Poliisien lähes rajoittamattomista oikeuksista ja väkivaltaisista toimintatavoista on Suomessa noin sadassa vuodessa päädytty hallittuun ja säädeltyyn voimankäyttöön. Kun poliisin toimivaltuuksia ei Suomessa pitkään aikaan erikseen ja täsmällisesti määritelty, toimintatavat olivat nykyajan näkökulmasta usein väkivaltaisia, jopa raakoja. Tuolloin ajateltiin vain, että poliisityön luonteeseen kuului itsestään selvästi aina oikeus puuttua pieniinkin rikkomuksiin fyysisin voimakeinoin. Poliisit olivat siis ”kurittajia jumalan ja hallitsijan armosta”. Tänä päivänä Suomen poliisin toimivalta ja voimankäyttö perustuu demokraattisen yhteiskuntamme yhteisesti sovittuun lakiin. Perustuslakimme takaa kaikille kansalaisille oikeuden elämään, henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen, eikä niihin ei saa kajota ilman laissa erikseen säädettyä perustetta. Poliisille on säädöksillä annettu valta puuttua ihmisten vapauteen ja koskemattomuuteen, mutta se valta tuo tullessaan suuren vastuun. On toimittava lain mukaan, sillä muutoin seurauksena olisi väkivallan kierre ja sekasorto. Laki suoje-

lee myös poliisia itseään perättömiltä syytöksiltä.

Poliisin kovimmastakin voimakainnosta, ampuma-aseen käytöstä, on tänä päivänä tullut hallittua ja laeilla säädeltyä voimankäyttöä. ”Neuvoin, kehotuksin ja käskyin” on jo kauan osoittautunut suomalaisen poliisin tärkeimmäksi ja tehokkaimmaksi toimintaohjeeksi – mutta aina se ei kuitenkaan riitä.

LÄHTEILLE

- Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen päätös 24/09/2007 (”Case of Huohvanainen v. Finland”): [http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-79771#{"itemid":\["001-79771"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-79771#{).
- Tuija Hietaniemi: Lain vartiossa. Poliisi Suomen politiikassa 1917–1948. Vammalan Kirjapaino 1992.
- Kimmo Kestinen ja Oula Silvennoinen: Helsingin poliisilaitoksen historia 1826–2001. Edita Prima Oy, Helsinki 2004.
- Tomi Mertanen: Kahdentoista markan kapina? Vuoden 1956 yleislakko Suomessa, Suomen historian väitöskirja. <https://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/13458>.
- Kari Saari: ”Poliisi pamputtaa, aate elää ja toimittajat raportoivat.” Tapaustutkimus vuoden 1998 Mustavihreistä päivistä. Sosiologian pro gradu -tutkielma. http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/opinnaytekilpailu/gradu_saari.pdf.
- Matti Simola (toim.): Ratakatu 12. Suojelupoliisi 1949–2009. WSOY 2009.

LEO VASSILEV

Artikkelin tuntemusta ei enää edellytetä valintakokeessa.

KUN ISOLLA KENGÄLLÄ ASTUU,
JÄÄ ISO JÄLKI

VALINTAKOE-ESSEIDEN AIHEET VUOSINA 2016–2017

Helmikuu 2016. Esseen aihe:

Kenestä tulee hyvä poliisi?

Esseessä oli hyödynnettävä koetilaisuudessa jaettua blogikirjoitusta sekä seuraavia kirja-artikkeleita:

- Saara Asmundelan artikkeli ”Kääntäjistä konstaapeliksi – akateemisena ammatinvaihtajana poliisissa”
- Markku Nymanin artikkeli ”Poliisi kohtaa, kuulustelee ja kirjoittaa – psykologinen näkökulma”

Huhtikuu 2016. Esseen aihe:

Suomalaisen poliisin suhtautumisen voimankäyttöön

Esseessä oli hyödynnettävä koetilaisuudessa jaettua nettiiutusta sekä seuraavia kirja-artikkeleita:

- Elina Katajamäen artikkeli ”Kempebra! – vaihto-opiskelijana Norjan poliisikorkeakoulussa”
- Tiina Tuulasvaara-Kalevan artikkeli ”Kun puhe ei riitä”

Elokuu 2016. Esseen aihe:

Miksi on tärkeää, että poliisiin voi luottaa?

Esseessä oli hyödynnettävä koetilaisuudessa jaettua blogikirjoitusta sekä seuraavia kirja-artikkeleita:

- Anna-Kaisa Heinämäen artikkeli ”Ennalta estäminen kuuluu poliisitoiminnan ytimeen”
- Tiina Tuulasvaara-Kalevan artikkeli ”Kun puhe ei riitä”

Loka-marraskuu 2016. Esseen aihe:

Mitä poliisi voi tehdä koulusurmien ja muiden laajamittaisten väkivallantekojen estämiseksi etukäteen?

Esseessä oli hyödynnettävä koetilaisuudessa jaettua blogikirjoitusta sekä seuraavia kirja-artikkeleita:

- Ari Ewvarayen artikkeli ”Ei vain pahan poistamista vaan myös hyvän lisäämistä”
- Anna-Kaisa Heinämäen artikkeli ”Ennalta ehkäiseminen kuuluu poliisitoiminnan ytimeen”

Helmikuu 2017. Esseen aihe:

Millainen ihminen sopii poliisiksi?

Esseessä oli hyödynnettävä koetilaisuudessa jaettua lehtiuttua sekä seuraavia kirja-artikkeleita:

- Jussi Majasen kirjoittama artikkeli ”Vaativin tehtävä?”
- Otso Mannisen kirjoittama artikkeli ”En ollutkaan niin outo lintu”

Huhtikuu 2017. Esseen aihe:

Mitä on oikea poliisityö?

Esseessä oli hyödynnettävä koetilaisuudessa jaettua nettikirjoitusta sekä seuraavia kirja-artikkeleita:

- Ari Evwarayen artikkeli ”Ei vain pahan poistamista vaan myös hyvän lisäämistä”
- Henna Kelloniemen artikkeli ”Poliisi, joka seisoo maineen takana”

Elokuu 2017. Esseen aihe:

Mitä väliä sillä on, miten poliisit puhuvat ja kirjoittavat?

Esseessä oli hyödynnettävä koetilaisuudessa jaettua blogikirjoitusta sekä seuraavia kirja-artikkeleita:

- Anu Haikansalon artikkeli ”Niin poliisia!”
- Jussi Majasen artikkeli ”Vaativin tehtävä?”

Marraskuu 2017. Esseen aihe:

Ovatko poliisit ”ihan tavallisia ihmisiä”?

Esseessä oli hyödynnettävä koetilaisuudessa jaettua lehtiartikkeliä sekä seuraavia kirja-artikkeleita:

- Otso Mannisen artikkeli ”En ollutkaan niin outo lintu”
- Markku Nymanin artikkeli ”Poliisi kohtaa, kuulustelee, kirjoittaa – psykologinen näkökulma”

GRAAFINEN SUUNNITTELU JA TAITTO:

Mika Rautanen / Taitotyö Fenen

MUOTOKUVAT KIRJOITAJISTA:

Anna Byckling: s. 34, 48, 156, 166, 192, 214, 306

Mika Hakkarainen: s. 110

Sami Hätönen: s. 136, 176

Mikko Joonas: s. 280

Auno Lahti: s. 60, 248

Annika Sjöblom: s. 8

Timi Tikkanen: s. 82, 226, 332

Göran Wennqvist: s. 18

KUVA 1800-LUVUN POLIISIMIEHISTÄ s. 244:

Porvalin perhealbumi

KANSIKUVA:

Mikko Joonas / Valokuvaus.fi

KAIKKI MUUT KUVAT:

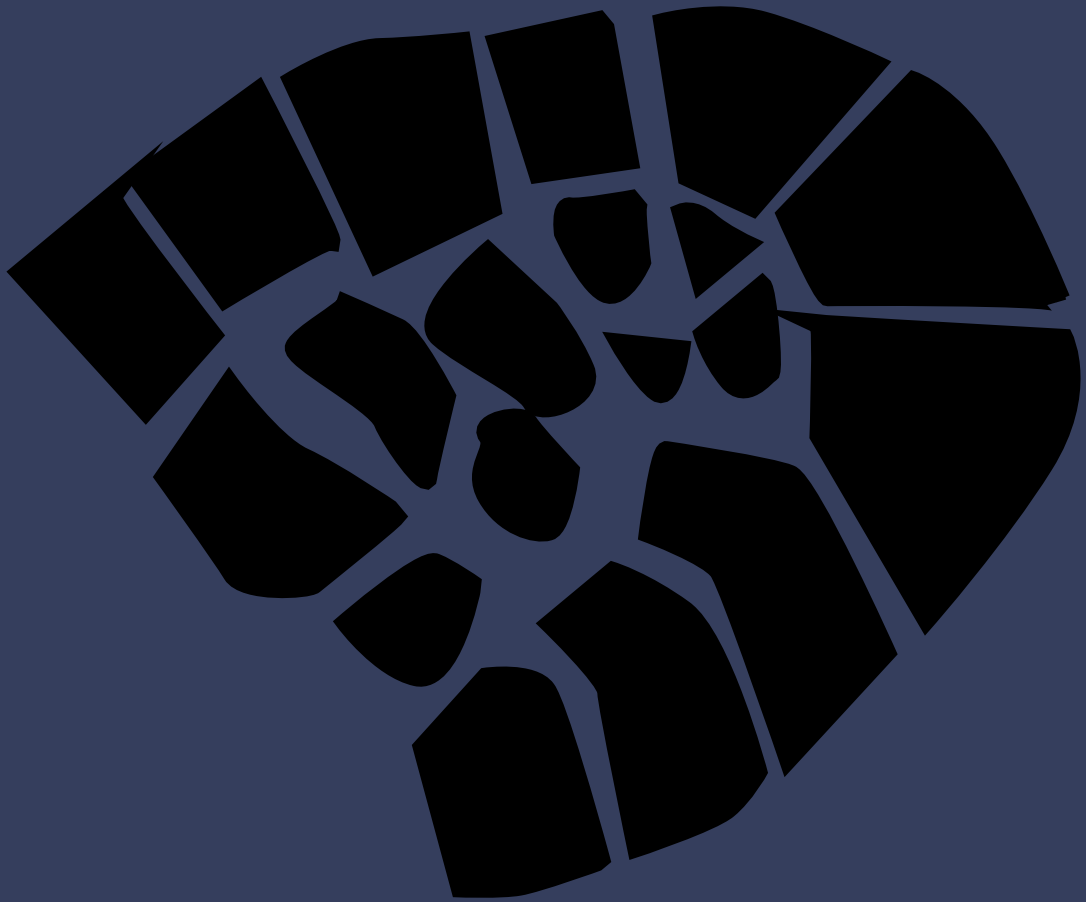
Sami Hätönen

3., uudistettu laitos

Polisiammattikorkeakoulu 2018

ISBN 978-951-815-337-8 (nid.)

ISBN 978-951-815-338-5 (pdf)

Rikostutkija palaa aamuyöllä tapahtumapaikalta kotiin. Käy vilkaisemassa nukkuvat lapset, rapsuttaa koiran ja kömpii sänkyyn. Puolison kysymys on aika syvältä luotaava.

– Mikset sää vois olla joku perusinsinööri?

Siinä meni tämäkin joulu taas, mutta kun viikatemies ei katso kalenteria. Ilmiselvää vastausta joutuu miettimään ihmeen pitkään.

– Eihän insinöörit selvitä rikoksia.

Miltä poliisin työ näyttää poliisin silmin? Mikä on saanut poliisin valitsemaan ammattinsa? Mikä poliisin työssä on pysyvää, mikä muuttuu maailman muuttuessa?

”Kun isolla kengällä astuu, jää iso jälki” ilmestyy nyt kolmannen kerran. Poliisiammattikorkeakoulun valintakoekirjana toimiva teos avaa kahdeksantoista kirjoittajan voimin kahdeksantoista erilaista näkökulmaa poliisin työhön. Puolet artikkeleista on täysin uusia.

Uusia kirjoittajia ovat muun muassa juuri poliisiksi valmistunut Roosa Rentola (kannessa) ja Bulgariasta Suomeen 15-vuotiaana muuttanut rikosylikonstaapeli Leo Vassilev.

Artikkelit ovat avoimia, suorapuheisia ja ajankohtaisia.

Poliisiammattikorkeakoulu

Lukemisto Poliisiammattikorkeakoulun valintakokeita varten 2018–2019